

Апхэынтшэкэтыжырта
Аќаа 2011

ВЛАДИМИР АНҚАБ

ИҒЫМҒА

X-томкны

Еиқалыршәеит
Лиуда Хыбба-Анқаб

Ақхәынтшәкәтыжырта
Ақәә 2011

ВЛАДИМИР АНҚӘАБ

ИҒЫМҒАҚӘА

Ағбатәи атом

Ажәинраалақәа
Абалладақәа
Апоемақәа

Ақхәынтшәкәтыжырта
Ақәа 2011

ББК 84 (5Абх) 6-5
А 59

Владимир Анқаб. Ишымтақаа 3-томкны.

2-тәи атом. Иажәеинраалоу ароманқәа.

Адхәынтшәкәтыжырта. Ақәа, 2011. – 424 д.

Вл. Анқаб ишымтақаа реизга 2-тәи атом ианылеит
иажәеинраалоу ироманқәа «Абрыскыыл», «Аақыни анақәеи».

© Анқаб В.П., атынхацаа, 2011
© «Адхәынтшәкәтыжырта», 2011

Владимир Анкәаб

*Владимир Анкәаб Аңсны антҕыйгыы ирдыруа, аңхьаџцаа ма-
чымкәа измоу, зхатәы бжыы зхоу аңсуа поетуп, уи инаваргыланы
– дагыџарауаџуп.*

*1954 шықәса инаркны акьыпхь акны ицәырҕыз ари апоет-
аџарауаџы аңхьаџцаа иритахьеит иажәеинраала цаҳәцаҳәкәеи,
ипоемакәеи, ибалладакәеи реизгакәа: «Сышьха зиас» (1958), «Бзып
аңшаҳәа» (1960), «Сыбзиабара» (1964), «Сышьха хыџырҕа» (1971),
«Асхыс» (1975), иажәеинраалоу ароман «Абрыскьыл» (1966), амо-
нография «Аңсуа новеллакәа» (1968). Иара убас аурыс бызшәахь
еиҕаганы итҕыйхьеит иажәеинраалакәа реизга «Аңстҕазаара џы-
хәаҕҕәамам» (1965), иажәеинраалоу ароман «Абрыскьыл» (1972).*

*Убартҕ рнаџсангыы апоет иажәеинраалакәа жәпакы еиҕарҕа-
хьеит акырҕуеи, аукраини, абазеи, алезгини, ауаҕси, ачеркьези,
акарачи, анаџеиш ухәа ираџаны асоветтә милаткәа рыбызшәакәа
рахь.*

*Владимир Платон-иҕа (Пшькан-иҕа) Анкәаб диит 1928 шықә-
сазы Гагра жәлар русзбартҕа аусхәартҕаџы збаџыс аус зуаз Анкәаб
Платон (Пшькан) Ысьып-иҕа иҕааџараџы. Дшысабииз иани иаби
реицәыхкьара ддәыкәнаҕеит Гәдоутҕа араион Хәаҕ ақытахь, иан-
ду лахь аазара.*

*Абри ашьха қытҕа хьыршәыгә хәычы акынтә ауп раҕхьаза
ашьха ҕагыа ҕишакәа дахьыџарыџаҕшыз, Хьаџәгәаратәи абахә
гьазгьазкәа дахьыџаргәдыҕшылаз, алада амшын казказ еилыџь-
џьаауа дахьынхыпшылаз. Хәаҕтәи ашьха ҳауа зџыда зыхшыџ
еилка иканайаз, згәашьамх арҕырыз, деилкьа-еилгәыцәза клас-
ск ахьтә дәеа класск ахь арехәаҕхьызкәеи аграмотакәеи зманы
иахыџуаз, ахәбатәи акласс акны днеихьаны игәалакара-гәац-
ҕыхәара леихәлаџеит. Харада ахара идҕаны, ажәлар ураҕоуп хәа
уаанза идырзхьаз иаб дынишьҕарғалоит сабицәа гәартҕак ааза-
тәыс измаз, Володди хәычы иаб иашьа Хыџьгәатҕыы. Ашкол нимы-
жьыр ада ҕсыхәа имамкәа икалеит. Ахаџәа назакәа рус днадгыле-*

ит 12 шықаса инартагылаз Володид. Дцэагэон – акэатан амаа давмыхэхэо икны, длайон, драшэон...

Аибашьратэ аамта бааңсқэа раан ақыта ршошьтамфангафыс аус иуан. Аибашьра ашьтахьтэи ашықэсқэа раан бригадирс аколн-харафы дыкан. 1947–1949 шықэсқэа рзы ийара айцара иеазкны, Дэрыпшьтэи Ацандаратэи ашколқэа ркны фы-шықэса айара ийон.

1949 шықэса инаркны 1954 шықэсанза аңсуа индустриатэ қалақь Ткэарчал ашахта дхэыйала, фарацэа ыйихуан. Убри аамтазы, иусура иаваргыланы, зны Акармаратэи аусуцэа фарацэа ахэылқазтэи ршкол ахь дныкэон, нас екстерно аңышэарақэа тины, далгеит абжьаратэи ашкол.

1954 шықэсазы В. Анқэаб диасуеит Акэака, далагоит иахьатэи Аңсуа хэынтқарратэ драматэ театр С. И. Чанба ихьз зху акны аңсуа драма атехникатэ режиссорс аусура. Убри ашықэсан дцалоит Акэатэи Ахэынтқарратэ педагогтэ институт афилологитэ факэльтет акны фыц иаатыз аңсуа сектор. Шьыбжьышьтахьла атеатр ахь усура дцо, ф-курс ибзиазаны данрылга, 1956 шықэсазы В. Анқэаб дцеит Москвака, СССР Ашэкэифэцэа Рендгыла Алитературатэ институт А. М. Горки ихьз зху ашка. 1961 шықэсазы иу аинститут даналга, дгьежыит Акэака, дагьалагеит Акэатэи Ахэынтқарратэ педагогтэ институт А. М. Горки ихьз зху акны аңсуа бызшэеи алитературеи ркафедра арцафыс аусура.

1968 шықэсазы В. Анқэаб дырфегьых дцеит Москвака, Ацья Абирак Капшь аорден змоу Ахэынтқарратэ педагогтэ институт В. И. Ленин ихьз зху акны дцалт аспирантура. 1970 шықэса март 23 азы афилологитэ наукақэа ркандидат хэа айаратэ степень аиуразы адиссертация хьчаны, дгьежыит Акэака, аус ахьиуаз аинститут ахь. 1974 шықэсазы айаратэ хьзы адоцентра иатэашьахеит. 1975 шықэсазы аңсуа литература акафедра аихабыс дкарцеит.

Владимир Платон-ица Анқэаб ийара-азаратэ усуреи ипоетреи иузелымхуа ракэны икалеит, аха хэанала ипоезиатэ рфеиарамфа амехак еиҳауп. Ари агэааназара арцабыргуеит иажэеинраалоу ироман «Абрыскьыл» амацарагыы. Аңсадгьыл абзиабара атема апатриотизмратэ пафос ду айайаны аарпшышьа акэу, иахьатэи атомтэи, азритэи, анеитронтэи бомбақэа адгьылтэ цстазаара зтадыргыло ашэартара акэу, апланета Ачацха иахьыз атрагедия Адгьыл ацэыхьчара азцаатэи азбашьа акэу, аибашь-

реи атынчреи ухэа аҗстазаара иахьа икэнаргыло, имзбакэа зна-
хара камло ауаажаларратэ проблема дукэа автор ишьтхуеит
ари арҗиамтҗаҗы. Исахьаркыратэ кызара амч ахэыцра җаулақэа
узнарҗысуа икоуп. Абырыскылар шьтҗыхны, ажэлар ргэых ахэшэ-
тэразы, ажэлар рынасыҗ лашазы ақәҗарахь угэы уҗхо, амиқьареи
агьангьашреи занаатс ишьтҗыхны ауаатэыҗса зыҗерылаззҗаз
аҗнышцэеи акаҗицэеи угэы рзыҗжэо, уртҗ рыҗшаареи рныхреи
уазнархиауеит. Риҗа лыбзиабара кэымшэышэ угэы хьохьоуа ука-
найоит. Аҗхьарца иахэо ашэақэа аҗсадгьыл азгэыбылреи агэыҗ-
барареи уздырҗысуеит. Афантастикатэ планета Ачаҗхеи Ад-
гьыли еиваргыланы раарҗшышьа адгьылтэ җстазаара ахьчаразы
агэаҗеанызара дуунатоит. Абас анырра дукэа зырҗыхо рҗиамтҗоуп
«Абырыскылар».

Иашоуп, Абырыскылар иаҗсахьа аҗсуа жэлар рҗаҗыцтэ хэамтҗа
аҗынтэ иааганоуп асахьаркыратэ рҗиамтҗа ишалеиҗаз апоет В.
Анқэаб. Аха уи, ажэытэ мифологиатэ хэҗсахьа ахырхартҗа хада
мҗсахкэа, иахьатэи аамтҗа иацназго аҗеиҗ ақәҗаны еихеухаит,
итиртэааит. Аурыс шәкэыҗы В. Захарченко, 1972 шықасазы, В.
Анқэаб иажэеинраалоу ироман «Абырыскылар» аурысшэахь еитҗа-
ганы Москва иантҗыҗуаз, ииҗыз аҗхьажэаҗы ихэоит: «Еиҗырдыруа
аҗсуа поет Владимир Анқэаб икаҗиҗеит агэаҗыра ду, икриссталлтэ
шаноу аҗсуа мифология далҗшыны, иахьатэи хэамтҗазы имҗаҗысуа
ахтҗысқэа ахшыҗзышьтҗра рыҗаны, җыҗ аитарыхуаҗшира иеазикит.
Иагьықәҗеиҗеит абри аеазкра. Прометеи – Абырыскылар, апоет
ибзоураны аҗсуа жэлар рдоухатэ мчхара ду змоу иҗыцу хэҗсахьаны
еитҗаиз, фырхыҗа хадас даанахэеит иажэеинраалоу ироман. Автор
ипоезиатэ дунеинырра амчхара Абырыскылар днаагоит агэҗыҗ-
саареи, агэыргьареи, агэырҗареи, аҗьаустэ ггахэареи, аибашьреи
ухэа дыргэылга, аҗсуа жэлар зхысхьоу, Асовет мчы ашьақаргы-
лареи ашьақаргэаҗареи рышықәсқэа рахь.

Ари ахэҗсахьа аллегориятэуп амифологиятэ мчра лашьцақэеи
иареи реиҗасрақэа раан, аха сахьаркыларла ирҗабыргун, харгьы
уамашэа иаабазом, ахтҗысқэа ахьымҗаҗысуа акосмос аҗы, Гитлер
иқәылаҗцаа ирҗагыланы ақәҗараҗы, асоциалисттэ Аҗсынтэыла
аҗыҗ ргыларакэа рҗы ухэа ахьакэу азын.

Аҗсы зхоу аидхэаларала, аҗсуа жэлар ажэытэзатэи ркуль-
туреи иахьатэиҗеи реиньриара аҗхьаҗ ихшыҗ аҗаҗхьа иҗэыргь-
уеит еилыхшьа змам, цэеиҗыны еиласоу ракэны, сахьаркыларла
ирҗабыргны».

Аурыс шәкәығәы К. Евграфов ажурнал «В мире книг» октиабр-тәи аномер, 1972 шықәсазы итһыйыз, В. Анқәаб иажәеинраалоу ироман «Абрыскһыл» иазкны ианийаз астатиағәы ихәоит: «Апоет илшеит аллегориа тә сахьаркыратә формала ажәлар ирағсхьоу ржәйтәреи хьзи-ңшеила еихағау иахьатәи рыбзәзәреи хьахәә-ңахәәда агәра игартә реидхәалара». Артә агәаанагарақәа хтәк еицтадыршәуеит, апоет В. Анқәаб иажәеинраалоу ироман «Абрыскһыл» ииашаны ахәшьара артәоит.

Айыхәтәан иазгәастәр стәхуп аңхьағәә иғәарымтәкәа ицар зылшо моментк, аңсуа поезиағәы, иара В. Анқәаб ирғәиамтәкәак рғәы акәымзар, макьана ңьаргьы иуңымло акростих, «Абрыскһыл» апролог алагамтәғәы, нас дәәә хәычык уахьынаскьо) ишуңыло. Авожд ду В. И. Ленин изку ажәә лңшаахкәа рыла еиғәкауп уртә акростихкәа.

**Анатоли Зыхәба,
афилология тә наукақәа ркандидат, адоцент**

АБРЫСКЬЫЛ

ИАЖӘЕИНРААЛОУ АРОМАН

ИАЛОУ АХАҒҚӘА

Жәлархак – ажәлар рымчра, рыламыс, рыказшыа змадоу.
Абрыскьыл – ажәлар рлахьынцазы Анцәатцәкьагы иґа-
гылара згәағьыз, шәара зкәым, хьатцра ззым-
дыруа ақәпаә.

Ақсха – Абрыскьыл иан.

Рица – Абрыскьыл бзиа иибо атықха-оудашәыл.

Амра-цха – Рица лан.

Абчарах – Рица лаб, ашәарацаә.

Ақсуа – Ақсны жәлар рхатарнак.

Бзоу – Абрыскьыл ирашь.

Ақыр-ица – афантастикатә планета Ачацха ақнытәи аца-
рауаә ду.

Хьыц – афантастикатә планета Ачацха ақнытәи арцьыс,
Рица бзиа дызбаз.

Зегь зымчу – ажәлар рдинхатцараґы ауааи Адгьыли зшаз
хәа ирцхьазоз.

Анцәа – дзакәытцәкьаз ахьырзымдыруаз иахкьаны,
жәәантәи мычрак далакоуп хәа, ажәлар зыгәра
ганы изымтахьрхәоз амцкьа.

Анцәа-хәынтқар – Адгьыл аґы анцәара шьтызхьыз ажә-
лар рхагыла леишәацәґа.

Агызмал }
Ацьныш } – Анцәа иуадалақьцәа, ицыхәакцәа.
Аәсґаа }
Ақачи }

Ақхьарца – ақсуа жәлар рґахәхәәаы.

Ахәыхә, Адауы, Ахахә, Ахәылцтыс, Ацьюухар,
Асталактит, Асталагмит убас ицегьы.

АПРОЛОГ

Легенда ссирк жэлар рхэамтаф
Еиқәха иҕоуп ха хзы иҳамтан:
Нырхага махәфыла еибыта,
Ишан ауаа, адәы инықәта,
Насыҕс аҕсҕазаара нрыта.

Ашьтахь, Зегь зымчу даарыпхьан,
Убра шәынхала хәа нрыдта,
Адгьыл риҕон дныхәа-ныпхьа.
Аҕсуа аены дитан асас.
Тәамҕаху ҕамта, ус ахәтаназ,
Җашьара зқәым ламыс дҕаназ,
Сасы ишиатәоу пату иқәта,
Аҕсуа, исас имҕа днықәта,
Разҕахьыршоз дцеит атыпҕра.
Җадаз, ладаз. Ишьаптықәкәа
Ықәмсзшошәа днеиуан дықәпраа,
Зынза дырхыпҕраауа ахықәкәа...
Ахатца ҳаракы ехангыла

Дааихуцәаратә мыркатылла,
Уи иеиҕкаашьа жәван иаҕушьап!

Разҕы-ссирра дуззак днамча,
Арахь ҕырҕштәыс дылбаа ҕушьап.
Рыразреи ,ирху агәамчи
Ғефроуп, гәкыроуп ибла хаара.
Амза еиҕш ихы-иҕы еикәапхара,

Жәынтәи мра-шәәхәә каңхаран.
Шашьара зкәым иакәха дгылағ.
Ашьтахь Зегь зымчу иғ дгылан.

Зегь зымчу

Хай, убаказ, уара ахатца?! –
Ихәеит Зегь зымчу. – Уабацаз?
Адгьыл иуқәнагоу абаазго,
Цәхәырамзар зегь сшеит, уабазго?...

Аңсуа

Сара сзымааизар иухареи,
Нас исытағәышыа ацәхәыра,
Уақа салагап анхара...

Зегь зымчу

Исутар камлари адырра,
Иара усгыи унзырхазеи?
Заа умаара зыхкьазеи?

Дынзырхаз ихәеит уи аңсуа,
Ишымғаңигоз аңсуа иқьабза.
Зегь зымчу дархәыцт уи даара:
– Усгәаңхеит уара, аңсуа хатца!..
Ацәхәырағ акәым иахьухәтоу анхара,
Адгьыл, илеиңшу аҫаца,
Зынгыи дхынгыи злеишәа бзиоу,
Мыцхәы иңшзоу, мыцхәы ибеиоу,
Схазын исгәаңхан инсыжын,

Аха иустоит, убри умаз!
Уаңсуара аламыс каумыжын,
Убри адгьыл уара уаңшәымаз!..

Убас аңсуа иоут Аңсны адгьыл –
Аңсуа игәыгырта иңсадгьыл!
Бзиа избоит сара ари аҳәамта.
Жәлар рказара – жәлар рырфеиамта,
Еснагь иадхәалоуп, хәарада,
Дара ахықәынхо аңсабара.
Цәа амам аңсуаа рабиңара
Шака ажәабжь ртәыла ирнаҗаз!
Аңсны адгьыл җатцак ыкам,
Аңсуа иңхзашала иахьытцаам,
Аңсуа ибаә ңа иахьытцам.
Аңсны адгьыл җатцак ыкам
Иахьалартәым аңсуа ишьа,
Иахьамам аңсуа иказшьа.
Убри азакәхап, Аңсынтәыла
Хахәыс икоу зегь легендоуп.
Убри азакәхап, Аңсынтәыла
Цлас игылоу зегь легендоуп.
Акәара, азаәа, арха, агуаәа,
Аккара, ахаәа, ашьха, аҗаәа...
Зыхьз ухәара зегь легендоуп!
Амшын ахықәан Аңсынтәыла
Шака ңслымз ңыра аҗәара
Иқәңсоу уңхьазар унагыла,
Аҗара ажәабжь уахауеит ара!..
Ажәлар ражәабжьқәарҗ уааимдеи:
Абырзенцәа р-Прометеи
Иумбари Аңснынтә дрымгазар!
Аңсуаарҗ уи Аңсны дҗахәазар,
Дахьҗахәәоу атыңхгы рхәазар,
Абырзенцәа уи рмахацыт,
Кавказ инеи дызңшаарыда?
Днадҗархәалеит ңа бахәык.

Насгы жәларык, аңсуаа рыда,
Абра хәа куаңк, ма ңа хәык

Гәтә ирымам атың налкаа.
Зра зқәым аңсуаа ҳ-Прометей –
Абрыскыыл. Отаң иналга,
Рнафсшәа баҳчарей мхыртей,
Ахәы ацақа итәу ахаңы дтагала,

Агәашь дадхәалоуп хәагәжь хьантала,
Қәашьс иоут убра, рхәоит хлегьендақәа еицфак.
Убриоуп саргыы икасто шыафак.
Знык иахьагыы уа уантала,
Абара калоит бзанцы иухамштуа:
Азия цьара хәцәахьы уалоуп,
Илакәуп цьара, умхәазар уамштыуа.
Такәы унаскьар, унықәлоит цшыаала.

Лыхны аеырхәмарырта ашта.
Еипшха Исаак исобор ахракыра,
Насгь аверталиот уа ихалартә
Икоуп цьа. Алашара ахьанччало,
Нак цьоухар еилыцьцьа-блахкыран,

Дара еилацәкәашәа, цәымзаркыран,
Улаңш рыткәоит иузырхымго.

Илеиуеит ацәыкәбар цьа иаахымкәо.
Ишахьыкәкәоз ақылмышь ртыхәа,
Дцазшәа зғабк, инхшыы аңынцьыхәа,
Еиварыңх атзамц фычоуп сталактитла.
Ииашаза цьа итгоуп ашта,
Асталагмит баагәара ашыта.

Ганк шәтышрахуп сталагмитла.
Еилацьоу-цьоуа, «ахәынтқар чынқәа»
Нахьхы жәфахырк иқәхуп, нас
Икнаҳахуп цьара «ачынқәа»,
Иаакнысхп угәахәуратә камч цынхәрас!

Цъарах икоуп аехырцарта –
Абрыскыыл иеы ахъѣахааз.
Агәашъа – ихаѣагы иѣахәарта,
Цъара ицарѣаца ицоуп!
Уцала, уцала, ахапы ухәыцоуп,
Иахъа хәлаанза инцәазом.
Азышьтра уаваланы уѣеиуеит,
Азышьтра уаван уахъязом.
Саркъашәа азиақәа кәеикәеиуеит.
Азын аѣа еикәжәо ианыкоу,
Азы кәандоуп уа, алѣатцә хало.
Апхын – ашоура баапс анныкәо,
Хъшәашәарахуп уа уанѣала.

Ѣабара зқәым, икәеикәеиуа,
Ашьха зыхъ ахъхъахәа илеиуа,
Иртоит, иртоит зықъ биѣара,
Аха инцәазом.
Аѣсабара –
Уи аѣшзара,
Уи ахаара,
Иажәуам, иѣсуам, иканзом!
Иѣырѣшыгоуп,
Икакачуп,
Хсаалас иамоуп аказара.
Амра ишақәым еипш кьаѣара,
Иагъа ацәугаргъ, иуго маѣуп...

Ибарақьатуп аѣсабара,
Аха мариаала акы унаѣом.
Цысхә гәабаным уи аѣкара –
Ѣынч унылаиартә итатам.
Адунеи ауаѣы даннықәла,
Инаркны дызѣзоу қәпароуп.
Уи амчрақәа зегъы дрықәла,
Аѣѣазааразы ацәгароуп.

Раҗхъа зны иацәигеит амца,
Нас мыцхәы иаргәгәан илшара,
Наҕ дигәтасит анцәа дхамца...

Аҗсабара гәатцәас иамоу
Ауаф иоуп ахафы еиҗазкуа.
Ауаф иоуп еихазха-еиҗазго,
Аҗсабара ада шыас иалоу,
Ауаф иоуп аҗшзара гуазто,
Ауаф иоуп ахшыфцак азто!..

Ауафытәыфса ихшыф, идырра
Мыч ду амоуп, и-Абрыскылулуп!
Ауафы изааго акультура,
Амцхатцара иафагылоуп.
Ауафытәыфса иҗоурых зегь
Амцхатцара ахшыф иаған.
Зныкымкәа уиазгы иагәыхзаргь,
Аиааира агон ахшыф аган.
Ахшыф жәлар еихазхауа мчуп,
Ауафы инасыҗаз .иқәҗаууп.
Амцхатцара уи нафагылан,
Анцәа иҗы ахы неидкылан,
Иинквизициан, иуахуаман...
Анапы ахымс, нас, акы нхама:
Зны ақырсиан монарх мееиқәа
Ирблит Александриа абиблиотека.
Аинквизициа, кырза уи ашьтахь,
Ауафы ихшыф дыхьтәы бруны
Инеидызкылаз Ыордано Бруно
Амца днақәдыргылеит даашьтых.
Убас Ванини ибз хырцәеит.
Дыршәа дрыман Галилеи!
Дара рганахь аҗскы дырцәиит,
Дара ахатцәеит адунеи!..

Цьордано Бруно дыршыызаргь,
Ванини изы цьюок ргәы ршьшыызаргь,
Дҕамларцаз хшәышықәса агени,
Икылатәан еихсзаргь Ленин,
Х-Лакоба дадыргазаргь ашхам,
Х-Ешбагы акыдцара иқәашьха,
Рыңсы днарцазаргь хаҕала...
Абрыскьылра ауаа ршьа иалан!
Ажәларқәа рыгәағьраҕы днықәон,
Абрыскьыл еснагыгы дықан.
Зны дгарцхьаны, зны дгараны,
Д-Королиовны, д-Гагаринны.
Ажәлар рразқымға дагулиаа,
Дрызгылон зны, диеицшха х-Тулиа...

Ажәлар рлахьынцазын гәамцра
Камцта ақәцара, нас ахьамцра,
Пхьака ицагоу ахшығ, адырра
Дырсимволуп Абрыскьыл.
Анцәа, нас уи ицакыра
Зақәу, ақхьағ, игәынкыл.
Ғ-мчык реиқәцара, урт реимак,
Исзеиҕекаама, исзырҕеима?
Умццакы уазхәыцп хәа сгәыҕеит,
Абрыскьылра шытухырц сухәоит!

АБРЫСКЬЫЛ ДЫШИЗ

Ашьха ашьапаҕы. Аңсынтәыла,
Дкацча-кацчо мрада, мзада,
Дашәырҕаҕаха, деинтәыла,
Аңсҕа хәыцра хаак леаҕа,
Цақьак дыкәтәан азы ахықәан.
Азы дтәназ леырхьшәашәо,
Уажә лан дшаалхылтыз дықан.
Шыц махәкгы аеырхәашәа

Ла дацѣахуан зымѣакала.
Егырахь нырцѣ азхыкѣ ахшыра
Аарцѣ иеиѣырбон шѣчы иатѣала.
Ицѣаз ашыцра еилашьшыра
Ирахѣйт-хѣытуа, ирылс илеиуан
Бзыц азиас ду кѣеикѣеиуа.

Ацсха

О, Сасрыкѣа, о, Сасрыкѣа,
Тѣамѣахѣ камцазакѣа иныкѣа,
Уанбацалои уара хгѣара,
Сшазхьуа зумбои угѣы ацхара...

Лцѣа-лжыы шашышыуаз ацшалас,
Хѣыхѣкѣак, лааигѣара инхалаз,
Лхѣыцра даалырхит иаразнак.
Иналхацраан уртѣ уа азнык,
Аха иаалхагѣежыын руак,
Имшѣа-имраха, имлак-ѣак,
Лацхьа иниас, лшьамхы иныкѣтѣеит,
Шьакгы кѣандаза уа иныкѣтѣеит.

Ахѣыхѣ

О, бара, Ацсха цшза, мра-мза,
Бхѣыцра ахѣеилазгаз саѣамзааит.
Дыкам уаха ажѣлар рыуа... –
Инаѣыкѣкѣеит лагырыз кѣазкѣак...
Ацсха лнапы ныкѣлшьт азкѣа.

Ацсха

Узырцѣуазеи, ахѣыхѣ гѣыраз?
Угѣы нирхама азѣыр кыраз?..
Унан, ашьаза ухьшуп,
Ушьапы зегы кѣцшшуп!..

Акәтрыхышь мыжда уцрасма?..
Уи угәанаҗарц иахья җәһәаразма...

Ахәыхә

Сара егьсмыхыт, сара сакәым,
Сасрыкәа иоуп иакәшәаз иакәым:
Иашьцәа имч-илша шыыцганы,
Нас рахәшьа мыжда илҗытганы,
Игәдрыжылт ахахә-шьанҗа...
Иңсы ихытҗт уи абахә амҗа.
Ишьа ихнаҗеит уаҗа адәы зегь.
Иңьабоит адунеи неимызак.
Ажәғангы ңа агәгәахәа ихысуан...
Җара иңсы хәхьзагәышьан,
Җидышшылт иаңхья хнатәагәышьан.
Ишьа ңха хшьымхкәа иҗырхысуан –
Сасрыкәа ишьа уа икашыз...
Уиоуп саргы сшьап ас изшәыз.
Араҗа бшьамхы саныкәтәа,
Сасрыкәа ишьоуп баргы ибыкәтәа.

Ахәыхә цеит инаңрын.
Җамҗакы дшанхан аңхәызба...

Аңсха

Лабҗабоума исаха, изба?..
О, схәыцрақәа, шәымцуран!
Сасрыкәа сиқәшәыргәгуан баша...
Иаххылаңшуада, шыҗа сызхьчода?
Уаха ириааиуа уаҗ дырбашам,
Адауы мыждақәа зыршәода?..
Жәлархәк мыч ду змоу иакәзар,
Дҗәахәа дамазоуп ичхара.
Зегь шәа-иза игәтҗәа еилысаанҗа.
Ажәлар агашт арыцхара.

Дырөөгь адауцәа нырхалашт,
Жәлар дырөөгь агәәкра инталашт..
Адауцәа ирабашыша ирәагыла
Ахылтц изыхәан башан сгәыҕра.
Ушафыз адауцәа рныхра,
Иухаштма ушааишаз еырххыла?!
Ажәлар рлахынца акры ахәозар.
Узқсахра аҗеи дмиуази!
Знызацәык ма ҳаикәшәахьазар.
Ғәыҕрак сыманы сҕамлози!..

Абас ианылхатәаз ахәыцра,
Лшьамхы Сасрыкәа ишьа ахьыжжы,
Зынза иналалахьан лжбы.

Иаахәытхәытит лааигәа ашыцра,
Днылқшт Ақсҕа уахь лхы ышьтых.
Дтан илзымдыруаз цәаныррак.
Нас уа ацакья днықәиеит лышьтахь.
Ишәахәон азы ақәара рддыраф...

Уаха хатца длымбазакәа,
Жәымз абри ашьтахь длоут ахшара.
Уи жәлар рзын хмеигзак иакәын!
Нарт Сасрыкәа игәамч, илшара
Илалазшәа уа доухала,
Даниз аены дығәғәан уи иақара.
Ишьапы днықәгылан ихала
Адгьыл днықәқшит. Ибжбы еицакра
Ақәымкәа, адгьылтә еицақьара
Ғәаҕа днақәцәкьеит.

А х ә ы ц ы

Жәлар агәәкра
Иҕахәәе иамазаап, тынхада?!
Иабатәикәада, ирхаҕада?..

АСАБИ АБРЫЦКАЛ ДЫШКЫЛЫРХЫЗ

Асаби дахьиз ақытан,
Ацәа иалан, дмаапшыцкәа.
Амза шаша ласкья икыдын.
Икәеикәеиуан ажәџан гәцкья.
Зеипш камлац ала игәзырхаган,
Ихазынан шыжь ашара!
Аха данеилашәо еипш ахага,
Уа иааиташәеит ацсабара.
Афыртын ыкәылт адәы ицәысуа,
Ажәџангы зынза инеиматәан,
Ицыр-цыруа, идды-мацәысуа,
Адгьыл рзызо, иалнахт ацәа.
Аха Жәлархақ ду дзырфыха,
Иахан ауп ииз ибжьы хаа!
Иаразнакгы игәы азыџит
Дышиз зеипш адунеи дамбац,
Шака илшозгы убрахь дыџит:

«Аҳарт шәоу икашәоит амца,
Ахәац уи агәы иагралар.
Шьяфак ауп ирбжьоу шьяфала
Абзиеи ацәгьей – ртыхәа еиварсуп,
Ацәгья кацатәуп ицхарсуа...»

Зыбжьы иаҳаз дышизхәыцуаз,
Еимырчәо аџаркәа ихытцуаз,
Днеит уи асаби дахьыказ.
Асаби – ианицәкья иныкәаз,
Дласза Жәлархақ днеипылеит,
Иацхья дитцапшуа днагылеит,

А х ә ы ц ы

Жәлархақ уоуп, сара уздырит.
Мчы змоу дыкам ура уафра...

Ажәлар арыцҳара измырит,
Ушқанышәеи урт ргәаҗра?!

Жәларҳақ

Ҳаи, сукәхшоуп!
Уара уыза
Ажәлар данроу, насың рыман!
Адуinei уаҗахын, шыҗа уизар,
Жәлар рыҗсҗазаара хәәҗерыма?!
Рыҗсы уаҗшәмаз!
Абҗьар җыхла
Адуinei урт зцәымҗу аныхла!!!

Ахәычы

Схәычуп, сылшара азхарыма?
Мчы змоу азә дҗкалар исиааира?

Жәларҳақ

Умч-улша азхалашт есааира!
Уарҗы уҗалашт удауаҗшьха!
Азә ак узимурц уара аҗшқа,
Сымч зегь жәаҗьара иша хәҗак,
Иахьа иустоит уара хамҗас.
Уигь маҗхар уигҗхьа Жәларҳақ!
Бзанҗык умч умшәан хык амҗа.
Уара аҗсҗазаара уахылҗит,
Ажәлар рынасың уагәылҗит.
Ус-анакәха, жәлар рзыхәа –
Аҗсҗазаараз улша ныхла!

Аҗсҳа

Сасрыкәа иеиҗш!..
Иқәғоз зхала...
Ирхәоит уигьы диит доухала.

Жәлархақ

Аңсқа, дыбқымхаит бышара!
Адуinei быргәйргәеит ашараз.

Аңсқа

Адуinei гәйргәоу – ажәәан бгоитеи,
Ахьҕеи ачыхы җаргоитеи...

Ахәычы

Уи са сахьизоуп, са исыхҕьазаап,
Са сызцәымгугы рацәазаап...

Аңсқа

Жәлархақ, цым, акы азыхәә,
Ак ҕоуцарцаз даара сухәән...

Жәлархақ

Сара исылшо бара бзыхәә
Измурә арбан, бара бзыхәә?!

Аңсқа

Схылц иңсҕазаара какачхом,
Ихыигаран иҕоу маңчхом!
Аа еиңш иара ицәә-ижыы рцәымзар,
Акричхауа дҕалом, хәарада.
Ахәәмц акрачхартә еибаркымзар,
Алша цсыҕехоит агәы тыңхада.
Агәы ашәәргәындара ахалар,
Иҕалоит аҕа ихәура иҕалар.
Ихәәмц акрачхауа иҕаларцаз,

Гэтрысрак игэатдахь имназарцаз,
Ихэамц афызахарц адашра,
Ицэа-ижыы изаламларц гьангыашра,
Дырцэы, дкылгэаа абрыцкал,
Нас лабала уисуа дкал!
Шака иулшо иахья иргэафра,
Ичхара гэгэахоит уи афра...
Аеымгэарха зны цэан баша.
Иапыхьамшэар анапказа,
Ахэжэ нақэбаа итта ицашан,
Аха аказа, уи мыркьаса,
Амгэрха мыцхэ игэгэоу алхуа,
Абрыцкал ианкылих иртэны,
Ацэгья-мыцэгья зегь наф иалгэаа,
Иканажът чхара змамыз цэны.
Уиоуп алша зыгэгэоу уи даара:
Ифом кэркээз амра ицэуцаргь,
Ибаауам итаужьыргь азбаара.
Адаумч азхом уаха ипуцэарц...
Афьяфьяра ф-мацэ ыкам,
Шыцбгьык акара ицагоуп,
Аеыуаф уахгьы еынгьы иныкэо,
Иеы ннакылоит – гэрэс иахоуп.
Макас иамгоуп – имгэрхоуп,
Дшэом ицэар хэа абахэ дафалар,
Дшэом ицэар хэа лагья дталар,
Иеи иарей акуп еидкыла...
Дфаларц ачхара убас илан,
Абри асаби даанкылан,
Ацэгья-мыцэгья илгэаа илх,
Дрыцхамшьакэа абрыцкал дкылх!

* * *

Хахэ гэфак ахаф аонуцфа,
Даара бзиа итызэзэаа, ирыцкья,
Афсха днейн днахагыла,

Лгәәхәңыш талтәеит абжеихара.
Нас Жәлархәк, ашьанца аанкыла,
Ижыы инаирхан, ахш аңхара,
Ишьа алатәа, ахахә иртәит.
Ахәычы убраҕа дылтеитдан,
Хәхә ҕаҕа дуззак нахеитдан,
Амра гылаанза дартәит.
Раса цынхәрас, раса быцшәа,
Махәта змамыз шыц шәпак нытцжәа,
Абрыцкал алихт еиҕәыршьа.
Ахәычы иартәхъаз ахш, ашьа,
Хнызқынтә дкылгәаа абрыцкал,
Ан ишылхәаз еиңш дикалт!..
Изара еихаңсоушәа итгәңәаа,
Еикәҕаца игәшң жышәа еихоушәа,
Джәәахыр тбааны, деилҕа-еилгәңәаа,
Дҕалеит дңырны деилартәоушәа.
Ас данылба, иангы дгәыргыо,
Жәлархәк диатабуан дхырхәо.

Аңсҕа

Сыңкәын ура абрыцкал дкылухт,
Аңәҕа, аҕааста зегь наҕ илухт...
Иаргы абрыцкал адгыл кылихп,
Аңәҕа, аҕааста наҕ иагәлихп!
Днихып ажәлар ргәәҕра зхароу,
Жәлары ириҕап тынч анхара!..

Жәлархәк

Жәлар рзоуп уи, рыбҕа еиҕырхәа
Иҕаитап! Бымбои амшгы шссирха!
Ибжы ансаҕа изымдыри!
Аҕарқәа еимыңҕаа баша смырит –
Диит! Диит адгыл абрыцкал!!!

Аңсха

Адгыл кылзхыша абрыцкал!!!
Иагыхъззаит Абрицкал!

Жәлархақ

Ихъззаит, ибзиоуп Абрицкал!!!

Ахәықы

Даара ибзиоуп Абрицкал!!!

Абас, ҕыц ииз хфырхатца,
Данкылырх абрыцкал атца,
Хъзыс инаиртан Абрицкал,
Атоурыхаҕ имџа агәлхәа,
Ха хҕы даазеит Абрискыыл хәа.

Ацәылашьцара Аңсны шагәлаз,
Сабик дышиц ииз шыжьзә,
Ишашазә амра ангылоз
Диаҕаран ахатца наза.
Ашьыбжьон Сасрыкәа иаҕра
Алшара иман дҕалахьан.
Ажәлар зтагылаз агәаҕра
Рхицарц еибашьра дцахьан.

Абрискыыл дани иадырын
Сасрыкәа ирашь ахьҕахәаз,
Аҕара иахеит икыркырын.
Ирзнымкылазакәа, нас

Абрыскыыл изааит ирымкэйткыан.
Джапан днакэтэит иара Бзоу,
Ибжыгы накэиргеит уа «чоу»!
Ажэван даннакыарц аеышэа,
Еилнакаарцаз дзыцсоу,
Уахь иамысит илша ышэо.
Иаргы даласоушэа дакэтэан.
Цстеи фашеи кыр ирхысын,
Иаангылт дэыкаф. Иара днакэпан,
Ахэақэа уа икажыыз аашытихт.
Урт, Сасыкэа дантаха ашытахь,
Икан уафы измыртыцзакэа.
Иееибитан абцарла убра,
Абрыскыыл уаха нас дымцшзакэа,
Уахынтэ ддэыкэлеит еибашьра!

РИЦА ДЫШИЗ

Днеиуеит Абчарах
Ацста дыцала.
Днеиуеит Абчарах
Абахэ дагэцала.

Игэеитоит ус хара
Гэаа дук талашо...
Цхэызбак дтатэоуп ацан,
Иахымазам талашья.

Амра ахатацэкья!
Дыцхон аргаматцэкья!
Абчарах иеишэеит,
Аха данзтамлацэкья,

Дыцеит хыхынтэи.
Адгыл ван даараза,

Аха дазымкыла,
Дыцалт бгазаранза.

Деихан данзытымцы,
«Амра» дынидгылан,
Дицхрааны дфытылхит
Уаҕа дылгәдкыла.

Амра - пҕа

Цьым, уара узустада,
Ара уаазгеи, иҕоуцои?
Атыша уетажыны,
Гәаҕра цәгья зуқәуцои?

Абчарах

Са сакәым, Амра-пҕа,
Тыңс ара ибызтада?
Дабатәи гәтцәажәпоу,
Бызцәахы дызустада?!

Арира сахьымнеиц
Тыңк ыҕам шамаха.
Иблахкыгамызт
Ара ас ишанаха.

Абри лабҕабазар,
Аргамазар, пҕхызымзар,
Ара баазгеи аудашәыл?
Сбыхәоит, исцәыбымзан. ..

Амра - пҕа

Сара... Са сгәаҕра шыҕа
Изуцәыizzo ак ыҕазам.

Аха иуасхэаргы,
Исыхэо акгы узыќацом.

Еиѓгышыан хаибамбар,
Аха шыта ишпазури?!
Арахь убжьазгалаз –
Хаќбалќаа ааигэазаарын...

О, саќоумќан, цым,
Иахьсзымхэо азы угэы иахэара.
Сара сразќыдараз
Сыхьз цахьеит ахара.

Анцэа, уи агьанѓаш,
Ус иќазшыазаарын,
Сымцарс, сышхэычзас
Имѡахикьеит сыќстазаара.

Жэаѡа шыќаса сышрыќэз,
Сан слыцаза, длалаган,
Сигошэа агэра сырго...
Дќэуан уи уамалагы.

Ситэахит сан Амра
Зынза сылзымцаазо.
Сан гэыраз, Адгьыл
Зылацш нахымшэазо,

Адуinei еимылдеит,
Дсызгэаќит даараза.
Аха сыќќэеитэзеит,
Схабар схэартэ смараза.

Жэа-шыќаса ирзынацшуа
Уи схэаеы симазан.
Ашыќахь нас еилыскааит
Ицацашыаз амаза.

Сагьицэцеит уи, аха
Сиргьежьырц дсышьтамлеит.
Амала уи нахыс
Дыцэарц ма днышьтамлеит.

Илапш цъа снытциршэом,
Сахънеилак сахъибара
Атыпкъа пшаа дсышьклапшуеит.
Аха уи хыбаарам!

Уи идыруеит: дгъыл хатцак
Дсыниар, сцэа далазаап,
Адуinei зеипш дкъамлац
Апъа пшза дсоузаап!

Абчарах

Ба беихагъ дыпшзану?
Уаха пшзашъа ыканы?
Амра-пъа баткъысгъы
‘Еазэ дыблахкыгану?!

Амра-пъа

Ишнымтэо еипш афеаста,
Еснагъ иаауфашъахауа,
Апшзарагъ хэаа амазам,
Иамам нтэашъахэа!..

Абчарах

Аха, мшэан, сатамзааит,
Сбыпъазаргъ гæилымгас,
Атыша бтазгалеи,
Измааназ сзеилымкааит?

Амра-цха

Агәәфәхь сталара
Анцәа иус алазам.
Уи са соуп, сгәы иахәон:
Ара уаф дызталазом!

Аха зегь башахеит.
Сгәы мцур сажьозаарын –
Уара арахь уәлелеит,
Харантә субазаарын.

Абчарах

Мшәан, акгы сзеилкаауам?
Ма избо лакәмзар,
Арахь итыбхуазеи,
тазыжь уи иакәымзар?

Амра-цха

Агәакра-гәрфәцәгьа
Сзыниаз саналаза,
Азәгьы симбарц акәын
Арахь сызталазаз.

Хыхь адәәф ашәәхәа
Исхылцуа цон ахара.
Уи хацак даанакон –
Җацьалкәа раахара.

Са истахымызт дгьылтәык
Иңсы аграгылара.
Издыруеит са сәаңхьа
Ишуадафү аҗынкылара.

Нас саргы сцәанырра
Ахаҗә иауаҕызаху!..
Лассы хаҗак синиар ауп
Анцәагы ииҗаху.

Уиоуп дызкылҗшуагы,
Илапш аасхмырҗазо,
Ацәагы зигирхо,
Чыхьзаргы иезирбаазо.

Сара – Ажәван аҗыҗа,
Исиулак дақәиҗзам.
Аха дгыл хаҗак
Дысниацәкьаны сақәикзар,

Сибар аргаматәкьа,
Ажәван аҗас ала,
Исиулак дақәиҗхоит –
Дысиааиуеит абас ала.

Исыниазгы хымш рышьҗахь
Далцуеит иҗсҗазаара...
Аха аҗсабара зегь
Аҗшзаратә мазара

Ирыцку аҗа диуеит
Убри ашьҗахь жәымз рзы!
Саргы уи дансхылҗлак,
Сыҗсуеит ахымш рзы...

Абчарах

Еилыскааит... дыбхыбааны,
Ахаҗа дишьып аха,
Избан бара Амра-җа
Бҗаирхар ззиҗахха?

Амра - цха

Умбои, дхылацшыдаитэырц,
Ииартаҕ дириарц азы –
Сыпха, имицгы,
Үынч дынлыниарц азы...

Абчарах

Хаи абаа, излеигэагызеи?
Шака дгъангыашузеи?
Асеипш згэы итазкуа
Гэатэас игражыузеи?!

Амра - цха

Абас ауп слахынца,
Уажэшьта еилукаама?..
Са сымдахь иқәлазгы
Дзыргәргыо акрыкоума?!

Абчарах

Сара, са сеигэыргэоит!!!
Ааи, исхэоит гэыкала!
Насыц дус испхъазоит
Бааигэа сахьыкала!..

Амра - цха

Иуасымхэеи, хымш рышьтахь
Изуеит убзазара!
Уцэанырра иеишумхын
Зда умам уцстазаара!

Абчарах

Хымш дузза!.. Хымш ракәым,
Саат зацәык бзааигәара,
Шәы-шыкәса ацстазаара
Иафсхуеит. Исзааигара

Сацәшәом Цьаханым
Уи азы сиртозаргы!
Ма амац сшыбзоу
Сшылцәцәаа сеихырцәцәозаргы...

Анасыц гәргьахәза
Хымш арт ирымазан.
Рцеицш азбахә рымхәеит уаха,
Ирцәахзашәа рымазак.

Хымш ньиаст. Абар ассир!
Дара акгы гәартазом:
Агәафа хәоуп нафәула,
Хыхьтә урт убартазам.

Ацстазаарах инап ауқәа
Анафәу иатцатца
Икуп. Уи дицхрауеит
Ацшзарах ләырхатца!

Ижәфәнтәу Амра-цҳаи
Адгьыл-хатцеи реиниара,
Анцәа илацш иацәыхьчо.
Урт гылоуп рееимаратә...

Еиқәхеит Абчарахи
Амра-цҳа бзиахәи!..
Реиниартагы мфашьазо –
Анафә зтын зиахеит!..

Ҳабашъра изыгѳагъуам!
Игѳагъны дѳалазар, иаѳъал
Иахъа иахыгахуам!

Абрыскъыл

Сагъихъеит, сагъшѳхъеит,
Сара соуп Абрыскъыл!
Сара соуп. изгѳагъыз,
Жѳлар рымѳахъ дгъыл

Уаҳа шѳынзыкѳмло,
Иахъа шѳныртѳара.
Иахъа иааины иѳоуп
Шѳара шѳыѳхѳара!

Ажѳжѳии, ажѳжѳихѳа
Атрышѳа ахѳақѳа асуеит.
Бзоу Абрыскъыл дама
Ахѳақѳа ираѳасуеит.

Зны рганахъ дцѳыркѳоит,
Зны аѳада дырхалоит.
Мацѳыс еимѳъароушѳа,
Нас хыгѳцѳы дылѳалоит.

Абрыскъыл ахѳақѳа
Аттахѳа идѳықѳеитоит.
Рхагѳѳа иналыркѳа,
Адгъыл илытѳеитоит.

Ажъѳѳѳа ирхеитѳазшѳа
Ашьаракѳа аанкыла,
Адауцѳа еилаѳѳѳа
Ахѳақѳа ирхагылан!..

Адауы

Абырскыыл, хақаумхзан...
Хаиныршәә, Абырскыыл!
Бзанцдык шыта хақәлом
Жәлар рымпынқа дгыыл!..

Абырскыыл

Сыжәлар хәәеи ишәыман,
Ианыжәга аңыжәара.
Шәареи сареи шыта ихақәм
Бзанцдык еинышәара!!!

Рхырғәғәарта дазкылсит.
Адауцаә нас еилеицалт.
Ипхатца дрышьтала,
Амшын итеицалт.

Амшын еибафо
Ацәқәрца ахыкәашоз,
Аеалажьра ззымгәағьыз
Неицон иафькәрша.

Икәәкәеит реиҳарак,
Ахәа цыр иахеицеит.
Ирхицеит ашьхакәә,
Хара наф икеицеит.
Ахәашқәә, агәәақәә,
Атышакәә иртеицалт!..

АБРЫСКЫЫЛИ ЖӘЛАРХАҚИ РЕИПҢЫЛАРА

Ахы нархәы-аархәуа,
Ицагьоушәә уамакала,

Бзоу инеиҥнаҥсахлоит
Ашьапқәа акакала.

Адауцәа рабашьраан
Иацы уи ҕеиқәацқьахын,
Иантынчраха, ҕыхәахеит,
Иахьа аҥштәы аҥсахын.

Ццакрыда днаҥшы-ааҥшуа,
Ашькыл дангыланы,
Даауеит Абрыскьыл,
Аиааира иманы.

Аеыҳаракәа, Амра
Каҥхауеит еигәыргьо.
Аҥсабарагы лахҕыххан,
Изҥшуеит иеигәгуа.

Иҥсасит адгьыл аҕы
Ахцаа хьшәашәара.
Ана-ара ицәыртцын
Иеихырхәеит ашәарах.

Дааскьаргоит аҥсаатәгы
Ихаҥыруа, ихашәахәауа.
Агышәыгқәа бналоит наҕ,
Атыҕрақәа рыҕеташәахауа.

Ицәыртцит ажәлар,
Абнақәа ирылцит.
Иртыппит ахаҥқәа,
Адәқәа рахь икылсит.

Ацәыргылакәа ирхыҥцит,
Еицлабны еивасуеит.
Цыгәхыршәт цьоукы иҕартцит,
Цьоукы ахаҕа рчны иасуеит.

Рашәахәабжь абахәкәа
Ирфьәуеит ахара.
Иччоит, игәыргъоит,
Ироут ргәы иахәара.

Икәашоит еибарцо,
Зынзак аанфасрада...
Рылапшра иаеигәыргъа,
Зхы ларкәы имфасрада?!

Абрыскыыл аиааира иго,
Амч абас илазтаз,
Мчы ду змоу Жәлархақ –
Ццакра зкәымз, имласзоз,

Агәыргъара-гәышьтыхра
Мыцхәза итахызаап!
Уигы ажәлар дрыццәыртцын,
Дкәашоит дышьтхысаа!

Иара иоуп зегь рацхяггы
Абрыскыыл ицыла...

Абрыскыыл Жәлар рахь дмааит
Акәадыр дшантәалаз:
Бзо ишьтахь иргыла,
Дааиуан дфьжәтц шыпыла.

Жәлархақ

Ажәлар ирқырхагоу
Цьаханым рымфаззаит!
Абрыскыыл фырхатца,
Нагзара умазааит!!!

Мчы ду змоу Жәлархақ
Абрыскыыл дынидгыла,

Дышытыхын хэыццас,
Дигэзит дигэдкыла!

Ажэлэр рыцсы еикэурхеит
Иахьа фырхатцала!
Нак-нак убас ауаа
Ирхацо пхьацала!..

Уаниз хэтак устеит,
Сымч шаны жэацъара.
Жэлэры ирзукт уи уара
Иаацшит ухацара!

Иахьарнахыс уара итэуп
Сымч аафша абжатцэкья!
Жэлэр рзы укэпаларцоуп
Исхэоит уи суабжыатцэкья!!!

АБРЫСКЪЫЛ ПХЫЗЛА РИЦА ДШИБАЗ

Даауеит Абырскыыл,
Ашьхара дхаланы,
Икэандаза игэатца итоу
Хэыцра хаак даланы:

Ипсы ааитеикразы,
Аць шыап иенадцаны,
Иаха дахьынатэаз,
Дыцэеит драхатцаны.

Дааидгылт пхызырла,
Дафьзаха ашэаза,
Дкэымжэыжэза пхэызба ссирк,
Амра атцкыс дшашаза.

Рица

Сгәы иаахәо сиижьҗеи
Исымбацыт шамаха.
Иацы сылаҗш унытшәеит,
Схәыцра уашанаха.

Сгәырәә зегь схаурштит.
Анцәа дыспырцара
Улшоит хәа сгәәҗы иит
Агәыҗра-гәыргъара.

Адауцәа ушрабашуаз,
Ишулшаз рыҗхәацара,
Ужәлар рзы иҗоуцаз –
Избон уфырхатцара!

Уздырит убаскан...
Иуасхәоит сыҗхамшьакәа,
Схы-сыҗсы этәу шуакәу
Сгәы исанахәеит самжъкәа...

Абрыскыыл

Амра башызаха.
Бкаҗха-хазынаха,
Иааиз иблахкыгаха,
Быздырыр сҗахын аха...

Рица

Амра лмаҗа Рица соуп сара
Уи лаҗара сыҗшзамзаргы,
Сахәшьа лоуп Амзагы,
Умбои дахьәеиуа лара!..

Мчыла зны исзимуа
Дыкам уафышьала!
Ма сыңсы аатбароуп,
Мамзар уи камлароуп!..
Абрыскыыл фырхаца,
Исзаарт угәаца,
Сацәыхьча арыцхара!..
Уааи Анцәа дыпхарсны,
Нак сицәга сымтарсны...

АБРЫСКЫЛ ДЫРФЕГЪ АЖӘЛАР ЕИҚӘИРХЕИТ

Ицон ашықәсқәа
Жәабала, шәкыла.
Уаха уаф дақәғгуамызт
Абрыскыыл итәыла.

Уаха адауцәатқәыгы
Жәлары ирқырхагамызт.
Уаха изыргәамтша шытак
Жәлар рымца инагамызт.

Ираҳатын, итынчын,
Инхон, ишәарацон.
Абрыскыыл илацш-хаа
Рыпсҕазаара иацын.

Ғнак зны Абрыскыыл
Абахәкәа дырбжьала,
Ирашь Бзоу даҚәтәаны
Дышнеиуаз пшьшьала,

Дауы мамыршәагазак –
Идуззаз уамакала,

Дгәеиҗеит дахықәтәаз,
Абахә даннадгыла.

Абрыскыыл

Еи, ура адауажә,
Араҗа узтәоузеи?
Уаазцазеи арахь,
Узҗеузеи, угәы иҗоузеи?!

Адауы

Сызҗеузеи, иумбои,
Акрысфоит ауп, уаҗа
Акымзарак зынза
Исгәитам цәгьарахәа...

Уи абахә хыхь дшықәтәаз,
Инапы аҗахь индәыкәҗа,
Амшын аҗсыз җтыга,
Инацәкьарақәа инрықәҗа,

Иҗышьтых иҗадкыла
Амра җарак аҗара,
Ифон ицәхәлырббыл,
Даҗын убас маҗара.

Адауы инапкәа ахьтишьуаз.
Амшын зегь ирхәашьуан.
Абрыскыыл азныказ
Дшанханы дихәаҗшуан.

Абрыскыыл

Иараби, узаҗароузи,
Адауы бзамыҗәажә!

Жәлар рус уазкызар
Иулшараны иказ!..

Адауы

Ишқа? Ажәлару?..
Абант аччиақәу?
Абант ауаа-сса
Цабытас шьтиаақәу?..

Еиҫаччо, илахҫыхза
Адә иқәу, абанту?
Рымац сара изурцу?..
Урзыцшли абрантәи,

Абни амшын нхытны,
Ирылала ишаакәнахуа!
Уцшли, рашәахәарагы
Иубап ишаақәнахуа!..

Адауы дәагылеит
Амшын ду дтадаларц.
Уаҫоу имшхара,
Дзақроузеи дхаккала!

Ани иеаналаижь,
Амшын зык тахома?!
Ихыцуеит, хәарада,
Жәлар рыцкаргы нхома?!

Ршәацхәафгы дыкамкәа,
Иаакәнахзоит азхытра!..
Абрыскыыл иааихаҫежыт
Иҫаитцаша азхәытра...

Иҫғазҫғазуеит абахәкәа,
Издыруада иргәалашәа?

Ғымт иңшуеит ашьхақәә,
Икәйтза, ргәы акалашәә.

Ашьхартцыс нықәпраалоит,
Ашьацра иааласуа.
Аиохаа тәуп пта кәашла,
Итажьюшәә аласа.

Цьа уарбак хагьежьюеит
Аңстақа алада...
Акаққаң тәаан иприт,
Изцәшәеи, иахалада?..

Бахәи-шьхеи дынрықәхаит
Адауы ихы еиқәахаа.
Абрыскьыл ихәа инамтәит
Игәы итәикыз ахьзаха!

ЖӘЛАРХАҚИ АБРЫСКЬЫЛИ РЕИЦӘАЖӘАРА

Жәлархак

Ибзиоуп угәйтбаара,
Ибзиоуп ухацара!
Жәлар рзын укәцара
Зынзак ихазыноуп!
Сызуазцаарц истаху
Указшьак азыноуп.
Уск уманы уаннықәо акәу,
Ғынла акәу, уахынла акәу,
Ус баша уаннеиуа акәу,
Ғыла акәу, шыпыла акәу,
Уафы идсымбалазац
Макьана уа уда,
Иумоуп қазшьа қыдақ:

Азахәа бжьандакәа
Хуцәоит урысны,
Амахәкәа илаҕәугы
Уцазом унрытцсны...
Заанатцы сухәоит
Исзумхәарц аилымга
Ахыларкәра зуцәымҕу
Уажәыгь исзеилымкаацт?..

Абрыскьыл

Жәлар рымч зегы змоу,
Агәтбаа ду, агәыраз!
Анцәа ажәлар дышраҕоу,
Ишицәымҕу удыруаз!
Итәхым иҕаларц
Ажәлар акреилыркаауа.
Иумбои амцагы,
Ишимуа иааныркылар?!
Мазала акәу, аргама акәу,
Итәхуп даараза
Ажәлар рыҕәхзара,
Уара иааиаразеи!..
Уара дуцәшәоит азын
Ицәыригом аргама...
Цьоук иршәан еихырхәоит,
Уаргы иара уигама?
Зны-зынла уиеихырхәауа
Ушиашьапкуа гәасталоит.
Уара Жәлархәк дузза
Анцәа ихәатәы ушҕашьталои?..
Азахәа бжьанда акәзар,
Изхыстцәо убри азыноуп:
Схы ларкәны, уи сшатцысуа
Сибар ихәар зинуп –
Дсеихырхәоит хәа Абрыскьыл...

Жәлархак

Бзиа узбоит гәкала,
Сукәхшоуп, Аبرىскьыл!
Ухы гәаҗо уныкәала!
Игәра гала Анцәа ду,
Уи цәгьа җазҗо иакәым.
Аха уахьиндатло азы
Иузимааит цьа иакәым?!

Жәлархак, еихаб дук,
Имеимкит дниҗаҗала,
Аха Анцәа дзакәыҗәкьаз
Зегь иеихәеит акакала.

Анцәа изын игәаанагараҗ
Жәлархак дамахеит:
Аبرىскьыл иихәакәаз
Лассы иаргамахеит:
Амщәгьа-акәаршыф,
Асырхәи, акырҗхи
Дааҗәымҗуа илаишьтуан
Акыр мши акыр җхи!
Адгьыл, аҗсы азеивымго,
Иҗахәәеуп җааршәла,
Ажәлар акәчышь еиҗш
Ачыхь зы изааршәлаз,
Еилазагәзагәуеит,
Еилшәааит, иуазыруеит.
Анцәа иашьапкуеит,
Ирыхьыз рыздыруам.
Ирымам, ирызкуам
Амца – изырҗхаша!
Амцада иахьа ажәлар
Акыҗам иеиқәзырхаша!

АБРЫСКЪЫЛИ АНЦӘЕИ РЕИБАШЬРА

Игәыргәыруеит, итцырцыруеит,
Идыдуеит, имацәысуеит!
Анцәа диабашьеит Абрисккыл!
Ащыцъагы уаф дхьатцуам,
Ащыцъагы еифахысуеит...

Анцәа

Иазхоуп, Абрисккыл, уеынкыл!

Абрисккыл

Зегь акоуп, сгьежьюам,
Исымгакәа амца!

Анцәа

Идыр
Ахәа ушасырго умгьежьюр.

Абрисккыл

О, истоубоуп,
Сгәәта намгза сьшхьамцуа!
Уафуп, аха ажәлар
Цәгьала иушырц,
О, истоубоуп!
Иуасхәоит, Адгьыл санықаны,
Ишулсмыршо сара уи,
Адуinei сықаны.

Анцәа

Уара уацъал ааигәоуп!..

Абрыскыыл

Аха, ишубо, макъана сеибгоуп!
Срашь акэзар, зны дақэтэан
Нарт Сасрыкәа!
Нартәа сырхылтшытроуп схаҕагы!
Иудыруз, са сзыршәо
Адунеи мыч шыкам!!!

Анцәа

Сасрыкәагы ус ихәалон есқынгы,
Аха ҕа мбазакәа,
Дыдсыршыит иашьцәа...

Абрыскыыл

О, ахәымга!!!
Сасрыкәамоу,
Изгәағыз забтәкәагы
Знапала ишьра,
Ғангашрала ажәәанаҕ
Ахра згаз уара...
Са издыруан ушыршызоу
Ауафьжәла ирҕажьцәо.
Аха истоубоуп! Иулсыршом
Ажәлар ргәы анырхара!..

Арашь агәытц инытағәҕәеит
Абрыскыыл имаҳмыз.
Анцәа дынцәытцаххит
Итыртырует ажәәан...
Абрыскыыл дназеит,
Анцәа имца дамцәст.
Ашьхантә иагәдитцеит
Амшын ҕықәаҕ бажә ҕак...

Илашеит Адгьыл –
Абажә иакит амца...
Адгьыл аҕы иалагеит
Ацаа азытра.
Ажәлар җасит,
Рыҗсы җалт ара!..
Аҗтакәа, аҗтакәа,
Адгьыл шәахачы!
Рыҗдырҗхар жәымун ажәлар,
Ирзыншәмыжын амца ажәла –
Акәаршыџ ажәҗан, ишәхәаҕы!!!

Акәаршыџ кыдҗәаны
Иалагеит алеира.
Ихыҗит аҗарқәа,
Абахә акәаџра
Рыҗа җызәзәаауа.
Ирбганы еилажыуа,
Ирбылгыо, ирхәазо,
Агәаџакәа ирҗажыуа –
Адгьыл азы нықәлт.
Адгьыл иахатәоит.
Адгьыл мшынхоит.
Абар иахатәоит...

Дабаҗоу Абрискыыл?
Дабаҗоу дабаҗа?!
Адгьыл заакәрылоит,
Амца азы аҗалт.
Ажәлар уазыруеит,
Идәықәлт азы аҗахь...

Убасқан иара,
Анҗәа диҗәымҗарс.
Дизымбо игәазхара,
Дықәртәа иҕыхәда,

Дигэйтцак,
Дааигон ауцшэыл –
Аергь рахэшьа-еикэацха,
Амра атыцха.

Рица

Абрыскьыл, сыхаара,
Адгьыл ахь уцши,
Икамлазааит рыцхарак?
Анс изхэашьи?

Агэымбыл уи Анцэа
Цъара акы имзбыхзааит.
Дырфегь ауафьжэла
Зыргэафра акы рмыхзааит?!

Абрыскьыл

Иигэагъзеи? О, агьынгаш,
Ицаша фьцха!
Ох, ишцеихэаеуеи,
Изыкэшэазеи ажэлар рыцха!
Ирашь агэра аауижьзан,
Днатцакьеит «Чоу!»
Ицырзеит алада.
Ахфеицш ицоит Бзоу.
Ахэдафь уака
Атыцха каиматза,
Лееидыргэгаала, илкуп
Абрыскьыл игэы лхадца.
Ишанхазшэа ирыхэацшуеит
Амратцакья тезлымха!
Абахэкаа иеырымка,
Дышцоз дрылка-рылка,
Дэыцшзарак днықацалеит

Дылрылтцэраан ацтақәа.
Аха арақагы, Бзоу
Псшьахак амтақәа,
Дәхәыңш шәтышрак дазнеиган
Дааныжь атыңха,
Ацтақәа дырзытырист –
Дрыжәлеит хаха!
Амацәыс дахьзаны
Еиөитцәон камала.
Ацтақәа цқьа-шәқьа
Иқәитцон. Амала,
Илымшеит, иамуит,
Ацтақәа изхымцеит.
Иахажьзан ирлашьцо,
Адгьыл иахымцит.
Данхьацшлак ишьтахьқа
Игәеитон, игәхны
Дызхысыз шеизахьаз,
Дрыжәлон даахәыхны!..
Икаракт ирашьгы,
Ацхзы ахьыжжы...
Убасқан плымха итаст
Рица лыбжы:

Р и ц а

Абрыскьыл сгәыцьбара,
Уццакцәан, ацтақәа
Еилажәжәа урылқьа уцоит,
Рыхцашья гәамтақәа.
Исхәо уахауама,
Абрыскьыл сыхаара?
Урашь иафқьо афақь
Уазхәыц ишухәара!
Афада урхысны
Еизыхәхәа ацтақәа,

Икәтәхәаа, птацкгы
Зымға ацаха амтакаа!..

Абрыскыыл

Еилыскааит, соупшәыл:
Аптакаа еижәцала,
Адгыл икәтәхәатәуп,
Афақь иаҗацала!
Абыржәоуп, срашь Бзоу,
Уара ауаџ шыа злоу,
Уареи сареи ҳауп ажәлар
Иахыа знапы ианзоу! «Чоу!»...
Бзоу агәытц итакуп
Абрыскыыл имаҳмыз.
Ихоуп уи ажәџан ахь,
Аптакаа ирхыс,
Фыртынуп, пшатлақәуп
Афақь уи иаҗытқьо!
Харантә ирыжәцаны,
Адгыл зларыцқьо.
Ирхыкәшоит, ирхагъежъуеит
Аптакаа еилацало,
Адгыл икәтәхәаауа,
Инанагоит еижәцала!!!

АБРЫСКЫЛИ АНЦӘЕИ РЕИЦӘАЖӘАРА

Анцәа

Абрыскыыл, уажәазын
Усиааит уара!
Иулшеит сдоуцәа рныртәара.
Исцәугеит амца,
Мамоу,

Савасуам уаха ухацара.
Аха иухауырштын иуасхәо –
Ишааиуа дыр аамта уахьзырхәра!
Снапафы укамлакәа убацара!

Абрыскыыл

Унапафы саныҕало,
Адгьыл аахәитоуп,
Адгьыл аархәра улшозар
Уфаахеи!

Анцәа

Уеызхушьаауа сзеилкаауам,
Ажәлар ирылухи?..
Акәацгы иархауеит ахәа,
Арцәыра акәзар – ахәац!
Дархаит ауафьтәыфса
Адгьыл хәакын.
Ауафы данықәмыз,
Адгьыл цқьан,
ҕынчран адгьыл афы,
Ицшзан,
Цьоухарла ихыркын!

Абрыскыыл

Устыхә уара ахәымга!
Иазхоуп, шыта уаангыл!
Излоугәағъзеи?! Иазхоуп!
Убз ма иаанкыл!
Изакәызеи иухәақәо?..
Ихьшәашәоуп ахаҕгән,
Ацсыбаф, иахагылоу.
Адгьыл акәым, уара

Угәәтәоуп ихәакыз!
Изхурҕьозеи ажәлар,
Избан узрыҕрагыло?!
Аҕьоухар хәа узыхәхәо
Аҕааршә ауми,
Зны адгьыл ҕаз изкыз?..

Анцәа

Еилаҕьоуҕьоуа, иҕшзои
Адунеиаҕы уи аҕра?!

Абрыскьыл

О, мап!
Абла зҕам алаҕта
Иақәлашьцоуп, иазгәаҕроуп!
Данықәым ауаҕы, адгьыл
Хаарак хәа амазам!
Ауҕашәыл – аҕыҕа лзын
Арҕыс дшаназам.
Реиниара аҕсҕазаара
Иаҕҕароуп, хәарада.
Ашәындыҕәра дҕоуҕәахыр уи,
Дызбада, дзахада?
Ашәтыц еиҕш дканзюит –
Ицәюит лыбзазара!
Амзагьы ҕшзоуп, аха
Иҕоуп ихьшәашәаза.
Избанзар убраҕа
Иҕам аҕсҕазаара.
Аҕсҕазаара ан
Амрагьы шашаза,
Ауаҕытәыҕса изыхәоуп
Изҕхо, изыҕазоу.

Ауаатытэыѡса изыѡэоуп
Адгылгы зыѡцоу!

Анцэа

Истахым сара ауаатэыѡса,
Исцэымгуп!
Исывсны иашьталоит
Адуinei аилкаара.

Иахьызбо сгэы цжэоит,
Исыгроу цэымгуп.
Адуinei сықанац
Ирыстом шыафеихгара.

Мчыла?.. Мамоу!
Савасуам ухацара,
Аха аѡстаара
Уафамшэакэа уабацара?!

Абрыскыл

Иарбан ѡыстаароу сызфашэо?
Иудыруз адуinei афы
Ажэа калом са сзыршэо!

Анцэа

Уеацэыхьча, Абрыскыл,
Атаҳэтеи итысхит,
Аѡстаара абцар –
Иахьарнахыс ишьтысхит!

Абрыскыл

Уиоума, нас ажэлар
Адуinei излануха?..

Анцәа

Ажәлар хәа иухьчоггы,
Дара-дара рхала
Чан-чаны еибафо,
Аѳстаацәа рхалап!..

Абрыскьыл

Мап!
Иалшом ауаажәлар рґы
Ус каларц бзанцы!

Анцәа

Иалшоит! Иухаумырштын,
Иуасхәаз хаца!..
Ирыластап ажәлар
Аѳстаа, акачи,
Ирыластап ажәлар
Ацьныш, агацьеи,
Ауаѳытәыѳса ицшра
Рыстап урт убас,
Уарацәкьагы ауаа
Иузраѳмдраартә зынзас!

Абрыскьыл

Мап! Ауаѳы сара
Дансымдыруа зыкалом!
Иреиуамкәа ирылалазгы
Деихыстәоит гәыкала!

Анцәа

Амшын мцәқәрпозаргы,
Шьапыла узыруама?

Ажәлар хәа уңсы зыхтнүцә
Ушырхъчара удыруама?
Иудыруоу ушылңсахыз
Лара Ритцагы!..
Агәпжәаракәа уаңхәаҕа
Урықәшәахп итцагы!..

РИЦА ЛКЫЛАЗРА

Анцәа дцеит ажәван ахь,
Иеырцагыа уи ашьтахь.
Абрыскьыл дышхәыцуаз,
Длыбааит Аңснаштахь.

Аңснашта – дахынижыыз
Иара игәацаңха,
Ауңшәыл-ссир Ритца,
Амра атыңха!

Аңснашта – дахыиз
Иара Абрыскьыл,
Жәлары рлахынцазы ахәа шытых,
Дахьангылаз ашькыл.

Аңснашта – ажәлар
Рразкы атынха
Дахыыкоу, Абрыскьыл
Дызхылцыз Аңсха!..

Аңсха – аңсы аңха,
Аңсәзаара аңха!
Уи лыхъз ахыла,
Иахьагы Аңсынтәыла
Иахъзуп Аңсны!

Аңсны – аңсы атәыла!!!
Аңсабара уархал-кәтца
Иахчнызуп ашьха.
Амшын кьантаз шытаиа,
Иашышыуеит Аңсны ашьхәа.

Икәеикәеиуа азиаскәа
Илбаакьоит ашьхара.
Амра цстатцага хаауп
Ашәахәа хьәажьха ара!

Шьежьза аңсаа рашәа
Аңсха дарфыхоит.
Зыхьк лнапы нхшьыла,
Лҕы инақәтәа днафыхәоит.

Абрыскьыл фырхатца,
Имгылац азә иашытахь,
Длыбааит ифныка,
Убрахь – Аңснаштахь.

Аха даакәхеит уа,
Игәы цжәо, дуазыруа.
Ритца дынкылаз дцеит,
Дахьыпшаара издыруам.

Ииури, иабаихәо
Арака ифырхатцара?
Дабакоу иоуцшәыл,
Кәцара дабацара?..

Мамзар, ибзиабара
Еижьаганы, ибашаны,
Икалама Анцәа ишихәаз?
Дылцсахма ииашаны?..

Адунеи ағы иҗалазеи
Шаҗа еиҗакра.
Ажәлар тынч инхоит,
Ирххәоуп агәәҗра.

Ажәлар ирмоузацыт
Амца еиҗау аҗамҗа.
Абрыскыыл уажәыгы
Ак ивсуам изгәамҗа.

Ажәлар идирцеит
Иакышыоу амца.
Ирфом шыта акәәцгы,
Амца инеҗәамҗа.

Идирцеит ажыра,
Аихагы арҗәашья.
Аҗаҗқәа иртыцны,
Ахыб җаҗа анхашья.

Ирбжъан ашәарах,
Афнырахә анырцеит.
Иркуеит аҗсызкәа.
Азқәа афлыка рхырцеит.

Аеафра аадрыхуеит...
Ажәакала, агәәҗара
Ажәлар иритан,
Иалагеит анхара.

Адггыл бараҗатуп,
Қыаф руеит ажәлар.
Арашәарагы аҗахым
Зны инкоудсаз ажәла.

Хаскын бааҕс ыҕазам
Аеаҕра иаҕырхагоу.
Ихьуам ауаҕы хыхькгы,
Дыҕазам иҕаҕоу.

Ируеит доус ирылшо,
Дыҕазам зеыҕхьазкуа.
Ирфоит доус ирзыфо,
Иҕам ак еимазкуа.

Нап игхом асаби,
Абырг хаҕыр иҕәуп.
Абрыскьыл иоуижьыз
Аламыс дәықәуп.

Абрыскьыл изын ҕкароуп,
Есышьыж дынчыжәла,
Атәыла днахыкәша,
Игәеиҕоит цқя ижәлар.

Нас дгьежьюеит Аҕснаштахь.
Лнапыргьежьюа агәашәәҕ,
Иан Аҕсха диҕылоит.
Уи азыхь хьшәашәәҕ

Иаларгыла илымаз
Аирыз тәын ҕыла.
Уаҕа аҕатхь надкыла,
Илыманоуп дшиҕыло.

Абрыскьыл дынчыжәда,
Иан дыргәгәа дгәдкыла,
Инатәоит еицәажәо,
Аирыз уа ирыдгылоуп.

Нас аҕатхь аанкыла,
Раҕхьа ажәлар иныхәоит.

Аңсны аңшәма – Аңсха лзыхәа
Нас дырөөгь уи тәыхуеит...

Аңсха

Нан, сычкәын сгәыгырта,
Абрыскыыл гәеиттамха,
Избоит уажәыгы
Улахь шузеиттымхуа.

Абзиабара цъабо,
Ауафы иеанеитәцәа,
Игәы афойт, дабылуеит
Зынза агәрөеикәатәа.

Абрыскыыл

Мамоу, сан, сбыкәхшоуп,
Сан гәыраз, сыхаара!
Ба ибдыруеит – са исцәафам
Схала сгәы ацрыхара...

Рица дысхаштит хәа
Сара исызбаҳәазом.
Духаршт хәа сыдыбцаргь,
Исылшом, уи сахәазом.

Амала, дабаца
Цъа лышьта аныгамкәа,
Адгыыл ахы-атыхәа
Лхабар цъа икамкәа?

Қытәи шьхеи ак нысмыжът,
Сырхыст акакала.
(Усгыы ажәлар гәастон, нас.)
Абас лызшьа шцақала?!

Сан, уи лыказшыа
Быкам ибызгэамтакэа,
Дцарызу ажэѡан ахь
Хадгьыл лгэамдхакэа?

Уи Анцэа диашазар?..
Сгэы ашхам налатца,
Ишихэаз еицш, сылцсахзар?
Лыгэра изго башазар?..

Ацсха

Сыцкэын, нан, уи Ритца
Лыгэра умго дыказам!
Згэы иѡоу зымраргамо,
Ѡба злоу ныкэаѡзам!

Уи цъара, хэарада,
Дақэшэеит ауп рыцхарак.
Умццакын, дубап, нан,
Иубап уахьлыцхраара...

Абрыскыыл иан лхы
Ѓшьшьала игэы инкыдикылт..
Нас лыбла дынѡацшын,
Лхы днагэзын дгэдикылт.

Ииасуан ашықэсқэа.
Ажэлар нхон гэрѡада.
Ѓынчран адгьылаѡ,
Ацсабара зѡыдан.

Аха Анцэа дмақарны
Иихэақэаз башамхеит:
Адгьыл азѡа нықэлт,
Ауаа гэашахеит.

Ачымазаракәа җкын
Ажәлар инрылалт.
Ауаатәыџса антәара
Иалагеит зқы-зкыџыла.

АЖӘЛАР АТЫНЧРА РЦӘЫЗХТ

Абрыскыыл

Сан, ус анакәха,
Җазцахуеи шыпыла?
Иахьамоу бдыртәҗьозар,
Җнықәпалап уа җыла.

Аңсҗа

Абрыскыыл, нан, сычкәын
Уахьцо сга, сыхаара.
Жәлар рзын усмеигзан,
Иҗоуп сахьухәара.

Абрыскыыл

Сан, ахәшәқәа сызгәамта,
Иалшоит наҗ сахнагар,
Иаңсам сдәықәлар җыла.
Ашьха, абахә, зегь еимдо,
Сырхысроуп шыпыла.
Амџа уаџ дақәгәгуа
Иҗам, җабгароуп.
Мыцхәы бжьоуп, насгыы
Узаҗамло џадароуп.
Сан гәыраз, сбыкәыхшоуп,
Уаҗа бымхәароуп!

Аңсха

Жәлар рныс, сухәоит,
Хымҗада сугароуп!
Урт ахәшәқәа са издыруеит.
Издыруеит иахьыҕоу...
Иахьамоу ахшыраҕ
Абахә ахықәоуп.
Ациаақәа, ашьхардацқәа
Са избахьеит, исхаштуам.
Са сымгакәа удәықәлар.
Ажәлар нтәап уашыҕоу.

Абрыскыыл

Сан, ус анакәха,
Җазцахуеи шыпыла?
Иахьамоу бдыртәҕьозар,
Җнықәпалт уа ҕыла.

* * *

Ашьхантә ирыма иааит
Ациаақәа, адацқәа.
Ажәлар ахәшәқәа роут,
Уажәада ирымбацқәа.

Иржәит уаҕ даанымха
Ахәшәеитцатца иҕахан.
Рыҕсы еиқәхеит. Уи нахыс
Уаҕ дымҗсит дынкахан...

Ачымазара-азҕа
Уеизгы инхеит адацқәа.
Ауаатәыҕса ирызкылпшуа,
Инықәылт ихны ацқәа.

Абрыскыйл уахгыы ыынгыы
Тынч ыара днамтэакэан,
Ддэықэзан инихырц,
Уажэ дызэз аз уи акэын.

Анцэах, дмаанфаскэа,
Дишеит ақачи,
Ажэлар ирылеитцит
Агызмал, агацьеи.

Урт рфгыы дмаанфаскэа,
Адуinei икэитцеит
Афстаацэа, ацьнышцэа,
Ауафшыажэрагы рыдитцеит.

Арахь урыхэапшыр,
Ауаатэыфса иреипшуп.
Урыкэгэыг унрыцлар,
Арыцхара уцеипшуп...

Ирцэызит атынчра,
Ажэлар уагыруеит.
Абрыскыйл иабцьар шытихт,
Ирашь икэадыруеит.

РИЦА АТӘЫМ ПЛАНЕТАҒЫ

Амра анафс, хадгыйл еипш,
Планета дук ыкоуп.
Иубом уи адгыйл ахьтэ,
Амра бжьоуп иахьныкэо.

Адгыйл афеипш, уакагыы
Икоуп апстазаара.
Иазхауп атехника.
Ауафытэыфса иказара.

Уи апланета ду
Иахъзуп Ачацха.
Ритца убра днанагеит
Адгъыл ахътә зегь рацхъа.

Амармалташь хан ду
Алччаауеит абахча.
Азиас ду ахыкәшоит,
Зымџа абахә ҳарак иахьчоит.

Уи абахә иатцхәраауеит
Ашьха зыхь кәеикәеиуа.
Ритца уа дхыкәтәалоуп,
Лылағырз хыжжы илеиуа.

Абахә даахыцын,
Ибжы мыргазакәа,
Абахчаҕе дынкаҕеит,
Арцыск длымбазакәа.

Ашырхәа Ритца уа
Дџацҕкәеит дцәырхазшәа.
Азнык лгәы иаалнаҕеит
Абрыскыыл дылбазшәа.

Изара тхәаа арцыс,
Ижәџахыр ҕеаеаза,
Ағлам даџызаха,
Игәышпы кьаҕьаза...

Ихахәеиқәа пхьахәа,
Ихы-иҕы шашаза,
Итыҕьҕьаауа иблақәа,
Ишьапкәа иашаза...

Арцыс акыраамта
Дшанхазшәа уа дгылан.

Нас ичааидсахт,
Махә лаҗәык аанкыла.

Хьыц

Саҗамзааит, атыңха...
Смааикәа, акыр сымҗасит...
Аха... иахьа сызбывымсит...
Былағырз сгәы иасит...

Риҗа

Җым-җым, ура арҗыс
Уабантәаи, узустә?
Узлааи, узлаҗалеи?
Дарбан аҗаңха узта?

Хьыц

Абни абахә ахьынтәи
Есымшагы бгәасҗон,
Еснагь бызҗу тәуароуп...
Исҗәыбымзан, бгәы иасда?..

Риҗа

Узустә ура арҗыс?..
Сгәы иалоу узазҗаазеи?
Иуҗахи?.. Ёсымдырит?
Уабантәаи, уазҗазеи?

Издыруада, Адгьыл ахьтә
Исзааугазар хабарк?..
Мап?.. Анҗәа уааишьҗаап,
Сгәы шҗамк аурбарҗ?!

О, уи Анцэа-гъангъаш,
Уи ибга бызшэала
Сара сшизхымхуа дыр!
Уца уахъааз цшышьала!

Хьыц

Ишакэмыз, сымхэыцкэа
Бгэы сафыхазаап.
Сааирала, сажэала
Бхъаа сырфыхазаап?..

Аха мацк баасзызырф,
Сбыхэоит, саҕабымцан!
Бгэалақэа бгэаларшэа,
Бгэы амца ҕабымцан.

Ахьылмас – атыпҕа-уҕашэыл,
Ибаҕэам аццакра,
Ауафы цқьа деилымкаа,
Ихэда ахэызба аццакра.

Сара агынгъашра
Зынзак сазыҕацтам.
Анцэеи Ацъныши рахь
Зынзакгыы сыҕазам!

Саб ихэо исахаит ауп
Уи Анцэа избахэқэа.
Цэгъа-мыцэгъа шиухьоу,
Ишимоу анызбатэқэа.

Рица

Дызуста уи уаб? Узуста уара?

Х ы ц

Ацырица ица соуп,
Хыыц сыхъзуп сара.

Сынхоит абнахъхи
Абахә уахъынхытца...
Саб ацара ду имоуп,
Издырхуада иихәыцуа?

Дыцәом уахгъы-еынгы...
Изтода ацәаха.
Жәлар рзы дыкоуп уи
Дықәпаф фырхатцаха!

Ажәлар ангәақзалак,
Ргәы зынза инкыдгыло,
Саб Анцәа диабашьлоит,
Аха уаф дидгылом.

Ацәгъаршцәа ртыхәа ццәом,
Анцәа имоуп идкыла.
О, урт!.. Урт ракәзоуп
Ажәлар зфо инкыдгыла!

Р и ц а

Аракагъы, Адгъыл афы еицш,
Ауатәыџса ыкоума?
Аракагъы Анцәа-гъангъаш
Цәгъала дрызныкәома?..

Х ы ц

Мшәан, абра бынтыцны
Уаха бымныкәаци?

Ибымбазаци нас
Амчхатәқәа шыҕатқоу?..

Ажәлар, рынхартә шьам
Иахыбаа, еиҕацаланы,
Дара, нас ишыҕырбо,
Ахан дуқәа ирхаланы?!

Саб урт дырғамгылар,
Ажәлар нтәахьазаарын.
Имазар ахшығ афра амч,
Исирхон аҕсҕазаара!..

Р и ҕ а

Араҕагы дыҕазаап
Абрыскыыл иҕыза?!
Арпыс, уара уаб
Жәлар рыхьчағ қәдағызаап?!

Х ы ы ҕ

Абрыскыыл?.. Адгьыл?..
Изақәи? Иабақоу?..
Иарбан жәлару, мшәан,
Зызбахә бхәо, бзыхгәақуа?..

Риҕа иалхәеит Хыыҕ
Адгьыл аҕызшәа.
Абрыскыыл ихатцара
Ибеит уи уамашәа!

Х ы ы ҕ

Абрыскыыл дфырхатцазоуп!
Илам саб уи иафра!..

Адгьыл жэлар ирымбацт
Хара ҳеицш агәақра.

Саб дызәу, царала
Еихеихауеит ақазара.
Уиала дақәгәгуеит
Ирәеип ҳәа абазара.

Ицшааит мчы дузза змоу
Азри ҳәа уамак.
Уажәы ихақәшь дрышьтоуп
Анеитрон, Азотнак.

Аа, абри ахьяцшьагы
Иара саб ирәиамтоуп.
Исиҗеит сымшираз,
Саб икнйтә ихамтоуп.

Сарнықь трак еихамкәа,
Уа ицьыба иааҗихит.
«Быцшла» – ихәан, нас даахан
Уи ахьяцшьа ааихихит.

Иааилышьқьраан қаҗак,
Иаақалт унҗатәартәы...
Цшьшьала дыҗхалеит нас,
Уамашәа иубартәы...

Ессааира дхаракхон...
Думбазо данхала,
Дгьежын, нас днагылеит
Риҗа лаҗхьа цшьшьала.

Р и ц а

Уаб ари избызар,
Даара ахшыҗ имазаап!

Уаб иакәым, уаргы, цым,
Даара акыр улазаап!..

АНЦӘА ИУАДАЛАҚЫЦӘА АБРЫСКЫЛ ИКЫШЬА ШДИРЦОЗ

Анцәа

Шәзышьтоузеи арахь шәеицхакәкәа?
Дзаажәымгазеи Абрискылы дьткәа?!
Иабакоу шәфызцәа?!

Ацъныш

Хантәеит!..

Афстаа

Хақәихт!
Абарт ҳауп инха...

Агызмал

Хәарада, уи ицуп
Жәпафык ахысцәа...

Афстаа

Афымца рыжәцаноуп
Ишишьыз ҳфызцәа...

Агызмал

Уара уда дҳамам тынха.
Хухәоит уәағхьа ҳшьамхышгыла,
Ҳаумышьтын уаҳа адгьыл ахь!..

А җ ы н ы ш

Адгьыл уаѡ дықәым иҳадгыло!

А ѡ с җ а а

Фымцала, амацәыс хысгала,
Ибылуеит хѡызцәа
Адгьыл инықәгылаз.
Зехьынҗьара иртәаны
Имоуп ахысцәа!
Мамзар, имацара ас
Ирццак дхысуа,
Адгьыл ахы-атыхәа дзахысуам!..

А н җ ә а

Уи дазәыкуп,
Ирашь дақәтәоуп...
Уаѡ дицым!..
Жәпаѡык ыҕоушәа
Жәбахит шәаншәа!
Сахьшәыхәаҗшуа,
Шәызбоит уамашәа!!!
Шәаасзырѡы, ишәасхәо ҕашәҗа!
Уи баша ихәыцым!..
Илаҗш шәеамырба, шәыезаны,
Ажәлар шәрылал шәыешаны...
Ишҗыкәу шәшыгыжыыз
Абрыскьыл шәицәшәаны?!

А г ы з м а л

Абрыскьыл адгьыл аҕы дазәыкым!
Абрыскьыл иҕазшьоуп
Ирымоу ауаажәларрагы!

Анцәа

Издыруеит аргама унидххыло дышдәықәым.
Дышәкықәагы шәасымхәеит шәижәла!
Насгы уи ирашь
Знык абҕа даназнеи,
Адгыл ағгы ажәван ағгы
Дықәым адунеи,
Ҕсы зхоу уи ииаиуа,
Икра зылшара!
Уи дазәыкуп, иашоуп, аха
Ажәлар ргәы ицуп,
Ажәлар рдоуха уи имчра
Иахәоуп, иахыцуп!..
Сара исхәаз еилышәкаама?
Ибла шәеамырба,
Шәыезаны.
Ажәлар шәыерылажәзәа
Шәыешаны!
Ишпашәылымшо ауаф хаңшшала ижъара?
Ахамабзиара, ашьыцра изнаҗаз агра,
Уаф, гәзианажәк даашәырехәар,
Шәара дышәтәуп!
Ижәлар җсахны дшәыдгылартә
Амәа данҗатәуп!
Дара рхала,
Рхы иахала.
Рыҗсы афыхы дырнаҗхартә
Шәхы җашәҗа,
Ажәлар шәҗа,
Ргәы шәҗал шәыргәаҗхартә!
Сыхъз хәаны иснықәуа
Рыҗаҗашә шәеақәыршәа,
Рыхшыәажә сҗажәгал
Рфыхы са сакәушәа!
Абрыскыыл рыбафәы

Дифызашәтә апсцәаха.
Доусы ишәуалу жәдыруеит,
Шәымңшын шыта уаха!..
Исхаштыз,
Еилышәкаа дахытәо, дахыгыло,
Ирашь ахыго,
Дахыцәо уахыла,
Дшыцәоу шәызнеир,
Даныцәоу иара,
Ирашь данақәтәам,
Иаха имариоуп икра!
Абрыскыыл дшәымамкәа,
Шәсымбароуп уаха!
Шәца!
Адунеи сара шәанықәыстца,
Исхәо қашәца!
Мамзар, иараби,
Снапы санфаха,
Адунеи са шәшықәыстцаз еиңш,
Салагоит шәныртәара!..
Шәца!
Уаха шәашшуа
Шәсымбароуп ара!

АНЦӘА ИУАДАЛАКЪЦӘА
АБРЫСКЪЫЛ ДШЫЦӘАЗ ИНИЕИТ

Абрыскыыл ирашь
Абахәра шыхатәылаф
Ағәырұ хәа иафоит
Ақыр иахагыла.

Агызмал, нас Ацьныш
Шахыкәшаз азгәамтеит.
Ирызкыр, раҳ Анцәа
Ириқашт ақамта.

Ашша ахшыы, еилтэраауа,
Ишьтарцеит ашаха.
Иашьахайт, амтэыжэагаь
Иахашэеит ианаха...

* * *

Абрыскьыл издыруам
Бзоу иахьыз арыцхара.
Дафуп ацэхэда
Амхкэа рытцхэара.

Итцижэжэоит асры,
Аеафра иазгагоу,
Ахацкьын баацсқэа зегьы,
Аура иапырхагоу.

Ицэымгуп атырасгы,
Дашьтоуп уи лымкаала.
Дышнеиуа итх-ытхуа
Адацкэа инапала,

Амшын ахықэанза
Днанагон иаапымтэа.
Псшьарак кайтдомызт,
Уи ашьаҫа аанымтэар!

Ачымазара, азфа
Ажелар зны иацэиьхчон.
Нас ацьныш, акачи
Адгьыл ианихзон.

Насх асры, ацэыхэда,
Атырас дрышьтахын –
Пырхага ауаа ирмоуа,
Баракьатра рзышьтихуан.

Уажә днықәиет ашьацраф,
Ихәыцра хьанта дшалаз,
Дықамзи дкараха,
Ацәа дынтәлеит.

Ащстаа, агызмал,
Изкылцшуа ишьтазаз,
Дыркырц рфынархеит,
Рыгәшәара нышьтаца.

Иара игәы тынчмызт,
Цхыз баацсык далан:
Еиқәатцәа сымсалза
Рица инылхалан,
Дымцарс, гәылшьап дук
Ажәщан ахь ихалон...

Дашьталар – дзеитатцуам,
Адггыл дзақәытцуам.
Ахәа агәдитцашан.
Инапқәа иххәцуам.

Арахь, ибоит лара
Ацхыраара дшаргәақуа.
Ирашь уа игәалашәеит,
Аха Бзоу абақоу?!

Уаха даазеитамцкәа,
Цъара акы дзылмышәа,
Дышлыхәацшуа дагазоит
Деилажәжәа, илыхо...

Аха абар шыаурдынк
Лалцәраан хыхьтә ажәщан,
Гәышпыла агәылшьап иаст
Ишеикәацсаз ажәщәа!

Адыд иахысбыжьхеит,
Мацәыс еимкыарахеит,
Ишеиҕасуаз, ишеикәҕоз,
Рыџбагы карахеит.

Аҕхзы ирылыџруаз
Қаршыџны илеиуан.
Рыблакәа амца рхын,
Апырҕеиҕш иҕеиҕеиуа.

Хланцы дзон Ритцагы.
Ритца деимазкуаз
Лыҕсы рызнымхо, адгыл
Дазааигәахон... Убаскан,

Еилаҕыруа аҕы абгы
Амахәкәа рҕы иааилалеит.
Акьут кыаа-кыааит,
Аты цәаан ихалеит.

Амзагы аеаҕәахт,
Аҕх иамҕакәа ашаха...
Абыскыыл деилархха
Икәыршан ашаха...

Аҕсҕа

Узырҕзыҕзуеи, аҕшалас?
Рыцҕара калама?
Иумоузеи гәалас,
Жәабжь хьанҕа ааугама?

Аҕшалас

Арыцҕара, агәәкра
Камлазац уажә аҕра!

Диааит Анцэа. Абырскыыл
Дышьтоуп деиқәпахны.
Дрыцәцарц иеиікьеит
Данаацш дықәпахны,
Аха ашаха ахаршә,
Инапы, ишыапы ғархәахьан..

Ацсха

Қыстаа-мцқьарала
Ишишьтаз иархәахьан..
Агәәанызаара шцоуцәызи?
Абырскыыл, сықкәын, нан,
Уажәшьта сабацара?..
Ушцацәоз урықәгәыг
Умч, уфырхатцара?!

Ацшалас

Амч хәа, илоузеи:
Инапы аниқьа,
Абахә цақьа инақәшәан,
Еиқараны иаашиікьеит!

Амала изқымцәеит,
Дызлағәахәаз цыршахан.
Икәырша дырқахьан,
Имтақәа ацсгаха.

Ацсха

Ишцақастцо? Сабацара?
Цхыраашьас истари?
Изури, иззбри?
Шьта дызларцәызгари?

О, уи Анцэа, ахэымга,
Агэымбыл еиқэхьшэашэа,
Цэгьаңсышыа изааигоит ауп,
Знык даниңыхьшэа!!

РИЦА АМЧЫМХАРА ДЫШТАГЫЛАЗ

Рица

Укалт сагэзуеит суашьапк
Сухэоит даараза,
Уааскэатц хамтакы –
Шықэсык иаасараза!

Анцэа

Ишца? Ағэхэара
Дыршегь иахыбгарцу?
Сжьаны, сыжьжьаны,
Дыршегь сыбкэыбгарцу?!

Мап! Шьта иазхоуп!
Акыргыы сьчхайт, сыхаара.
Изыбтаххеи аамта
Наго, наф сыхара?..

Абрыскыыл биңшаап хэа
Уажэыгыы бгэгуама?
Уи и-Бзоу аранза
Даанагоит бгэхэуама?!
Мамоу, сыхаара,
Бгэыгра кажь уахь ала!
Араанза банхэнызга,
Сгэы дароуп гэхэхэала!

Рица

Суҳэоит, шыкэсызатцэык
Ускымсын, срыцхашья!
Уи нахыс сеақэсыршэап
Угэы иаҥаху уцхэашья...
Шықэсык ала аңсра ма
Азра аусгэиҥаху?
Нас ара сыҕами,
Усызныкэап ишутаху.

Анцэа

Нас бара, сыхаара
Ибылшозар сахэара,
Иаацэыргеи изыбҥаххаз
Афэаара анахара?

Рица

Са сыңсы иафсхуеит
Сыламыс ацқара!..
Истахым макьяна
Сызгабра атцкэара!

Анцэа

Агызмал-фыстаара
Хырзаман балашоуп.
Ибзырҥада бара
Абас ацэаҥалашья?

Абрыскыыл иакэхап, уи
Адэ иқэу зеырҥагыашэа.
Баргы уи изакэхап
Бзыҕоу бчыркыакыашэа?!

Аха ишәсырбап сара
Ажәлар рызгәакыашья!

Уаҫа дысхымхәицуа
Дшыҫоу иеырпагыаны,
Ибсырбап уи ихы
Ацәы иахаркыакыаны!

Рица

Баша иухәоит, уара
Иулам уи иаҫра.
Ажәларгы адгылаҫ
Иулиршом рыргәаҫра!

Анцәа

Исчәзеи абри ба бәы?!
ҫаи, сара аилымга!
Баҫаҫыр абрысҫак
Изызбаз анбзеилымкаа,
Сгәблыра анышьтыбымх,
Исзалои брыцҫара?!
Абри бара бәеиҫш
Иҫамлац сывҫара.

Иазхоуп уажәшьҫа! Хаала
Сынасыҫ бақәзаарым!
Баргы бызҫабра
Аҫәҫара иахья ақәзаарын!

Анцәа ижәҫахыр иамаз
Амцәыжәҫақәа ааихихит.
Иабҫьар нышьҫеитҫан,
Икәылзгы ааишәихит.

Гәйлшьап цәоуп уи ихоу,
Аха иалиаа ахәеикәатцәа.
Амшә еицшоуп дшеифартәоу,
Аеышьтых ианеиҗацуа.

Риҗа

Ускьымсын, ускьымсын!
Избоит усыцхауашәа.
Соушьт, наҗ соушьт!!!
Со-оушьт! о, срыцхашья!!!

Гәырџа ыҗамшәа, иҗынчуп
Амармалташь хан шкәакәа.
Игылоуп ус абахәкәагы
Уаҗа ирызхьамцшзакәа.

Зегьы ззеицшу ажәџангы
Агәы жәпаза икәеикәеиуеит.
Амала ихәытхәыҗуа азыхь
Агәы еибафоит иахьлеиуа.

Еидыркшалоит рымахәкәа
Иҗынчым абахчара.
Илықәрцсоит ашәт, иаҗу
Зыламыс ахьчара!

Ақәыцьма шызыш
Асыс аҗыхьашәа,
Еимҗыжәжәа иафошәа,
Дылхан деиҗихуашәа.

Дыхәхәеит ла, дықәҗеит,
Дицхаит, аха димаҗәам.
Напхыцла иҗыжәжәа-икәкәы
Илхьижәжәоит лымаҗәа.

Иаалырҕа дыдратас
Иаагеит уа бжытцарык.
Рица иаалымҕаытцахеит
Анцәа ихәхә шытцәрак.

Данынапш, уа лнафсан,
Анцәа ихәцә нытцааны.
Арпыс жәәахыр ҕаҕаҕак
Дикын дыштарҕытцәҕаны!

Х ы ц

Уара иҕоуцо зегы
Уқәғиалап шцоугәахәи?
Абри ауқашәыл, ахылымас
Лгәы асра шцоугәаҕы?!

Анцәа

Уарбан уара абас
Изгәаҕыыз сақәдара?
Иудыруоу абри азын
Ахамштыхә ушақәшәара?..

Х ы ц

Иазхоуп уажәшьта
Иахьынзаҳбаз уаҳаҕыр!
Жәлар ргәаҕра иалацәцәыз
Уара ақымсаҳаҕа!

Еибаргыло, икеибажуа,
Ирзымдырзо ишеикәтәара,
Рнапышьашә рзеилымхуа,
Аеарыцәҕеит реикәдара.

Уа ааигәа ирхагылаз
Абахә ду хыцхыцуан.
Асаркыа ахьхьахәа еилацсо,
Аханггы қыцқыцыуан.

Ашьацраҕ итдыжжуан
Урт апхзы ирылыфруаз.
Ритца урт дрыхәапшуан,
Илзымдыруа илура.

Хыыц изы лгәыблыра
Хыжжа лгәы иаатташит.
Анцәа иабцар ахышьтаз
Уа лылацш иаатташәит.

Аҕама, атра интылкәцәаан,
Аҕара ләазыкацта,
Днархаххит уа еикәпоз,
Днызкыло акы ыказам...

Хыыц

Беаанкыл, беаанкыл!!!
Ишьа ара икабымтәан!
Ашьа хәымга еикәатцәеи
Хзыхы еилабымтәан!..

Дынидкәеит Хыыц, Анцәа
Иртрыс днаигәцасын...
Аҕама нлымкәытцицааит
Ритца длымкәытцасын!..

Хыыц

Ахы, шыта иулшои,
Изымбари икоуцо?!

Ухатцара шааурцшуа,
Унапажәкәә шдәыкәүцә?!
Ахы, иаагәагы,
Ахатцә иҕы ухатцазар?!
Ахы, уңсажә уацәымшәакәә,
Шьяҕак уааитатцүазар?!

А н ц ә а

Иазхоуп, уара, арцыс,
Шьта уаҕәытц ахәмарра!
Шьта сцароуп, аамта ааит
Стың ашҕа ахәнара...

Х ь ы ц

Ахәмарра? Аиеи, нас,
Уаҕа шьта иухәари?
Уаҕа ухы арқьиараз
Иукри, иухәари?!

Уца, уқәытц ара!
Устеит арт ужәәақәә.
Уаҕа арахь уанықәла,
Уагеит анышә еиқәә!

Иршәны имтәыжәәқәә
Наҕ Анцәа имцеипсеит.
Анцәа нас иеазикит
Абцъар дазымтцасырц.

Аха Хьыц игәиеанын,
Акы звысуа иакәызма!..
Убасҕан рааигәара
Дынкаҕеит Агызмал:

Агызмал

Сах ду, сгәыгырта,
Иаазгеит угәы иахәаша!
Хара ханишьтала,
Дабацоз уи ахәаша!

Абрыскьыл, изыхьчоз
Адгьыл еикәҗаха,
Дабацахуаз?.. Уа Адгьылаҗ
Дышьтоуп деикәҗахәа!..

Рица лыцштәы лцсахит,
Дцәышхеит, дышкәакәахеит.
Дгарыгаео дынзыдгылаз
Ацәа-шьапгы «еицакьахеит».

Лычелызынымкылт, дахьыфрит,
Лгәы аисра иаакәытцзашәа...
Дкахаанза Хьыц длыхьзеит...
Дикын енагь длыцзашәа.

АБРЫСКЬЫЛ ДШЫРКӘАКӘАЗ

Амса еипш икәашза.
Иблакәа цырцыруа,
Гыгшәыгу уафү
Еиха дзеипшу уздыруам.
Абрыскьыл дихоуп
Зынза дпалачха –
Аихаршы неифеикәеит...

Анцәа

...Устеит, унацха...
Уажәыгы сақәпара

Улшартә ухатцоума?
Мамзар уңсы ахьчараз
Ажәлар урҕәатцуама.
Исудар ажәа уқәны,
Унсыжьюеит умшьыкәа!
Қыафура уақәсыршәоит!
Цыаханым умшьтыкәа,
Узгоит ажәдан ахь.
Уакәшахатха сәызара,
Сара сыр, ура узкыз, –
Ирзыҕатца цызара...

Абрыскыыл

Мцқяроуп! Хатцарам
Ицәоу икра!
Иарбан ура агынгыаш
Иулоу хатцарас?.. Цызас?..
Ажәлар са схала
Агәафра рзаазгараз?..
О, мап! Са сакәым
Уи еиңш зылшара!

Анцәа

Иубома ари аиха
Афрангь еиңш иску,
Адунеи уалхәдазтәуа,
Назаза уеиқәзкуа?..

Уазхәыц иуасхәаз...
Уиазгыи еиңымхеит,
Мап рыцәкы ажәлар
Уцстазаара уаңымхарц.

Абрыскыыл

Сзырмышээргыы уаха
Ажэлэр сара,
Схы истом хырхэагас сага!
Сазхиоуп ацсра!..

Амала иудырузааит
Уажэшьта ишулымшо
Ажэлэр рныртэара!
Ирцеит урт ацстазаараз
Ақэпашья.

Иахья усиааит, икалеит ус
Сақэшэашья.
Аха иудырузааит, знымзар
Ажэлэр ртэы ишаго.
Указ убри агэра ганы!

* * *

Кэыдры ахықэ
Бағлан адэы
Иқэршуп ашьаза.
Иқацшыуп инеимызак
Акэара, ашьацра...

Апыр, апырхэа
Анцэа аиха мфаницоит.
Абрыскыыл иж ыытқэа
Афстаа икалт ианицоит.

Ацънышцэа уи мцарсны,
Еибарсуеит ахшыырахь.
Жыы-ыытқгыы аанмыжкэа,
Иаларцсоит азгыра...

РИЦА ХЬЫЦРАА РҢЫ ИЛБАҚӘАЗ

Рица дтәоуп хәцшзакаф,
Агәырџа ләатаны.
Хьыц уахь ифьнеихеит,
Рица дгәатаны.

Хьыц

Рица, бгәрџа уаха
Инбхытны зыќамлеиг.
Саргы уаха бааигәа
Игәағны сызныќамлеит.

Аха уажәы исхәыцыз
Сақәйттәы бахәара.
Издыруада, бгәы бхаштыргы,
Иббар бгәы иахәара?

Баала хнацшы-аацшып,
Иббап хәцсабарагы.
Иббап араатәи ауаа,
Иббап рынхарагы.

Рица

Абрыскьыл идлацса
Адуinei схы ахызбаауеит.
Аха Абрыскьыл ицәа,
Хьыц, уара иухызбаауеит.

Уара уаасыќамшәар,
Уара уаасзыќамлар,
Иќаларын сгәы пжәазар,
Адуinei сзыќамлар.

Хцап. Уара исыдуцо
Мап кышыа сымазам.
Хнеи-ааирц иузбызгы
Зынза ихазыназоуп.

Х ы ц

Ус акэзар, уажэыцэҕа
Хдэыкэлап машынала!
Бара ара баасзыпшы,
Амашынахь сцап сымала.

Р и ц а

Мшэан, ара изааугари,
Уаанза сызнытымцуеи?
Умашына ахыыкоу ахь
Шыапыла суцымцои.

Х ы ц

Ус ба ианыбтахха,
Ибымаскэа сыкоума?!
Иааигэоуп, аноуп, баала,
Амѡагы зеицшыкамоуп!..

Абаагэара интыцны,
Амѡаду ианыланы,
Инеиуеит Хыци
Рицеи еивагыланы.

Иахьабалак бахчароуп.
Ашэыр рыхаа уѣалахауеит.
Цлақэак уажэ ишэтын,
Ѣыц ашэыр рѣалахуеит.

Цъара атла иакэцэашоуп
Еихъссы ацхашьыр-захэа.
Рица лшэахэа ахьрынччо,
Ажь ацштэы сирзахоит.

Амра ашэахэа еицшым,
Уи лшэахэа агэкышьақәа!
Минутк амра уахэацшыр,
Ицоит убла еикэшафэа.

Минутк акэым, унахэацшыр,
Убла ахэп секэндк ала.
Рица шэышықэсагы
Улыхэацшла улыдгыла!

Уи ашэахэа илхылцуа
Амра акара ишылашоугь,
Аблазы игэбзыгуп
Атфэага агэлоушэа.

Урт шнеиуаз инталеит
Ашта тбаа хьытэцара.
Саркыа еилартэоуп ахан ду,
Рынхартоуп Хьыцраа ара.

Зқы напы рказара
Еилацсоуп уахьнадцшыло.
Зқы цштэыла еилацьцэоит
Ашэахэа ахьадшыло.

Хьыц уа ашэ ааиртит,
Инацэ хэынтэрак инадкыла.
Ачыс рыфэы аарфахаит,
Даеа ашэык иахьнадгылаз.

Х ы ц

Араќа хматуртоуп –
Ҳафатә ахыќало.
Анахь саб иусуртоуп,
Ихшыџ «ахыќало».

Сарггы акы снаха-аахалоит,
Арахь са исусуртоуп.
Азал ду, ана иббо,
Ҳтеатроуп, иагьусхәартоуп...

Худузза змоу ахахәќәа,
Еилацәќәсуа зқыьблала,
Исахьаркуп атзамцқәа,
Атоурых рнубаало.

Аха Ритца лымкаала
Хшыџзышьтра ззыќалца
Игәалтаз аматуртоуп,
Уаќа уаџ дыќазам...

Р и т ц а

Афатәќәа азра иаґуп,
Дабаќоу ахәќацаџ?..

Х ы ц

Моторқәоуп ачыс ќазцо,
Зеггы автомат ала.
Афатә иара иархиоит,
Излыхтәу атала!..

Хыыц иаб даарыдгылт
Убасќан дрызгәамтаќәа.

Ибласаркыа дѡаха икын,
Иблақарѣ иамтакѡа.

Ацырица

Ишцажѡбо хматурта?
Уаха ак агзами?
Хыыц, ари апхѡызба
Иззухѡоз лакѡзами?

Хыыц

Аиеи, саб, дудырит...
Шѡеибадыр, Ритца лоуп!..
Ритца, ари саб иоуп –
Анцѡа дзыцѡшѡаны аѡ дыцало!.

Еишыцѡоу цыушыап иахьубо,
Арт аѡыцѡа еидгыланы.
Амала, даууп иаха аб,
Даггытбаауп – иланы.

Ихахѡ ашла цырак
Макыана иалазам.
Абласаркыа ахьныкѡеиго
Зынзаск инаалазом.

Ацырица

Даѡа планетак х-Ачацха еипш
Адунеиаѣ икѡаап?
Адгыл ауми иахьзу? Насгы
Хпланета иазыкѡаап?!

Хара хѣеипш, ауаатѡыѡса
Нхоит ауп, нас, уакагы?

Дназеит ауп, нас уаҕа
Уи Анцэа еицаҕыагы?..

Рица

Шэа шэызбахэ сеихэеит Хьыц:
Ауаҕы ихныҕэҕара
Мариахарц ишэылшақээз –
Издыруеит жэлар рзын шэықэңара...

Шэара шэеиңш ауаҕ
Инапы акра сеигэыргэоит.
Адгьыл уаа ирыхэара
Ак шэызбып хэа сеигэңуеит.

Азэы

Аңырица, шэабакоу?
Ишэхаштма шэңышэара?
Ашыушыа тҕэацт, еилашэцаз
Ирықэымзаап еинышэара!

Аңырица

Ғаи, абаа, ишқасхашти...
Уа инажэг ихшэашэақээз!..
Сағамзааит, Рица!
Нас Адгьыл азгыы ҳаиңэажэақэап...

Хьыц

Тынч мға имоума
Азбахэ иаҳаиҕҕеи?!
Адгьыл аңшаара
Дашьтоуп жэахеиҕҕеи.

Алашарацәқәырҕа
Зехынцъара идәықәитцеит.
Уи зынҕыо апланета,
Ахсаала аага инықәнатоит.

Аха Адгғыл ахыыкоу
Макъана иақәмшәац...
Сгәы иахәоит, Адгғылаз
Ишдәықәитцо акәымшәа...

Ҳаи, абаа, иҕастеи,
Ацәажәара нап шҕасырки?
Шыыжхъа аамҕа хыҕеижътеи,
Амла бышҕасырки!

Хыыци Ритцеи уа
Алифт инталаны,
Иааҕыцит лассы
Ақәцә ахь ихаланы.

Шәихәбатәи аихагыла
Ахыб уа иҕыаҕыаза,
Амшын убоит, ақалақь
Зхықәгылоу иҕаҕыаза.

Амшын ихгылоуп
Цәа рымамкәа аҕбакәа.
Амшын иҕықәҕацоуп
Еилартәа адамбақәа.

Иҕаиматуп, иссируп
Зегы ара уамакала.
Азауадқәа ҕырбоит цъа,
Руаҕыаққәа хагала.

Ақалақь иалапшуа,
Ритцеи Хыыци уа

Инадтәалт стол тацәык,
Ашәәхәабжь зхәтыффуаз.

Хьыц акы днагәтасын,
Инацәкыыс надкыла,
Амхатцәкәа, ачкыпцкәа,
Нас афатә аакәгылеит.
Даеакгы днагәтасын,
Инацәкыыс надкыла,
Аирызкәа, атцәцакәа...
Арыжәтә уа иаакәгылеит...

АБРЫСКЫЛ ДЫЦСАРЦ ЗЫКАЛОМ

Анцәа гәымбыл данихаз
Абрыскыл дыргәакуа,
Данфәиуаз, ицсы штәз
Ишьапакынтәи дкәафәа,

Жәлархәк дарфәыхеит
Изнеиз адырра.
Даргәрфәеит, дарцәбаеит,
Еигәныфт ицәанырра.

Икейтәеит алагырз,
Игәы-игәатцәа еилысит.
Ашьтахь Абрыскыл
Ифыхра дытрысит.

Абрыскыл дабаказ,
Дкәафәаны илгахьан.
Игәы тжәа афныш ран
Ицхаза ифылгахьан.

Ицыкка сак-сак
Рфалцарц лыхшара,

Ахәызба нақәылкуаны
Даниеит агәткбара:

Илкыз лымкәыткбейт!
цшатлакәха, фыртынха
Даакылкбейт Жәлархәк.
Ҡыстаа, Цъныш азә днымха
Зегь шәәкбейт, ибналеит!
Анцәагы, иеиха нкажь,
Ажәәан ашка дхалеит.

* * *

Жәлархәк иеизигейт
Абрыскыыл ижь-еыткәә.
Азы иагазгь амихит.
Иара уа аз ағыкәан
Икашыз ашьа инылшьуа,
Еикәыршәә инеивейтцейт.
Игәгы аңсы аиуа штаз
Атыңахь иагрейцейт.
Баөыиекәыршәәә қазаха
Икамтакәә хәаха,
Цъара жь-еытк азымхар,
Ацынхәра ижьы длаха
Итаңканы инациңон...
Днышьтейцейт деибыта!
Абрыскыыл иңсы аргьежьраә
Имцхыраар ттахыда?!
Аңшалас ашьхантәи
Иаанагейт ахауа цкба.
Ирпқа рға, еиманадейт
Игәи ирпқаи рдацкәә.
Иөнуцқа ахәра иахәашаз
Ацха аанагейт ашьа.
Адәахьтәиаз, ахәра бғыыц

Аашьтын Ерцахә ашьхантә.
Адсха шьхазыхьк лпшаан –
Иацсахт ашьа ицәцаны иказ.
Амра ашәахәа аанашьтит
Ишьа рпха иарныкәарц!
Абас зегь еицхыраа,
Абрыскьыл деибыта,
Адәы дныкәыртцеит
Адстазаара нита!

РИЦЕИ ХЬЫЦИ АЧАЦХА
АЦСАБАРАХЬ РНЫКӘАРА

Ахыб акъакъараф
Абагыр аекидкыла.
Аракета пшра аمانы,
Еилпхаауа акы ыкәгылан.

Ашә аатит ахала,
Хьыц ибжы аннакәирга.
Уа интала ианынатәа,
Инатцагылт акәыркәа.

Хьыц ибжы накәиргахт
Уи уажәшьта иныкәараз.
Пшьшьала афынанахт,
Ахыб иныкәкәырын.

Хәынтәрак днагәтасын, нас
Уаха дымцәажәакәа,
Ахыб иныкәкәоны,
Иааитцнахит ажәақәа.

Ахауа иналалейт,
Ихаирпланха ихиааланы.

Ақалақь хан дукәә
Ирнымкьартә ихаланы.

Ақалақь ианынахыс,
Инеиужьны бахчаран.
Зымџа ашьха ахчынғылан,
Иазкушәа ахьчара.

Арахә еилыбзаауа
Ирылан аужәрақәа.
Хәыртас ирымазаап
Ажәыртра еиужьракәа.

Ус уи аҳаирплан
Нахысит ашьхара.
Ицәқәырқон, изазон
Амхқәа хьџажьха ара.

Иаацәырцит уи ашьтахь
Анхацәа рқытақәа.
Икәзаап аракағы
Ауаа разкыдакәа.

Гәақра згым, пыла змам.
Анхацәа рыцхакәа.
Иаадрыхуа цьоуки иргоит,
Рґацәахә дара амырцхакәа.

Аханқәа рызгылазам
Шәкы еихағыланы,
Ишныкәогы шыпылоуп
Амџа ианыланы.

Тырасла, кармашла
Ихыбуп рқәацәажәқәа.
Псы рхамкәа, ргәы кыззаа,
Уцәуап уанрацәажәо.

Иаазрыхуа дара ракәхуп,
Арахь акы рзаламзаап!
Рыцсабара абеиара
Дара рзы ималымзаап?!

«Анцәа ду имчала,
Анцәа иҥахын азы...»
Уи амал зегь зырҭо,
Апшәма хәа азә дрымазаап.

Рыцхақәа, урт Анцәа
Дзакәытцәкьоу разхәода?
«Рыцшәма?» Нас иара
Ихы шьшыуа деилазхәода?..

Аҳаирплан аҥыланаркәит,
Хьыц ибжьы аннақәирга,
Инеитцәпсан ажәақәа,
Инрықәгылт акәыркәа.

Инеиуеит уи уажәы
Амәаду иқәуаа.
Иапылоит зшыапы хту,
Ихьыжә-кәыжә иқәу ауаа.
Рица дтәоуп лҥыркәитза,
Дыцшуеит ус ҥымтзакәа.
Асахьақәа ниақькьо
Рызхәыцха дзахьымзакәа...
Мшынк аҥы ақәара
Ахьықаз еиқәкәаха,
Рмашына ныҥпынгылт,
Иаақалт ифлыкаха.
Амшын еиәрффо,
Ацәкәырпа иалтәраауа,
Инхылт амашына,
Цсаатәцас ишәалпраара.

Р и ц а

Ҳацәымғзаап, иҳажәлеит
Ацәқәырда гыланы.
Иҫахҫои араҳь,
Ҳабацо ххыланы?

Х ь ы ц

Истахуп ибсырбар
Азатақатәи адачақәа.
Уажә уахь ханхәытацәрып,
Ишыруа еиқш азачақәа.

Хыхь ахәа нахашәеит
Данынакьыс инапхыц ала.
Амшын зны иқалқан,
Нас хыгәцәы инхәыталеит.

Инеиуан итаакәкәала,
Аңсыз гәарта ирылала.
Афлыка саркья лых
Иалқш ирбон рыблала:

Амшын-қәыңьма рлыцәхар –
Ркьышә тәөызза акәлақәа
Шрышьтала, ишрыхьзо,
Ишрывымс имқәылакәа.

Афлыка амц аилқхаара
Иасуан иацреибахәа.
Аха амц ахышәағ еиқш,
Иаадхалон еиба-кәеибахәа.

Ишлеиуаз ус афлыка
Лазеит азы атақны.

Иааимѣеит ацаѣа
Бахәык инатѣкны.

Тунельк инхәѣалеит.
Аз җытк ташын аха,
Афлыка ааѣалеит
Уажәы имашынаха.

Инеиуеит абар уи
Абахәқәа ирбжьаланы,
Иҗымеуа асаркыа лых
Атруба иҗаланы.

Алакәае ахра зуа
Ҙынаҗ абра акәушәа,
Иаацәырҗит азаҗатәи
Аҗҗазаара лакәушәа.

Азаҗҗа җстәқәа еилашькыруа,
Инрылазуа аҗиаақәа,
Шьоук агәил җты рсахьоуп,
Шьоук аеаеҗ тәыѣақәа.

Жәѣан иаабо аеҗәа
Ирхылҗызшәа урҗ аҗиаақәа,
Иҗьоуҗьоуеит ирѣыҗаз
Абахә еихиаақәа,

Асахьа ссирқәа ииаѣькьон
Амашына ахьыласуаз.
Инҗалеит ус ашҗа.
Араагы азы зкылымсуо,

Ауахәама җыккара еиҗш,
Иҗбаауп уамакала.
Иҗымеуа асаркыала
Ичаҗоуп ихаккала.

Адача хан-цэаха
Итагылоуп уа аштаеы.
Афонтанқәа азы еикәыртәоит.
Аха итацәуп, иашытада?

Рица

Икаиматуп, иссируп!
Җазаралоуп ишықатюу!..
Аха иззыртаха –
Цстазаарак ыказам?!

Хьыц

Ацшәма ицсы ишьалоит ауп
Җынтә-хынтә шықәсык ала;
Ацхын – ашоура анцәгьоу,
Азын – ацаа анықало.

Уи еицш адачақәа
Рбон уа иахьнықәалак.
Аха шыта иналсит
Азатқатәи ақалақь.

Амашына шнеиуаз
Атруба италаны,
Ифлыкаха ағынанахт,
Амшын иналала.

Минутқәак аатцхьаны
Амшын иахьықалцәрааз,
Ирзааигәан агаға,
Абахчара зхьиатцәааз.

Наскьақа азыбжьаха
Ихықәгылан ақалақь.

Аҕбакәа азы ихгылан,
Рывара хаккала.

Афлыка уахь ишнеиуаз
Иаатрысшәа аҕынаха.
Азы иаалҕа иныкәгылеит
Ацҕа имашынаха.

Ара аус зуа ирымамшәа
Рыфатәкәа инрыцҕаха.
Иҕоуп еикәшааза,
Рыбла тыгга, ирыцҕаха.

Агәам рҕатата.
Ршыапкәа хырҕаҕыны.
Аидара изцоу ахыргаша
Азәы ихәоит дазпагыны.

Р и ц а

Мшәан, ана адачақәа
Азы атҕа ишәыргылахуеит,
Нас цьоук апсҕазаара
Ғәаҕра изагәлахеи?..

Шәтехника иҕанатцоит
Ачысцәҕа автомат ала.
Нас амахәҕ ус атәра
Ара цьоук шҕатала?..

Х ы ц

Бымбои, атехника
Ара ауаа знахәапшуам.
Ирҕахым... Насгы
Зегы иаурзаахәаша...

АНЦӘА ИУАДАЛАҚЫДӘА
АХАМҒАҚӘА ШЫРЗИШОЗ

Абрыскыыл җаҗхыла
Раҗхыа аҗәлар иныхәон.
Аҗсны аҗшәма – Аҗсҗа лзыхәа
Нас дырәегь уи җәыхуан.

Ерцахә ду ахықәцәантә
Бзиа ибон аҗшыхәра,
Амшын еиқәа ахықәангы
Ашьапы нейҗыхра.

Илабашыа уа инитарс,
Амшын дышҗықәгылоу,
Даныҗалак, Ерцахә җарак
Ақәцәанҗәҗыа днықәҗалон.

Ерцахә ахытә дназахуан,
Илабашыа иеынанҗа,
Диоскәриа ахықәгылоу
Амшын аҗықәанза.

Афстаа

...Дырәегьх Абрыскыыл
Деитәцәырҗт Адгылаҗ.
Аҗла ибылуеит фымҗала,
Ғыза уа днадкыла.

Ахахә җнаватәар,
Еиҗәижәоит ахахә.
Ишҗаҗаури, Адгылаҗ
Ғашныкәара җахә.

Акачи

Ауаа рахь хазкылсуам,
Илацш хныцтамшәа.
Мшәан, уаха Аبرىскьыл
Иумхәази дыкамшәа?..
Хзужьеи душьзасшәа,
Изхаумхәеи аиаша?!

Анцәа

Аبرىскьыл дысзымшьзаап,
Дыскәәкәеит ауп баша.
Аبرىскьыл ицсы тоуп,
Шәеицашьтал икра...
О, уажәшьта уи
Дансцыхьашәа сара,
Данысхуан адунеи
Ицкар уаха изықәымло!
Шышьас истара
Сазхәыцхьеит даараза,
Агәра ганы сыкоуп
Дхамблыр шыкамло.
Амца дақәцданы...
Устыхә...
Сажәа ахәаха аасараза...
Сара издыруеит
Уара афстаа
Ушзымнеиуа амцахь.
Акачи уаргы
Ушзықәымло уи амцахь.
Шәара акоюп ишәуалу –
Аبرىскьыл икра.
Нас схала исылшап
Дыццышәаха ибылра!..

* * *

Агызмал днахэләтәхәан
Иблақәа җашақәа,
Ацларкәкә азыкейцеит
Алабашья аҗақәартә.

Ижъеит хәацы хаак
Агәыцә иагәлоушәа.
Абрыскыыл шыта имкуашәа,
Башаза игылоушәа.

Агызмал игәҗакы
Ацларкәкә иазымдырзеит...
Абрыскыыл даныҗа –
Агаҗахь дзымназеит.

Илабашья җақәамзи,
Ихжәеит дазнымкыла.
Даҗыфрит абахә,
Җьаргы даанымгыла.

Дбылгыо дахьлеиз,
Ацсгаха имҗакәа.
Дырҗахт илаикәпапан.
Доусы рнапымҗакәа –
Дызкыз рдырҗакәа
Ишхам дамыҗаха
Ицәа-ижыы инақәырцеит.

Нас Анцәа имыҗәахуеи
Ириҗарц ахамҗакәа!
Адырра ирҗан нас,
Имҗыцкәа хамҗакгы,
Дааит Анцәа згәы азхаз.

Анцәа

Ишәылшаз шәхатцара
Схаштуам бзанцы.
Ахамтас ажәлар тәыс иҕашәтца.

Адгьылгы, арахәгы,
Ауаагы неилатца,
Иахьарнахыс шәа ишәтәуп,
Шәхазы иныҕәышәтца.

Ишәтахызар ауааы
Җаиуантас дцашәкы.
Шәтахызар дшәыҕқа,
Дышәшыы иаразнакы.

Шәтахызар шәикәтәа,
Агәра иҕатца,
Млала дшәыргәаҕ
Иҕсы җанатца.

Шәтахызар иҗира
Ишәыстоит азин.
Зынзак иҕастцом
Гәыбҗан аказын.

Иахьанахыс Адгьыл
Шәа шәакәзоуп иаху,
Шәахра мҕаҕыжәга
Шәа шәгәы ишаҗаху.

Лымкаала, Агызмал,
Иулшаз азы уара,
Иахьа нахыс уақәитүп
Аҗцәа рыхра.

Агызмал

Ауаа зеггы унықәуа,
Ажәлар анхысымхуа,
Уаха сҕы мцәажәаит,
Ухьз анысымхәо!

Уара узы сыкоуп
Еснаггы гәыкала!
Уара угәы иаҕаху
Адцақәа сыҕала!!!

Ацъныш

Уара узы сыкоуп,
Хәарада, бзанцы...
Суҳәоит, адгылқәа
Срахны сҕаҕа.

Анхаҕы схи иархәашьа
Здыруеит сара:
Рыхәда ауғә нықәҕа,
Исышьтлап цәағәара!

Иаадрыхуа анҕаргало,
Ирымх изгалап!
Амал раҕәа саур,
Зегь сыхәо сҕалап.

Анцәа

Ацъныш, угәы иаҕаххаз
Иумоуп азин!
Ажәлар урмеигзан
Зынзак аказын.

Ақачи

Сшыыцуа, атуцьарцеа енагь
Сылақш рхуп.
Ахәхәттра салагар
Даара истахуп!..

Анцәа

Ақацигыы, угәы иаґаххаз
Иумоуп азин.
Ажәлар урмеигзан
Зынзак аказын.

Афстаа

Са истахуп исымазарц
Ажәлар жьаны.
Иуашьапкәа иухәаларц
Ухьз хәаны,

Ғарала, шьарала
Аҳарць ґарталар,
Ахәыхра рүтошәа
Сакәиґтә исхәар!..

Анцәа

Афстаагь, угәы иаґаххаз
Иумоуп азин.
Ажәлар урмеигзан
Зынзак указын...

Афстаа, Ақачи,
Ацьныш, Агызмал,

Рыччара, рыхәмарра
Ааихсыгырак ақәызма?!

Насыпуп иахьроуз
Асеипш ахамтақәа.
Иҕалома ас еипш азы
Чарак иахамтәақәа!

Икәашоит, «ура» рхәоит,
Еинырҕьоит атцәакәа.
Русқәа рҕы иахәоит
Акәҕиара «қәацәзақәа».

Доусы рус шыҕартцо –
Рыгәтакты еибырхәахуеит.
Ажәлар ирзыруша
Иахыччо игәырҕахуеит.

Анцәа уа дрыдтәалоуп,
Дрыхәапшуеит гәахәала.
Абрыскьыл рывараҕ
Деиқәпахуп шахала...

ЖӘЛАРҰАҚ АБРЫСКЬЫЛ ИҒЫХРА ДЫҢРЫСИТ

Аңсха

Узыруазыруеи, Аңшалас?
Рыцхара қалама?
Дырәегь игәытшыаагоу
Ажәабжь ғыц ааугама?

Аңшалас

Арыцхара, агәәҕра
Ұамлазацт уажә аҕра!

Изрыжәу, аңыр лых,
Имбылуа зынңырыла

Абрыскыыл деиқәҗәхәа
Адәагәта днышьтарқан,
Агызмал иааигеит,
Амца днашьтарқан,

Анцәа инапала Инеицреитқан убра,
Абрыскыыл аҗәҗәхәа
Даҗуп абылра...

Аңсха

О, сара рыцха,
Уажәшьта сабацо?..
О, уара Жәлархак.
Уабақоу, уабацәоу?..

Гәеицхара зумамзеи,
Аласра зутамзеи?
Хылақшра зигужы,
Сықкән узицымзеи?

Сара азәк дыстәызма,
Жәлар рзы дықамзи?!
Дзыхкьазгыи уи ауми,
Жәлар рыхьчаф иакәымзи!..

Изырухьаз удыруан,
Дыркыхырц ишьтамзи...
О, улақш зихымзи,
Ухабар зышьтази?..

Ажәлар хәашацәгьақәа,
Ишәңеиңшыз ари акәзма?

Цсҕазаара шәуама
Даххазар Агызмал!

Аѡсҕаа, Ақачи,
Аңныш еиқәхьшәашә,
Гәафра-гәрѡацәгьами
Урт данырпыхьашә!..

Уабаҕоу, Жәлархак,
Уабаҕоу, уабацеи?
Хырзаман гәафраманшаз
Уара уабацәеи?..

Уҕыха ирласны,
Абрыскьыл уизцароуп!
О, уара мчы дузза змоу,
Цьа цсыхәак ҕауцароуп!..

Ацшалас инанагеит
Ацсха лажәакәа.
Ацшалас нымѡасит.
Уахагы имцәажәакәа.

Жәлархак дҕыхеит,
Иаут ацәанырра.
Дгәрѡеит, дарцәабеит
Ари еицш адырра.

Икеитәеит алағырз,
Игәы-игәатцәеи еилысит.
Ашьтахь Абрыскьыл
Иҕыхра дытрысит.

Абрыскьыл дабаҕоу,
Дыблы-дыццышәхахьан.
Ибаѡ еиқәкәата,
Ахәа еицш ицәышхахьан.

Алға ихылдызгы
Най еимхыбгыжэаахьан.
Адгыл арыцхара
Иабаз ианышэахьан.

АЧАЦХАА АДГЫЛ ШЫРЦШААЗ

Апатырқалқәә җажьхан,
Ачацха цшзахеит ицаггы.
Азыхь ааигәә абахчаҗы
Игәалтон уи Рицаггы.

Хыыц дыҗуа длаҗысит
Абахә ахылгъара.
Ихы-иҗы ианыцшуан
Ишимаз гәргъарак.

Х ы ц

Рица, ибзаазгеит
Ажәабжь бгәы иахәара...
Амала, азин сымам
Бымкәашар бахәара!

Р и ц а

Ухы-уҗы ухаччауеит,
Хыыц, ихәә сукәхшоуп!
Хыыц, исахә, сгәы иаахәар,
Иашан саггыкәашап!

Х ы ц

Алашарацәкәырда
Дәықәцо, Адгыл дашьтамыз,

Саб, даара дгэамцт, аха
Иаацсара қәашьдамызт.

Ацәқәырға андәықәнаца,
Марс ианкья-нырқаны,
Иаанагт ахсаала ссир,
Аиацәа ирылқаны.

Амшын, адәы, абаҳча –
Игәат зегь акакала,
Ҳ-Ачацха ақсабара
Иеицшуп уамакала!

Адгьыл ауп хәа дықоуп
Саб агура гацәкьаны.
Амала ауаатәыџса
Убом еилыргатәкьаны.

Адгьыл уи акуцәкьазар,
Ҷнакоуп, мышк аилгараз,
Уа иқоу, иқартцо,
Имариазоуп аилкаара.

Ахсаалакуа анхиаха.
Уаҳа дымхәыцзакуа,
Саб ба бахь сааишьтит,
Бнеира дахыццак'уа.

Дақсышәаха, Ақырица
Днарпылеит Ритцараа.
Каламкгы рхианы икын
Цъара ак шаницара.

А ы р и җ а

Башазар сгәыҗра хәә
Сцәә иналашәт җыхьашәә.
Адгьылтәҗьа ахсаала акәушь?
Бахуаҗш исҗыхьашәәз...

Риҗа ахсаалакәә
Акыраамҗа дрыхәәцшуан.
Аби-җеи җшын рыҗсы за,
Илхәәреишь ирыхәаша?..

Р и җ а

Адгьыл! Адгьыл ауп!
Адгьыл ахаҗаҗәҗьа!!!
Аа, Кавказ!.. Аҗсны ашьха!
Сара сиит абраҗәҗьа!

Ари жәбоу? Еимҗаҗаза,
Ари хә х-Ерҗахәоуп!
Аҗснитәи ашьхақәә
Иҗрылхәхәоит, иаҗрахуп!

Аа, абар, абраҗәҗьоуп
Дахьызбаз раҗхьаза,
Абрыскьыл сигеит уантә
Анцәә наҗ днаҗхатә!..

Аа, ари амшын жәбома?
Ари Аҗсны иааҗықәслоит.
Ладантәи аҗша кәанда
Еснаҗ инхықәсылоит.

Аа, арҗ акаршәрақәә
Аславианцәә иртәылоуп!..

Ацшахь ҳауа зыда
Зласуа абрыстәилоуп!..

Рица абас илдыруз
Ралхәон акыраамта.
Ацсны азбаху, деихақәгьежьюа,
Иралхәеит акырынтәы.

ХЫЦ ИБЗИАБАРА АТӘЫ ШЦӘЫРИГАЗ

Рицеи Хыци тәоуп
Азыхь ахықә афы.
Рица уажәыгы
Дыкоуп лхы лыкәаеы.

Хыц

Рица, ианбанза абас
Агәырәа бәәтаны...
Агәырәа уақәцароуп,
Акы ишақсам гәәтаны.

Ауафәтәыәса ицсәзаараф
Мыч ду амоуп ицәанырра,
Аха аиааира агозароуп
Еснагь ихдырра!

Рица, сыхаара,
Сгәы шыкоу бныруанда?..
Абрыскыыл итаҳара
Сгәы ишалоу бдыруанда.

Рица

Хыц, нас цсыхәа змам,
Хәшәыс хәа иоуҗари?

Хцашьа змам агәырѡа
Ухатәар, иабоугари?..

Х ы ц

Абрыскьыл дшырблыз ббеит,
Хтелеекран бахәаңшит.
Бгәы ааибакын, зегь знылоз
Аекран бымхаңеит...

Рица, иаңуп саргы
Гәырѡак сыцрыхара,
Рица, сатабымцан,
Рица, сыхаара!

Бгәы иамбааит Абрыскьыл
Ихьыз сгәы иамаахазшәа,
Абрыскьыл изыруз
Сара сгәы иаахәазшәа...

Истоубоуп уи ишьа уны
Кәапеила ишыстара!
Ачацхаңгы Адгьыл аңгы
Ахаңәитра ауаа ишрыстара!

Абрыскак зысхәари,
Рица, ба сыбдыруеит...
Рица, ба бызбеижьтеи
Стынчра ызит, суазыруеит!..

Р и ц а

Хьыц, уара, уара...
Убзиоуп уамакала...
Ак ыкам указшьаң
Исзымдыруа акакала.

Бзиа сшубогы
Уман имырзакәә.
Иуҗахын аамҗа
Угаларц исмырдырзакәә.

Аха са издыруан,
Анцәә ажәә иатакуа,
Сухьчарц уанижәлә аахыс,
Уара ухы мшаҗакәә.

Хьыц

Бара Аبرىскыыл ида
Азә изхәыцра бгәәхәомызт.
Бара азәы бшизхәыцуаз
Сцәанырра сызбахәомызт.

Рица

Хьыц, уара, еиҗасхәахуеит,
Убзиоуп уамакала!
Убзиоуп! Убзиара
Камыжкәә инагала.

Сара?.. Сара сцоит...
Адгьыл ахь сдәықәйтцоит.
Аңырица сақәиргәыгт,
Уахь сызго сзыкеитцоит.

Хьыц

Рица, сыхаара,
Уахь уажәшьҗа иҗабҗои?
Рица, саҗабымҗан,
Уи уаҗа дыҗазам...

Р и ц а

Уи?.. Хьыц, сыңсадгьыл?..
Аңсадгьыл удыруама?
Аңсадгьыл згәбылшым
Игәы ауафара аныруама?!

Х ь ы ц

Мшәан, адгьыл аткьысгьы
Еигъзами ачацха?!
Ахан наӀ багәтасны,
Бзыфналои ацацха?

Р и ц а

Адгьылгы Ачацха
АиңштәӀкыа ишәтышхароуп!
Акультура Адгьыл аґгы
АраӀа еиңш ишьтышхароуп!

Амала, шәа шә-Ачацха
Зегы ирызмазарам.
Адгьыл еицырзеиңшны,
Ауаатәыфса еиӀаразароуп!

БЗОУ АНЦӘА ДШАҚӘНАМЫРТӘАЗ

Бзоу Анцәа ианизнарга,
Сақәтәоит хәа далаган,
Хырзаман ихтанахт,
Аңтеикәа далагәа.

Ашьтахь аихагәара
Иңаґеиҳәеит фатә амта,

Инапағы иааигараз
Имларшы атыкәкәамтаз.

Дгәааит Анцәа иангәеиҫа
Игәҫақы шыбжъаззаз:
Бзоу рыҫха ҫыр ҫынхәрас
Иалачон аихаза.

Ашоура иаршабарц
Иҫәҫеиҫәеит нас амра.
Афатәгы амоуратә.
Иҫыкәкәартә, иакны амла.

Аха амра ахышәахәа
Бзоу аҫхәа итатаза
Инышьҫатаҫа, иалнахуан
Иафаша ашьаҫ-аза.

Амзагы ашьаҫраҫы
Инылархәхәо азаза,
Бзоу азба иаҫәыхьчо.
Иарҫәаакуан аҫаҫа.

Ашықәсқәа цон еишьҫала.
Ирыҫҫаха, игәашаха,
Амра. иҫәҫахәалан,
Аха иагымхт агәашьамхы.

Бзоу днақәтәа анаҫҫьара
Еснагь игәазыхәон,
Инапағы иааигап хәа
Баша Анцәа дгәыҫуан.

Сақәтәоит хәа даншаҫа,
Ахьшәҫхәа иниҫҫеит.
Аҫсгаха наимҫа,
Бзоу Анцәа импыҫҫьеит.

Гызмалгы, Җыстаагы
Иргәдпала илрихан,
Ицеит ирзнымкыла,
Зынзак азә дамышәә.

Аиатәә ирылууаа,
Ныха-кометатас,
Иахьатәиала иуҳәозар,
Ицон ракетатас.

Анцәә

Адгьыл ахь ахы археит,
Изцозаап Абрыскьыл.
Уажәшьта уи шәимаҗәам –
Днангылашт ашькыл.

Шәәаңсара башахеит,
Баша шәынтәеит.
Шәәхрагы Адгьылаҗ
Шьта аҗыхәә ңҗәеит.

Аҗстаа

Мшәан, Абрыскьыл
Дабацәыртц еиҗа?
Амцаҗы дыҗцышәха
Думблызи ухаҗа?

Анцәә

Адуinei зегь Абрыскьыл
Ишидгыло аушәзеилкаахьоу?!
Жәларҳақ агәәҗәеилашьшьгы
Абрыскьыл изы дгәәҗәеилгахеит.

Уи дхэцыфр ифынеихан.
Зеицш камлац иеазикит:
Имырзкәа цыа цырак,
Иццышә еизигеит.

Нас ибжыы анақәирга,
Алым аагылт иақхыа.
Аслангыы гәбзығза,
Иааит уақа данақхыа.

Абғабгыы ахра ақәцәантә
Илыбааит еитамха.
Ашьауардын алақәа аз
Аанагеит иамх уа.

Ақәыцьмацәкыагы неины,
Сахьуҭаху хәа игылеит.
Ашышкәмсцәкыа – уимоу,
Уа инеит хәшәык аанкыла.

Ғыц ихыаз абынәа
Ақсха иаанылкылт.
Ашьха бғыыц, ага бғыыц –
Икоу зегь еидылкылт.

Ахш пха абынәа
Днацатәан иаамх уа,
Абрыскыыл иццышә
Налартцеит еитамха.

Абрыскыыл ицәеижь иблыз
Ацынхәрас идашра
Нҭаңиҕеит Жәлархәк.
Ақсхагыы – лжыы апашәра...

Анафс – иблыз ибаф
Ацынхәра аслан ирнаҭеит.

Алым агәы-агәацәа
Ааҕрыхны «данаҕит».

Ақәыцма – ахыжәабжь-ғәғәа,
Абҕаб – ашьамхы атырра,
Ашьауардын – аласра,
Абжьас – ахацара...

Абас зегы еицхырааны,
Деибыта дышьтарцеит –
Абрыскыыл цсра иқәцәкьам!
Дырәегь ицсы тарцеит.

Даҳиааит Абрыскыыл!
Иашан, цсра иқәмзаап?!
Адунеи зышьаҕа
Аныцуа иакәмзаап!

Уаҕа шыта дышәкы хәа
Саргы исхәом зынза.
Шәца, шәхы шәакәитуп,
Иахышәтаху шәца!

А г ы з м а л

Уара уныжь хабаци,
Уара уоуп хазтәу.
Уда цсыхәа ихамоузеи,
Уара Анцәа ду.

А ц ь н ы ш

Уара уанхылапшым,
Еигьуп ханцәар.

Афстаа

Иахтахуп гәйкала,
Угәы иаахәо ак ҕахцар.

Агызмал

Уақәшахатха ххылацшра,
Еснагь уразын...
Абрыскьыл хишьтатах,
Ихаҕ икра азин...

Анцәа

О, сычкәнцәа, сгәырҕахәкәа,
Шәгәдскылоит, шәааи:
Имыззаап сгәыҕракуа,
Дырәегь ишәымцшааи!..

Сара еснагь сышәхылацшуп,
Шәынсыжьюам бзанты!
Ҕсыхәас ишәҕо шәазхәыцны,
Ишәылшо ҕашәты!..

Агызмал

Ахамҕа зны ихаҕәоушьаз
Ҕзынхахуоу дахкыр?
Ма даеак узбхьазар?
Убрыгы ҕардыр.

Анцәа

Абрыскьыл даншәпырхагам,
Адгьыл шәтәуп шәара.

Ажәлар зегь неидкыла,
Иҗашәцал шәхәура!

АЧАЦХАНТӘ АДГЬЫЛ
АҢЫТӘИ АХҢЫСҚӘА ШЫРБОЗ

Бласаркьашәа акы
Рыбла инадкыло,
Хыыц, Ритца, Аңыриҗа
Ателеекран иадгылан.

Адгьыл кәмпылза,
Азганк ахсаала
Аныло, аҗынаныхт
Асахьакәа еишьтагыла.

Ианылон ашьхақәа,
Ианылон адәқәа,
Атышақәа, агәаҗақәа,
Убас азҗачкәа.

Ианылон абнақәа,
Ашәра, аҗсара,
Азиасқәа, амшыңқәа,
Убас аҗәара.

Анхарҗақәа... ауаатәькаса
Нацәкьыск иаҗран.
Аха еилукаартә
Ианылон аекран.

Аңыриҗа уажәы-уажә
Акы дазҗауан.
Зегь Ритца илдыруан,
Аҗак җалҗауан.

Иралхэон ирыхьзыз
Ашьха, ацста...
Дыцкьейт ус, икалазшэа
Уамак, хэгеицэ!

Рица

Абрыскьыл!.. Абрыскьыл!..
Абан Абрыскьыл!..
Дыжэбоу ани инеиуа,
Аеышькыл дангыл!?

Ицсы тоуп! Ицсы тоуп!!!
Иара иоуп! Дыжэбоу?
Дырзымшьит сыхаара,
Дақэтэоуп и-Бзоу!

Даатгыло, дыпшыхэуа,
Днеиуан иара.
Акы дашьтан, Рица
Дылбеит лызхара.

Аекран ианылеит нас
Кэара қацшык.
Ерцахэ ааигэа инадгылоит
Акэара ахы хэашык.

Аөстаацэа, ацьнышцэа
Ахэаш итан.
Еиқэрчақэа, хэк ақра
Ацэаза уа ишьтан.

Цьоук ацстэы нархақэа
Ршыуан еисаны.
Ашьа икацэоз кэараха
Ицон еизаны.

Цюук ишыз рцәкәә
Рхыржәжәон илас.
Акәәц наӄ атыша
Иттарыжьуан иагәтас.

А ы р и ц а

Иӄкарцозеи, мшәан,
Закәызеи ани?
Акәәц карыжьхуеит, нас
Иршыуа змаани?

Р и ц а

Измаанои? Саргы
Избоит уамашәа?..
Амцқяқәә... издыруада
Ргәы кьашь итәшәә?

Абрыскыыл урт ршыап
Адгыыл зынзак
Инықәгылан иуамызт.
Ирзбит ауп уамак!

Абрыскыыл изгәамтар,
Имбар рхабар?
Игәы ртынчны дшыкоу,
Кааметк рчаңар?

Ацырица, сатамзааит,
Уатәынза хаапшрым!
Сызго кәшәтсеит усгы,
Аамта ҳашытрым!

Шәымбои, Анцәа ишыта
Адгыыл иахышыуп.

Иахьатәкьа сдәықәшәца
Адгьыл сзыпшуп!..

Алашара-шәахәа акра
Ритца дласны,
Ачацхантә Адгьыл ахь
Ддәықәцан аены!

АБРЫСКЬЫЛ ЕРЦАХӘ ДАЛКЪЕИТ

Абрыскьыл икра
Рымч ашәеит даараза...
Бзоу дама иньцабон,
Изнеиха рамраза.

Амшын еикәа афьыкуантә –
Диоскуриа ахьықәгылоу,
Ерцахә ду ақәцәан
Атрымхәа иньықуцалон.

Нас уахьынтә, уи Ерцахә
Ахьықәцә дшықәгылоу,
Бзоу дама атрымхәа
Амшын инхьықәцалон.

Аәстаа, Акаци,
Ацьныш, Агызмал,
Абрыскьыл иньықәашьа
Зызгәамтәоз ракәызма?!

Ерцахә хыркъеит итцәыртцәыруаз
Арахә рцәала.
Уахь уи данныкәцало
Дыкәкьаны дыбғалартә.
Абрыскьыл иеизнымкылт,

Ирашь блакьеит.
Ишьап цъа изафамгылт,
Зымѡа дахкьеит.

Нас дықәкьо, дықәцәраауа,
Абахә ахылгъара
Дталеит хланцы.
Анцәа изы агәыргъара,

Жәлар рзы арыцхара,
Ерцахә-шла гәышцылга
Иахаштуам бзанцы.
Дхәазо, дбылгьо,
цсеивгахак имаза,
Илыѡруа ашьаза,
Длеиуан. Итцабгон
Дахыкәсуа адырцара.
Дрылазѡа, дцәыцаргон
Ахахәкәа еивасуа.
Аекыдкья аеырцара
Ргәацхошәа, ахылагъараф
Абахәра иафасуан.
Абрыскыыл дрыгәтылак,
Рыеинкьо ицәхасуан.
Хәшырббышәа иафыббы,
Кавказ зегь рцәажәо,
Ацсны ашьха ашьапы
Иламтцахаит ахахәрддыра.
Ашьтахь Абрыскыыл
Зынза ицәыз ихдырра,
Дзымқәацо ахахә-шьанца
Дрылажыын Ерцахә амцан.

Анцәа

Сыцкәынцәа, сгәыргъахәкәа,
Хәаак амам шәхатцара!

Шәарей сарей хшеидгылоу
Дхамкәытыц дабацари?!

Хдырра, халша зегы
Абыржә еизаҳгароуп!
Иҳазбыроуп ирласны
Изаауа, дахьяхгара?

Агызмал

Дтәахтәуп дынхәттаца.
Уаҳа ихы изцәырымго,
Уаҳа дырзымпшаауа,
Жәлары дахьырымбо!

Афстаа

Жәлархәқ дфыхаанза
Цьа дхамтәахыр,
Адырөгь хәақсара
Шбашахо жәдыр!

Ацъныш

Ицраххәап ахахә ду,
Дтәахажьып амшын...

Ақаци

Азы ацан дызбода?
Шьта хашәмырцшын!

Агызмал

Мап, мап! Уи амшын
Хәмақәам иахьяла!

Знымзар-зны ацәкәырҗа
Дцәырнагап ахала.

Аѡсҗаа

Атыша иҗаулоу
Дҗаҳажыр шҗажәбари?

Агызмал

Атышоу?.. Атышагы
Агәра шҗажәгари?!

Анхаѡы уа дынҗалоит
Иҗигарҗ ижә таҳар...
Еиҗу шәазхәыци,
Ишҗаҗам ак уаҳа?!

Анцәа

Сыҗкәынцәа, сгәыргәхәкәа,
Исхәара аиашоуми,
Шәансымам сыҗәмлааит
Адуinei – башоуми!

Шәара шәыхшыѡҗарра
Сгәыргәара еиханаҳауеит,
Адгылаҗ аҗшәмара
Шәа ишышәтәхо санаҳәоиғ.

Агызмал

Нану!.. Наныкәара!..
Исгәалашәт дахәаҳгара,
Са издыруеит иахыҗоу,
Аҳаҗы дҗаҳгалап!

Бзандык дырзыпшаауам
Ахапы лашьцараф!
Ибжьоуп – хымш ныкэара
Уахь уштоу мацара.

Жэпак амахэтакэа амоуп,
Еикэатэиуеит амџакэа.
Цьа улбаауеит, цьа укылсуеит,
Угьежьеуеит цьа узхамлакэа.

Дахцэахып ахапы
Лашьцараф дхэцатца.
Дтафэххэап зынцьырла,
Аихатэ гэшъ ныцатца!

Анцэа

Сыцкэынцэа, сгэыргдахэкэа,
Агэра згоит шэылшара.
Ахапы дтафэшэхэа,
Бзанцы имбо лашара...

* * *

Анцэа аиааира анитэха,
Иеирыцэгьеит зынзах,
Ацсабаратцэкьягь иахеигон
Абрыскыыл игэаг:

Ерцахэ ду Абрыскыыл
Пшыхэртас иахымаз,
Деилашэон днахэацшыр,
Уи мыцхэы итахымызт.

Убри азоуп, длалаган,
Ацдаршэ итеизит.
Зынгы-дхынгы иахымцуа,
Ацаа хтарца ахеитеит.

Амшын еикәа ахықәан,
Уи ашьтахь длалаган,
Диоскуриа ақалақь
Инхозгы лалагәа,

Ацәқәырпа лагәйдцо,
Дагәтасит азаттахь.
Диоскуриаггы амшын
Нахатәеит назаза.

Акызатәык изхирқьаз,
Уи ақалақь хазына,
Абрыскьыл неи-аaira
Дахьнеилоз азыноуп.

Абрыскьыл дахьеыжәтцхьаз
Убас жәпацьара
Тышеитәит, заөеитәит –
Ирцәеит ацстазаара.

РИЦА АБРЫСКЬЫЛ ИПЦШААРА ДАШЬҢОУП

Рица дуазыруеит,
Рица дгәәтеиуеит,
Льылзеикәкуам. Лылағьыз
Лфьыкьаса илеиуеит.

Геи-шьхеи нылмыжьит,
Абахәқәа дырфьысит,
Адунеи еимылдеит,
Адунеи дахьысит.

Абрыскьыл дишьтоуп,
Тәамәәхә лзықәцом.

Дахьырга лзыпшаауам,
Ихабар ыказам.

Рица

О, Амра сыхаара,
Санду сызкәыхшоу,
Зылацш хышәәхәә
Адуеи иахьыршоу,
Зылацш Адгьыл
Бзанцык инахымшәәзо,
Адуеиаф иказам
Былацш ахьымназо,
Абрыскьыл изыруз
Хыхьынтә иббартахон.
Дабаргеи, сыгәлымтәәх,
Дабаржи, дабарцәәхи?..

Амра

Сара избеит абахәра
Дафкәаны дышкақаз.
Аха нас ацтакәә
Дысдырбеит уи уаха,

Адырғаәены ацтакәә
Агеи-шьхеи ирхажьыз
Хыцхьан, аха Абрыскьыл
Дсымбазеит уаха ашьыжь.

Издыруада Амза
Дылбазар дахьырга?..

Рица

О, Амза хафшаша,
Исцәымзакәә ицәырга.

Ибымбои, агәмбыл
Анцәа сышируазыр...
Абрыскыыл изыру,
Дахьырга бдыруазар?

А м з а

Риҗа хахәыбырфын,
Сахәшья қашәқашәа,
Абрыскыыл сгәы изыблуан
Саргыы уамашәа.

Дпагьамызт, дымкыыкымызт,
Дашьтамызт ихы.
Жәлар рыхьчаф фырхатан,
Иахәа ду хы.

Изыззари, сахәшья, уи
Цәгья дыстахын.
Есуаха сылақш
Дахьнеилак ихын.

Аха арх ашаха
Зынза дсымбазац...
Баргыы дбымбацзар,
Дабаца, дабаз?..

Ажәлар иҗшаара
Иашьтан иаафәымтцзакәа.
Амра есыены
Иҗшыхәуан фымтцзакәа.

Амза ашәахәа җшаауа
Адгыыл инышьталеит.

Ацшалас уахгы-еынгы
Еимдо инишьталеит.

Итцаа-цшаауан уи нахыс
Иахънеилак уи ацшалас:
Ихэйтхэытүа иразцауан
Аапын абгы ифалаз.

Ихэйтхэытүа ирылоуп
Абгыжә тагалан.
Ихэйтхэытүа еимнадоит
Ацла агәаа итала.

Ихэйтхэытүеит, ирфәшәшәуеит
Абахәкәа ахыгылоу.
Ихэйтхэытүеит илымхәф
Ауаафгы ианипыло...

УАРГЪАРАХЪ СУҒАСЗАР, УАРМАРАГЪЫ НАСЫМЦАК

Аастаа, Акачи,
Ацьныш, Агызмал,
Изцәшәара даныҕамла,
Иаангылоз ракәызма?..

Рыцсы қымқымуа,
Адгыл инықулт.
Ажәлар рыцсеивгара
Илақәғәғәа иааныркылт.

Иржьон, идыршәон,
Ирпҕон ҕамчыла.
Иаадрыхуа рымх иргон
Ма хаала, ма мчыла.

Икарцеит ауаы
Идгыл дақәйтүмкәә.
Зыхк ағғы азы изымжәуа,
Ахә ах инитамкәә.

Адгыл иахатәеит
Зынзак аччиара.
Ибжәзуа иалагеит
Ауаытәыәса иқыара.

Цюук млашьуеит, игәәкуеит,
Ифыцәаауеит рыбазара,
Арахь азәы икыхуп
Цәә змам амазара.

Уи – Ацъныш, Агызмал,
Рқатца иалаччо,
Ирхәоит, акыр зычхаз
Нарцәы цъанат дшалаччо.

Агызмал

Арақа шәгәәқыргы
Уи цхызуп, аамталоуп.
Ара ичгаз, цъа зхызгаз,
Нарцәы цъанат дынталоит!

Цъанат зыцсы неиз
Инцәом игәәхәара.
Уақа инаунагзоуп
Агәырғы-қыафура!..

Ацъныш

Ауаытәыәса Адгылағ
Имацхар ичхара,

Нарцэыҕа даннеиуа,
Изцшуп арыцхара.

Уаҕа дынрылашэоит
«Амым» еицаҕыақәа.
Инаикэшоит амаҕқәа,
Рхаҕыц дыбжыаҕаҕо.

Цьаханым уҕахымзар,
Уҕазаз ҕымтзақәа.
«Уарҕыарахь суҕасзар,
Уармарагыы насымҕак уа...»

А о с ҕ а а

Абас шәа шәшашаза
Адунеи шәықәызҕа
Анцәа иоуп – зегь зымчу,
Адгьылгыы шәзыҕазҕа!

Зылацш хаа шәхымпазо,
Уи иоуп ишәхылацшуа,
Ишәыгу-ишәыбзоу гәаҕо,
Жәѡан ахьтә ишәылацшуа.

Амрагыы шәзырцхауа,
Дышәзатцоуп дкараха.
Ақәа шәзылаишьтуеит,
Адгьыл аарѡарахар.

Уи иоуп зегь зымчу,
Уи еснагь шәиҳәала.
Шәиашьапкуа, шәиеихырхәо,
Ихьыз хәо шәныҳәала...

Ауаѡы ихы дыршаҕәеит,
Дақәымшәо иҕаитцо.

Иҗы инавга, иҗатца
Анцәа изы инықәйтцо.

Аныхәарта, аныхарта
Аңнышраа ирызхама?
Рөеыртбаа, рөеибыта.
Иаадыртит ауахәама.

Ағар изы ижьаган,
Баша еснагь даргәгуан.
Хыхьчаган, ибцъарын
Амал зку изыхәан.

Зан дызшыыз махагъан
Ауаа зегь ишьтазаргь,
Ауахәама дацәахуан,
Амал уа изышьтацар.

Ацырбел еиңш ашьылцәцәашья
Жәлары ирызхәыцыртан,
Икалеит ауафы изын
Ацәгъаршра иахыццыртан.

РИЦА АБРЫСКЪЫЛ ИХАБАР ШЛАХАЗ

Аңшалас

Абра хәа, дахьырга хәа
Гәфарақ ңа исзыкацтом.
Адгьыл ахы-атыхәа
Сахьымнеиз ыказам.

Еимыздеит агәафакәа,
Азышьтракәа, аңафракәа.
Еимыздеит абнакәа,
Ахыцърақәа, ахә-кәафракәа.

Еимыздеит ашьхақәа,
Абахәқәа сырҕысит.
Адәқә, архақәа,
Амхқәа сыртысит.

Еимыздеит ацанза
Амшынғыы сҕаланы.
Азы еиларечео сахьалаз,
Ицон ацәқәырҕ халаны.

Аха Абырыскыыл ҕьаргыы
Ихабар хәа ыҕазам.
Дабарга, дабарцәах,
Изхәода иҕартцаз!

Рица

Уршьыма, урблыма,
Ухабар збжьази?
Абырыскыыл сыхаара,
Шәындыҕәрас узтази?

Ма атыша утарыжьма,
Уи нас еимарыжьма?
Ахра ухадырбгама?
Ма ажәџан ахь ургама?..

Ахәлццыс

Рица ахьҕәршәа,
Атыҕа қашәқашәа,
Абырыскыыл бышишьтоу
Здыруеит сара.

Издыруеит дахьыҕоугы...
Ааигәоуп, ихарам!

Ахапы лашьцараф
Дадхэалоуп агэашь.
Иҕацоуп уаф дызтамло,
Афышэҕа зегь еимажь...

Риҕа

Ахапы?.. Иарбану?..
Иабаҕоу?.. Иабыкэу?..
Исахэ исцэымзакэа
Гэрҕаеҕэашасгь исыкуу?

Ахэлццыс

Ахацара уалцшьоуп
Амац аура.
Абрыскьыл иргэаҕра
Сгэалоуп сара.

Иҕзы-бжьы, иҕь-бжьы
Ааихсыҕьуам зынза.
Агэашь арцысра даҕуп,
Цсшьарак ҕамта.

Ицихыр дцагэышьон
Дтыцны ахапы.
Ажэлар индиркуан
Дыраҕегь инапы.

Аха иаатцихзарц
Ишагым рацэак,
Агэашь ахы инькутэоит
Цыс еиқэатэак.

Уи нахыс уи агэашь
Уаха итцысзом.

Атцысгы нықәпраан
Нак ицазом.

Абрыскыыл игәахы
Зынзак ейбакуеит,
Аура шьтихуеит,
Ишимчуггы икьоит.

Аха уи леиаанза
Ипыруеит атцыс.
Шықәсырацәа дкараха
Зытцхра дафыз,

Агәашья ахы илақәшәоит
Аура хьантаза,
Иагьлытцанацалоит
Дырәегь уи зынза.

Нас уи деиталагоит
Агәашь арцысра.
Абас мацара убра
Дафзоуп иара.

Рица

О, амцкья, Анцәа-гьангьаш,
Узымцазеи нак фьцха!
Закә гәакреи дызқәуршәа
С-Абраскыыл рыцха...

Иарбан ҳапу иара,
Иабакоу, иабыкәу?..

Ахәлццыс

Уи ахапы бнадгылоит
Абри амәа бшыкәу.

Бҗахызар, абрыстәи
Бдәықәлар багап.
Бҗахызар, са бсышьтал,
Бнага ибсырбап...

АЖӘЛАР ЦЫСИТ АБРЫСКЫЛ ИХАҚӘИҢТӘРАЗ

Ажәлар дәықулеит,
Амәа иқулеит.
Инеит Отаң.
Ахаңы еимажып,
Ахаңә җажып,
Ғалашья амам – иҗгатәуп.
Икәеикәеиуа,
Ихәытс илеиуа
Арәаш хьшәашәа агәшәа батәуп.
Рееибыҗа ажәлар
Ахаңы иажәлан –
Рнапқәа аус ахь иццакит.
Уаҗа дрылоуп –
Раңхья дгылоуп
Жәлархакгы уа аус икит.
Имахәәа еилихәан,
Ахаңә җихәон –

Ахаңә дуқәа, әнык иакраз.
Урҗ еикәжыуа,
Иахькаижыуаз
Ахаңы аңхья ахьгәәәараз,
Ахаңәырдыра
Хәы хракыран,
Еипшхеит уаанзагы ахьбахәраз...
Жәлархак уаҗа, митә мҗыцкәа,
Ажәлар ғалартә ахаңы ирыцкәеит.
Амәаныфа рықәҗа агәжықәа,

Еимгәхәо азыжькәа,
Ажәлар неиуеит – ахаҕы ихәцоуп.
Изладырлашо – ацәашькәа ирытцоуп.

Жәлархак

О, Абырыскыыл, х-Абырыскыыл, уабаҕоу?..
Хымшуп, убара хәргәәҕуа
Хаҕшаауеит ахаҕы хәцоуп,
Ауҕашәыл Ритәҕы ара дхәцуп.

Ритә

Абырыскыыл фырхәтә,
Сыхаара, сгәацаҕхә,
Убжы аахархә!
Ажәлар узгәәҕуа
Иушьцоуп, уабаҕоу?..

Махар – иаштә

Зкышыкәса ахаҕ-тшәараҕ
Имааицыт лашара.
Бара аҕшзә, атыҕхә,
Ажәлар зцааз иеихә,
Ахаҕы бантала,
Са быздырт хәтала!
Амра былмацоуп –
Бара беикәәҕхоит.
Сара лашарада
Араҕа сынхоит.

Жәлархак

О, Абырыскыыл, х-Абырыскыыл, уабаҕоу?..
Хәмшуп, убара хәргәәҕуа

Ҳақшаауеит, аҳақи ҳацоуп,
Ауқашәыл Рицагғы ара дҳацуп.

Рица

Абрыскыыл фырхатца,
Сыхаара, сгәацақха,
Убжыы ааҳарха...
Ажәлар узгәақуа
Иушьтоуп, убақоу?..

Ацьоухар

Зқышықәсала аҳақ тшәарағ
Имааицизт лашара.
Бара ақшза, атықха,
Ажәлар зцааз еиха,
Аҳақи бантала,
Са быздырт хағала!
Амра былмағоуп –
Бара беикәақхоит.
Сара лашарада
Арақа сынхоит.

Асталактит

Аҳақи лашьцара
Сгәы қнацәазеит.
Уаха лашарак
Са сзы иқамлазеит...

Асталагмит

Уаха лашарак
Са сзы иқамлазеит...

Аңыуар
Уаха лашарак
Са сзы икамлазеит...

Жәларҳақ

О, Абырскыыл, ҳ-Абырскыыл, уабақоу?..
Жәамшуп, убара ҳаргәақуа,
Хаңшаауа, ахаңы ҳацоуп,
Ауңашәыл Ритцагы ара дҳацуп.

Ритца

Абырскыыл фырхатца,
Сыхаара, сгәацаңха,
Убжы ааҳарҳа...
Ажәлар узгәақуа
Иушьцоуп, уабақоу?..

Абырскыыл

О, исаҳауеит шәыбжыы,
Аха сыжәбар ауам, шәгьежыы.
Шәгьежыы, са сшәыкәхшоуп!
Шақа шәааскьо ақара,
Сара исыкәхәшоит –
Сыргоит исыханы
Адгьыл агәахыы.
О, шәгьежыы, ажәлар,
Шәгьежыы, сшәыкәхшоуп!..
Азышьтра шәавалар,
Шәкылнагоит адәахыы...

Жәларҳақ

Абырскыыл уоума,
Абырскыыл убжьоума?

Уеибгоума, уңсы ҫоума?
Уахыҫоу акыр бжьоума?

Рица

Абрыскыыл гәеитдамха,
Узқәшәаз угәы ашҫма?
Абрыскыыл сыхаара,
У-Рица духашхма?..
Рица уама зхызгаз?!
Ҫҫыз улбон днышҫалар.
Дааит уа уахь – Адгҫыл ахь,
Улҫшааит душьҫалан.

Абрыскыыл

Схьоуҫашәыл, с-Рица!
Бааит ара бхәҫала!..
Аха... О! Жәларҫак,
Рица пату лықәҫала...

О, ажәлар, сшәыкәыхшоуп,
Сара акыр сыхуама?!
Сыҫсы иҫоу зыстахыи,
Ажәлар ишәыхәома?..

Ишҫаҫоу, исашәхәи,
Ажәлар, шәыҫҫазаашья?
Дшәылоума ачарҫәәә,
Дихьоума асаашья?

Аҫырас, ацәхәда
Амхқәа ирылоума?
Агызмал, Аҫыныш
Жәлары ишәхагылоума?..

Жәлар ҳақ

Ажәлар удлақса
Ргәәқра хәаамазам!
Уара ухамгакәә,
Хынхәышыа хәамазам!

Абрыскыыл

О-о-ҳ!.. –
Ахәхәә-ағьгьа ааилнаргеит
Дызлағахәәз азынцьыр, –
Игәы ааибакы иекыдиқьазаап.
Нас ғымтран акыр.

Шәаарышьтуам сахьықоу,
Шәгьежы, сшәыкәыхшоуп.
Шақа шәааскьо ақра
Сара исықухәашоит –
Сыргоит исыханы
Адгьыл агәахы...
Шәгәы шәыргүгүа,
Саргьы
Иахьа, ма уацәы
Агәашь ыцьысхып,
Сыццып ахапы!
Зынзак иқәсхып
Шәыргәәқцәа рыхәцәы!
Шәгьежы, ажәлар,
Сшәыкәыхшоуп шәгьежы...

Ацьоуҳар

Шәгьежы, ажәлар, шәгьежы!
Ишәмаҳауеи Абрыскыыл ибжы!.

Асталактит

Шәгъежы, ажәлар, шәгъежы!
Ишәмахауеи Абырскыыл ибжы!.

Асталагмит

Шәгъежы, ажәлар, шәгъежы!
Ишәмахауеи Абырскыыл ибжы!.

Зегъы

Шәгъежы, шәгъежы..

АБРЫСКЫЛ АХАҘЫ ИҘЫГАШЬАС ИАРҘАРИ?

Аҗсҗа, Жәларҗак,
Риҗа, еидтәаланы,
Еимҗаркуеит,
Еимаркуеит,
Акы рызбуеит еидшыланы:

Жәларҗак

Ажәлар еизаагап.
Ҙнеип Анҗәа иахь.
Аҗамҗакәа изнаагап,
Ҙихәап җаекажь...

Илымҗаҗ ажәлар
Ражәахә назап.
Ирымамкәа иҗоума
Урҗ лахьынҗак?!

Ажәлар ргәаҗрақәа
Идырыр иара,

Абрыскыйл дшоуижьуа
Ихашәтца сыгәра!..

Рица

Уара, агәтбаа ду Жәлархак,
Уара, мчы дузза змоу Жәлархак,
Саҫоумцан,
Сақуиттәы сара ажәак:

Уара уажәыгы
Анцәа игәра угоит...
Мамзар, уалагар
Абахә урбоит...

Жәлархак

Абахә сырбгап схәан,
Сақәзхыз ба боуми?!

Рица

Абахә, ахапы
Урбгеит хәа дубом уи.

Аңьныш-цыс идтәалоуп,
Уи дныжь ицо акы акәзам!
Уи дахьчоны, Абрыскыйл
Бла дабараны акәзам.

Уи дахьчоны, Абрыскыйл
Хәтцышыагы имазам.
Уи Анцәа иаирцеит
Имаана-имаза.

Уара ахалал ду
Ихоуцо Анцәа имцқәа роуп.

Хэаа шамам уздыруам
Ицънышра, имцкъара!

Ақацицэа, Аѡстаацэа
Уи иоуп игэаразца.
Арыцҳара изгарымцуа
Уи иоуп жэлар гаразца!..

Ацсҳа

Жэларҳақ мчы ду змоу,
Ѡбара злам агэраз,
Анцэа ажэлар ирыхэара
Ак шыќаимцо удыруаз!

Сыцкэнгы ажэлар
Дахьрыхэоз азыноуп
Дзитцэахыз уи ура
У-Анцэа «хазына».

Рица

Уажэ ура уиыхэарц,
Ажэлар еизугоит.
Ажэлар уи иѣихырц,
Ахамтақэа изугоит,

Мап! Ара иаґаху
Ҷиҳэалар акэым!..
Ускан жэлар ргэафра, идыр,
Цыхэапцэара хэа шақэым!..

Жэларҳақ

Саргы шыта Анцэа игэра
Даарак изгатцэкъазом.

Ҳиҳао ҳшьямхнышгылар,
Дук исгғаақхатәҗкьазом.

Аха исыздыруам
Ажәлар ҳашрыхәара?
Ирыхҳәа инкажътәуп
Измоу еиқәхәара!..

Абрыскьыл дҳамамкәа,
Сымч акы ихамағәам.
Иҳазбрызеи, ишпақақто,
Ғынч шьта ҳашқанатәо?!

Рица

Ацыс ауп, ацыс ктәуп,
Ацыс акра ҳалагап.

Ақсҳа

Ацыс шәкыр, агәашья
Ныцихп ихалагы!

Жәларҳақ

Иаабом, ҳазнеиуам
Ианықутәо иахьгәақтара,
Нас қсыхәак қалару
Кышьас ҳәа иақтара?..
Ацыс кышьас иартара
Азын еидшыланы,
Еимаркуеит,
Еимқаркуеит
Ахшык еидтәаланы.

РИЦЕИ АНЦӘЕИ РЕИҚӘШӘАХРА

Рица дтәоуп дгәрөө,
Рица дтәоуп дхәыцуа.
Ус даахан иаалылхит
Лыхцә бырфын хахәцкәак.

Илыркәчуеит, илырцәиуеит,
Нас инеиқәлхәалеит.
Даахан иңымтәеит,
Нас инеидылхәалеит.

Абар ихазыназа...
Лгәы иңамкәа ишңақало?!
Даахан иаалхуа
Лхахәцқәа акакала,

Далагеит акаҫа
Бла иамбо аңара.
Илзбеит убри ала
Аҫыс ңыныш акра.

«Аҫыс аныкәтәалак
Иахаңартә иақәҳазар,
Аура андәыкәитцо
Аҫыс зымцо иқәҳазар...

Ибалыбаҫо иалахартә,
Ацәҫья-каҫа сзыкаҫар...
Агәашь ахы иқәиркыцып,
Аура лдәыкәитңар!..»

Рица, дхәыцуа, лыкаҫа
Лңеит лгәы ишахәара.
Нас уақа илызбеит
Дааңеиңшырц ахәлара.

«Ахэлқаз Ахэлыңтыс
Анцэырцлак снацэажэап...
Ацъныш-тыс, хымқада,
Шьта аура иатцашэап!

Ахэлыңтыс иқэнацпап
Мазала агэашь ахы...
Иахэынцап с-Абрыскыыл
Дызмаз аз дгэашаха...»

Лыкаҫа ацша иамгарц
Хахэык инатцатца,
Лчыфөйтцых днацшы-аапшит,
Лгэы фырхатцаза.

Азиас хэычы уа илиеуа,
Троупуеит аеыкэаша еипш.
Ацсатцлақәа еихашьшыы
Азиа иафыкэршоуп.

Ус лылацш дныцашэеит
Иезо, деитцакы-еитцакуа,
Ацса шыапкуа иерывакуа,
Дааиуан Анцәа-еицаҕба.

Ишцалура?.. Лааигэара
Уаф дыкам илыхэаша...
Илдыруеит уи дшимышьтуа
Шьта даниңыхьашәа.

Дышгәалтаз аниба,
Иееитцых ифынеихеит.
Ицьяпханьы зыцраҳәаз
Имаҕа ааимҕихит...

Анцәа

Ачацха Хыыци барей
Хымызг сырға шәшеилацәкәуаз,
Бмарианы бышқасоу!..
Бшьа стап кәапеилацәкә!.. –

Илзыбри?.. Дыөт хәагы
Цашья хәа лымазам.
Иашоуп, ишәартам,
Ахахә иатцоуп лымаза –
Илқаз лыкаҫа.

Аха изхәартоузеи
Еидылзбалақәоз пыхьашәа?
Урт зеггы башахашт,
Анцәа даниқыхьашәа...

Абар, абар даалыдгылт..
Еицралт лгәеилашра..
Рица дынхңшылеит уа
Азиа иатцәа аилашьшьра.

Рица

О, ура сзиа иатцәа,
Стәахы сануанаха..
Ҳагьеицин, ура иутәыз
Сыңшзара иахьарнахыс!!!

Шьябсташәа дныцкәеит,
Азиа дагьналашәкәеит..
Анцәа дшанха дгылан,
Лҫахара игәалоушәа...

Уи нахыс уи азиа
Апшзара ссирзахеит.

Риџа лыхъз ахылан –
Уи ахъзгъы Риџахеит.

АБРЫСКЪЫЛ АХАҘЫ ДҘЫРГЕИТ

Ииасуан амшқәа,
Ииасуан атққәа.
Ауаатәыџса зыџнымџит
Рқуацәқәа, рқацхақәа.

Рқуацәқәа – икылхха
Быџатәла еилыршыыз.
Рқәацәқәа – илџақха
Аџаацәа ахъеилажъыз.

Ииасуан ашықәсқәа
Аџстазаара гәаџраха,
Ауасаытәыџса ичџара
Адоумпеи иаџраха.

Ус ауаџы далагеит
Ихәы зџоз днеизыџџауа,
џъара-џъара амџақәагъы
Налагеит иџхәџџауа.

Ажәлар алагеит
Рыхқәа неидыркыло,
Аџстазаара азџаарақәарз
Рдырракәа еидыргало.

Иазџауан рыџзыбжъы,
Иазџауан ррыџџара,
Ихыжжы ишшеиуаз,
Ихыџит рыџџара.

Аха Абырскыыл дрымамкәә,
Рҕаҕа-чапра башазан.
Цьюк афстаа имфахиҕыан,
Реилкаара фашьязан.

Рашьцәә ирандатлон,
Рашьцәә ирабашьуан.
Иашамфә рзымпшаауа,
Ажәлар еилагьежьюан.

Чан-чаны еибакы,
Дара-дара хибартцәон.
Ауаатәыфса еифафо,
Дара-дара нибартцәон.

Ииасуан ашықәсқәә,
Еицрыхәхәә еицыланы,
Ирзымзбеит хыхьчашьяк
Ажәлар неидгыланы.

Реилкаара алашьцараф
Аҳаҕы иҕафаҳәан.
Абырскыыл дрымамкәә,
Реилкаара еихафаҳан.

Аҳаҕы дтыргарц уи
Акырынтә иалагеит,
Ажәлар зныкымкәә
Аҳаҕы иҕалакәеит.

Игьежьюан игәашаха,
Рааҕсара башаха.
Ираҳауан иқыбжыы, аха
Ирмоут ибашья хәа...

Аңсха

Абрыскыыл идлаңса
Инхейт ейба-кәеибаха,
Ажәлар сымкәцанцәоит...
Нап, даргыы шңеибафо...

Жәлархак имчтәкыагы
Хәәеы ишңаанкылоу?
Рица насыңдагы
Зынза дышңанкылаз?

Уи дсыман сыказар,
Шыта ак калцахызаарын,
Абрыскыыл дхәцаагартә
Маанак лызбхызаарын...

Аңсха уажә дыкан,
Рица Анцәа илзааигара
Дацәшәаны, лхы мшаңа
Дахыңаз ааигәара.

Мыцхәы иңшзаран
Уа адәхәыңш кыақыара.
Дышхәыцуаз ус, дныкәтәеит
Хахә дук ақыақыара.

Аңсха ус машәырны
Хахә кыақыак аашыңылхит,
Лнацәкыаракуа ныртаңан,
Акаңа уа иааңылхит.

– Рица лхахәыбырфын?!
Дабакоу лара хәаша?..
Акаңа алаңоуп?!
Ари акы ихәхәашоуп!..

Ари акы иазхәоуп?..
Акы даҕызаарын?..
Абрыскыыл дицхраарц
Маанак лызбызаарын!..

А х а х ә

Лгәы иҗан уи акаҗа
Агәашья ахы иқәлхарц...
Аҗныш-җыс акаҗа
Изалымҗуа иқәлырхарц.

А җ с х а

Абрыскыыл аурала
Даныкшо иаҗашәартә...
Аус ду даҕын аха...
Лымрахә абаҗашәә?..
Мшәан акаҗа агәашьяхь
Иалҗозеи нагашьяс?

А х а х ә

Ахәлыҗҗыс иадыруеиг
Мазала анагашья;..

Ари ашьҗахь ажәлар
Агәырҗа жәабжь нарылашит:
Абрыскыыл иеышьҗабжь
Адгыл инықәшит.

Ажәлар рразҗымәә
Иаҕагыло рзы гәҗҗараны,
Аиҗасра ду җалеит
Жәәангәашә еимҗараны.

АҢХАРЦА АҢЗЫБЖЫ

Ииасуан амшқәа,
Ииасуан аҗхкәа...
Ажәлар рыфныцит
Ақәацәқәа, аҗацхақәа.

Игылт акәаскьяқәа,
Игылт аханқәа.
Ғаацәарак җа иҗам,
Насыҗ лашарак ахьямкуа.

Ахәычкәа рзын ашколқәа
Ғылт, ирҗоит аҗара.
Абыргцәа, рхәы җаҗо,
Инадыртәоит җсшьара.

Ажәлар ршьаҗа еикәыршәа
Ғынч инхоит еинаала.
Аҗсҗазаара гәыргъахәуп,
Ғҗа инеиуеит җшьаала.

Аха Аҗстаа, Аҗныш,
Агызмал цәыгъхәыци,
Рәыраашья ишыҗаз,
Рцәа чыда нархыҗит...

Инеиуашәа дырбарцаз
Рыуак-рҗынхак,
Уахык зны иникәшеит
Дшыцәаз Жәлархак.

Заанатц идырхиахьян.
Аш-гәаҗак уа инаргеит.
Инихарҗа ахы нҗархәан,
Цәыҗдарак дныҗнаркит.

Нас ажәлар инрылалт,
Азәазәала ианкыло.
Харада ахара рыдта,
Ашырҗа интаргыло...

Жәлар рҗы иҗхьагылаз
Азәыр ихы рзицәгама?!
Жәлары ураҗоуп хәаны
Инихуан аргама.

Иҗәит абахҗақәа,
Шьяартәырахеит аҗзамцқәа.
Зыҗсы нха адәы иқәзгы,
Ирхаҗыруан амцқәа.

Аха убарт амцқәатәкьа
Ауаҗы дшәон ркысыра –
Издыруамызт дзыхкьара,
Издыруамызт дахшьяцәхнысра.

Агызмалцәа, Аҗьнышцәа
Иргахит уажә аиааира.
Ажәларқәа, амилатқәа
Рымца ыцәон ессаира.

Шәмилаҗ рахьтә азәы иҗтаца
Еицакьоуп хәа инатҗа,
Рызегь неидкыла иргон,
Рыҗсадгьыл инадга.

Иашоуп, аҗсуа ижәла
Иҗсадгьыл ианхалеит,
Аха Аҗьныш, Агызмал...
Лымкаала уи иахалеит.

Амилаҗ еишьараз
Еснагь иқәҗоз гәшҗыла,

Ажәлар бзиа избоз,
Бзиа избоз зтәыла,

Амилаҭкәа реишьара
Иаҕоу уи иакәшәа рхәон.
Уи жәлары дшәаған хәа,
Ажәлар жьо агәра ддыргон.

Абрыскьыл илихыз
Амәала иныкәоз,
Шамахамзар, зеггы...
Уаә дзымгьежът аәныка.

Аҭсҭа лтәыла
Алаҕырз неиматәеит.
Аҭсҭа лтәыла .
Ачархәацәа ахатәеит.

Аҭсҭа

Сыцкәын Абрыскьыл,
Укамзаара рхы ишҭадырхәо,
Ахәызба цагәцәкья
Жәлар рыхәда ишҭадырхо!

Аҭхьарца

Саҭамзааит, аха саргы
Сычхара зынза ихыцтит.
Аргама избойт, сыҭсадгьыл
Агәеисра иакәыцтит.

Аҭсҭа

Ицьбараза угәы иҭало,
Шьыри, ашәак саҳанда!

Сыхаара аңхьарца,
Ашәак хааза иухәанда!

Аңхьарца

Аңсха, ианбгәаңха
Среигзума срахәцқәа!
Сгәы итыхо еиҕкаа исызхәар,
Иҕалом бамырхәыцкәа.

Аңхьарца ашәа

Бзиа избоит хпланета,
Җадгьыл зегь неидкыла.
Бзиа избоит Җаңсадгьыл
Асовет еидгыла.

Аха еиҕа лымкаала
Сгәаблыра азышьтыц,
Бзиа избоит Аңсны-уңашәыл
Кавказ-хазына ахышәтыц!

Бзиа избоит, избанзар,
Сыңстазаара иаңашәуп.
Иара агәы салиааит,
Сшьа иалоу иара ажәоуп.

Бзиа избоит, избанзар,
Иҕазам ҕа тәылак,
Иңшзоу, ибеиоу
Аңсны аҕра еинтәыла.

Бзиа ирбоит зегь Аңсны:
Цьоук амшыназ,
Иаауеит аҕауазы,
Ма амра рҕахыназ.

Бзиа ирбоит зегь Ацсны:
Цьюк ашәыр рацәоупаз,
Иаауеит еикәибатца,
Азыхкәа хәшәупаз.

Аха урт зегьы цахуеит,
Са исеипшым кәзшьала,
Бзиа ирбо Ацсны ахәтакоуп,
Са саласоуп уи шьала.

Азәгьы инапы ыркало,
Иаб ихәштаара кажьны,
Дааит Ацсны бзиа ибан,
Ахан иргылт ө-етажкны.

Аха убрыгь са дсеипшым,
Абафлаша дашьтоуп пшьшьала,
Бзиа ибоит Ацсны амалаз,
Са саласоуп уи шьала.

Азәгьы, ианыртиуа еипш
Аеы инахатца анахәта,
Ацсны адгьыл хытәтәа нхартас,
Мазала дыхәхахәтуеит.

Мап, ус са исзыкәтом!
Уи сиеипшым кәзшьала.
Сжыы нтапқа исзытиуам,
Сзыхәхахәтуам са сшьала!

Ауаа зегь, хәарада,
Инеибейшым кәзшьала.
Ипсадгьыл азә дахзызоит,
Азә бзиа ибоит еакала.

Дыкоуп бзиа избо
Зыпсадгьыл ачыназ.

Зыцсадггыл казыжбуа,
Ичын уа ихэычыназ.

Дыкоуп бзиа избо
Зыцсадггыл амалаз,
Агэы нтацқа изтиуа,
Ахьаа камца гэалас.

Дыкоуп азэы, ижэлар
Хэагэжыла инейдхэала
Изтиуа шыапықарс,
Кэардэк дыкутэарц дыфхала.

Бзиа ибоит ицсадггыл,
Нас зеггы дыжэдыруеит,
Мыцхэ ихы аңа аирбоит,
Иеиргэакуеит, дуазыруеит.

Ифебызшэаггы хаауп даара,
Зынза угэы дтала,
Иуирбоит дуқэшээзшэа
Уи уара гээтала.

Аха инапы ахыназо
Диуамзар днаишьтуам.
Шақа Ацсны иазеигъзеи,
Ианымзар уи ишьта!

Ацдыртыша изымто
Даахэны итыхэа наифеийкоит.
Згэы еибафа цхьақа ицшуа,
Атацкэым неифеикуеит.
Дапыражыуп гэашэк афэы,
цхьа ицо рымға еитцейкоит.

Афэр ргэы еснагъ еицхауеит.
Иафызоуп урт алым.

Аха аихагәара иантоук алым,
Алымра хәа акгы алам.
Мап! Гыгшәыгтцас аихагәара
Аҫар шыта иузтацалом!

Уи дкәаҳаны агәашәаҫ
Инеихысуеит, аха уи акәым,
Аҫсны-пшза – иҫсадгғыл
Уигғы бзиа имбакәа.

Бзиа ибоит, бзиа избоит,
Аха ҳаикәшәом ҫазшьала:
Бзиа ибоит ихы иаирхәаразы,
Са сгәы еисуеит уи ашьала,

Азәгы иацы Аҫсны аҫацәа
Иҫтиин рцәа нархыхны,
Иахья урт ртыпқәа рҫы
Дтәоуп ишьапы неитдыхны,

Бзиа ибоит уигғы Аҫсны,
Аха ҳаикәшәом ҫазшьала:
Бзиа ибоит атып ҫхакәа рзы,
Са сгәы еисуеит уи ашьала.

Бзиа избоит, избанзар,
Иҫоуп ацәанырра,
Аҫсадгғыл иадызхәало
Ауаҫытәыаса игәыблыра...

Лҫа илалцеит лшьа цкья,
Ан лшьа хәашьра акәым!
Аҫсадгғыл – ауаҫ иан ауп,
Ан лшьа иҫхашьыр ҳакым.

Аҫсуа иара дызцәхаз –
Дцон изқәа кьатк ама.

Аха уи иан дызцәхәз –
Иҕришьуан аҕама!

Ан лзы агәыблыра
Еиҕау ыҕам цәанырра.
Аха еитдам уи атцкыс
Ацсадгьыл азы агәыблыра!

Ацсадгьыл азыхәоуп,
Амца аужьуа «Аврора»,
Ацсадгьыл зтиуаз,
Изрыжәнатцоз ашоура!

Рыцсадгьыл азыхәоуп
Ацьяжәлар уи ашьтахь,
Аинтервентцәа ирыжәла,
Изцхарцоз наҕ, раштахь.

Рыцсадгьыл азыхәоуп
Мартаз Ацсны ацѐицәа
Ацсны изықәрцаз
Аменшевик марцѐицәа.

Рыцсадгьыл азыхәоуп
Ареволиуциа еибашьраан,
Миллионла ацѐицәа
Зышьталоз еилараан.

Ицсадгьыл ахьчараз
Ацѐи днѐиуеит гәышпыла,
Ицсадгьыл алахьынцазы,
Ацѐи ацсра дапылоит!

Бзиа избоит сара Ацсны –
Сыцсадгьыл ауп, насгьы,
Сызхаит сан дсымамкәа,
Убри сан лцынхәрасгьы!

Бзиа избоит, избанзар,
Зқы, ѡ-нызқы шықәса зхыцуа
Сабдуцәа рыбаѡқәа
Абри адгыл ихәцоуп!

Бзиа избоит, избанзар,
«Март цшьба» ақәра зхыцуа,
Саб иашьцәа рыбаѡқәа
Абри адгыл ихәцоуп!

Бзиа избоит, избанзар,
Сиит саргы абрака,
Сгәы-сыҕсы иара иатәуп,
Сагьдсыроуп абрака!!!

Ацсха

Уара урзыжуа цьыршьоит,
Рқышә аччара аақәлахуеит,
Уара узы ацсра хароуп!
Цсра рықәым уашәақәа,
Цсра рықәым уажәақәа –
Ицсуа, изуа дара роуп!
Уара адунеи уақулахоит!

Ацхьарца

Ацьнышцәа сыфны ашта
Цәыржәжәо ианалага,
Схәартә рнапы антарца,
Аилашәшәра иналагәа,

Скәасқя слыбаага,
Афны атқяхь сандәықәртца,
Схыза цқя аасықәхны,
Гәамажәк ансықәртца,

Сықалақь ағы акэзар,
Нхартда сеынканцо,
Санрышьтарца дегъызмаха
Сцэартакэа сызқэнца.

Рыхныкэгашья ихэартамыз,
Ишиашамыз расхэазар,
Урт ирцэшэа ихыхэозгы,
Сыбжыы ала икнасхазар,

Изымузар, схырхэа,
Сычерымцак аееилыхра,
Нас изыхкья са соума
Амилацкэа реилыхра?

Зыхын, еснагь ицкьан
Са смилат рыламыс!
Уажэ ихэашьуа иалагт,
Афстаа икышэ хыланаз...

Ахэыцы акры идырыц
Ашкол ахь дцозароуп.
Аха ихатэы бызшэала
Ацара ицозароуп!

Зкышыкэсала амилат
Злацэажэо рыбызшэа,
Икалома ирымухыр
Уи ацшэмацэа арныгызшэа?!

Иахья изтоурых аамтоу
Амилацкэа реизхароуп!
Абызшэакэагы хеибартэаауа,
Аифызарахь реизхароуп!..

АЦЬНЫШЦӘА ҲАШЬХАРА
ИХЫҚӘГЫЛАН

Адгьыл амца акит,
Ажәван амца акит...
Амраҫашәара зеггы
Абылра иамҫакуп.

Ажәван ахьтә амца
Леиуеит Адгьыл ахь.
Адгьыл ахьтә амца
Ҡеиуеит ажәван ахь.

Еилазтүеит аихаршәы,
Ацыр еилаҫәиуеит.
Ауафы игәы-игәатәә
Аҫса иахатәиуеит.

Ишьтыҫоит аханқәә,
Икәбаса ихалазоит.
Ишьтыҫоит ақалақь,
Алға еикәә иналазуеит.

Дышьтыҫоит ауафы,
Ицламхә ағзыбжы ныҫыфәуеит.
Ибафқәеи, ақырмыти,
Анышәи неилазауеит.

Ишьтыҫоит ацхақәә,
Амфақәә фафахоит.
Абахчақәә ахышәтуаз
Ртыҫан зафахоит.

Адгьыл трыс-трысуеит,
Адгьыл хыҫ-хыҫуеит.

Ахышь иаршәаз акәчышь еипш,
Адуinei қыць-қыцьуеит.

Иаауеит Ацьнышцәа,
Ирымам аангылашьа,
Иаауеит Ацьнышцәа
Ирымам аанкылашьа.

Дыршаџом алыгажә,
Дыршаџом ачымазаџ.
Дыршаџом аџхәыс,
Ма лхылтц дхәычын азы.

Ан лгәхәҗы аџтәыхәа
Аџса-цыр налалоит,
Аџшқа ицасазы,
Уи данахынхалалак.

Аџшқа хәыч дтәаа-тәаауа
Аџса данахартцалакь,
Дџышьтырхуеит ихыччо
Иџкарцазшәа хатцарак.

Ацьныш рытра итытцзеит,
Ирымам аанкылашьа...
Ус, абар, иаахықуәгылт
Аџснашџа гәлаша.

Аџсха дырбоит хыхьынтәи.
Рџатцакәа дыртәиуеит.
Аџсха дхьадырцшырц,
Рқьышә-шәыршәыр дыршәышәуеит.

А џ ы н ы ш

Лықәра шмачымгы
Уажәыгы хар лымазам.

Афстаа

Аиашами, длафсуеит
Атыпқа хазыназа.

Ақаци

Илеиғыу аблахкыга
Лцшаах дабажәбахьюу?!

Агызмал

Дреиғыуп згабс ижәбахьюу,
Зыламыс еилажәгахьюу!..

Кавказ ихықәгыла,
Ақсха абас ылықәғәған
Ақснаштахь ихытырц,
Абахәқәа ирықәғәғәон.

Ирхаштит Абырскыйл
Дшазгәакьюу ари ашьхара.
Ирызгәамтеит ишааигәаз
Рцыхәтәы ақыашхара!

Анцәа

Абырскыйл, уеахнумшәан,
Уафәытц шыта ҳақәпара.
Идыр, хаала иҳаумтар,
Ақсны ақшзара шнақәбара.

Умч ушәеит, уҳаматәам...
Имыззазар уеилкаара,
Шыта иузеиғыуп уашьталар
Хаала ҳахьеилгара.

Абрыскылы

Зқышықәсала ахапы
Сцәйтдан – слашарадан.
Агәашья артысра акәын
Сызғезаз, сылшарадан.

Шәарт усқан шәеибышәтон,
Ирцәыжәгон жәлар рмазара.
Икәшәтон абцъар хкқәа,
Иазшәы,рхауан шәказара.

Сара ахапы сантыцгы,
Иашоуп, тынч снышьтамлеит.
Аха нхаран истәхыз.
Абцъарқәа срышьтамлеит.

Уи ауп уажә аамтала
Шәығәғәоушәагь шәзыкала.
Уи ауп аранзагы
Шәзааи шәааҳазнымкыла.

Аха иудырузааит
Амчра шумпыцкыахьоу!..
Уара иугәалашәома
Шақантәи уцкыахьоу?

Шақантәи уцыххаахьоу,
Шақантәи убналахьоу?
Шақантәи дырөгь
Жәлар рашта уталахьоу?..

Ҳамч қаңсеит угәахәуеит,
Аха уа уәашьазеит.
Иаҳагь ҳамч анғәғәаха
Уажәоуп, аиашазы!

Шәтехникатә бѣар-мчы
Зназ ҳа хтәы иатданарзт.
Аха акыр ҳтџон ҳаргы,
Шьтаҳьҕа ххьатџуанат.

Иахья шьта иҕазам
Шәтехникаѣ ишәѣахамџаац.
Еикәхархароуп уажәшьта ажәлар,
Иахьанза ишәѣахамџац!

Шәышьтаҳьҕа, шәтыџарашҕа
Шәнаџо, иахшәырџаз ала,
Шәа иахшәыркыз абѣар ала
Уажәшьта ҳаиџәажәалап...

Абрыскьыл и-Бзоу афақь
Мџабзны инаѣыџыддит...
Абрыскьыл пҕха днатрыст,
Аџьнышџәаггы ныџыббит.

Абар шьта пшышықәсоуп,
Инеихьымсыџ илаџәа,
Абрыскьыл драбашьуеит
Уахггы-ѣынгы ақәладәа.

Абар шьта еизиџеит,
Рымчракәа еитџеиџалт.
Ртыџарашҕа инеиџеит,
Ртыџора иагьџеиџалт.

Ааџын амырхәага
џагылт ижажаза.
Абрыскьыл, аиааира иган,
Иеыџеитџихт дшашаза!..

АҢСҢАЗААРА АХӘРАҚӘА

Ацнышцәа ахьахысыз
Абрыскьыл дадгылоуа.
Ирфеиатәуп, ирфеыцтәуп,
Ахәра инападкылоуп.

Ақыта, ақалакь,
Зыцсы злоу хәа ыказам.
Иказам акъамсар
Кажьыртеицш иқаттам.

Абахчара, атцлақәа,
Махәк рызнымхаза.
Цлақәак еиқәхазаргы,
Игылоуп ицәыххааза.

Адәы ицәыржәжәаз еицш,
Ахәа ркышә ыцтарца,
Адгьыл еилажәжәа-еилаццы
Икоуп ицәыцартта.

Аханқәа, афн дукәа
Рышьағантә ицтарбгоуп.
Ауаа ракәзар, ианеицатца,
Алабакәа рыцтаргәоуп.

Ма ихәазоит напыла,
Ацсра ртахым азын.
Азәы ишьапкуа фыхуп,
Аеазә нап имазам.

Азәы иблақәа еиқәлашьца
Ацаха ташәахауп.
Ирфазшәа ақәыцьмақәа,
Азә ивара тахахауп.

Ғазәых уахьихәәпшуа,
Дыкоуп дзаманаха,
Аха ипхәыс лҕапхьа
Дгылоуп дқыашанаха.

Арт зеггы ныкәгатәуп,
Арт зеггы гәтәтәуп.
Ауаажәла рыхәра ду
Хәшәтәышьяк атәтәуп.

Абрыскьыл имака
Дааха, иргәгәа иҕеихәазеит.
Имахәар еилихит.
Имахәар пхьеихәазеит.

Маң-маң акытақәа
Рыңсы тало иалагеит.
Маң-маң азлагара
Азкәа инырхалагеит.

Маң-маң ишьтытцуа
Иалагеит ақалақь.
Инеивагылақәеит
Аханқуа акакала.

Ирееиуеит амғақуа,
Ихитцоит ацхақәа...
Шьта дналагеит, имака хәычык
Иааушьт, акы днацхауа.

Шьта дналагеит дазхәыцуа
И-Ритца дахьипшаара,
Ритца ихы итымшәазац
Аамтас илзишара.

Дазхәыцуеит Ачацхяхь
Амға данықәлара.

Ачацхаѣ димбар, нас
Уаха дахьдәықәлара.

Абрыскыыл

«Рица сан ишлалхәаз
Еицшцәкьоушь уа ацстазаара?..
Иҳаракыцәкьоушь уа уи афра
Адырра, аказара?..

Дызбанда Ацырица,
Ауаа ирзыкоу гәкала.
Ацстазаара айгьтәразы
Иқәцо наукала.

Дзеицшроузеишь уи Хьыц?
Уигьы акыр илазаап?!
С-Рица лыламыс
Злеикәхаз уи ила акәзаап!

Бзиа дибон Рица..
Илнитцахьан ажәагьы.
Уи иоуп илзырба
Ачацхаа рынхашьягьы.

Хьыц арпыс шьахәуп,
Бзиа дылбазаргьы?..
Издыруада, арахь длышьта
Дааны дигазаргьы?..

Аха?.. уа даныказ
Арахь дыздәықуидоз?..
Иашоуп, измырхәашьит
Мыцхәы пату илықуитцоз...»

Абас Абрыскыыл
Деимаркуан ахәцракуа.

Шьюк шихапапоу,
‘Еа шьюк рхы օхэытыргон.

«Жәлархақ дабакоу?
Уигы дабакылаз?
Жәлархақ уажәраанзагы
Дысхаршт сышпагылаз!»

АНЦӘА-ХӘЫНҢҚАР

Анцәа зны дмақарны
Иихәаз назеит:
Ажәлар Анцәа иґаґхья
Ихырхәо иґаитцеит.

Ажәлар Анцәа-хәынґқар
Дхаргалт зынза.
Дара иґаху ґышыа иґоуп,
Игәра хатґа.

Анцәа ду ихьзала
Рыґсы ґоуп дара.
Уи Анцәа ду ихьзала
Иаґылоит аґсра...

Аґнышцәа дрымахуп
Дара рхада.
Уи рхада диарґажәоуп
Анцәа ихатґа!

Абас ала, Анцәа-хәынґқар
Дрыдгылоуп урґ.
Урґ акы анырзухәа,
Иужәитцоит аурґ!

Агызмал, Аңныш
Дыртәуп уи Анцәа.
Ауаах, да дыртәу цыыршьоит,
Ирыздыруам ишхиртцәа.

Уи Анцәа-хәынтқар ажәлар
Дреилыркаа зны,
Нак зынза игәтастәуп,
Ажәлар разны.

Мамзар, ажәлар гәрамгартас
Дыркып Абырскыйл.
Дара рзы дшыкәңо.
Ирхәап: уеынкыл!

Цьаҳаным Аңсәаха

Абырскыйл, уусқәа
Шуадаҗзахаз збоит.
Уусқәа маншәалахартә,
Анцәа са дызгоит.

Мамзар, ажәйтә хәынтқар
Римаа р-Нерон,
Еихсығуам, схи тикъеит –
Ичығза ибжы ироун.

Убас, Брут, Каплан,
Мартынов, Дантес...
Иаамтоуп, даага хәа
Икаауеит са сәы инеиз.

Абырскыйл

Аңсәаха, икаца бзиарак,
Изқәукыз нагза!

Нас уи ифызцәагы
Насышьтып ишәхыгза!..

Дигеит Анцәа-хәынткар
Ацсәаха җаханым.
Ибзамыкәха, рылагырз
Җытфок ирҗашын...

Ацныш ртыфара ипшааит, нас
Абрыскыыл ихаҗа.
Дҗаҗиҗеит, дикит уа
Ацныш рхада.

Иирхәеит Жәлархак
Дахыкәз дтәахы.
Нас зегы дреилыркаа,
Ихицәеит ихы.

Жәлархак цәыцдарак
Дхәыцдан деизыркәҗы.
Ажәлар рыхшыф дырфегь
Иааит рхаҗы.

Ажәлар ирдыруеит шыҗа
Ирыхкәаз закәыз.
Абахҗакәа иртыцит
Зыҗсы нха иҗакыз.

Ацсуаа рмилаҗгы
Азра ишаҗыз,
Абрыскыыл иргъежыт
Рыҗсҗазаара рҗыц.

Инҗааит рхатәы бызшәа
Ацснашҗа дырфегь.
Абрыскыыл ихҗоит, уаҗа
Ирмоухырц гәрфак.

АБРЫСКЬЫЛ АЧАЦХАХЬ ИДӘЫҚӘЛАРА

Абрыскьыл еихаитәуан
Есымша шыаҕак ала,
Ажәлар рыпҕстазаара
Еиҕасит уамак ала.

Изит, ирхаштит
Агәаҕра, амлакра.
Иаҕәытит аицәҕычра,
Иаҕәытт амәакра.

Фатәыла, шәцатәыла
Иҕоуп еинтәыланы.
Инеиуеит рнапы еикәрша,
Аҕынч мәә ианыланы.

Махәҕала аусура,
Иалагеит амаҕхара.
Амашына амахәҕа
Иамоуп еиҕа амчхара.

ҕыһа зқыык иҕартоз,
Иаһа азә имала,
Аус нап надкыла,
Иҕаитоит машынала.

Ажәларқәа, амилатқәа,
Еизааигәахт еишьарала.
Адырраҕ еицхыраауа,
Еицлабуеит нхарала.

Азҳаит ауаа рыламыс,
Азҳаит рыбзазара,
Азҳаит рыхшыәҕцырра,
Азҳаит рҕазара.

Ауашы уаанзагы
Ахшыыцба иаңигахьан.
Далазсо ахаир ахь
Аңшәмара хәнигахьан.

Уажәы ауашы далагеит
Адгьыл иеаҕәйтхаазо.
Иалагеит жәван цагыа
Уи иеаҕхьа икәнтхазо.

Адгьыл дөаҕәйтцны
Дахыкәшо игәеиталоит.
Амза хаҕшашагы
Агәилшәтқәа лызнеигалоит.

Аха ауашы иказара,
Илша зегьы неидкыланы,
Иңсҕазаара аиҕтәра зацәык
Изазымкит днагыланы.

Иаанхазаап Аңнышцәа
Ажәлар рычырылатцәах.
Урт ашхам мазала
Ауашыжәла инрыларцахт.

Ажәванаҕе иалагеит
Итҕәацуа бжыцәгыакәак.
Ицәырт атомтә хәа
Бомба-шьтра жыцәзақәак.

Ицәыртцит азритәгы,
Анеитронтә ныкәагы.
Ицәыртцит хәаца-жәлак,
Зегьы зфо ихыкакаа...

Иалагеит ахауа
Бжысуа аңсабараҕы,

Арадиация шәартәхеит
Атынч нхараҕы.

Шәапыҕааҕ бҕы рҕамло,
Ахәаҕа ак азымхазо,
Иаакәнахзоит иахънеиз,
‘Еаѿрак ҕа изымҕацо.

Аҕсҕа

Сычкән, нан, Аبرىскыйл,
Харак удәықәлахуеит,
Аха Аҕнышқәа иразар,
Ажәлар ирықәлахуеит.

Нан, Аبرىскыйл, уара
Иулымшо иҕоузеи,
Аҕнышцәа уаҕа
Изцәырымтцуа изыҕоумтцои?

Нас ажәлар шәарта хәа
Рымамкәа иныҕамлоз!?
Нас уаргы Ачацхахь
Уҕәы тынчза ундәықәмлоз!..

Аبرىскыйл

Сан, саҕабымтан,
Уажәшьта сзыҕажьуам.
Жәлархақ ара дыҕоуп,
Ажәлар нап рыгигьуам.

Уи илшоит сара арахь
Схынхәаанза рыхьчара.
Аҕнышцәа, салагаргы,
Сахьзом уажә рныхзара.

Рыбз ырхааны ихыхуа,
Ажэлар ирылазоуп,
Уахънеилак реырѡашья
Ажэлар ирылазѡоуп.

Африка сыѡамзи,
Ирацѡоуп уаѡагы.
Индия, Австралия,
Америка иѡоугы.

Ажэларкѡа шыта ирцеит
Рхахъчашья рхалагы,
Ацънышцѡа пѡадырсуа
Рхалагы иалагеит.

Сбыкѡыхшоуп, сан гѡыраз,
Саргы срыцѡазоуп...
Саѡамзааит, сан, Ритѡа
Уаѡа дысзычѡазом...

Иан лѡы иѡеарт абас,
Иѡамѡа хыкѡшарак,
Абрыскыыл дцеит Ачацѡахъ
И-Ритѡа лыѡшаара.

АБРЫСКЫЫЛ АЧАЦХА ИИБАЗ АКААМЕѢ

Даауеит Абрыскыыл
Акосмос даланы.
Игѡы пѡжѡо даман
Хѡыцѡак ихаланы.

Дыѡамзи Амра наѡ
Хара дахысзаны.
Даауеит аиаѡѡа
Дрылууаа дхысзаны.

Даауеит Ачацхантә,
Ихы хоуп Адгьыл ахь.
Имаҳмызкәа Бзоу агәца
Итцагугуа иадгылоуп.

Бзоугьы иадырын
Ус дуқәак шықалаз,
Аласшьа узадкылом
Уаанза ишныкәалоз.

Иқалап Амра
Ашәахәа ақра иласуазаргьы.
Иқалап ауафитәыфса
Ихшыф ақра иццакуазаргьы.

Абрыскьыл иңышәоу
Бзоу уама азааигахьан...
Алеи-ңси рыбжьара
Адгьыл иазааигәахан,

Адгьыл хауа даназлеи,
Иаагырхо аццакра,
Анышә итцамлартә,
Инықәпалт ацақьра.

Абжьааңны данааилак
Хара ңа дықаны,
Дангәажьлак, иааигәазаргьы,
Акыраамта дныкәаны,

Ғаңьара ихы ирхомызт,
Аңснашта днамтәакәаны.
Уажә Жәлархак дишьталт,
Иантәкьагьы дымбакәаны.

Ихъзеи, иқалеи,
Усқәас изеиқәлеи?

Дзырццакуеи, игэы ңызжәеи,
Ас илахь зеикәлеи?..

Ачацха апланетаҕы
Игэы азәыр инирхама?
Ма и-Ритца иоудашәыл
Дидцааны мап лхәама?..

Мап! Ус дақәшәанда,
Иҕкаләз ҕамлакәа.
Мап! Ус дақәшәанда,
Иибаз имбакәа!

Ачацха хазына...
Ачацха шәтышра!..
Инымхеит баҕакгыы
Улацш назхыысра:

Ахьбахчараз, ашәыр цла
Ахыҕеырбоз гәахәала,
Шьамхахы улылашьшьуеит,
Ихҕьоуп уажә ахәала.

Ақалақь, апцтазаара
Ахыҕеырбоз гәахәала,
Бҕарцахы улылашьшьуеит,
Ихҕьоуп уажә ахәала.

Ақыта, амхурстақәа
Ахьеинтәылаз гәахәала,
Шьамхахы улылашьшьуеит,
Ихҕьоуп уажә ахәала.

Ашьхара, абахәқәа
Ахыҕеырбоз гәахәала,
Еиқәмызаа, еиқәшьыхаа,
Ихҕьоуп уажә ахәала.

Азиаскәа ахылеиуаз
Ихәмаруа гәахәала,
Азышьтракәа хыршызаа,
Ихкьоуп уажә ахәала.

Азыхкәа аххьахәа
Иахьыцхәрауаз гәахәала,
Цәаакыра хәа амазам,
Ихкьоуп уажә ахәала.

Амшын, ацәкәырца
Ахьыхәмаруаз гәахәала,
Аз кәарак тазамкәа,
Ихкьоуп уажә ахәала.

Ачацха апланета
Уаф дыкәм гәахәала.
Икәиаауам тиааггы,
Ихкьоуп зегь ахәала.

Ачацха апланетаґы
Иац иґан аґстазаара.
Ачацха апланетаґы
Иҳаракын абзаара.

Ауаґы дыкән уа...
Дныґәон машынала...
Иашоуп, еиґшымызт зеггы,
Дґырбон азә ичын ала.

Аха иґан ауаатәыґса,
Иґан аґстазаара.
Аґсы ґан рыґсабара,
Ирнаґон амазара.

Зеггы ирзеиґшын
Аґсабара аґкаракәа:

Цьоук ииун, цьоук псуан,
Иццэомызт ацстазаара арақәа.

Ирдыруан ахәыцшья,
Ирдыруан ацәажәашья.
Аха иҕамызт иамоуп хәа
Рпланета хьшәашәашья.

Абар, уи р-Ачацха,
Зегь заазоз гәахәала,
Ацстазаара ыцәазеит.
Ихҕбоуп иахья ахәала.

Дабаҕоу Ацырица,
Хьыц еилҕья-еиламгыла?..
Иабаҕоу уа амал зкыз,
Ауаа ирызныҕәоз қәнамгала?

Иабаҕоу аханқәа,
Азауадқуа, ақазара?..
Зқышықәсла Ачацхаа
Еихархауаз рыбазара?

Цьоук тәан, мыч дузза змоу
Рцшаауан царала.
Иҕартцон ауаа нхалартә
Машына мацарала.

Ҷа цьоукы ирзбыхуан
Мыч ду змоу абомбақәа.
Уи ала иршәо, ируамызт
Иахьтәоу рхәы ноумгакәа...

Бомбала еибаршәо,
Еикәгг'уа цьоук шҕибашәоз,
Бомбак аадыртҕәацын,
Нас рызегь цибажәеит...

Икам шыта уи җазтазгы,
Ишныкәоз қәнамгала...
Дыкам урт ирҗагылаз
Хыыц еилкәа-еиламгылагь.

Икам рмашынақәа,
Идырныкәоз инатқәа.
Икам ахан дукәа,
Адачақәа азатқәа.

Ауафитәыфса икаитаз
Абомба гәахәала,
Ачацха ауаатәыфса ықәх,
Ихнакьепт ахәала.

* * *

Ачацхаа ирыхьыз
Адгыл иамыхьразы,
Абомбакәа җазцо
Изфү ракәхразы,

Иазхом Жәлархәк
Дгыланы ихәхәара.
Иазхом урт рабжьара,
Иазхом урх рыхәара.

Идыртәуп знымзар-зны
Уи рхы ишадырхәара.
Шыта иаамтам уи зку
Рҗацхәа ахырхәара.

Адгыл афы ацстазаара
Акәхразы икатцоу,
Зхы еикәшәоу уафитәыфса
Уи зтаху дыкәзам.

Уи зку дреиуазар
Ақацицәа, Ацънышцәа...
Иеырџашья ихарпазар
Аҳәыхә ацәа, ацныш цәа,

Заа цкья деилкаатәуп,
Заа цкья дгәатәтәуп...
Ишимоукуа имырткәацыртә,
Имхшья хык атәтәуп.

Абриоуп Абырскьыл
Адгьыл ахь дзыццакуаз,
Имаҳмызқәа аларгәгәуа
Бзоу агәтца изытцакыз.

Абриоуп Абырскьыл
Ус хьантас имтцазоу.
Абриоуп Абырскьыл
Гәтакыс уажә имазоу!

ДЫРџЕГЬ АКӘЦАРА

Ацшалас

Абырскьыл, Жәларҳақ,
Нцәароуп шәанымццакы...
Ацънышцәа уамак иафәуп,
Ацәытцара рыецәытцакы.

Иргәиҗоуп Амра
Цааршәха иқәдырхарц...
Ацънышцәа икарцеит
Аракетакәа дәықәртцарц.

Амра арцәартә иахапаша,
Ишәахха, ицтаҗәаны,

Абомбакәа иргәтәә,
Ишьтоуп еикәрчафәаны.

Жәлархақ

Ҳаи, ҫыушьхит, ишҫаргәағъри
Амратәҫкәа арцәара.
Алашьцара еикәатәә
Адунеи ахарцәара?..

Абрыскыыл

Иимгәағъуа иҫоузеи
Диир агәатәә-хьшәашәа!
Шаҫара ҫаитҫома уи,
Амчра аниҫыхьашәа.

Аҫшалас, еилукааз,
Иҫоу хәхә ирласны.
Ҳнаг уахь, ирцәаагартә
Рабҫьар ханрыласны.

Аҫшалас

ҫыраскәар аҫҫа зегь
Акаамеҫ иагәлахеит:
Азиас Пуҫат ахықә
Абомба ҫыфрахеит.

Амра иақәк игылоуп
Уаҫа аракетақәа.
Ирыхьчоит Аҫнышцәа,
Уахгы-еынгы рееиҫакуа:

Макъана архиароуп изеу,
Иазхаша рымазам.

Амра иагәдырцоит,
Аашә нызкъ аныназа.

Афстаа ирҳасабит
Рхы цѐуа инадтәалан,
Амра ацааршә нахацоит,
Аашә нызкъ анадцжәала.

Атомтә мчы дузза змам
Уа зынза акы ыказам...
Аивзакуа хиоуп аха,
Макьяна иргәлатцам.

Аивзакәа цәахуп уа,
Хаз цьара ицәыцатца.
Ақачи урт ихьчоит,
Ацацха имґрыцатца.

Жәларҳақ

Ари еихау гьангыашра
Збышьа хәа амазам.
Аха Амра зыхдырґьои,
Исзеилкаауам уи амаза?

Ацшала с

Са исахаит Ацьнышцәа
Анеицәажәоз ирхәакуаз,
Уажә изѐу анырзбуаз
Ғырпшыс ирдырхәақәаз:

Ачацха-жәлар рхала
Иқәрхт рыцстазаара.
Аха урт иаразнакхеит...
Ирымбеит гәаґ-еилазаара.

Адгьыл-жәларгь ирылшоит
Ирблыр рыцстазаара,
Аха уртгы иаразнакхоит,
Ирбом гәаҕ-еилазаара.

Ацънышцәа Амра дырцәар,
Адгьыл нхоит лашарада.
Адгьыл нхоит пхарада.
Ауаа нхоит лшарада.

Мрада, пхарада,
Утрада, нхарада,
Фатәыда, шыарада,
Игәаҕлашт харада.

Адгьыл хьшәашәазоит.
Ацааршә ахалазоит.
Рымч мха ишуазыруа,
Ауаажәлагь налазуеит.

Насгьы уи нахыс,
Зқышықәсқәа ныкәаларгь,
Адгьыл аҕсы зталом,
Цстазаарак зыкалом.

Абрыскьыл, Жәлархәк
Еиқәдырхеит абзаара.
Еиқәдырхеит Амра,
Адуinei аҕстазаара.

Еиқәдырхеит Адгьыл.
Иҕам шыта рыцхара,
Аха ажәлар ирзынхоуп
Макьяна ирыцхара:

Атомтә, азритә,
Анеитронтә бомбақәә,
Убла злархугари
Ашәарта рхумбаакәә?!

Абрыскыыл, Жәлархак,
Нас уаха импшзакәаны,
Адггыл зеггы иахысит,
Рыцсггы мшьазакәаны.

Адггылтә цстазаара
Шәартаха ишыказоу,
Адггыл шәынтә иңызжәара
Абомбакәә аныкацоу,

Тынч тәашья рymoума,
Измоу ирымрымхыр...
Абомба катцартакәә
Абомбаз еитымрамхар...

Иашоуп, цьоукы
Иртахым рымкәтдыжъра.
Акыр шықәса издаацсалаз,
Цымжәә цъа ацәытцажъра.

Абрыскыыл, Жәлархак,
Азнейшья рәақәршәә,
Инейуан цьоук рфы,
Афстаа, Ацъныш ракәушәә.

Афстаацәә рфы акәзар,
Инейуан иафыстааха.
Ацънышцәә рфы акәзар –
Ицъныш ламысдаха.

Ацстазаара ақәхзараз
Иказ ихәартамха,

Атынчра нхамѡашќа
Инаргон ишѡартамхо...

АБРЫСКЪЫЛИ АЖЭЛАРИ РЕИЇЫЛАРА

Еиќѡын Абрыскъыл илахь,
Рица дигѡалашѡан,
Днеиуан игѡы пѡаауа,
Дыќан акалашѡа...

Дицуп уа Жѡларћак,
Иаауеит Аќснашќаќа.
Зны-зынла игѡы дуны,
Дынхьяќшуеит ишьќахьќа.

Ажѡлар рыѡнуќќа
Иќам шьќа шѡарќа хѡа.
Абъяр ќаќарќакѡа
Шьќа иќынч нхарќахеит.

Адгъыл амилатќѡа зегь
Еизааигѡахт еишьарала.
Аќсќазаара гѡрѓахѡуп
Аќынч нхарала.

Аќсабараѓы гѡзырћаѓоуп,
Амраѓы шеишеиуеит.
Абрыскъыл, Жѡларћак
Еиваѓыла еиќнеиуеит.

Адуinei дахыхѡошѡа,
Абрыскъыл зегь иќугѡѓуеит.
Днеиуеит изара тхѡаа,
Зегь иара иќѡѓыргьѡит.

Иблаќѡа ихалашѡ,
Илахь шашаза.

Игәшпы кьаҕыза,
Ижәахыр җеаеаза.

Иааиуеит ахы шытых
Бзоугы аеырпагыаны.
Апхьатәи ашьапы инаваргыло,
Ашьтахьтәи наганы...

Жәлархақ ирашьгы
Убастәкьоуп ишеитатца...
Уи мыцхәи дгәйргьацәан,
Ажәлар шцшу гәеитазом.

Ацснашта агәараҗы
Ацсха ажәлар лыдгылоуп.
Шыла итәу аирыз лкуп,
Апәтхькәа лгәдкылоуп.

Уаҕа апәтхь аанкыла,
Рапхьа ажәлар рныхәеит.
Ацсны апшәма –
Ацсха лзыхәа
Нас дырөгегь уи тәыхуеит.

Уака зеггы ишьтырхуеит
Апәтхькәа, аҗақәа,
Уаҗа иҕамларц кьахәрак
Апсҗазаара аҗаҕәуа.

А б р ы с к ы л

Ажәлар, сшәыкәыхшоуп,
Уажәшьта акы шәацәымшәан!
Апсҗазаара җыц ашҕа
Амәа ылхуп, шәанымшәан.

Анцәа-гъангыаш имчра
Атцыхәа пцәоуп назаза.
Аха Аастаа, Агызмал...
Ицқьахом ргәатца.

Урт шәымѡахырқьарцаз
Иақьәйтцшам шәцрықара.
Ажәлар, сшәыкәыхшоуп,
Ижәдырла ишәыхәара.

Абжьқәа

Ҳ-Абраскьыл фырхатца,
Уқагымхааит назаза!
Нагзара уқәзааит,
Ҳ-Абрыскьыл фырхатца!

Абрыскьыл

Ақснашца ацеицәа,
Ишәыгмзааит шәйдгьыл ақхара!
Нагзара ақәзааит
Ифьыцхаз шәынхара!!!

Убасқан Ақхьарца
Иаацәырнагхт ашәа –
Ақсадгьыл иагимнны,
Игәшьтыхган уи ажәа.

Ақхьарца ашәа ма Агимн Ақсназы

Ахьз-ақша умазааит,
Сшьам Ақсынтәыла,
Ашьхеи амшыни
Икакақха ирыбжьоу.

Ленин ипартия
Абирак ухаргыла,
Иааирак ахьтә иааирак
Уазнеиуеит, ицшьоу.

Уеимтәацәа зхеибахәо
Иашьтан урфәйтра,
Удгьыл арцәыгьон
Уцеицәа ршьа цха.
Зқышықәсқәа мөасуан –
Уазхьуан ахақәйтра,
Октябр мацәысын,
Узшеит ианкацха!

Ахьз-ацша умазааит,
Сшьам Ацсынтәыла,
Ажәларқуа ракра –
Асовет тәыла ахәшьа!
Ленин икәышра
Мөақәцага цхьагыла.
Хнеиуеит иахцызә
Хә хпартия лаша!

Мартаз кьаразаа
Иузаарган аиааира,
Алашәра еимыцкьаа,
Урккамөа гьацоит.
Аитәира фьыц-мөа
Уқәлан ессааира,
Цхьа акоммунизм
Харакыра уазцоит,

Ахьз-ацша умазааит,
Сшьам Ацсынтәыла,
Ажәларқуа ракра –
Асовет тәыла ахәшьа.

Ленин икәышра
Мәәкәтцага дхьагыла,
Хнеиуеит иахпыза
Җа хпартия лаша!

Кремльтәи аетдә
Бла-хаа мра-дхара,
Ухапшәмара уурц
Иунаркит ацадха.
Бзазара еихахала
Ишәтүеит убзанхара.
Ахыз арцарамә
Ацәаус иазкадха!
Ахыз-аңша умазаит,
Сшьам Аңсынтәыла,
Ажәларқуа ракра –
Асовет тәыла ахәшьа.
Ленин икәышра
Мәәкәтцага дхьагыла,
Хнеиуеит иахпыза
Җа хпартия лаша!

АЕПИЛОГ

Анцәа дабакоу?
Анцәа дыбналеит!
Дыиасит, дыкәзаит,
Хланцы дыбгалеит.
Абрыскыыл изынхеит Адунеи «ахра».
Дафызаха уи
Абахә, ахра,
Дрызгылоуп,
Ихьчоит ажәлар.
Азә иааңсара
Даеазә дажәлар,

Даакәлар җара
Аҗныш-җартлаһ,
Ағызмал, Аҗстаа
Җәыртыр еиҗаһ,
Дҗкалар иҗәырзгаһуа
Ауаһы иҗырғаһуа,
Абомбакәа җазҗаһуа,
Еивысыз, иһаһуа...
Диҗшаауеит.Дикуеит,
Нас днага,
Ауаҗбаҗ дҗеитҗоит,
Амҗа иҗреитҗоит,
Даниһуеит адунеи...
Дгылаҗы дыҗәиһҗлом
Ауаһытәһыҗса иһҗаһәһы!
Акәбрыҗәҗба җамала
Иҗеиҗоит аһәһа.
Избанзар, убриһы
Иҗҗауеит ауаһы.
Иҗсы иһҗниҗоит имәһшьо,
Аусуһы, анһаһы.
Акрура дрыҗнеиуеит,
Ирыҗикуеит аәага...
Абһаһыһдыз диҗәһымһуп,
Диабашьуеит аҗаһа.
Ан гәһымҗәаһ лыһшара,
Лаҗш игһом изһамҗаз.
Адгыһ аһы-аҗыхә
Иҗказам изгәамҗо.
Аиҗәаҗәа, аһкәакәа,
Аҗаһхарһы деиһыҗрааз,
Зегһы дрызҗлымһауп,
Иҗеитҗом еиһыхра.
Зехьынҗара днеиуеит,
Игәеиҗоит ирыһу.
Адырра рызнеигоит,

Дихәшәтәуеит иарныгу.
Иҗахуп кьаф руа
Ажәларқәа нхозар.
Ргәы рыҗцпраа, ичча-ччо
Агәырғашәа рхәозар.
Дҗынчым зехьынҗьара
Абас иҗамлакәа.
Ажәларқәа рҗара,
Рдырра азмырҗакәа,
Иахьа җыцк мҗшаакәа,
Ғыцк ааимыртыкәа,
Иҗалома җоурыхк
Адаҗьа имырҗәйкәа!
җынч җьара дтәаны
Шаҗа иумбахра.
Зны-зынла иааркәадо
Ирашь аҗәра.
Ибжьы нақәиргоит иара
«Чоу!»
Ацыҗхь аҗыддуа
Иныҗкьоит Бзоу...
Бзоу абаҗаху –
Иаабахьоу аума?
Хнызқь шықәса рыла
Азҗаит ауама!
Ажәфәан агәахьы аекидкыла,
Адгьыл иакәшоит минуткала.
Адгьыл ишықугылоу
Ианыҗдалак,
Иубоит Амза ишықуҗало.
Ааҗсарак ахьуам,
Аанҗасрак амазам,
Уи абҗаҗы ашькыл
Дангылоуп Абрыскьыл!
Дашьҗоуп акосмбс амаза.
Иаҗәак ахьтә

Днықәцалоит аиацәа.
Дрылоуп, игәеитоит
Адгьыл «ауацәа».
Ғитүеит нас Адгьыл ахь,
Адырра еихеихауеит,
Адуinei амаза
Ажәлар иреихәауеит.

Москва – Аҕаа
1959–1962

ААҘЫНИ АНАҚӘЕИ
ИАЖӘЕИНРААЛОУ АРОМАН

Актәи ахәта

АПРОЛОГ

Ааңын – адунеи ахамта,
Адсазаара аҗиара аамта,
Абзиабара гәыбзығра,
Аңеиңш гәрғяхәаз агәығра!

Ааңын – аңсазаара ғыха,
Аңсы ахазто аңсабара,
Ажәла мырзга – ажәла цәығыа,
Ахылтц иазто җиара-зҳара!

Ааңын – ақәыңш ақаташьтра,
Апыткәр хәыч аптра, ашәтра!

Ааңын – ашәтыш! Амахә хырхәа,
Уатәы – абрақьатра – ишәырха...

Ааңын – иахья амда, амшьа,
Абзазара уатәтәи амшаң!

* * *

Ағба абахә-риф иахықәсла,
Итцаақәрылар алшоит хыла.

Ашәтыш быбыш, уигь апықәсла
Ауеит, аапын нақәа хылар.
Атқоура бзантцы ацәгьаршра аван:
Анақә, иаумышьтуа мрахәага,
Иахаңар аапын пстацага,
Ашәтыш быбыш анақә иафап.
Ашәыр гьацом мра шәәхәада,
Абзазара нхоит җиарада.
Аапын анақә гәымха ахамңар,
Амахә инҗыдды ицом амца.
Аңсабара амчра нага,
Ианаңозаргь зны апырхага,
Аңара хазына аамта –
Аапын, уеизгы ипстацаган,
Шьаңа мырзганы – ирҗиаган,
Иаанхоит бзиабаратә хамтан.
Аңсаа рашәа цәырга игәырҗыоит.
Рцынеи рбагы инеиҗасуа,
Рытра қаңа, рпаңәа хырхуеит,
Нас рхәы наргоит уахь еивасуа.
Ашәарах рақәзар, ахшара,
Аапын ирдыруеит ишдрира!
Амшә цәылахагь уажә атыңра
Итыңуеит, иаңеибаҳәа амшәхәара...

Аапын – адунеи ахамта,
Аңстазаара аҗиара аамта,
Абзиабара гәыбзыңра,
Аңеипш гәырҗьахәаз агәыңра!
Аапын – аңәанырра җыха,
Аиҗасра, азҳара, агәтыха...
Ишпабзиоу ауаф иаапын
Маншәалаха иқалар, иаабын!
Ипстазаара нақә ахамца,
Насың җиарала дңар иамбахь!

Икьяфуп зынза афара аамта.
Бтын иузхэашам, латан иумхээз.
Ауаф иаапынра изгээмтар,
Дықэхоит фииара имоу, изымха.

Амца еиттымха цоит инфэцэаа.
Иаапынра фара еилкья-еилгэыцэаа,
Закэ беиараз, ахэ изымшьа,
Хырхагада, хымха-цымшьа,
Хыда инихуан, уатэтэи гээмта...
Ма дшыфырбоз; уаф датээмбо,
Азэ дышиатээимшьазоз, иаамта
Нииас дазынкылсуеит иамба.
Ирзыцтээоуп зегь рхатэы аамта.
Фнак иахыцаз – шэымш иахыцоит:
Иахья изкацхо шнасыцу,
Извыстэу шакэым изызгээмта
Изэфзыжыыз, рееишьа изамто,
Инхара иазцшы ақбацтажэра,
Мамзаргь иаацсара – итэы-имаа
Анханахо хэа ицшуа атэымуаа,
Днатээоит еиқээтээаха иажэра.

Адунеитэ ус нымтээа далцшуа,
Ауаф иуаажэлартатэ уалцшьа
Гээта, зегь рацхьаза иикра,
Зегьы ирылкаа иеыззикра,
Иреихау усуп – ахшара,
Амилац рфiiара-зхара!
Ифоумашь, нас зегьы ирдыруа,
Нхарала иефырбо краныруа,
Ацци иира, иаазара атцкыс
Еихау ус шыказам! Цашэла
Итээрцса игыацароуп ажэла!

Ацци – амаалыкь хэыч, ацкья,
Афнаца – аччара, агэбзыгра,

Анасың лахҗых, агәыгра!
Аҗеи – абиҗара мырзга,
Ани аби ражәра шкәакәә!
Аҗеи – зыбызшәә меицаккәә,
Азыблра иамҗа ирзго...
Аҗеи – иахья ан лгара,
Уаҗә ами-лаҗ рбаагәара!

Аҗеи ди роуп! Зеггы ирдыруа
Иҗоуп уи аус, аха аамҗа
Шхыҗо иҗам зеггы ирныруа –
Рааҗынра цоит ирызгәамҗа...

Бзанҗы исхаштуам, зны тахмадак,
Иразҗ еиқәымшәә данышәә,
Икапануа ихатә җышәә,
Аҗхәыс аагараҗ азгәәҗа
җаитҗон – иашоуп уи дышхәыцуаз:
Арҗыс жәәа-җажәә зхыҗуа,
җхәыс дааигар җалоит, шыҗа дхатҗоуп!
җажәә данырхыс дымҗшыроуп,
җажәихәба рҗынза имшыҗыроуп!
Иқәра уаанза агәаҗра аҗуп.
җажәихәба днырхыс данҗала,
Игәаҗра ақәараҗ ахала,
Акылҗшҗәара уи гра җыдан
Иҗеигоит, җыара азә дигәамҗхо,
Ак зыҗзам димбо – дразҗыдан
Даақәхар җалоит, шәәхәә ихамҗха...
Нас иҗцашаз, иаҗ иҗыла,
Ғыкала абзиабара акәха,
Иҗнра еихазхашаз разҗыла,
Иахья иалшоит лажә мапхар...

Аҗсабараҗ ус иҗқароуп,
Аиха шышаҗшаҗуа иуқәароуп!

Аразкы бжысыргь икьасан,
Иќалом анасың паса!
Хжэйтэра тасқэарэ апырхага,
Ауаф иаапынра гэзырхага
Иазто, иахья хэар зырќало,
Мақым изхылфеиаауа агэала.
Амхы иаттамлароуп амиа,
Абзиабара иамаз амаа!

Ағба абахэ-риф иахықэсла,
Итцааќэрылар алшоит хыла.
Ашэтыш быбыш, уигь апықэсла
Ауеит аапын наќэа хылар.

Аапын – адунеи ахамта,
Апсстазаара афеиара аамта,
Абзиабара гэыбзыгра,
Апеицш гэрѓахээз агэыгра!
Иќаларц анасың раабын,
Апсуа цкэыни апсуа зѓаби
Еицэшэмырќалан ани аби!
Заанатц имџақэцатэуп раапын!

ЦӘАЛАШӘАРА КӘАНДАК ҒЫХА...

Шаќа ихааузеи, шаќа ицќьоузеи,
Шаќа игэкузеи, шаќа имцоузеи,
Еилкаам, иуадафу здырра,
Рапхьатэи ақэыпшратэ нырра.
Атцафы зѓаб Сырма Харба
Апшраз илацлабра дарбан?
Лхаф шашара – амза атэымта,
Зшэырзы згэлпхаауа атэахаха.
Лыбла маахыр таха рымто,
Лхахэ чаафыр рхэқэа лырхаха.

Лыхцәеикәә-ңа лызқәахь днахо,
Лнапы кәмшәышә иамто еикәтәаха,
Дафуп уажәы-уажә ахьаршәра.
Бңьар гәыцә рыңхроуп лыбла аңыцькәа,
Шәақь мцабзуп лылаңш аршәра.
Лпынцә кәрышәза, лқышә цатцмыцькәа
Ацәфьрбо иччоит уыхьраз.
Лыцьымшь – ахьшь амцәыжәаа еитцыхра,
Бырлыш кылңхроуп лқышә еихыхра.

Акласс афы цшрала дреиғын,
Аха ацара лывара еихан.
Лхы итамлон акәым даңхьар,
Аха ахыбжыхра афаңхьа,
Мыч лымамшәа, ашәкәы нкажьны,
Даагылон лцатәкәа неилажьны.
Илымазамкәа пхьақа ахәыцра,
Дзышьтаз цәгьам-бзиам ахыцроуп.

Афнықа аказы деитамхо,
Лани лаби ла илхагылан.
Лашьцәа ракәзар, акыр рылан.
Ашкол акәзар – иқан лқытаф.
Нас изылымцои, дызкыда?
Аха иааг... Ахыбжыхра,
Данафкәауеиңш ауаф ахра
Изымдырзо иара изхәцкәыз,
Дқанатцои зны адгьыл итцкәо.
Гәахәала дтәызаргь аамтала,
Иқалоит зны хланцы дтало.
Сырма ашкол Хьымца дицтан,
Иара дицахатәан партак.
Лылаңш хааза иара ицзан...
Пышәа змам уатцәтәи ибартам.
Зны-зынла ихәмаруа инеицәхасуан...
Иалцран иқаз акрылдырма?

Гәхәарак лнаҗон уи Сырма,
Аамҗа урт еидхәало имҗасуан.

Цәалашәара кәандак җыха,
Лгәы иахәйтхәйтүа, илхала,
Илзымдыруаз мчык аиааира
Лцәагон, уи дидхало есааира.
Аха, илнымҗшуашәа, илзахуан,
Лара лтәала уи мазахын.

Иаргыы дашьтан лара лгәы иаахәо.
Азҗлымхара кәаитҗон дшахәо:
Ахасабра анрымоу, лаҗхьа
Далгар, ииҳасабыз лиҗон.
Арҗаҗ адиктант данаҗхьо,
Даҗыҗшыртә итетрад хитуан.
җышәаразар – ашпаргалка
Лзынаишьтуан, лара далкаа.
Избанзар – җыарак еидтәалан,
Цхырааран уи иара итәала.

Хьымца уаҗа зыкны дыҗаз,
Дара ргәыла ааигәацәа дреиуан.
Иагьеиуацәаназ рыҗныҗа,
Лара лассы-лассы днеиуан.
Аконспект шыҗаитҗо лдыруан,
Ахәаалара лҗыҗтҗа иалан.
Ажәҗар реиҗш ичырчыруа,
Рыдҗақәа нарҗзон еидтәалан.

Ихшыҗ азҗон лара леиҗа,
Дзыҗхьоз еилырганы илеиҗәон.
Лара лгәы хәыҗы халалза,
Аха лхы иҗамлазо ииҗәо,
Игәамҗа лцәалашәара иалҗуа,
Дыҗшуан реибабара ныҗәо,

Дыңшуан дзырыџуашә, ҕымтуа.
Даџызан агәил аптымта.
Дытәрышкәаза, дхымфафылза,
Уажәоуп апка хәчеипш дангәылтуа,
Арахь аецәырнаган илзо,
Мцабз еицралоуп лгәы иахылтуа.
Ишцалури, лара илхареи,
Аңсабара ус ишазар!
Абзиабареи агәапхареи,
Лгәаҕы заанатца илашазар?
Усоуп азҕаб қәыпш лтәымтәз,
Лааигәа арқызба дкалазар,
Ахҕа нылцәхасуеит ихымтас,
Бзиабароуп, нас, даңсазар.

Иашан, иаңсаз иакәын Хьымца,
Деилкәан, дтцарын, зынза – дхымцан!
Атцараҕы арехәапхьыз далан,
Иџызцәа, иқәлацәа рҕы днаалан,
Ахы анырхәо, иара дцызан,
Еизхашья, акьлантар даџызан...
Азҕаб қәыпш лзы иарбан уаха?
Илызырцәо, илымто таха,
Еицралт иңышәадаз лымца.
Сырма бзиа дылбеит Хьымца.

Хьымца датәын даҕа қытак.
Иқыта школла иразкыдан,
Ихартәаам аа-класск даналга,
Амџа ицоз икыта иналга,
Данылт рақхьаза акәны усқан.
Изауша агәхәтәхьзара,
Инеигзарц абжьара тцара,
Дааит уахь, ианду лахәшья лышка.

Хьымца Сырма длеиҳауп қарала,
Насгы длеицшым лахьынтцала:
Ан лнапы гәбзыг наала,
Иҕамлазеит иара иныруа,
Дшыхәыңыз далхәдахан, издыруам.
Иаби иара иани еилыцын,
Анра изылуа дҕамлеит ианҕса.
Уи агәатцәажәпара лыцын,
Иразк иаб ион аеҳәа иалҕсаан,
Иара изыҳәа уахь ашә кыдын.
Ашнду драазон, ашьха қытан.
Иаб җажәеи жәибыжътәи дналаз
Дцеит. Иаб иашья, хәыч гәартак
Рныкәгара дахьымгза, ғала
Иашья дынишьтагал цшышьала,
Цбоук ааилгеит, рыҕсы днартан.

Дшыҕаз жәәәа реиҳа ихымтца,
Аеҕымратцәкья нихъзеит Хьымца:
Иалагт аибашьяра мыждацәгья.
Иаб иашьеитцбы, ишьтых абцьяр,
Дцеит аға бааҕсы дыниабжьярц.
Хьымца иааизынижыит ацәкәа,
Ақәатана – дахымхәхәо амаа...
Хә-класск рахь дцан уи, ацара
Ихгы азцагәышьон даара,
Аха иаакалт дтымцыр амуа.

Ашнду ахымхәацәа гәартак,
Рныкәгара аҕакцхықәра згартан
Иара иакәхеит иаанха хацас.
Аҕаацәа ду рхәура дацан.
Иқәла-җызцәа ампыл ркәаруа
Ианашьтоу, адәәҕы ихәмаруа,
Иара ихы-иҕсы уахь ирыла,
Имч ақәымхауа, дзахьымзо,

Аҳаскыын ицэцо нахьхьынза,
Аеага кны амхы дтагылан...
Ацэағэара – адэаза шьтыхра,
Ажь, аҫатын, аҫш аарыхра,
Азлагара, амҫы, амца,
Ахьҫа, ачыхь, акы дазхьамца,
Акалаҫ ма амҫы даҫан,
Ааҫэа даҫан аҫхын, азын –
Иаб иашьа ихэыҫқэа есыены,
Ашкол ашҫа ицаларцаз,
Ргэахэтэы иахьымшэа иахьзарцаз.
Урт ран пҫхэыс еихмыркэа псыҫын,
Ианду дҫакэажэын – ахаҫа
Иусхэ азын зынза ихьаҫын...
Изҳауан хэыҫра мбазакэа.
Аха гэамҫра хэа ҫамҫакэа,
Еснагь дыҫан деилҫба-еилгэҫэаа,
Дуҫас дныҫэон, ихы шьҫкэҫэаа.
Аөн анхара ус дшахьымзоз,
Аколнхараҫ дыркын Хьымца,
Далагт апошьҫа мөаниго.
Ес-шымш рыбжьара амҫа дықән,
Агантэ ақыҫахь ихэнигон.
Изтэу рыҫарагыы уи иқэын,
Доус ахьынхо, дымпшы ирзигон.
Ақыҫа ахы-атцыхэа еимидон,
Аибашьҫэеи рҫааҫэеи еимеидон...
Зықара назахьоу ахаҫагь
Излымшо дубап, иаҫэхьаҫуа.
Хьымца кыр иҫаҫеуан даара,
Дахьзон амахэҫа ус нхарагы...
Акэаҫап-ҫаа ргыла иаҫхьа,
Нас уахынла ашэҫэы даҫхьон,
Иҫон иара ихала аҫара...

Дтыгга изҳауан есаaira.
Иҫаҫыххаа аға иҫқэа,

Ианырга хажэлар аиааира,
Иаб иашья дааит митә мтыцкәә.
Дыбжан уи – изнапык җыхын.
Аха дыҗан аҗн ахатца,
Аҗнду аҗакҗыхықәра ихыхын..
Хьымца ашкол ахь деитәцар,
Иҗтаххейт. Ишьапы хырҗьяҗья,
Мҗылхра хәә дышқоз пшьшьаала,
Ахәбатәи акласс дныҗнала,
Иеигәшә нышьҗейтцан акәакьяҗ,
Ашьҗахьза игылаз уа партак
Днахатәейт, зегь ахьибарҗаз.
Аҗәҗәә җалан, досу ртәарҗахь
Иааины иантәоз, игәы ааиҗашәә,
Дааҗалт ашкол игәы аҗәыхьшәашәә:
Аҗаҗәә зегь маҗҗахәара
Изнеиуан, дрылхәхәо уа дтәымха.
Дрылан дымцхәушәә, ихы шьҗымхуа.
Дазыгәышьуан азын аҗара,
Игәы иҗейкын ишкеимыжьуа,
Днеиуан есымша ибжьамыжьуа.
Ашкол ашьҗахь дцон мҗылхра,
Аус иуан, аҗхзы илхәраа,
Азын аҗааҗәә зырҗхаша,
Ирхиатәын амҗы ирызхаша...

Акласс аҗы изхысуа иҗыцу
Шыҗам, ииҗахьоу ихала
Шакәу ангәейҗа, дааҗәыҗын,
Иҗынеихейт има агәала.
Дгәалҗейт адиректор Ната.
Идырра хшыҗзышьҗра наҗа,
Класскәак днырхыҗар шҗырхагам
Налхәан, быжьба рышҗа дәага
Длыртәейт. Изымҗо, дзахымҗуа
Дҗалап хәә диҗәымшәейт Хьымца.

Иаргы иреиҕкээз рсиа
Данылартә далгеит ибзиан.

Азфлымхара дузза лыла,
Арцаџ пхэызба кэыш гэблыла,
Имџа шәахәаны иахапхаз,
Ната Миха-ипҕа ләапхьа
Дхырхәоит Хьымца, бзантцы ихамштуа!..
Хьымца џапхьа аколнхараф
Даанхеит, изацымтцо итцара,
Атагылазаашьа дамшьтуа:
Иара ус иразкы иакэын,
Иқытафы быжь-класск ракэын
Иказ, далган, длатәеит уақа,
Уаџ димам уи Ага, Акәа...

Аколнхара абригадирра
Иртеит. Дмаццәазаргь, адырреи
Ақытанхамџафы апышәеи
Иман. Аус иеанышәа,
Такпхыкәрала, уи дмаашьакәа,
Идца неигзон еиламырцҕа.
Араикомфәр ианазырцҕа,
Уахьынтә азә даан, пшра кәмтцәкәа,
Ақыта акомфәреидгыла
Мазаныкәгаџыс дыргылан...
Шықәсык ниаст имбазакәа.

«Апсны ашколкәа рфы ихартәаам,
Аа-класск кәцәмзар ихәартәм,
Абжьаратәкәагы рфы – жәеиза»,–
Рхәан, иқытан класск анацла,
Иззымтцозгы иџыза диацлаб,
Быжьба ирылгахьаз ахьеизоз
Иеахьмыршәа Хьымца-афымца,
Ааба дрылгеит дталан Хьымца.

Ацла гылазар нас дацла,
Ауафы даргәгәеит ацара!
Ауаф имч адырра анацла,
Уи дбаагәароуп, дгәхәтәыхьзароуп!

АБЗИАБАРА МЦА УАНАБЫЛУА

Уаха аашаанза лгәы дтыхо,
Лыпхыыз дшалоу шьежь даафыхон.
Хьымца дылбон азын уақа,
Сырма ашкол ахь мчык лыхон,
Дыццакуа ацара даргәакуан.
Мышкы дагымхаргыы уухуам!
Аурок афы усгыы еицықан.
Дара рразкы ус еицш алан:
Аурокқаа рышьтахь аонықа
Ианаауагыы, дара еимфалан.

Амфаду рцәажәо, ацьцьахәа,
Ацәфцәа жәпафык еицдәыкәлон.
Еицхыышәшәа, нас зымфә инхьахәуа,
Имфәхытц доус рымфә иныкәлон.
Дырфегь иааизынхон урт цытрак.
Ифамца даеа хәытхәытрак,
Рфынархон шәфәык цәырга иацхьо,
Дфалон амыргәыргьа лхацхо...
Харантәи иубартан ратцлак,
Аееимыртаға, ажәфан иацлаб,
Ашьап хфы-уаа рнапы амыкәшо,
Рымфә нымфәхытц ирыкәшәон.
Ицьеишьартә избо, изымбацкәа,
Адгьыл иагәлхәхәоз адацкәа,
Ифан ифоуцартәы тәартас,
Ирыман амфәсцәа цсшьартас.
Аха еснагь ауаа аҕамызт.

Уахь инеилон Сырмеи Хымыцеи.
Ашьапаҕы аеш ҕаназ,
Хэҕаҕаҕрак шытын нахьхынза.
Инхэҕушыр ҕэык аанкыла,
Аеш нкылкэраа ицон наҕтэила.

Хэыцра ҕаулак лнырма?–
Иабаргузеи,– лхэеит зны Сырма–
Аешҕэҕаҕ анаҕэшэо шэарҕак,
Иамоуп ҕеа мҕак ала аҕарҕа...–
Хымыца ҕымт, ишэҕэҕра аанкыла,
Имҕахь иҕынеихт, дҕагылан.
Дашьҕам Сырма адырра илоура,
Деигэыргыон уа рымҕа ароура.
Аус злоу– дизааигэан Хымыца!
Аха аҕхьа ла дымҕахыҕуан,
Илҕахзамкэа ахҕыста дхыҕуан...
Иаргы дцон, нас ахы ихьымзо.
Сылҕырҕит хэа акэым ус зиуаз,
Игэы ҕыруан азоуп дзыҕуаз.

Ла дахьнеиуаз– тэым ҕнушэа,
Уаҕ дахымшэа, иҕаҕэушэа,
Деиба-кэеибаха, деиҕымха
Дааҕэхазшэа лбон, нас даанымха,
Дцахуан уи уахь– лгэы зырҕасаз,
Аҕшэымара дахьаанҕасыз.
Данылзааигэоу, ла лзы ҕсшьаран.
Аха дныҕэҕьон зынза лшьара,
Сабшала уи данцо икыҕахь,
Даанза ак лбомызт ида.
Аҕны дамкуа, адэы дамкуа,
Дааҕэхон аамҕа лзылхымго.

Зны убас дцо, даауа, длаҕеиуа,
Амҕа дшаҕшуаз, лыҕсы ҕеиуа,

Иаалгәалашәт– уахьналцуа рхабла,
Дшынхо рыккласс аҕынтә рөызак.
Абзиабара мца уанаблуа,
Иумзыбреи, ус аҕахызаап!
Уа, лцатәқәа ргәрәа дагошәа,
Шәкәык уажә иаалмоур ҕамлошәа,
Ла илымамшәа лан инлаҳәа,
Дҕыррашәа, аныкәара лгәаҳәо,
Дцеит уахь дыџуа, ахәы дөыхәнән.
Лөызәгь длықәшәеит. Лгәы иааҕыхны,
Дзызнеитцәкьаз илымам хәашьа,
Лхы иалырхәон лан лжъашьа,
Инеидтәалт, цатәқәак аанкыла.

Сырма уажәы-уажәы дныцкьа,
Днеины ахышәаҕ днагылон.
Илбартан уантә ахәы нхыцкьа,
Нахьхы, Хьымца дызлаауа амәа.
Лөыза дышлыхәаҕшуаз гәалтан,
Ашәыга нахкьеит лзамәа.
Лыхцәы ҕыртланы иҕо, ак алтан,
Дамхон, абантикқәа ҕтызшәа...
Ғазных лцаџ ҕыраҳәа ҕьшьызшәа,
Иркәчуа ахышә ашкә днеиуан.
Дгәырҕьон нас Хьымца данцәыртца!
Лөыза лыблақәа кәеи-цеиуа,
Дцәыццшуа длыхәаҕшуан лыҕемирза.

Маашьыцба-ҕҳа,.убри Шьакәа,
Згәы иҕоу умбо, еихырхәык лакәын.
Лхаҕагы дылгәаҕхон Хьымца,
Лгәы ҕжәон Сырма дахьыцрымцуаз.
Иацәажәартәк ҕазә илымҕо,
Еснагь дахьыцу, дахьышьтоу,
Гәалас илымазан ҕымҕуа,
Краатцуан рышьклаҕшра даҕеиижьтеи.

Хьымца арпызба ламысын:
‘Енак Шьакәа амѡаду днанысын,
Днеиуан. Амш еилакьцәы иҕан.
Ашкол ахьтә дшаауаз ауп. Дрыцын
Лѡызцәа. Уажә даарцрытын,
Лыѡныка игаз амѡахәаста
Даныларц, дынхықәсуан ажра,
Дықәтәрааит. Лара дтакьатасым,
Аха изтахыда аекажьра!
Лшьапы анықәлырс зынза даршәын.
Лѡызцәа анаахьяпш, ажра дтаршәын.

Хьымца даѡызаха ахимца,
Иапхья анеира уаѡ дзахьымза,
Уахь дынтапалт, лыжѡа аанкыла,
Лмаршәа куа, пшьшьала дыѡлыхан,
Дааиргылт, аха дзыхгылом,
Ларгья шыапы тпән, илыхәом.
Лѡызцәа шныкәаша рыздыруам,
Иааилахеит, иақәмшәо ируа.

Хьымца уа Шьакәа дынлытцас,
Цысхәк аҕара дласушәа,
Дѡышьтпәаны, инапы днаницән,
Дымцаирсыр итахушәа,
Дааигәдкыла, уаѡ дихьымзо,
Амѡахәаста даанылт Хьымца.
Апстазаараѣ ха иахбозар,
Афырхатцара еснагь икоуп.
Азә аибашьяраѣы хьзы игозар,
Атынчра аамтаѣгы уи ныкәоит:
Нак ашәаргәндара пхазцо,
Агәагьра ду апсы ахазцо,
Абзазара амцәыжѡа азто,
Ибғалозар рапхья игәазто,
Рапхья игыло уа знапатцак,
Еснагь дыкоуп афырхатца!

Хьымца дигәдкыла Шьакәа,
Уахагь җара иҗсы мшьакәа,
Иҗызцәа еиҗхьытта, имгьежыкәа,
Ишрышьтаз урт, иҗақь-җсықьуа,
Акызгы маагы дааҗыга,
Днаиргылт, лыҗны дыхәныга.
Уаҗа лара лаб дбаҗказан,
Дизнеигеит уахь имыркьаса.

Убри аеноуп ныррак җыха,
Раҗхьа Хьымца иахь ианлыха.
Иҗкалап ус аҗара иақәзар,
Акәыҗшра аамта иахымсыц,
Арҗыс напык, машәырн акәзаргь,
Инакәзаалакь изхьымсыц,
Дигәдырҗәкәла, ицәа аҗхара
Дахьаду, уажә ныррак лыто,
Ихаакәакәараз гәаҗхарак,
Лдақәа ирталон ихәытхәытуа.

Илзымдырзоз, зеиҗш лымбацыз,
Цәалашәара ссирк дышьтнахын,
Лшьап ахьаагь наҗ иҗхьаца,
Даҗа дунеик ахь дагахуан...
Нас иҗызцәа дрыц акырынтә
Лбара дцахьан. Ихалагь днеиқәон.
Лара лзыхәа уи блахкыран,
Гәҗрак уи ала илызнеигон.

Шьакәа иаарласынгы дзымгылт.
Ахьаа җысуан илзылхымго,
Акыр дагәлахт лиарта.
Убра, лиартахьтә Шьакәа илбартан,
Сабшала, мҗышала Хьымца
Дызлацо, дызлаауа имҗа.
Ишылкызгы лышәкәы хымҗа,

Блала днаскьалгон нахьхьынза.
Ашьтахь, данбзиахагь Шьякәә,
Уахьынтә дизцшлон леимырбакәә.
Абас ала лара илдыруан,
Сырма ахышәәф дзыуазыруа.

Шьякәә зынза Сырма длеипшым,
Арцар рықәпсычхара лпеипшым,
Аблаф дааиуам. Аха атцараф
Сырма латцкыс дыгәгәан даара.
Гәртцкәлла еиха деиғны акәым,
Аамта бжьылхуам, лус камтакәә.
Ауроккәә маҗәарк бжьамыжьуа,
Данзымцозгы, дцак аанмыжьуа,
Лфызцәа рыла еилкаа изхысуа,
Леадцалан, икамта цсшьара,
Илцон, уи ала дапысуан.
Ацсабара агәнхара
Илнаҗаз ханартәауан лцара.

Ацсабара даара ибеиоуп,
Аха даарагь икацбеиуп.
Ауаа зегь еипшны ианатом,
Зегь еизакны азәы инатом.
Цшра-сахьала деикәнаршәазар,
Иацшьуп җырбаратә гәзианрак.
Ахцъарбара дазнархиазар,
Иахьынцашоуп цъа мишәанрак...

Ацшзара хыхга хазыноуп!
Ауаф уи фбаны имоуп:
Акы, адәахьтәи асахьа –
Аблақәә ирызымто таха.
Егы, афнудцкәтәи – цштәыла,
Иубартахо абла ихгылам.
Адәахьтәи ыфоуп аамтала,

Ақара ағапхья иара мчыдоуп!
Аѡнуцкәтәи азын хәтала,
Ақара мчамазам, ичыдоуп!

Адәахь ақшза блахкыгоуп,
Аха дәахь ҫырбагоуп, жәагоуп!
Аѡнуцкәтәи – уи блахтыгоуп,
пхьяҕа цагоуп, инырхагоуп!

Ас ишыкоу зеггы ирдыруа,
Иалхтәузеи хәа нас урт рыуа
Азцаара ангыло, аразк рапхья
Адәахьтәи ауп реиҕа изхапхо.
Избанзар – уаѡ ибла ихгыла
Имцакыақьоит, зынза аецеҫырга...
Еггы ыкоуп аеынкыла,
Аеыхты идәықәым аезырго.

Адәахьтәи ақшзара, зхала
Иҕалаз пшроуп, сахьоуп, усым!
Аѡнуцкәтәи – рхәтәуп лшала.
Дыргоуп уи, уаѡроуп, ламысуп!

Арт аѡ-пшзарак еицәтәымым,
Ианхеибартәаауаггы мачым.
Аха ҫара рыѡбагь пшәымоуп,
ҫаҫара руақы хячацуп.

Сырма Хьымца иахь ахьяпшра,
Лыпшра акәзар азин лызто,
Шьякәагь илымами хьяпшьярак –
Зегь реиҕа уаѡ ибла хызтуа –
Ацара цара! Иара Хьымцагь
Иҕам уа ҫа дахьзихьымзо!
Диваҕәлоит лара уи ала.
Дыррала ла лоуп инаало.

Абас, Шьякәә уажә даазкәлаз,
Длытцашыыцуан зымца еикәлаз:
Ишпаҕақәоу арт ахацәә?
Илыдырбалеи бзерас ацшза?
Изгәарымтәи, лхаҕа илхацәә,
Лыџнуцҕа штәцәу иҕацшьза.
Асгыи цшзоуп, аха ихьшәашәоуп...
Шьякәә гәәҕшақә ас лхәазаргы,
Ирацәоуп лара дахьиашоу.
Ахатца егыа дыҕәҕәазаргы,
Ацшзара ахатә ҕацәызаргы,
Дҕәанахәоит ҕара иниҕыза,
Даҕашәоит – егыа дыфрызаргы,
Измам аџнуцҕатәи агәкыра,
Ацшзара, о, анцәә ишәкәыга!
Иаџызоуп ужья умџахызго,
Баҕәазада ацәымзаркыра!

Шьякәә агәҕыха шлымоу лдырма,
Данаауа хәә Хьымца иқыҕахьтә,
Уаҕа луадаҕ дыцшуп Сырма.
Ашәкәҕхьара агәрџа зкыда,
Аха дацәнымхошәә атцара,
Ахырқыиараз мацара
Шәкәк хлыртхын, лацхья иқәуп,
Лылацш шаҕьо наҕ идәықәуп.

Идуцәазам Шьякәә луада,
Еиҕекаауп иузацымтәо уаха.
цсуа қыҕа џныкаҕе уа ада,
Илымбазац Сырма икнаҳан
Аурыс кәза ду иҕихыз,
Ацсы зхоу ашәыга зхьишьыз
Асахья ссир – аџстаа ихихыз,
Иван Грозни иҕа дшишьыз.
Икнаҳауп астал иахыкны.

Уи атцака аурок амшдырга
Кыдуп, иубартэи дызгакны
Ишыкалцаз. Лышакэка цэырга,
Астол афы еикэца икэуп,
Еилыргоуп лкаруатгыи чыгэза.
Ауада цкыза ачча афыкэуп.
Иатэым, имцхэу цыара акыкэым.

Сырма урткэа рацэак дрыштыам,
Еакуп дзызхэцуа, лхы азышытуа.
Арахь лаашыа лхы иацылышьоит,
Лара лтэала цэгыа дгызмалуп:
Уака Шыакэа дылжыо цылышьоит.
Ахшыо гэеилгароуп, ималуп,
Аха иааиуам уи ламала,
Иааиуам иара ахэца каумцакэа,
Ашакэы умкыкэа, атцара умцакэа.
Сырма лымаза шаргамоу,
Шыакэа уи деитцаргэгэа дшамоу
Лызгэамтазо, лыхгыи итамшэо,
Дыкоуп, лгэы маза тазамшэа.

– Абар даауеит! – ус иаалфыцкэеит,
Сырма ашэ ашкагыи дныцкэеит,
Аха нас, дахьхэн илыхьыз,
Мчык адэахьыка ишлыхоз,
Лчаакажаны уа даангылан,
Дыпшуан ус, ашэваз аанкылан.
– Дарбан иаауа? – дцагылт Шыакэа,
Ларгыи уахь днеит дмыццакзакэа.
Лыонутца иццакзоит лгэеисра,
Дыхиоуп уа Сырма дышлеисра,
Аха дэахьыкала дтынчуп,
Илдыруеит макьана ак шлымчым,
Лгэы ицоу шака иулмырбаша!
– Хьымца иоума? – дцааит ус баша,

Лара лзыхәа зегь акакәшәа,
Дыңшуашәа уажә ус данакәшәа.

– Ес-сабша дцоит иара афныка,
Ишьапқәа ргәаг имоуп иашан,
Уаха изхара дызныкәом!–
Сырма лыгәтак маза ахәашья
Дақәмшәа, уа Хьымца харак
Идцо, ихылтуеит лгәнхара.
Нас иаахьалыршшахын лхала:
– Итаацәа рыцхаишьоит, ишцаиуа,
Икаумцо ак калом ахала.
Тынч дтәо цыибшьома дахьнеиуа,
Зегь рыгуп уа, ма злагароуп,
Цыкәреи фыхроуп, ацхә ирхыроуп,
Ажь ицаароуп, мцәышәк ишшыроуп,
Азынраз мфык рызирхиароуп...

Сырма, адунеи зегь здыруа
Лара лакәшәа, дышчыр-чыруаз,
Хьымцагь нактә ахәы даахытцын,
Днанылеит афн иавгаз амәа.
Аибашья ахьынтә ахы дахәны
Даауашәа, илахыга изамәа,
Иармарахь ихәа ихабжак,
Уака ихәхәдеи ихәжәабжы
Абинт акәршаны итазын.
Зазык налнахәазшәа лгәатцан,
Сырма дааилақыцьқыцьт азнык.
Нас дцәырхазшәа уахь днатрысит.
Акәасқя амардуан длафәысит,
Абыржә ицхраара дахьымзар,
Даара ишәартәоушәа. Агәар дтыууа,
Лыпсы еихәлахо дизцон Хьымца,
Дагынипынххылеит дшыфуаз.
Даакәанызанын, уажәада

Длымбазацшәа уаха, ажәада,
Зцаарашәк лыблақәа ирхыхәхәыла,
Дрыцхәхәха диґапшуа дгылан.

– Мшыбзиа!– ихәеит рацхәа Хьымца.
Дадырсызшәа, итып дахымтцуа,
Сырма лбара дазхиазамкәа,
Данаацәырґкәа игәиеанзамкәа,
Даршанхеит. Шьакәа лакәын
Араґа ицәыртцлоз, иґылоз.
Уи лоуп дыззыґшыз гәаныла.
Арахь лара лыґштәы еицакны,
Длеицшын цьара кааметґ иақәшәаз,
Дыґан уажә иимбазац лакәшәа.
– Иухьй?– дцааит аарла Сырма,
Аґак иихәара дацәшәошәа.

Ихы шхьеиршшара имбошәа,
Дхәыцуан: «Абрысґкак илнырма?
Даршәазаап, рыцха, сґәхәага.
Абинт лгәы ас иґнаґьазар,
Исыхьқәаз лахар дархагап».
– Удашым, иґьап ицәґьазар,–
Ихәеит иара, закәу ихьыз,
Дыґоушәа лара илдыруа.
Иаха дзыниаз, уи амшә шихәыз,
Ишигәдлаз, нас ардырра
Дшыланагәаз, уаґа ишеиқәґаз,
Амшә аґсґазаара уа ишеиқәтәаз,
Ицәыримгеит уртқәа рызбахә.
Ихы ахара адцо, данызбо
Инациґцеит: – Абна сшылаз,
Исызгәамґа, ихәазшәа сыла,
Ахахә сахьґьашаны скаҳаит,
Амґыш ац цыркәа сырхаҳаит. –

Сырма дшыказ зны лызфымтуа,
Лшэара афнытэи лгэы аацсахны,
Иажэа алгахагы имта:
– Мгык сылакьякьеит хэа уцахны,
Икалома ас уефэоухэо?
Издыруеит сара, мцуп иухэо.–

Шьякэагы, захагыр зиаины
Иказ, дмыфкэа, ашышыхэа даины,
Иихэоз дазызрыфэуа дгылан:
– Хаужьоит,– лхэеит ла лэынкыло,–
Ана ахцыстафэ ухамбазшэа...
Ухахэда узыртысуам, ифазшэа...
Ус акэзами? Ихэа аиаша!
– Уадаф камлеит зыхыз ухэаша,–
Ихэахт, арахь аарла дгылоуп,
– Уа хақымк хара дахгэлоуп,
Уфеихэоит азш уцэнакэкэыргы.
Нас, уи а столбниак агэргы
Нулимцакэа, иауам тынчра.
Сандуи иареи уа рымчра
Неибыртан, абас саафархэеит,
Ицсыртыр ргэы ишалсуагы сархэеит.
Ирлафшэа атак ичэнахыга,
Ишэкэтра ф-тамак аатыга,
Азгабцэа индиркит акака.–
Еихасхаз ауп са снапала,
Рацхыза сынтэоуп ианфэла.–
Хымца нас, уаха акымхэакэа,
Имфэхь ифэинеихеит пшышьэла.
Ишамуа ифэинеитцых дныкэар,
Изон, аха иубартэ икан.

Иаха дхыцеит Хымца ацалкны:
Ашыха ашыпахыыка ифалкны,
Ацста иафэатэоуп рқыта.

Амхқаа ирчычоуп ахәеи амшәи.
Урт зызтамло аанда зкрыда?
Ахаҗа аон ацәара ихәтамшәа,
Уахынла амхы ихьчалароуп.
Ацьыкәреи фалан, агәы антала
Инаркны уи уахь дцалароуп.
Амшә иангәаиаҗа хаҗала,
Уа дтәазароуп, уи ишыроуп.
Аха иузшыуандаз уи, шыри!

Иузыпшаауам иахьтәоу җынла,
Ашәақь аҗа убом уахынла...
Иачхауеит ахы митәыла.
Ианхәугьы иарбгоит атәыла.
Ахы иацнеирашәа иҗкьа,
Ашьа ауашәа, иара аҗсымҗаз,
Ихысыз иҗыҗ аҗыҗкәкьа
Дақыр алшоит, аҗа имҗа.
Хьымца рымхы ихьчон ахәҗан.
Инеиуан аҗх каууа, ишьахәза.
Аҗәахәа ацьыкәреи иналалт
Амшә аакылсын, уаҗа ашамҗаз.
Иуапагь шишәхарҗаз, пшьшьала,
Ишәақь хырша, инаҗәа аҗак,
Иҗырҗсны дахьтәаз иааит.
җамҗас, Атәым җәа ахьафозаз, аҗықь
Аахиргеит, ацьыкәреи фенахырҗ,
Ианаатҗызза алапкьа илахарҗ.

Алашьҗара иалбаа дхысит,
Ихиеит ихымҗагьы Хьымца.
Арзаакьхәа ихәааны илатрысит.
Шьаҗак аҗахагь дзахьымза,
Амхы агәҗхәаны илигәдлан,
Ашьапхыҗкәа изкәа илкыдлеит.

Длагәтцагәа дакит уаҕа.
Нас длеиланырҕәҕын, иҕәәкәа
Ашьапхыц лалатцо, иқәтәа,
Адыжәхәа исуан, уа драпо...
Азнык аҕсҕхзы наикәтәан,
Аха нас, дзыхьчоз иуапа
Ацҕа ааҕитәан, уи дынхәытцәраа,
Дацәцеит амшә, дшакыз дампытцәраа.

Дышцаз, иуапа шазынижьыз,
Амшә-хәы иазгәамтәит ишижьаз.
Анааша, ауаа неизар уаҕа,
Ауапа жәжәаны, икәкәы, иҕәәкәа,
Ирылархәымпыл хахәи-тәәхәи
Амшә иагәтцан. Иара шгәәкуаз
Иҕсызаап, имтцысзо уаха,
Ауапа агәтцахәхәа ишьтан ҕыцха,
Аҕсы мыжда иақәзит рыцха.

Дычкәнами, Хьымца ихәра,
Ддәықәлан зны, агәхьаа мқзакәа,
Ианду шаҕа илымухраз,
Ихәшәтәра далагеит дымцшзакәа,
Напы алырkit лыхәшәқәа рыла.
(Урт ла лзы иҕышәан, кыр рылан.)
Илымхарта, ихажәәабжь, изқәа,
Ахәрақәа рацәан, зәазызуа,
Ахәшәқәагь итахын иазхаша...
Ахақьымгы днымхеит баша.
Анду лыхәшәқәарз мап хәа реимхәеит,
Аха уеизгы ахәра ҕамхәа
Инхар имуит. Нас дышьталарц
Идитцан, аха «дыбналеит».
Аәнгы иҕатца абас аусқәа,
Ашколгы иәахыгзеит усқан.

АДА ЛГӘЛА

Аҗафцәә аҗурых аурокаә,
Алим Сакәйт-иҗа имроукәә,
Ирзеитеиҗәән, адҗа ириҗаз
Зҗаарала ишьақәиргәгәеит. Ашьҗахь,
Дара акы иазҗаарҗ шырғәиҗаз
Гәеиҗән, акласстә журнал аашьҗых
Даагылт. Иаанагоз уи акән:
«Ласс аҗәҗәә калоит, шәымпшзакәән
Исышәҗ уа зҗаарак шәызбыхзар,
Аҗак сазхиоп, иҗурыхзар!»

Алим Сакәт-иҗа дҗабардан.
Аҗурых җҗаара дазҗазан.
Зхы иазырбо аҗа шьарда
Рҗаф леишәәцәгьән, аха днаалан.
Аҗафцәә игәра ргон лымкаала.
Знапы фаха изкыз паса,
Анхаф гәраз, анхаф гәҗбаа
Едрыс иҗҗа Ада Быҗәба,
Лыхцә ду аҗыхәә апарта аҗссо,
Даагылт лгәы иауа, иамуа:
– Алим Сакәт-иҗа, аҗсуаа,
Саҗашәымҗән ас ахьысхәә,
Изаҳамҗои, җурых ҳамоу?..
Җмилаҗ рхылҗшьҗтра, рынхара,
Җҗурых– Аҗсынтәыла знысхьоу
Җдыруазар ҳҗахын зегь даара...
– Ада, ишьҗыбхыз азҗаара,
Уаф дархәыҗратә иҗоуп даара.
Имилаҗ рҗурых адырра
Аҗзароуп ауаф икәльтура!
Аҗафцәәгьы, ус анакәха,
Иашам уи рзымдыруа иаақәхар...
Аҗсуаа, Кавказ ашьҗа шәәқәлоуп!

Зегь раҕхьа абри адгьыл иаакэлаз
Шэа шэоуп, аҕоурых ду шэымоуп!
Ишэымоуп аҕсадгьыл хьыртэатцэа,
Аҕсынтэыла шэа шэаҕшэымоуп!
Шэа шэеидгыла, шэымч еилацэа
Шэаныкала, ҕазэ мчыла
Шэизырзуам, шэашта дҕашыла!
Иахьа азэ далагаргь ркьахэрак,
Шэара ишэмыхьын хьахэ-ҕахэрак!

Аҕсны аҕоурых дузза иамоу
Шьҕнамхыцт ашколкэа рпрограмма.
Мамзар, схаҕа гэахэа дула,
Сара схала аус зыдула,
Исҕшааз шэасхэарын. Агэдура
Шэызҕара рацэоуп ахтыскэа!
Аҕсуаратэ хэынҕқарратэ усқэа,
Амилаҕтэ фырхацэа рдырра...
Кыршаҕанакуа хэарақэм...
Схьыбҕар, аамҕа хамбазакэа
Ицеит. Ацэцэа аурок ашҕа
Икалазаап!.. – ихаҕыц ҕэашқэа
Аарҕшуа дааччан: – Шэнеи сыҕоныҕа
Зтаху, еилышэкаара крйҕоуп...

ҔЫҚӘСЫЛАДА БЗИАБАРА ЗЦОМА?

Абзиабара иамоу ҕықэсла
Изцом, ҕа икахап, ҕа иқэслап:
Ҕшэымара дахьыҕаз Хьымца,
Аҕахцэа рыба даахымцуа,
Сырма дшыгьылаз есымша,
Уаха анеира, шьҕа илҕахымшэа
Дааҕэыцдит. Хьымца игэеиҕан,
Акыр зцаарақэа ихы иеиҕан,

Изымцшааит атак – аиаша.
Зны сылцэымгхазар игэахэын,
Ус агэаанагара башан;
Иаргаман ла лзын ишгэахэоу,
Иара иааигэара даныкоу,
Данидтэалоу, диц данныкэо.
Иаргаман, ашкол ахь иааира
Лара лзыхэан ишлахэыхраз.
Аицлабракэа рфы иара иааира,
Лара лзын шымцэыжэа еитцыхраз.
Ашкол акны абафртэыраз,
Еснагь аицлабракэа мфасуан.
Иифуан, ифон адэы анхтыраз,
Нас рееифшан ампыл иасуан.
Ма шыапылатэ, ма напылатэ.
Акласс акоманда еидкыла,
Иара иакэын иацхьягылаз.
Акоманда уи дахьялоу,
Рхэоу еикэшэара, нас рылшара
Гэштыхра дула еиднацхьялон,
Иааироуп ирымазгы хэшьярас.

Еихаразак урт напыла
Асраз аицлабра ианапыло,
Абжьас дафызехон Хьымца.
Ампыл леит шырхэо узахьымзо,
Дафешэа азсараз абафртэыра,
Дыцозшэа азахьы хэзаатэира,
Хэатцас ахауа днагэлцэраа
Дазцон лацш зхьымзо блахкыран.
Ампылгь аиааира ахьяхылцра
Идэыкэитцон, уака днатцас.
Интыцсауан Сырма лгэатца:
Дазцо шцьялшьо адгьыл хыла,
Игэшцы ныкэрс дфэагылон,
Ларгы амыргэргья лхалон.

Даҗазных, ампыл җхалон
Цәҗанцәыка, аракета шыткязшәә,
Дәышытпон акаҗа дәахысуа,
Инап рыткязҗас иткязшәә,
Ампыл шлеиуа илахысуан.
Ампылгы, абзырбзан хы ткязшәә,
Хыгәтцәы аиааирахь ихысуан.

Хьымца амацәыс еиҗызтцәәз
Диеицшыншьало: «Прауа! Прауа!»
Ирыхәәцшуа игылаз рҗызцәә
Рнапы еиныркьон, рыбжы роууа,
Сырма лыбжы зегы ирхыхәхәә,
Игәалымҗазо акәын дшыхәхәәоз.
Ампыл иасуа лара лакәшәә,
Ампыл шытылҗаауашәә, леакәшьуа,
Хьымца даныҗо, дытрысуа
Дышытыпон, лҗызцәә днырхысуа.

Сырма абашаз, ак злазамаз,
Лыгәтак ачераргама ихытцуан.
Аккласс аҗы шыҗа имазамаызт,
Доус ртәала уи иазхәыцуан:
Вба змам аҗаҗратә еизгәыкра
Ахәәа реицныткәара шхымтцуа
Шьакәргәҗуәә, цьоук хиан рныкәра.
– Аҗараз дыгәҗәәоупаз Хьымца,
Сырма длыцхраауеит, избанзар,
Еигәцхәцәәоуп, зкны дыкоу, мамзар
Дызтоу рзы мап икрыма?
Убри ада уаха ак рымам!–

Цьоук рылаҗшхәәа уи иахысуан,
Ражәәкәә җакала ихысуан:
– Уи шәҗаә еиҗызара шнеиуа,
Ижәбахра шәыкоуп иагәлтцуа.

Гәнаҗа ацымшәа ишлаҗеиуа,
Сыгәра жәга, урх ак шырхылтца...–

Лымҗатаскәак, абас иҗаз,
Назазар акәхап аҗныҗа,
Хьымца изы лгәаанага еихшьала,
Уи ианду лахәшьа Кәакәица,
Днеин, ирмазашәа җшьшьала,
Длацәажәеит лгәыла Марица:
– Ишыбдыруа, сасык дсымоуп,
Дыжьра-цәароуп, са дысцәтәымым,
Сахәшьа еихабза Кәакәала
Дылмаҗоуп. Дсырехәар, акала
Ибыҗхьазартә иҗалар алшоит,
Җсыуа җасым, азә уи җхалшьоит,
Аха са иҗхасшьом аиаша.
Сызкәрбану, сара Схьымца,
Иҗәбчашьа иамам хәашьа!
Дреиуам ахәштәара иузәхәымҗо.
Даашьазом уи, амҗы, амца,
Ажә, ахәыс, җьара дымгәамтца,
Уск ихы аҗәамшьа дагәҗасуам.
Дҗаҗьа-җасым, дхаҗа-хасым...
Ихы бзиоуп, иоухәо ихаштүам.
Аҗара ихшыҗ азцоит, дашьҗоуп.
Игәахәтәы дахьзар, уи иашан,
Ауаара ду шилтца җашьом.
Аха сшәоит иоур хәа аҗькәсла.
Амшын иахьҗымхәхәо иузгәамҗар,
Аҗба җеуеит абахә иахькәсла.
Сара сзавсуам, хырҗа амҗа,
Аҗара хылас аҗәымҗа,
Иуздыруам иамҗәыҗҗьо хымҗас,
Исхызгахьеит смыцәа кыр җхы...
Исысуашәа чыхьы кырҗхи,
Сархьтшьуан еиҗәмтәо шәазызрак.

Изыхъа Сырмеи Хьымцеи ракэзоуп,
Икоуп рыхдырра шырцэызра...
– «Ируеи», цыбит?.. – Бзырөы! Схақәто,
Ас сыбзаазар, цъара ак гәастеит,
Апсуара аламыс сыгәтаст ауп.

Хьымца изыхәа закәи, дхатцоуп!
Уи иеидара аламыс датцоуп,
Аха ачкәынра ахьииаиуа
Крыздыруоу? Сырма данааиуа,
Сшәаны аөн хара сзапырцуам,
Иуадафы, рцатәкәа ахьырцо,
Слымха кыдуп, гәтынчра сымам,
Ддәылцаанза избоит схапсыра.
Баапсрак лыдскылом, слыззатәуп,
Акала ибымпхъазан схәашья,
Аха ибмырдыркәа, тәашья
Сзыкамтеит. Лара ишлапәоу
Дымныкәошәа гәастоит хазгәб,
Ипылцәар хәа сацәшәоит хгәатцга.
Истахым хәоны дахызбаар,
Аха дыхәчым, шыта дыпхәызбоуп.
Арпыск имацара иуадаф
Дахьыкоу днеиуеит есымша,
Изфәу, ирхәо захауада?..

Марица, сара уатә сзымшо
Анцәа ибирбароуп, уаха
Адунеиаф еаки сахәом!
Ахьымзг сацәшәоит– ахьымзг гәымха!
Хшырхыччалоз ук аазгымхоз,
Иөнахар калоит хәонытәкәа.
Хьымцеи Сырмеи ак рымкәтцкәар
Алшо икоуп. Быпха аөныка,
Хьымца иахь лаашьтра шәартоуп,

Иҗабтцароуп уахь дымныкәо,
Азҗаб даагәабымтәр хәартам.

– Унан, хаас!.. Сара сыңсында,
Исаҳазеи?! Шьыри, мцында!..
– Мцындаз, аха акрыздыруоу,
Агазақәа еиуужьыр ируа?..
Хәәҗәа Шьардын ипҗа длысуа
Дипкеит, рхәоит, аҗхал лыҗа
Азха данишьтуаз. «Ус зызуа,
Ғакала шәымхәыцын, схыдам,
Дзыспка уи аҗхал азыноуп,
Ипҗылеыр хәа сшәоит»,– ихәазаап.
«Хшыҗла еснагь ухазыноуп,
Аха ара аиаша умбазаап,
Аҗхал еибгоуп, нас дзыхкьазеи?»
«Аҗхал анҗылчелакь сзылкьысри?
Ускан саҗәмтыргьы лысра,
Аҗхал сзеибытом уи ала!»
Хәәҗәа Шьардын мыжда диашоуп.
Иахьа иахцәагхар хцәанхала,
Нас уатә иҗахтәо зегь башоуп.

Абас, Сырма лан Марица
Лҗаҗхьа лгәала лхәеит Кәакәица.
Сырмагьы даҗәытҗт уи ашьтахь,
Дықәмлазац уаха раштахь.
Хьымца уртқәа ак издыруам.
Уеизгьы ак шыҗалаз зныруаз,
Ғенак уи азын длызтцааит Сырма.
Аха изтцаара мыцхәы илнырма,
Аҗак ацынхәрас дөеицрала,
Лылағьырз лыбла инхьиддылеит.
Хьымца иааицәымҗхан, Ғакала,
Изтцаара уа ағәра аанкыла,

Инахиган, ихәеит лафқәак,
Аха илахҕыным ркьяфқәа.

Сырма Хьымца иахь аҕныҕа
Анеира уеизгьы даҕәцит,
Аха ашкол аҕы еицыҕан.
Лызбахә тәылырхп хәа дымхәцит...
Даҕәрхзаргь ак хәтцаа игәәта,
Уи азы лнырра аулхнагахуаз!
Ашкол аҕы гәәта-бҕата,
Лхы мҕаҕылгон ишылгәахәаз.

Уаанза Хьымца иахь даннеилоз,
Лцәанырра лыман иаанкыла.
Ашкол аҕы, зегь ахьеилаз,
Иҕазамызт убла ихгыло.
Уажәы, дацәшәошәа дылцәыргар,
Дишьтаҕежьюеит уа лыецәырга.
Илцшаауан еснагь аҕытца:
Тетрадк ма шәҕәк иаҕхьа инықәтца
Хьымца инилтон азцаара.

Иаргы азыблара дахьырра,
Аҕгара цшааны илирбошәа,
Зынзак лара лзы мацара
Итахушәа имоу идырра,
Азгы лыцсы ацәынирхошәа,
Дыригошәа ижәәа лыта,
Ихы-ицсы ақәто уи лызцаара
Атак ҕаитцон. Иара ида
Цсыхәа лыматцәҕамшәа ацараҕ.
Дизызрыҕуан, лхы азцошәа,
Иара ианеитеихәо, илцошәа.

Хьымца иҕцаара маншәалан,
Илзеитеихәоз аҕсы ахалон.

Усқан лөызцәагъ уа иаарыкәшон,
Шьакәа лызцаарақәагъ иқәшәон.
Уигъы жәпафык еиднакылон,
Еиқәызырәуа иаагылон...

Азғабцәа рахьынтәи Шьакәа,
Фызас длымоуп ла дышьтыхны.
Сырма уи лҕы имзакәа,
Илраргаман, лгәы иааҕыхны,
Ғазә иалымхәац цәырга лхала,
Аз иаго аҕыыц дшахьынхало,
Илгарашәа қьаррак лалхәа,
Хьымца бзиа дшылбоз лалхәон.
Шьакәа аихархә лхатә цәанырра,
Шака Сырма илылмырдырра.
Уи лымаза зынза ипхьякуп,
Иара Хьымцацәкыагы изгәаҕом.
Класскаҕе еицтәоу фызак шлакәу,
Иахыхәхәартә лцәанырра лҕеата,
Адәахыкәла дубашам.
Зцаарала данхталкуа шбашам,
Инацшуа рзы иамам башья.

Ацаф хатәгәацхаратә драма,
Уака ашкол аҕны иеиҕыркаан,
Хьымца уака дамаан даман.
Ихадоу ароль дазыркын,
Артист казатас дыхәмаруан.
Сырмагъ иааигәара дҕамлакәа
Амуит. Сырма илҕыцга Шьакәа,
Илҕахзамшәа днеит дмақаруа.
Ирхәмаруан Гоголь ифымта
«Апхәысаагара». Ғазәы илымта,
Апхәыс роль хада дазыркын,
Сырма иналгзон ицәгьамкәа.
Апхәысхәараҕе деимарамкуа,

Ақхәйс аагара иеапырга,
Дахьца рымбо, уаф дзихьымза,
Дыбналт Подколесин – Хьымца.

Иафуйжътеи абри адрама,
Сырма изакә лыздыруам,
Дзыкәшәатәкьаран икоу лныру,
Шәазызарак дыкны даман.
Лылағырз аацәырцуан иашан.
Уи казароуп хәа ахә ршьашан,
Аха илыхьыз лдыруан Шьакәа:
– Ақстазаарафгыи дбымбакәа,
Ас сыбналоит хәа иеазикыр,
Дбыцәцоит, бишьталан дыбзымкыр... –
Шьакәа асценаф хәтхәтла,
Абас Сырма ллымхә интылшьит.
Дшыказ лылағырз лгәдло,
Лгәрфа агәрфа напылшьит.

– А-хы-хы, – лхәан, Сырма аргамә,
Цәуара алазамкәа адрама,
Асценаеи инеималтәеит.
Ақәргылаф-рцафы игәалтан
Сырма илыхькәаз, ақарда днахеит.
Аха ахәапшцәа уи ихнахын,
Адрамаф ус иахәтаз цыыршьан,
Рнап агәгәахәа еинкьо, илцыыршьон.

АҢОУРЫХ РЦАФЫ ИФНЫ

Ашкол агәараф аамтала,
Фны лақә хәчык ихала
Дыфноуп аңоурых азқазә
Алим. Кабарда адгьыл кәазә
Ааныжь, аҳауазы даазаап,

Ихәшәтәраз ара атың хәартәзаап...
Акыргь даақәлахьейт ишьара...
Днахьсуейт шыта иуаѡбжара:
Ихы-иѡау иагәлыҳәхәо иҗынца,
Иҗацақәа илымҳақәа рҗынза
Иназо, наҗ-ааҗ ихыршан.
Илакта аҗәгара азыршан,
Ибла иатәақәа уи рныруа,
Ак аныргәамҗхо иуазыруан.
Деилаѡа, аукы, ихы-иѡы иагын,
Илахь җәаҗәа шытых иѡаган.

Алим иаб дынхон җырқәтәыла.
Уи зны акыр зкыз туҗьарын–
Амалаз дыҗан деихшыла.
Иҗкәын иирҗарц аҗара,
Акы дамеигза дазикын,
Сҗампыл иитҗаз азырхакәа,
Афини дҗан, иҗың никылт.
Иан лтәыла ашҗа димгакәа
Имуит. Алим иан дбырзенын.
Ашьҗахь, ашьхауаа ахақәитҗра
Шроуз, дааҗны-мраха Ленин
Дышрызгылаз, рымѡа ахьхитра
Дшашьҗоу наѡит иаб иҗынза...
Уи Сакәытгы, ақәаф ускәа
Рзы змилаҗ гәблыра еиқәзкуа
Дреиуамызт, иҗшәмагь дылзымҗаа,
Иѡааибитан, хыма-җсыма,
Иаб иуасиат наҗзо аѡныҗа,
Иҗсадгьыл ахь, иҗаацәа има
Дааит, иҗшааит иашьцәа Шьханькәаа
ѡаҗхьа ара иҗейҗейт анхара...
Иҗкәын Алим игәаҗхара
җаран, җҗааран... Москва дыҗан,
җарт, Ереван, Бақәа... дыҗан,

Абиблиотекақәа еимидон.
Ашкол ағы атоурых риҗон.
Амонография иҗырц игәитан,
Адығыа тоурых ду дашытан.
Архив саба ртытуа далан.
Ажәйтәзатә бырзен бызшәала
Дцәажәартә иҗан, уигы ихаштым.
Ианшыцәа рышка, Бырзентәыла
Дцахын, пытрак уа иҗынкыла,
Уаҗагы архивкәа ртытуа дрылан.
Иҗшааит аматериал дузза.
Аха игәабзиара иҗәыззо,
Далаган, уи дааит Аҗсныҗа,
Аҗауа реиҗып хәшәыс хәа иҗоу!

Хымыца, Сырма, Хыырбеи, Ада,
Шыакәа, Дубеи... уажә иуадаҗ,
Аҗаҗцәа – аиҗабыра классқәа
Рахы иныкәо – аҗеи лмасқәа,
Ртәылаҗаҗә атоурых дырра
Иаҗыгәхәааны, рлымҗа кыдҗа,
Изызырҗеуеит. Сырма нырра
Лнаҗом, аха Хымыца дидҗуам,
Дааит уи, даауан азы Хымыца.
Шыҗа лгәы җыҗуан, наҗ иахымыҗо,
Иахыдәылымҗуа, иахыаҗәымҗуа
Лгәалан. Дныҗнаҗшит ауада:
Ашәкәқәа раҗәаны абраҗа ада
Илымбаҗыҗт. Еиваргыла,
Еиварыпҗ, нас еихаргыла,
Аҗзамҗ хырҗауан җахыхыынза.
җәардәкәак, столки, цәыртаҗәки...
Дулаҗк, уаҗыак еихатәыки...
«Шыҗа дҗарузеи, дахызаа!..»
Анирахы, аҗзамҗ – ахсаала
Кыдуп, аҗәымҗ иахынырҗала...

Сырма лхэыцра Хьымца изцаара
Даалнахт:– Хаҗсуа жәлар мацара
Ирызкымзаргь ашәкәы иҳашәтаз,
Иахбеит хабхылтцшьтра жәйтәк ашьта...
Хаззааигәада харт хықәкыла?–
Хсовет уаажәларкәа еивагыла,
Амилаҗ еилымхра хакны,
Ленин имәәқәйтт еишьцәакны.
Уи дхьагылазароуп хиашаҗ!
Ажәларкәа абызшәа баагәаран
Ирбжьагылан, еишьцәахашьа
Рнамто, изымеицәажәо игәаран.
Иахьа ажәларкәа рыбжьара
Ихуп икаиматзоу ацха–
Ленин ибызшәа лашара!
Аурыс бызшәа! Уи алшара
Зымбо ибз икыроуп дацха!
Хьымца икоуцаз азцаара,
Имариазоуп атак даара:

Аҗсуа, абаза, адыгьа,
Акабарда, ачеркьес– анкьа,
Ғаацәарак ахәштәара амца аайкәга
Иааиҗытыз роуп, җын дук иамкуа...
Аҗсуааи абазааи (шәара ашәқәа
Рзышәхәоит) еизааигәазоуп шәгәашәқәа.
Шәеилибакаауа бызшәакоуп
Ишәхәо. Хара мацк хнаскьагоуп.
Хаҗоуп аха Кавказ цагьа,
Хаиҗытцижьтеи акыр цузаап!
Аиҗытра абызшәа еицәхнаркьозаап!
Хара, ачеркьес, адыгьа,
Акабардагы– дадыгьоуп!
Са скабардоуп– сагыадыгьоуп!)
Хабызшәа акоуп– хашәкәҗыра еидыгам.
Ашәкәҗыра абызшәа еиқәнархозаап!

Ацсуаа, адыгъаа абас-шьала
Еизааигәоу ҳауп абхылтц шьтрала.

Насгъы ахаттцәа, ҳеынза имааикәа
Изхьоу, бызшәала ҳарзааигәан...
– Алим Сакәйт-иңа, ацсуаа
Бағым инхо, назгеи уаҕа? –
Дәагылт Хьырбеи, игәы хьаңссо.
– Саҳәшьа дрымоуп, уа аңхын ҳаған
Сани сареи. Саҳәшьа лабхәа,
Хьыб Даҳаир ҳәа, жәаҳәаф дыруп,
Ҷенак сицәыңхашьо, саазабха,
Изгәағит сызцаара гәцха:
«Арахь амҳаңьырра рыцҳа
Шәаанагт, Ңыркәтәылала шәхытцын...
Қытас Ацсны шәабатыци?»

Атаҳмада ибла йәышқәа,
Аакәеицеин, дааңшит сышҕа:
«Дад, – ихәеит уи, дацәшәо сгәасра, –
Ацстазаара атагәатасра
Иахҕьан, Ацсны ҳакәҕьа ҳтәазаргь,
Ус иҕамызт, дад, аңыхьа.
Ғабшьтра ажәйтә ҳәаакәа еилкаазар,
Абрантә аңшаҳәа зегь шьтыхуа,
Амшын иавоу акаршәра надкыл,
Иахьа Ацсны зыхьзу аҕынза,
Ғазхылтцьшьтроу, ҳабдуцәа рыпсадгьыл
Акәын, инхон урт нахьхьынза...»
Алим Сакәйт-иңа, ииашоу
Хьыб Даҳаир исеихәаз, башоу?

Алим акыр ғымтуа дхәыцуан.
Нас цшьшьала астал даахытцын,
Днадгылт адунеи ахсаала.
Ацафцәа нагылт гьежьыбжан.

Иажэа дацклацшуа, пшьшьала
Дналагеит ацэажэара:– Схьыбфар,
Хэба-фба нызкь шықэса уажэацхьа,
Аамта азыблара шэикэагэха,
Азтра мацхарахь иархаанза,
Хабхылтцшътра, цъара неилшэара
Рымамкэа, итэы рхы рыхшара,
Инхон абрантэи абраанза...

– Атахмада Хьибба диашоуп?
– Диашахон, убрака ақара
Ажэйтэзеи ааскьей еитакра
Рымазамшэа еиларфашьа
Дымцэажэар. Итбааны рымчехак,
Ажэйтэ хабшътра идуны рымчха
Ишыказ еилкаауп, хэарақэм!
Аха еипкъара рмоукэа ақэым...
Батымаа ртоурых адырра,
Ацсуаа иахьа уа рынхара
Аднахэалоит амхацьырра...

Ицшуан Хьымцараа ргэы шьтыцзуа,
Рееикэрцс, доусы ртэала ихэыцуа.

БХАҒА СЫБХАШҒЫР?

Сырма тақцхықэра лхы иамта,
Лхы нымкыла ма илызгэамта,
Иалцран икоу хэа дымхэыцуа,
Далагт лцэанырра лыцэхыцзуа.
Хьымцагы уажэы даазқэлаз,
Дықам цыхьейцш иеынкыла.
Лассы-лассы ифызцэа дрылцны,
Длыцны дцоит, акласс дындэылцны.

Ашкол аштаҕе ганк ретаҕа,
Инеидтэалоит гэтаҕа-бҕата.

Адэахыҕа амш хэашыызар,
Ашкол аҕы класск таҕэызар,
Блала инеихэаҕшы, инеинаала,
Инатэоит уахь иныһнала.

Ааҕын ҕышэарақәа ираамтан,
Итэан, ашәҕәқәа раҕхьа иқәта.
Ҙанатратэ ссиррак рызгэамта
Иагон рыхшыҕа зымҕа идәықәтҕо,
Рҕатәқәа рымбо иацэнарҕьалан,
Ҙхызтас гәбзыҕра хаак иалан.

Хьымца, абра раҕхьаза акәны,
Инапы ҕалеит лнапы иакәны.
Сырмаҕы лнапы дымнаха,
Дизҕшуан, лыблақәа ҕырхаха.
Лзамҕа тәахаҕа пырпылтас
Еицраланы – мцан ирхылтцауаз.

– Бысычхазом аҕхын дузза, –
Ихәеит Хьымца. Лнапы даахан,
Иааимҕәцеикит игәы тзыза.
Аибашьраҕы ахымҕас лааха,
Лшьапы дықәнаҕьазшәа, уи акәхеит,
Дынхьышышыын, инапы днақәхаит.

Атцаҕцәа еидхьытта уа идәықәуп,
Ахышә иавсуа зегь ибартан...
Инапы леақәтан апартаҕе,
Лара дхьасаханы дықәуп.
Игәы ҕытцауан, атра иамкуа,
Ииуа, иихәо деимарамкәа,
Дыҕан ицәызрашәа ихдырра.
Лцәа-лжыы ҕәамжәыжә игәы иаахәон,

Инапы лытихуамызт дааха.
Ус лылагырз пхаза иныруа,
Илытказ инаны инақәтәеит.
Ларггы лхы шыштылхын, даақәтәеит.

– Срыцхауп, – лхәеит уи хәытхәытла,
Нас дырөегь уа дынхышышьыыхын,
Игәышп қыақыара лхы нкыдлеит...
Иара иемыртцсы дыпшыыхын.

– Срыцхауп, умцан сынтәа аонықа,
Апхын псшыара ара указ, –
Лгәы пшаауа дхәытхәытуан уақа.
Лгәы итацәкыоу лызхәом, иабакоу.
«Сга, шәыонықа уахыцо, срыцхауп,
Уара уоуп сызтәу, снумыжбын...»
Абас лхәарц ауп лгәтха,
Аха уи лгәы иахылмыжыт.
Лгәатца итачуа, лгәышпы шытыцуан,
Илзымхәоз лагырзха ихыцуан.

– Харбоит, – ихәеит, – шытыбжык
Сахаит, – ихәеит агәра имгошәа.
Сырма даатрысит, дцәырхазшәа,
Даазырөит, ларггы илаҳазшәа.
Дақәмшәо нас лыбла арбашья,
Лчабра лфылшыуан, дтәо лчыриаша.
Иашатцәкыан, ашә аатын пшышьала,
Цааөцәак еицәхасуа, рқыаф кыдтца
Икоушәа, иныөнапшыын, рхала
Иниаст, өапхья ашә нкыдтца.

Рыгеиеипшыртәын зцатәы зәакәшыуа,
Зхы шытымхзакәа иахыак иапхыо,
Рхы-рфы еицрала, апхзы аақәшуа,
Иахәапшуан ашәкә иқәу рапхья.
Сырмеи Хымыцеи акыр фымтуа

Убас, итэан. Ҙаха рымто,
Доус рыгәтыхақәа еизтәәтәон.
Уажәымзар-уажәы инеилатәә,
Рнапқәа шааикәдыршара рнырран,
Аха ирцәдырзуам рыхдырра.
– Аңхын, псшьаразын, афныка
Ҙанаурышьтлак са сымцакәа,
Сымцәағәакәа, сымлатцакәа,
Аангылашыа сыман сыкам, –
Ихәеит Хьымца, лнапы даахо.
– Амала аңхын са саалахуеит.

– Уаазом, знык уцар сухаштуеит.
– Сароу? Бысхаштраны шпыкәу?!
Сара ахыркы бызшәа иашьтоу
Дызбаны инышәара сықәым...
Арака са зәы сапшәымоу,
Мыцхәы пату сықәтцо срымоуп,
Рчеицьыка сахатәоуп ифо,
Сныкәргоит акы сырмышәо.
Еиха ианеилашуа русқәа,
Иреисырхазар са сызқәа,
Иламысым, ус зуа срылам.
Аңхын цхыраара саалароуп,
Ҙнак адамхаргь, еагак нкыла
Саарзырашәар, мацк ицсароуп.
Ускан санаауа, бҘахызар,
Икалоит еикәшәашыак збызар.
Бақәшақату ускан бсықәшәар?
– Истахуп еснагь узбозар!
Абри аңхын псшьара мықәшәәтә
Камлар иауаз! Уаанхазозар,
Сара истахыз уи акәын...
Аңхын дузза уаха умаакәа,
Усымбазо сықәхар срыцхауп!
Ариабжьарак убри сгәтцхан.

Уара уаалар, еибабашьас
Иҕахҕо, иахҕшаап еиқәшәашьяк...
Уҕши, иҕахҕцара удыруоу,
Уанаалак шәкәбҕыцк уфыроуп!
– Аха уи бара излабыстои,
Зыгәра бгаша ибызто дзуста?
– Азәгы. Атәартақәа дацла
Иҕаҕцаны измоу аратцла,
Амҕан, ҳа ҳааигәара игылоу,
Аеш зтахҕаз, аҕәы нкыла...
Убри ҕахҕцап еибадыргас.
– Уи шпыкәу? – Ашьап иамоу
Ахәҕаҕафәра... Ухы азцама?
Абҕыц ҕны убра ихәҕатц...
– Асеиҕш амаана зызхәыцыз,
Сырма, иашан бара бгениоуп!
– Са избалап есымша снейны,
Ушааз еилыскаап уи ала.
Сарҕы бҕыцк ҕны, ҕшьшьала,
Уа инхәҕастцар, уара уаҕхьап.
Амала афәра уқәуп раҕхьа.

– Абҕыц бымбар, сара сзымаар?
– О, срыцхашья! Анцәа дсыма
Сухәоит, Хьымца, сумыргәаҕын...
Иуулак, иумун умаакәа!
– Ибзиоуп, саауеит, хәарада,
Аха ба бхаҕа сыбхаштыр?
Бтымҕыр сара сзыхәа шәашта?–
Неихәеит Хьымиа. Ас иахьада
Дылмацәажәац. Иара итәала,
Дҕишәон дшизыҕоу гәаҕала.
– Хьымца!.. – илықәҕәҕәа еидарак,
Дашьтуашәа ахылаҕа-ладарахь,
Лыбжыы лызтымкаа, иқыҕқыҕыуа,
Аарла фәалтит. Згәатцәа тыҕыым,

Изихгазом игәы мңшаакәа.
Хымца днеилууа, имбакәа,
Еснаг зығәра икыз ихдырра,
Имкәытқкәа даган цәаныррак,
Сырма, зылағырз еизтәатәаз,
Дааигәдихәхәалт, урт ааилатәеит..

Ҷамтәк рәыцәагә апхыз иалан.
Ашә аатын, уи аамтәз пшьшьала,
Дныәнапшит урт ахьтәаз Шьакәа.
Да дырбазом. Ла дымцакәа,
Ус дрыхәапшуан, акыр Ҷымтуа.
Нас уаҶа лыбжыы мырҶакәа,
Ашә нкыдылт... Рыбла хымтуа,
«Апхыз» иаалцит Сырмеи Хымцеи.
Ччабжыык гон, инапшит ашәахь
Цюук дәылтуан еихьымза-еицымзо...
Инрыкәнатәеит апхзы хьшәашәа.

АЖӘЫТӘ ТҪОУРЫХАХЬ НЫКӘАРА

Ахракыра ду ақәашьха,
Псырзхатәи абаа, хыхь, ашьха
Иқәгылоуп амшын ихпшыло.
Азқьышықәсқәа рәақхьа ихьамтқкәа,
Атоурых дақьа ханырпшыло,
Игылоуп иаҶыкәырша атзамцқәа.
Алим ихата дрыпгыла,
Ататәа ааиган ныкәара хәа,
Абаа тзамцқәа ирхәнән хыхьза,
Жәәан иазәеизшәа, илахҶыхза,
Арантә анапш-аапшра ргәахәо,
Иқәгылоуп хыхь ицых-цыхза.
Алимгы, лымкаала дҶыха,
Ана-ара рпатретқәа тыхуа

Дрылагылоуп, диеицша рықәла...
Ашара ишагыз идәықәлаз,
Аихамџаф, икылс шыпыла,
џ-машына, аколнхара
Иамоу, дахәан Алим даара,
Аха уахьала ирмоут цыла.)
Адәыцба реахыгыза италан,
Шьежынацы иаанагеит Псырзха.
Иааныжь уа азы илеиуа исырзха,
Мраҕашәараҕа ажәван иалоу,
Ахәы харақзахь акызга
Иџафалеит, ргәы азфыцха.
Алим апхьа дишьтит Хьымца...
Дрызгәамта днымхарц ирхьымзо,
Хьырбеи диргылеит зегь рышьтахь.
Шьакәа дџеиуан Хьымца дишьтахх.
Даацсан аџадараф Сырма,
Аарла дныкәон тырма-тырма...

Хьырбеи иахь, цаҕа лҕынкыла,
Дмаацсазакәа дыхәнон Ада.
Леифартәышьа ибла ихгыла,
Длеилаҕа дшьапкуан гәаныла.
Ахатцеикәа уи уажәада
Илышьаны, ас димбацыт,
Илацш лыдхало икамлацыт:
Лыгәчама, лхажәџабжь, лзара,
Иттәаа-ттәааза, икахәхәа луатәа,
Мыцхәрак ма нагзамрак даара
Уцшааргь иумбо, зегьы ишраҕәоу
Деифкаауп, абри лоуп Венера,!
Абас дхәыцуа цхьаҕа аџеира
Дафын Хьырбеи. Игәы хәытхәытуа
Иацәажәон, гәацхарақ иҕо.

Рыцсы ааиҕак, иџеиҕеихо
Иџеиуан, еишьтала цшьшьала.

Игәмбзиара, иқәра ахънеихъоу
Алим инымпшзакәа дхалон.
Цаҕа иғъазғъазуа ауахәама
Рытцапшуан. Уи андыргылаз,
Псырзха абертып тоурыхс иамоу,
Афон ғыц хәа ахъз захылаз,
Алим иреихәон даатғыла.
Ампыл дуқәа ахъзы рықәтәа,
Нас урт ацьаркәа рхаргыла,
Еихык-еитцык, рхы неидкыла,
Еилацәажәошәа, ахыб иқәтәан.
Ауахәама ахыб цамцамра
Еилцьыһауан, иахықәпхоз амра.
Уаҕа ахыбағ, азә цасхәа,
Саркыак амра анырччала
Иааишьтуазшәа, ир хынхалон
Ашәахәа рахәыцқәа тлазха.

Хъымца дахъөеиуаз уа дкыдла,
Иаҳауан ааңын хәытхәытла
Ишцәажәоз: «Цъым, уара ахыцьра,
Акызғы кнаҳа – уара ахыцьра,
Ушәаңыцьаң – ухъарацьра,
Убацә, убгызыр, цьара ацьра
Еилых ишуку, урхыччо,
Лассы саауғалоит, зегь ғычо...»

Хъымца дишьтахх дөеиуан Шыакәа.
Ифыхәнеит хыхь, имаапсакәа.
Абаа ғъазғъаз ахә акәапрағ
Иқәғылоуп, еитцнахызшәа апра.

Алим абаа атоурых реихәон.
Атцаөцәа зынза реыркәйтза,
Изырөуан рлымҳа кыдтца.
Урт азғлымҳахеит зегь реиҳа,

Арабцәа абри абаа рзымга,
Ишадынцәалаз зхәо атоурых ду.

Ацсабаратцәкьагь разымкәа,
Ускан ицылт ага ныхтәы!
Мурван-Кру (Мурван-Адагәа)
Агзыбжь архара убас игын,
Убри аҕара дгыгшәыгын,
Ахьыз чыдагь иоут – «Адагәа».
Иааиҕагылоз уама рзааго,
Имҕа шьаартцәыраха, ацыхәтәан,
Қырттәыла ахәынткарагь цыххаа,
Ахәынтқари иашьа Мири,
Зқьыкка урт ирзынхаз рыри
Цхаирсын, ирымто ахҕыхха,
Рыцсы ахьейқәдырхара иашьта,
Иааит ара. Атоурых иахаштуа
Иҕам уи бзынцы! Ара иаазга
Рлахьынца акәхап. Ацсуаа-Абазгаа,
Абаа агәашә-аартны ирцыла,
Ирыдыркылеит гәблыла.
Рыфатә-рыжәтә – рҕатца рзыршеит,
Нас ага иахь рабцяр хдыршеит...

Цсырзхатәи абаа атоурыхаҕ
Анаҕәациатә хәа иашьтоуп.
Ашышкамс реицш, уаҕ игәы ашьтуа,
Иҕеиуан рацсақәа иҕрыха.
Ацсуаа реибашьцәа жәҕахыркны
Ирывагыла иқәҕон ақыртқәа.
Аиааирақәа зыбла хыркны
Иҕаз, уажәы, адагь кәртқәа
Реицш, иаацәыртцуаз рхы кәмпылқәа,
Нхууаа-хууаа – ацсың мпылқәа
Иреицшха, итропуа илталон.
Атың маншәалақәа аанкыла,

Леуан идауаңшыкәа ахыгылаз.
Ифкылшәалак, цаҕа ишьталон.

Леуан – аңсуа хәынтқар хатца,
Иеибашьцәа бзындык ихьатцуа
Икамлазацызт. Аңилуанра
Анафсгы ирмоуа гәзианра,
Атагылазаашья гәта,
Рхы иадырхәон рыңсабара.
Уи аңыжәара ахьырнато,
Аға деихьнарцшуан рыңқара.
Иахьыртаху джьаны днага,
Дтадырхон ирмоу цырхага.
Ахра бгазшәа, зны ахахә ргәдлон,
Ҷазны азыршы хьечәа ирыжәлон
Мурван ир. Акызга икыдла
Зфыфазхалак, алға пышәла
Иасуан, аха инцәом рыжәла.
Ашышкамс рытра итыппызшәа,
Ҷаңхья ажәылара дырфьыцуан.
Ҷаңхья абашьяпаф изтызшәа,
Рхәамцқәа былгьо, ахәы илхыцуан...
Аңсуа жәлар ирмоуа хфьыхра,
Рыңсадгьыл дахаца, рныхра
Дазаакылсын Мурван усқан,
Аха ихәартамхеит иусқәа.
Дшашьтаз аңсуа дгьыл акырта,
Аңсны икалеит ир рыңсырта.

Ацафцәа ахәынтқар итәартаф,
Нахьхьынза-аахьынза ирбартан.
Иахьыкоу, атың цшзараф,
Рымфаныфақәа зегь цәырга,
Еикәша илатәан, гәаңхачара
Рыманы крырфеит. Еизырган,
Рцәынхақәа камлартә игәамхо,

Наӑ ипӑаркит, иахӑтӑаз рыцӑа.
Нас, мӑабзушӑа ашӑа ӑхӑтӑеит!
Акӑашацӑагӑ уа иааитӑамха,
Вырвыршӑа итӑеиуа, еицлабуа,
Икӑгьежӑауан цкӑни зӑаби...

Рызхара адунеи рзымбо,
Ацсабара ссир блахжыгаӑ,
Рылацш цӑара акы иахымцо,
Икӑгылан атӑамц ахыкӑаӑ.
Рытӑаӑа, амшын кеикеиуа,
Ихцшылон нахӑхынза-аахӑхынза.
Аӑыкӑ лакы-лакы иахӑнеиуа,
Хара, улацш ахӑахымзо,
Иааилазыӑуан мшыни жӑӑани.

Амӑацӑыркӑа рышьӑа анхала,
Икӑоушӑа ашӑытара анпыкӑала,
Еилан амшын цштӑеи рацӑала.
«Шышь наани, шышь наани...»
Амӑацӑырма агара ашӑа,
Ирхылцуашӑа дгыли жӑӑани,
Цсра зӑӑым апоет ду иажӑа,
Лыбжыы гӑыкза инеитакуа,
Иаацӑырылгеит уӑа Шӑакӑа.
Амшын арразон игӑжӑажӑо.

Абаа тӑамцӑаа рыцсы тала,
Игзуан, рыбжыы нытцак, цшыаала
Цсра зӑӑым апоет ду иажӑа
Иазицшааит ашӑацӑаӑ кӑаза
Шӑала, дала иатӑаз ашӑа.
Ӓ-гӑык реисра цӑа еиниазар,
Ахцатӑеигы ахылцуеит. Шӑакӑа,
Ашӑа амцӑыжӑаӑкӑа алӑан,
Ашӑаӑӑаратӑ разкы шкӑакӑа

Шлымоу уақа ларғыи игәалтон.
Даналга уи, ләызцәә хамтас,
Рнапеинкыара еикәтәомызт хамтак.

Шыакәә лышьтахь, уақа Ада
Даңхьеит Гәлиа иажәеинраала.
Хыырбеи уажәы, уи лымкаала,
Дылзызырәуан ихы-ипсы аҫа.
Алахь ахьеикәз иңсадгьыл,
Изнартысуан мыцхә анырра...
Зегь реиха, нас гәәхәә дула
Инапы еиниңкыон, лааигәә дгыла...
Ашьтахь – иҫыха ихдырра,
Тәуба иуан, игәы инап адкыл:
«Сара сеигзом сшыа икаҫәоугыи...»
«Иаҫаххозар, сыңсы иҫоугыи...»
Аңсадгьыл асолдаҫ иажәә,
Аус аҫгыи цыа инеиҫашәә,
Қалашыа шамам ихышәәшәә...
Апоет иихәаз аамҫала,
Иара ишизааигоу хаҫала
Ианыңшуан иаңхыашыа, ихәашыа!..
Хыырбеи иаңхыашыа гәҫыгьҫаала,
Анапеинкыара аиут ианаалоз.

Ашьтахь, Дубеи аҫарахәә,
Ихатәы дшаңхыо рыцәәшыа
Иҫамларц, иара ишиҫыз рахәә,
Дықәгылт ибжыи рдузза, дыҫкыо.
Сатиратә хаҫык дигәыдла,
Дишыра цыушыарын уажәыҫәҫыа.
Аха уақа ихы лызкыдла,
ҫхәызбан, лирикатә бызшәала,
Лгәы хихырц зашҫа дҫалоз.

«Сара цәҫыа сыңкәына алмасуп,
Аха баргыи бҫаҫыаҫасым!

Сара шыта схатцаха сгылоуп,
Баргы бтыпцхахеит– хнеидгылап!
Бзиа сыббозар беиқәцәо,
Хәәныҕа бызгап бышыткәцәә!»

Иажәеинраала дапцхы даалган,
Сырма лахы дынхыапшит дналкаа.
Ларгы лыблақәа тырхаха,
Дынихәапшит уи бла хаала.
Аха нас, наҕ лхы днаха,
Хымыца иахы дынхыапшит пшыаала.

«Дырмит Гәлиа уахы» – уа Хымыца
Дналагт ажәеинраала шыахәза.
Гәлиа имәа шымыцо ибахза,
Дышнеилаша иус дацәхыамтцау,
Дырмит– апоет еиқәышла,
Ажәеинраала ихцәажәон кәышла:
«Иуцәыхыантоугы, мчыла уатцаз!»
Ажәа тытуан Хымыца игәатца:
«Уцшишь, иубома, амра гылоит,
Уажәнатә ицәытычцоит иара.
Убас хәычы-хәычла еинылоит,
Хара хәзәеихар, Апсына!»
Абри– хәеихара, лымкаала
Иатшы иазгәеитеит, ибжыы ҕхала.
Рнапы еинырҕьон: «Прауа!.. Прауа!..»
Сырма дыхәхәон, лыбжжыы роууа.

Рырцаҕ Кыбца лыбзоурала,
Ажәеинраалақәа ҕырхәала,
Уи ашколаҕ, уи ақытан,
Апхыара зегь рлымха азкыдын...
Абас иахыа ныҕәара хәа
Иахыааз, ацаҕцәа ргәы еихаха,
Бзанцы ирхамштцау мшы гәзырхаган,
Ирзыкалеит игәтгаган.

СЫРМЕИ ЛАНИ

Асаба ақәтәоит ужьы ахьхутуа.
Абызқәа еихеит ихәытхәытуа.
Ухәан-схәан лаҳазар акәхап,
Сырма лан ла лзы деицакхан,
Длалыртәеит абыртқал дкылхуа,
Илалхәеит ашкол дыштылхуа:

– Нан, баасымсхааит, бызбахә шпархәо...
Башьцәа иаарахар бышфәрхәо,
Бфәрхәа акәым, зынза бшыршьуа,
Ашаха ныбхаршә бышхыршьуа,
Абарт сыхәнацәкьарак реицшцәкьа,
Издыруеит ишыбзаарго цеицшцәгьа!..

– Сан, барамыжда, ус зыбхәои,
Сзыхбыркьозеи, ус сгәы зтыбхуеи?..
Сцатәкәа сзеитеихәозар чкәынак,
Нас закәызеи, уама зума?
– Быстыхә! Фыбымтын, ацхамшьа!
Ибасхәаз, схәатәы бахамшьа,
Бцатәкәа рзоума атәым дбыма,
Бфызцәа брылцны, аган бзавоу?
Егьызмаха, зыбыз иафо,
Хәхьыз дбыркакарц бафума?
Ма дзуस्ताда уи бзыцныкәо?

Иагьацьара ахатца дныкәоит.
Ибдыруама иан дзыустаз?
Ахацәа еилымхфы, ламысда...
– Сан, абаацс, избан ус зыбхәо,
Харада азә ицәа зихыбхәо?
Ун иан ус икақәоу дреиуам.
Ус акәзазаргь, иара ишпеиуа?
Иан икалцаз иара ихареи?

Иара дуаџуп, акыр илоуп,
Дызлагазаџ – цараз, нхараз.
Иахьякэзаалак шытахык дгылом.

– Быстыхэ! Бышпацаэажэо, ахкыдќа!
Бхы җкэраа, наќ ицама ибыдќа?
Ақэыҗьма алашэага еишьтаџо
Ишашьтоуггы, ахы иҗоу кьаџоуп!
Сара ак ласхэоит дазырхэыцуа,
Арахь лара лтэы дзаќэцуам!
– Сан, нас бизымгэазеи баша,
Исахэи, ихареи, иашан?

– Абри лычслыршыуеит, аҗхамшьа!
Макьана дхымхэацт – дышҗамшэо?..
Бзиоуп, имазааит ахынап,
Ацгэы аҗа иакуеит ахэынап,
Җалашья амам аҗэахаҗа
Аҗэашьяп хара иацэахан...
Урткэа харќэатцыргь, ибдыруоу,
Ауаа рыбз шҗам ала ибзыруа?..
Зык базымзэзэо, хьзыда-цэада,
Ибеицэоу рыжьцэа бҗатата,
Адэы бықэдырхоит бразкыдан.
«Аҗыҗҗан аҗэцеи» рхэом баша,
Аҗэца шьяр, дыҗшаа изыхэхаша...
Азгаб лцэа җеыр, дызтахыда?!.

ХЬЫРБЕИ ДЦЭАЖЭОН

Алим Сакэыт-иҗа, хэашья
Змам ала, аҗоурых иазҗлымҗан
Иҗаџцэа җалеит рызхашья.
Аурок аҗы изхысуа рзымхо,
Ртэылаҗацэа иазку шэыќэ нымхо,

Доусы еилыркааз еибыхәо,
Уажә иааисышашәә еифыхо,
Аха аифызара рбжьала,
Атоурыхтә хтысқәә еихшьало,
Еицәажәон еснагь ифыха.
Еихаразак Хьырбеи иакәын
Иаазгоз ацыфа лагала.
Уи убас иразкы иакәын,
Гәыла, цсыла, шьала, дала,
Атоурых азтаатәқәә игәалан,
Дыцәазаргы ицхыз иалан.

Хьымцеи Хьырбеи лымкаала,
Икан аифызара рыбжьала.
Еицшын, еизааигәан рыгәтыха,
Еицанаиааиуан еицныкәо:
Хьымца зны – Хьырбеи ифныка,
Хьырбеи нас – Хьымца дахьыкоу...
Уажә Хьырбеи иахь рымәа шытыхын.
Амәаду ныжь имәахытын,
Хтысқак арғарахь инхытын,
Амәахәаста абахча ицга
Ииагаз ианылт еишьтагыла.
Ааңын – аңсабара рфыцга,
Ғырбон шәтыла, иатәә бгыла...

Шәкәык тиган, ишәкәытра дынтала,
Хьырбеи дцәажәон, нас дацрала:
– Сара абри ашәкәы санаңхьа,
Иаагылт иәәәза саңхьа
Амәхак шрымаз аңсуаа анкья!
Мамзар рхатә хәынқарра гәғәамкәә,
Ахәаакәагы еиха итбаамкәә,
Зқы, зкы фышә шықәса уажәаңхьа,
Кавказ рыхьыз лаша ахаңхо,
Аңсуа хәынқарцәә рдинастиа

Злакалоз?.. Азцаара схи иасто:
Иартеи ускан амчра гашьас?
Атакгы уасхаап сымфашья:
Ацсые дзыкалом ацшэымас!
Ацсуаа анкья амчхак рыман!
Аха хтоурыхае, ицшаамкэа.
Ицэаху рацэоуп еилкаамкэа...

АДӘХӘЫЦШ АМАЗА

Ииаст ацхынтэи ацшьара.
Ашкол цэажэахт ахьхья-цъцъахэа.
Абартцае, еиха ахылашараз,
Атзыгазет кыдын. Хэба хэа
Ахэшьарақэа зман иахытцыз
Рырехэаацхьызқэа анны итытцын,
Иадеибахэала атцафцэа ацхьон.
Хьымца ихьз ахэон зегь рацхьягь.

Хьымца ишьтархх данын Шьякэа.
Ларггы уа хара дымцакэа,
Фымтуа, деигэырғыа гэаныла,
Хьымца данацхьо лбарц дгылан...

Ацхынразы Сырмеи Хьымцеи
Рыгэтакы иузхэом иахьымзеит.
Иара рқыташка лассы-ласс
Даалон. Ифнафеицш анхарае,
Зкны дацшэымаз дрыцхрааит даара.
Итацеуан аус дзыдгылоз,
Аха ацхыраараз мацара
Дшымаауаз азэыр идырма!
Ашыьбжьон такаarra цсшьараз,

Лбара дахыццакуа Сырма,
Зталара дцошәа нараҳәа,
Днакәаратца уахь дынхьахәуан.
Ррашьап еибадырга пашәхан,
Маңым аиқәшәарақәа иркәашьхаз.

Сырмагь амаана атәы дакәшәа,
Фархьк ма зыхьк аалгарцаз акәшәа,
Агәар дынтытцуан пшьшьала...
Рааигәа баҳчарак еимала,
Азш иагәлхәхәо алтла дукәа,
Захәа хтәыркәак убон рықәаф,
Цьоукы зынза ирхаңа абардра,
Бнаршәыра бааңсроушәа иубартан.
Арахә рыда еак мныкәо,
Уафы ифахарстамкәа иқан.
Арахә мәала ункылс-аакылсуа
Ушцо, тырасрак уахьнылсуа,
Дәхәыңшра пшзarak тәахны иаман,
Уи аңшаара рзыкалт хиамәан.
Уака азәы уибо хәа шәартас
Икауцомызт азы, еиқәшәартас
Ишьтырхит. Аамта шәкәыла
Инеибыхәа, уа еиңылон.
Абаҳчара бардра рәытцак,
Еицәажәо уа рыбжьы нытцак,
Еиңыгәхәауа инеидгылон,
Аха ргәы атың итагылом.
Иаршәахьоу ашәақь ахысра,
Ашьабстеиңш ишәаңы-рхаңуан,
Ихьаңш-кәаңшуан, уажә инаңа,
Ғычра иаазшәа ишнатрысра.

Нас ианейдытц, уафы имбакәа,
Ргәы пьруан урт. Ҙаңхьа имаакәа,
Икалозма ишәаны ихьацуа?!

Ихы ипхъазон иара схатцоуп,
Ларггы стыпџа назоуп лгӕахӕуан,
Рыманшӕала-еикӕшӕашья ргӕахӕан!

Уаӕ дахыкӕмлоз ишақӕшӕаз
Ангӕарџа, уа рхатӕы ӕны акӕшӕа
Иашьцылт. Инеиуазшӕа рашџахь,
Ршӕа-зызара цеит нас ашьџахь.
Раџхья дылкыкысыр хӕа дшӕошӕа,
Шьяџак дылкӕыга даангыла,
Лнапы лхьяауаны ихӕшӕтӕуашӕа,
Ишьшьуан, дааханы иаанкыла.
Аха еизааигӕатӕуа есааира,
Рцӕанырра иагон аиааира...

Аилатцӕашья днарбарц акӕшӕа,
Захӕа шӕпак хӕнон алшьап иакӕшо.
Убри днықӕтӕашӕа, лыченадџа,
Сырма днагылон драхџатџа...
Аамџа шыџа иаган аиааира,
Мхалдыз мыч цӕахык есааира
Ирызгӕамџа, еиднахало,
Еиднаргылеит еидыгӕгӕала...
Нас рзамӕакӕа ааскьо, пшьшьала
Ркышӕқӕа қӕац-қӕацо инеишьџалеит...

Ичырчыруа, абна рцӕажзо,
Уа еилаџсон атџар рашӕа.
Акарматчыс гӕазырхага,
Зны ихаракуа, нас илбааго,
Абжь хаакӕакӕара неитӕкуа,
Рааигӕара иқӕтӕан имшӕакӕа.
Рыбжь цӕтцӕы ахабла иахыжьуа,
Уака ахьяжьқӕа еибаркыжуан.
Акӕраанқӕа рхы урдыруа,
Уи абнафы цъара икыруан.

Сырма уртқәа зегь лзеипшын,
Ускан уа иказам диеипшын.

ХЪЫМЦА ИДЫРТЦОИТ АХАРА

Атцла рымахә еиларфынтуа,
Абгь ъежь ғыршәшәо, таха рымто,
Апшахь ашьхара иаеытцуаз,
Ашкол ашә еимцаа ионасуан.
Аизара, атцара шықәс ғыцаз,
Изаамтанутәык мөасуан.
Иусқәа шбаапсымгыы атцараф,
Иқәгылан уа Хьымца изцаара.

Арцаф Магә Гәыгә-ипцха агәала
Лыман, дцәажәон лхафы еицрала:
– Иакәым шигәағыз хәарақәм!
Са стәы уадафым, уи акәым,
Сиандатлома ани арыццха!
Аеакуп исымоу гәытцхас:
Хашкол ацәа диеит Хьымца,
Хқыта ахыз ахитцеит иахымтцуа!
Дхасасуп хәа пату иқәцо
Дхамоуп, ма уи хыс икыма?!
Ашкол далгар, наф инықәтцуа,
Хқыта ахьымзг гәрфас имам.
Хашкол ахьымзг иара далам.
Илеишәа хәхәом ламала.

Ицаз атцара шықәс ханалгоз,
Ишәгәаламшәои, ашпаргалка
Апышәараф ифызцәа ирзишьтуан,
Уи фазтцоз дахзымкуа хишьтан.
Арцаф совет афны изцаара
Гәартон, ддырхәацәеит уа даара.

Ускан ажәа иҗаитаз дгыла,
Ишпанеигзеи?! Са сгәаныла,
Иеирееиуам, шыта иазхароуп,
Хымҗада, ашкол дытцахароуп!

Лҗазшыа дарѡан, дкыакыамсаѡза,
Гәыблырак уи лгәахыи имнеизо,
Лҗышыә хҗсаакәа рҗысра шыамха,
Дҗәажәон нхәа бааҗстҗас деитҗамха.
Уаҗа Хымыҗа лгәаг ихылгон
Магә Гәыгә-иҗҗа. Лажәа далган,
Днатәеит, иааира дук лгазшәа,
Лҗыҗаз уалҗшыак налыгзашшәа.

Лҗыҗа ахымызг хәа «лхы ақәҗо»
Илхәоз, уи лгәрѡатәҗыан акәзам.
Аҗаѡҗәа – имшыыҗ зыхдырра,
Рҗыҗа апатриотратә нырра
Рҗыҗа, Хымыҗа даҗа қыҗак
Дахыатәыз җәымгыс дрыҗа,
Иѡызҗәа игәрамгаратә гәала
Длыркуан, ижәларҗ нас рхала.
Лара лхы лырҗыиарҗ дашыҗан –
Лшыыҗра-еҗоизмра ашыҗа
Лҗәахуан. Нас аҗаѡҗәа рҗаҗҗа,
Лыҗеиепшылтәырҗ мроушәа ирхаҗхо.

Мроушәа дыҗхатәҗыозар, Хымыҗа
Иҗаратә гәахәтәы дзахымызо,
Ашкол иҗҗара лҗаххоу?
Ахара шыду лымхәози!..
Иҗалаз уи ауп: аамҗала,
Аҗара ашықәс җыҗ ианҗала,
Хымыҗараа ркласс арҗаѡ җәыбҗа,
Арҗаѡ бзиа Ахба Кыбҗа,
Иаалырҗыан дычмазаѡхан, нас

Аиҳабыратә классқәа лыда
Псыхәа рымамшәа иҕаланаз,
Алитература рыҕо
Дааиуан. Магә Гәыгә-иҕҕа уаанзагь,
Уи амаҕар змаз ла лакәын,
Иахьлымырхыз – лгәы еицакуан.
Амаҕар лгәы ахьыблун акәзам...
Данрызхәыцуа уаҕа асаатқәа,
Еихышәшәо илпхьазоит амаатқәа,
Уи азоуп дзашьҕоу лхы нақәҕо.

Кыбча Кадыр-иҕҕа лакара,
Дыҕам змаҕар здыруа уаҕа.
Дырҕаҕын уи уаанза аитцбыра
Классқәарә. Абызшәа агәбылра,
Асахьажәа ссир агьама
Длыркын, уаҕа хьшәашәара амам.
Урт шьҕа акласс еихабыраә
Итәоуп, еихаҕауа рдырра.
Лара аинститутаә даҕхьон,
Аламарбатә кәшаҕы раҕхьа,
Нас лабҕабатәи ахь дниас
Далгеит. Уаанзагь рҕаҕ бзиас
Дрыҕхьазон уи, уажә лдырра
Аназлырҕа, шьҕа лгәблыра
Зду ашкол ахь дшааз иаразнак,
Аиҳабыратә классқәа лыртеит.
Иҕаҕазамкәа, адунеи азна
Аусқәа иҕшыз аалызҕыртит.

Алитгәыҕ убарҕ иракын.
Раҕхьагь илгәиҕаз уи акәын,
Аха аиҕкааха дзахьымза
Лгәы бааҕсхеит. Уаанза Хьымца
Иҕызцәеи иареи неидкыла,
Иралхәахьан уи хьҕакыла...

Магә Гәыгә-ипҫа уи азы дшыыцуан,
Изызбыз ла ахылакәмыз лхәыцуан.
Лбызшәа асахъяжәа агәблыра,
Зынза иаздыруам лцәанырра.
Арахь изтәу илымкәтцкә,
Маанала Хьымца дизытцкә,
Ла дызлам аҫыц цшьгара
Зынза имцхәушәа длырбароуп...

Хьымца ацара ашықәс ҫыцаз,
Азеипш усқәа жәпак ирытцаз
Иакәны дкәлеит. Далкаа дгәартан,
Ацәоком хантәаоыс дартан,
Иазымха, акомҫар еидгылааи
Ацәокомааи рылша еидкыла,
Арцсовет алацш ахыжбуа,
Атзыгазет акны итрыжбуаз
Редақторс дартеит. Уи адагь,
Акомҫар комитет далан.
Иаргы дацамхакәа ихата,
Иусқәа неигзон қәнагала.
Аха Магә Гәыгә-ипҫа Хьымца,
Игәағ зылхаз илзылхымцо,
Зегь зыхкәа алигературоуп.
Ашкол аҫны уи згәблыроу,
Зыҫышәо аәра зәазызкуа,
Алитгәыц зтаху еиҫызкаар,
Ацәоцәа мацымкәа икан...
Иқәыпшны ашкол ахь ианныкәоз,
Ирзымгәгьуа, ицәырга рацхәа,
Алитгәыцәҫ зөымта иацхьоз,
Мамзаргь уаҫа згәрцкәыл ҫыхаз,
Зшьәҫа убрантә инеихызхыз,
Ашьтахь шакао шәкәооцәа духа
Икәлеи ракәны ацхәао дхызхыз!

Урт зны ажурнал напшыра
Ианыртзон рырфеиамта ура.
Ма атзыгазет акэын рапхья
Изназгоз ршымтақәа ақхьяф
Икалеит нас рхатә шәкәы ркыыпхьяуа,
Бызшәа рацәала ауаа рыпхьо.
Магә Гәыгә-ипҭа убри гәәта
Дашьтамызт азы, тынхада
Иқәхеит алитгәып еифымкаа.
Атафцәа ртахрак еилымкаа,
Апрограма затәык фахьза
Дахьяфыз, «сус назгзоит» ахьзын.
Атафцәа акыр инашәа-аашәан,
Аха асахьяжәаз дыхьшәашәан.
Данымқәаца, урт рыгәтыха
Атафком афын ирфыха,
Алитгәып еифыркааит рхала.
Хантәафыс хәа дкарцеит Пшацбак.
Уи апша ахьасуа гәәта дацпон...

Пшацба Дубеи аихабыратә
Классаф дцафын. Зегьы ирдыруан
Уи апоетра иешазикуа.
Азгабцәа рыбақәа хикуан;
Есымша ажәеинраала фыцқәа,
Уи иффуан рацәак дымхәыцқәа.
Ацара ипхьазоит еидарас,
Ихы аца аирбом уи даарак.
Арцафцәа рфы ахгәарпхара
Дашьтоуп, ипшаауеит ца пхарак.
Атафцәа рфы ицәа дамкуа,
Дрыцуп икәншьо, итахзамкәа.

Дубеи датәын уи ақыта.
Иани иаби иара ида
Дрымазамаз уаха хшара,

Иара изы ирҗахуп рылшара.
Аҗстазаара шыаҗас иамоу
Аҗбаус шакау идырбама?!
Их чыхь ықамс, дымбаазакәа,
Зегь иман аҗба мбазакәа.
Ашәҗәшыра шмариам, шҗбамығәоу,
Зхы аҗба ззамырбо дшамыхәо,
Дизазаргь иара уи илан,
Бафхатәра змам рахь дшаргыло,
Иҗазам уи зегьы ирдыруа.
Дубеи ахыҗҗароу дыруа,
Абафхатәра ицәеиҗь иалаз,
Еихамҗа дцон мәа тариала.

Җпоет иоуп хәа җоукуы дзырго,
Цатәы мцакәа акласс дахыргон.
Уажә алитгәыҗ аҗны Дубеи
Ахантәәора аҗынза дыҗеит...
Хымца, аҗыҗьраз аҗышәа
Умоуп хәа зегь реанышәа
Дыркын, алитгәыҗ азыхәагь
Редаҗторс дҗкалеит, ианихәа.

Зны-зынла азәы абас дгәартәит:
Дыҗамшәа изылшаша ида,
Зехынҗьара дҗьо, дца гәартәк
Еизырҗәатәа иара идуп...

Аҗзыгазет, җыҗ иаҗырҗаз,
Алитгәыҗаа ршымҗа знырҗоз,
Хымца даашьҗагьеҗь, дмаашьакәа,
Иҗиҗьт, уи хара имгакәа.
Убри аҗзыгазет, хәашьа
Узамҗо, ибзиахт архиашьа!
Аҗыханҗараз аҗаза
Уи агазет еиқәиршәазшәа,

Аҗснытәи аҗсабара кәза
Зегь аныпшырц иҗаххазшә,
Асахъарацәа уа изтыҗхаз,
Амра шәахәа иахарыҗхын.
«Амырхәага» хәа ахъз азхәыцын.
Амра ашьхара иаахыҗтын,
Гәлиа исахъа иақәк икыдын,
Ашәахәа ахънагзон ақыҗа.
Шәахәақәак лымкаа иҗхеи-җхеиуа,
Ашкол аҗзамцқәа ирызнейуан.
Арфеиамҗақәагы уа ианылаз,
Еиқәршәан зегь сахъа хкыла.

Агазет, адәахъ аҗшрадагы,
Арехәара иаҗсан агәралагы.
Ажәеинраалақәа, хәарада,
Җазара напых жәеинраалам,
Аха ашкол җафратә шәагаф
Крыкоуп узқәгәыҗра агәыҗгага.

Аҗафцәа рфымҗақәа еидкыла,
Аҗзыгазетәф ианыла,
Хтыс дуны иҗалеит атыҗра,
Аха иҗанатцеит азхыҗра:
Аҗафцәа рызхара ирзымбо,
Иадибахәаланы ишгылаз,
Магә Гәыгә-иҗха җаф дзахымҗо
Адҗа җалцеит. Уа хыкәкыла,
Даарыҗхъан аҗкәынцәа фыҗъа,
Ашкол абартҗа аҗзы фыҗо
Ишкыдыз, уаҗа иахъкнаҳаз
Иаакных ирҗәахит инаха.

Магә Гәыгә-иҗха җәара гәыҗрак
Лымамзар, асҗәҗкәа лгәагъуамызт.
Иац аахыс уи зынза гәфыҗрак

Камта дчапшьон. Лгәы иауамызт
Цәгъаршрак лымкәахар аиааираз,
Даздшын адиректор иааира.
Адиректор дааит. Дынхала,
ишьтахх итың ахь дныфнала:
– Шәахьцо шәаалеит! Шәеилахоума,
Гоги Дур-иңа, иҗалома?..
– А-а, Магә Гәыгә-иңа, бышпаҗоу?
Блеи!– Игәашәтама анаҗа
Җтафцәа здеибагәала игылоу?
– Ба бакәхап урт уа еидкыла,
Рыхдырра җазцо икармыҗуа,
Атзыгазетҗы рызтзыҗуа?..
– Мап, уи аус зынза салам!..
Кыбча Қадыр-иңа лакәын...
Атафцәа пытфок лырҗыалан,
Уи җарцеит сара исмырбакәа.
– Ишпа?.. Ибхәеи?.. Нас итзыҗыда?
Уи Қадыр-иңа дгъеҗхьоума?..
Артафцәа шәахьтә знапы ахзыҗыда?
– Сарҗы исгәалоу убри ауми.
Қадыр-иңа ара даныҗаз
Илҗатәаз тафцәак лыфныҗа,
Дахьышьтоугь, уи лахь иныҗәоит.
Лара дшымаацҗы, лхәатәала
Иҗарцо жәбоит, илырҗыалан.
Даар, нас зынза аганахь дрыхо,
Иаақәлырхашт урт, уаф дырмыхәо!..
– Цьым, ус атафцәа рхы рҗызан
Исымбароуп уи афыз!
Иахдыруеи ргазет ианырца?
Камиссиак аакылс иаатырцаар?
Уамак ахәозарҗ җаздыруам...
Базхәыци усқан иахзыруа?!
Бара урт рырцаф анбакәха,
Хәатә бымамкәа агәы баакәхоит...

Даеазэ датахым ба быда,
Атакпхыкэра бара ибыдуп!
Бтаџца зџу еилкааны, рлеишэа
Ағэра бнапы иаркы џеишэа!

Магэ Гэыгэ-ипҗа лара лтэала,
Адиректор лашта дтала,
Адта лоуит. Шьта еитыхтэын...
Еиҳаракгы, уаҗа атыхэтэан
Ииҳээз калцеит даара гэхэас.
Агазет аакыдх даутэахуаз,
Акомџар комитет иалаз
Надкыла ацаџком еизылгеит.
Еилартэа, иаацэырга лгэала,
Дгэытҗагаха лыбжыы џтылгеит:

– Сара шэсандаҗлан ишпыкэу,
Алитгэың хэа ак шэыма шэшыкэу?!
Уи аиџкаара аҗахызар,
Са снамгылозеи сышэҗыза!
Ишэасхэо шэшэырҗа, шэа шэыкэраџ
Са соуп изду шэа шэҗакпхыкэра.
Шэлитгэың азбахэ уаҗа имгароуп!
Шэгазетҗыы ахабар сымбароуп!..

Хьымцеи Дубеи и ргэала
Еибыхэо, ашкол ашта интыҗын,
Инеиуан. Урт кыр еимџалан.
Дубеи ичҳаракэа хыҗын,
Магэ Гэыгэ-ипҗа уа дылзытҗыо
Дцаажэон – ихуан ихаҗыцкэа:
– Умбои, адиректор дшыҗам,
Ишҗакэшэеи уи данца аџныҗа.
Анышэ даҗатэын деиџыхаа...

АРОНО ашқа шәкәк җызар,
Дықаргон уи нақ илыха,
Азин лымам ари аҗыза!..
Араионтә газет ахь мамзар,
Ихашьтыр, иҗахҗаз ахәтамзар,
Аҗак хзаартиуан иаразнак...
Абас, уи адунеи азна
Гәала имоушәа, дмақаруан.
Аха уи ихшыҗ зыркәаруаз,
Изымҗазоз иара хҗарҗа,
Алитгәыҗ ауп, уа данарҗа,
Магә Гәыгә-иҗҗа иахьхлырбгалаз,
Ихантәафроуп имаз гәалас.

Аҗҗазаара җыара акала
Изқәғәғәаз ауаа җазшьала
Еиҗшымзаргы, рхы неидкыла,
Деиҗыркуеит раҗа иҗагыла.
Хьымҗеи Дубеии җазшьала
Излеидуҗыло ак рыман иҗам.
Аха иахьа урҗ аамҗала,
Рыгәҗыха еибырхәо, еиҗныҗәо,
Аҗагылазаашьа мҗаҗәа
Иҗанатҗеит рхәоу еилаҗәа.

– Аредаҗаҗиахь афразыхәа,
Иҗәҗам усуп сгәахәуеит иухәаз.
Амәаду, нақ-аақ, ахықәан,
Алҗла дуқәа азахәа рықәын.
Рымахәқәа жьымжәала ихыбын.
Аҗқәынҗәа абжьаанда инахыҗан,
Ирҗәалахауа ажь афҗы хаа,
Абахҗа иҗаланы ишнеиуаз,
Инхықәтәалт, ақыҗа еиҗыхаа
Иҗоз, акәара-зы икеикеиуаз.

Хьымцеи Дубеи иа рхала,
Еиқәшахатха ирфыз ргәала,
Араионтә газет ианылан,
Убриоуп уажә хыла-гәыла
Еилазца, ашкол амца акызшәа,
Магә Гәыгә-ипҕагы даапызжәа.
Уиоуп Хьымца ахара идца,
Издлырбо ақыта даҕоушәа.
Дубеи иакәын, иеиркәитзан,
Аифызараҕ ус ахәтоушәа,
Итаһуп иемирза дымфасыр.
Аха иаргы инапы анупеи!
Имазцаар калашам. Ассир,
Ихы ацәигарц даахәит Дубеи:

– Астатиа еицаафит, ииашан,
Аха садигалт сырфашьян.
Насгы иеицаафыз хаидтәала,
Афныка иган, уака ихфәала,
Иара иоуп аҕошьта иазта.
Иипсахыз, иазиуз гәасто
Икамлазеит, сара исхарам!
Сыхыз ахяну сгәалоуп даара!
– Хәит, иухәо закәызеи, Дубеи?
Иарбан, испсахыз хәа иубеи?
– Сыздыруам, уахь ура иуман...
– Исымами, нас изтыма! –
Хьымца ишәкәтра дылтала
Иааҕигеит ирфыз еидтәала.
Иныкәеитцеит Дубеи иаҕхья:
– Абар уи ахыкоу, уаҕхья,
Абар агазет изнылаз,
Испсахыз дырбеи еидкыла!...

Дубеи ибз иҕы итабылгы,
Анышә дытцазар дындәылга

Иҗахын, имоуа хгарта,
Даакәхеит, ииҳәаз шымцу гәарто.
Аха Магә Гәыгә-ипҗа дгылаџс
Драхәытхәытхьан җоук еидкыла.
Бачыр – аҗаџы мҗақбақба,
Жьра-җәарала ла лызгәакба,
Дџагылт, лыбла дынхыпшыла.
Магә Гәыгә-ипҗа «лгәар» дҗашыла,
Дышьтҗақәлан еитеихәон илхәац.
Аға дижәлан, аҗса илхәо,
Рқыҗа ахақәитҗраз дықәпошәа,
Рқыҗа алахьынҗа уа ишошәа,
Иара ихатәык злам ажәала,
Ажәахәараз уи дманшәалан:
– Хқыҗаз аҗгәаршра ихы азкыдын,
Иҗәалазуеи, даҗеа қыҗак
Датәыми! Дубеи диркьалан,
Дҗаитҗеит ичархәара далан.
Ахьз-аҗша змаз жәытә аахысгыы,
Хқыҗа бзиа инаҗәа хысга
Акәкны, ихаҗа хашкол дҗамшәа,
Дахыччо, идирбоит дыпҗамшьа.
Хқыҗа алаба ааирхт Хьымҗа!
Ахьыз ахитҗеит иахымҗуа!
Дызхамоузеи пату иқәҗо?
Иҗы җызәзәаа ас ианыҗәхәз,
Ахахә ишьклатҗа, наҗ дықәҗа
Дҗаҗатәуп, ижәҗан алыҗәхә!
– Иашоуп, иҗәаҗәа аҗәа ахыхтәуп,
Иқәҗара акәым, иҗсы җыхтәуп!..–
Ғәаитит Былдыз, имҗа аҗара,
Ақәҗара азыхәан маҗара
Класск ахьтә еиҳау ахь иахыргоз.
Дчемпионхоит хәа игәра шыргоз,
Ихьз ишкол иахымсуа иқәхаз,
Арахь зхы былдыз арныгхаз. .

Ацәағь кшошәа ихы царкәлан,
Былдыз–хыбылдыз дѡагылан
Инацитцеит: – Ҳара хқытахь
Умаар калом хәа дызкыдаз?
Шьхаң абнауаа – шыап хыркьақбаа,
Рыгәтәы школ еихқыхьхьа-еицақба
Иахьеипшымаз хашкол шыыцга,
Арцьаразы иңшааит аҫытцага...
Дламысдаха алаба шытихит,
Ҳартцаѡ бзиахәгы лцәа лхихит.
Азин изтада ари афыза?!
Ас дахзышытуам, ихы ипыза!
Сымацара сизхоит, сиюшәыжь,
Ихы исырбап кәтағь шақәоушәа!..
– Ихы қыххаа, нақ ихашәтца!..
– Шәызихәаңшуеи, нақ дыңхашәтца!..
Рыбжьқәа цәымгза уа иаахәытқьон,
Зхатә гәеилгара змам мхәыцкәак.
Сырма лжыы пұқаргы шыакәарак
Лылтцрым ухәартә, дцәышза даара,
Датцоушәа илызкамыжьуа еидарак,
Дышьтаргәгәа даман гәңжәарак:
Магә Гәыгә-иңха илхәаз лажәа
Дакын, деитцаргәгәа, дыгәжәажәо.
Хьымца дтырцар, нас ишқалуа?
Иңшаап иара школк дахьтало,
Аха дылцәыззашт назаза...
Дытқьар лтахын, ишы лгәатца,
Дыхәхәар лтахын уи:– «Шәикәамтцуа!..
Шәзичычазеи?!» Аха дгәамтцуан,
Дызтысуам дахьтәоу, дҫахәоушәа,
Лыбжыы лызтыгом, дҫахаушәа...

Хьымца ажәа аамх дѡагылан,
Дналагт тынч-тынч, иҫынкыло:
– Магә Гәыгә-иңха, са сағамыз,

Иҗасцазшәә са иахәтамыз,
Сыдшәырбоит, шәқыта саґоушәә.
Шәара шәхы дшәырбоит шәтынхоушәә.
Арҗ рыџбагы неибейцшны, аиаша
Шырцәыхароу шыақәзырґәғәаша
Аґырпштәқәә маґым иаргамоу!
Зқыґа ахымызг хыґаџыс иамоу
Ихьчар акәмыз ихатә ажәә,
Ибызшәә – иқыґа злацәажәо?!.

– Иашоуп, уаџы ихаґе иааиго
Иҗам рацәоуп!.. – Ашә азааигәахь
Зегь нхьяџшит. Қыбча лакәын.
Лыпштәы лхыгга, даара еиґакын.
Аизара зызкыз лаґазаап,
Лгәы шбааґсызгы, дгылан даазаап...

Ажәә игеит нас Мац, атцараґе
Ицәгьамыз. – Исымоуп тцаарак,
Ацәџы изын иҗалома,
Ирцәџы иара дибжьома,
Акритика иур ахәґоума?..
Иашоуп, астатиа хықәкыла,
Араион газет изнылаз,
Ғара храионтә еихабыра
Рорган шакәу зегьы иахдыруеит,
Аха, мшәан, атцәџ изыхәә,
Пґаразами арцәџ иихәо?..

Магә Гәыгә-иґґа уи дыґәнахыз
Цьушыап, ґаалґит уа дахьтәахыз:
– Арцәџ иихәо еснагы пґароуп,
Ацәџ хымґада инейгзароуп!
– Мшәан, нас атцәџы дуаџзами?
Уи иґы аиаша хычатәзами? –
Ацәџ изин дназцааит иалкаа,

Шьякәә – лажәә мроукәә даалга.
Магә Гәыгә-иңҗа уи днылзытҗкыан:
– Шьякәә, тәым ажәоуп ибҗытҗкыо!..
– Магә Гәыгә-иңҗа, мшәан, закәызеи,
Шәтаҗкәым раҗәә изаҗәакузеи?..
– Шьякәә! Бҗы еихакы, иҗалозар!..
– Иршьуагә ажәак идырхәозар,
Иҗалеи, мшәан, җа хзыхкыазеи?..
– Шьякәә, здыруада бхы еивкыазар?! –

Абас Магә уа еилацала,
Аҗащәә рыхдырра ркыала,
Аизара аиаша ахыабартам,
Зымәа илырхон ахырхарта.

Хыырбеи, нас иҗықәхәхә амца,
Игәы еибакы дәагылт дгәамҗуа:
– Иахыа Хыымца идта ахара,
Хкыҗа даҗоушәа ихәәажәо,
Рыбз аҗәа ахырхит җоук даара.
Сара гәаныла сыгәжәажәон:
Избан хәтзыгазет зкыдым?
Гәдурамыз хашколаз, хкыҗаз!
Избан, нас хлитгәың зхырбгалоу?
Хкыҗа азын убригә феида алоу?!
Урт реиҗкааразы хықәкыла
Табуп хәа иахәатәын Хыымца!
Арахь ихәә ыҗкаа даанкыла,
Дкыалартә иҗара дзахыымзо,
Ашкол дтаҗоит хәиҗагыла.
Мап! Хыымца ашколаҗ дынхароуп,
Даҗсоуп, иҗара неигзароуп!
Сырма, уажәы лыҗсы тала,
Леидара нлықәфр ахала,
Дықәло далагеит лшьара.
Лаҗшы хаала, иҗо аҗшьара,

Дизцшуан Хьырбеи. Лгәеисра җыха,
Ихәошәә лбон ла лыгәтыха.
Леилкаара җаҗәан убранза,
Хьымца дланахар, ла лтәала,
Сырма уаҗа еимақык далам!..
Хьырбеи иажәә җәыш ихәаанза,
Хьымца идылтон ахара,
Деитцаргәгәә даман лгәнхара,
Нас лгәы интәлеит аңхара...

Аизараҗы Хьырбеи ишьтахь,
Магә Гәыгә-ипҗа илхәац аашьтых,
Деитәәажәеит даҗыуа-дытҗьо.
Ашкол даатцамзар уажәйтәҗьа,
Хьымца уа атәәцәә ширҗьало
Ралхәеит. «Уи иаәстаа, дихала
Хьырбеигы, – лхәеит, – ихырхарта
Дацәхьамтыр, дагоит иахьхәартам!»
Дрықәмақарт, илхәеит: «Ирықәлоу
Штаркуа, ашьауғгы шрықәло!»

Еиташьтрақәло, ражәә роууа,
Цаәгы рцаәгы, еикарауаа
Реипш, абас еилан еилыхо,
Қыбча Кадыр-ипҗа атыхәтәан,
Ажәә лган дәагылт: – Иахмыхәо,
Аазаратә цак змам, ишьтыхтәым,
Азцаара атәәцәә рҗы иаага,
Ихәрххоит, измам хырҗага.
Астатиа, агазет ианылаз,
Арцаә советаҗы иаанкыла,
Иахәақәо риашареи рымцреи
Атцаара рҗахын, сгәаныла.

Избан атзыгазет зтымцра,
Алитгәың ақәзар хзагәтәсра?

Абри азцаара мацасрам!
Излацаажэатэыз уи акэны
Икоуп, еак харххоит еицакны.
Араионтэ газет – мцымкэа,
Статиас инеилак еилымкаа,
Иаарцыхьашээз уа ианырцом.
Афакткэа риашара антырцаа,
Хашкол агха шамаз гэартан,
Нас ауп астатиа амца анарта.
Усоуп. Изфыз дзустоу акэым,
Иифыз зыцсоуаф ххэаа анакэым
Ауп аус злоу – ихазыноу!
Дарбанзаалак азин имоуп,
Корреспондентс дкалар алшоит.
Атахызар, уи дцафыззаит,
Атахызар, дырцафыззаит,
Агатэизаит, дышьхауафыззаит,
Дахьатэыззаалак ус иалшээз,
Ацэгъа, абзиа ахьыкоу ибозар,
Аус иазеигъу каитцозар,
Икэмчра акэым, хатыр икэцо
Имарехэатэуп, амца дыкэцо.
Уи ацынхэрас дыкфацала
Дахкит Хьымца, игэы тахкьоит.
Хцафцаэ ракэзар, еилацала,
Зымца ихьарцшуа имцахахкьоит.
Ари ирцафратэу мцоума?
Шэарт, арцафцаэ, шэыбла хцоума?
Қытала ацафцаэ ааилыхуа,
Еижэызцара анырра рфыха,
Реичырчара цакыс иаеи?
Уиоуп хаизара зкэу амца
Сшэыхэоит, арцафцаэ, хькэкыла
Хаизара абрака иаанкыла,
Ацафцаэ аухажьып афныка.
Ишыжэбо хдиректор дыкам.

Уи данаалак асоветаѣ
Җаизап, аймак закәу гәеитап.
Азы ауҗатцала ихышхытҗәа...
– Кыбҗа Қадыр-ипҗа, иарбан
Уажә ицәырбго? Зымҗа җеытҗәах
Иаҗазбо аҗаҗцәа иабарбо?..
Адиреқтор данаалак җәа
Ибҗәаз ыҗоуп зынза илакәха.
Уи азы дхылт җәа баҗама?

Ана, хыхь, итыҗаѣ дтәами!
Исзеилкаауам закә уаҗдуруу?!.
Нас ара шәызѣу идыруу?
– Ишҗеизымдыруа! Җатала
Исыдитҗеит. Җаимақ далам.
«Еилшәырга, – ихәеит, – шәара шәхала».
Хымҗа ихәлеитҗеит азыхәашь,
Ипҗнатҗәароуп иара иҗыхәа.
Аҗакҗхыкәра здыда ида?
Ашкол дыҗҗатәуп лахь иҗа!

– Хымҗа имам зынза хара!
Аиҗымкаарақәа җаҗнуҗҗа
Ираҗәахо иалагт даара...–
Магә деиҗрала, дырҗегь дыҗҗкьо,
Илылҗом Кыбҗа лажәа аҗәаха.
Арҗаҗәҗцәа, аиаша җсҗаха
Амоуратә иҗазҗарҗ иашьҗоу,
Иахьа амҗра шрымоу лхашҗуам
Кыбҗа, аха дыгәҗынч кәапҗа,
Лыуаҗратә уалҗшьа аҗәҗхьа,
Зымҗа дызтәом лнапы дҗаха.
Дубеи иҗаитҗазгы, җаха
Лнамҗо, илбон ахара идны..
Лажәа инаҗылшьт:– Дубеи, даара
Ақәзбра зҗахыҗҗәкьоу иакәны
Испҗхязоит. Уи иажәа еиҗакны,

Иара иоыза диҕагылан...
Дубеи, иуасхэоит хықэкыла,
Икоуцаз еижьага шээртан
Икоуп, оызарам, ихэартам!..

Аимак иамазам еихсыгыра.
Кыбча дылҕагылт дацрала
Магэ Гэыгэ-ицха. Хьымца хеыхра
Имоуа, ашкол ицарала
Алеишэа лыхьчошэа, лажэа,
Икамлазеит цыа иааиташэа.

АБЫЗШЭА АНЫКАМЛА, ИКАМ АМИЛАТ

Еивагыла Хьырбеи Хьымцеи,
Инеиуан, реимак изакэымцуа.
Тыцхацэак дырнызбон Хьырбеи...
Рнаос, абжьяанда оадахьала,
Иааиуан Адеи Шьякэеи бжьала.
Иаангылан, уа роызцэа анырба,
Ирзызыроуа ицшуан. Шьякэа
Ғаалтит дыхэмар, лыбжыи еицакуа:
– Еи, уа инеиуа, шэарт, ахацэа,
Зан леицка зшэым, мацк шэаахьацэи!
Шэыбз аҕэра аужь, атрышэ иасуа,
Иахзалыршом ус шэымоасуа!
Хьымца, Хьырбен – ашыр-сырхэа
Иаахатэит, иакэымшэо ирхэо...

Азгабцэа абжьяанда иахыкэша,
Рҕаархеит дара рахь цшышьала.
Ацкэынцэагыи урт иахьрықэшэаз
Ргэи иахэа инырцылт:– Ус хаала
Шэареи хэреи иахьа хэеилгом.
Излахамоу ала аилкаа,

Аңсуа згаб ишәҗакын лызбахә,
Лыхдырра кәыншыа шәылнызбон...

Абахча ахьяаимкьоз, ахәы цшзаҗ,
Наскья, лада амшын ихыңшыло,
Аҗада, ашьхара ахчынгыла,
Икәгылан ачандар. Икәпшза,
Иамтагылан уака ишәтышха,
Атаматцла ибыбышха.
Ани лыпца қымфафыли
Иреипшха, урт уа еидгылан.

Ачандартцла шака ахытца,
Зкы шықәсоума, ма иахысуа
Икоума, здыруада? Игылоуп,
Амахә мазгәыт дукәа еитцыхны.
Ашьап агәаҗара җыла
Уаҗ дтагьежьуеит, ихы шытыхны.
Жәаҗык рнапы еибаркы иакәшом
Ашьап ашәпара. Абрака,
Ажәлар рзеипш уск ианаргәакуа,
Реизарта тыпс ргәы иакәшәон.

Ақыта ааигәакәа зегь хытцны,
Иаауан рразкы рзбырц иазхәыцны...
Цшыа тыпцас, нас тоуба шытарцон,
Рыпсадгылаз рхы ишаеигзо.
Ижәлар рлахынцда иеацәхьеикзом
Ара икәыз. Игәрагь харцон:
Жәаа рзы Акәа иахагылаз
Асоветтә бирак аанкыла,
Рапца днагыла «Къаразаа»,
Лакобагы абра дықәхьазаап!
Азәк иеипш Лакоба игәра харцан,
Нас аменшевикцәа хьарцан,
«Къаразаа» иааргт ахақәитра!..

Аңстазаараҕе ҕеыцк ахьхитра,
Ауасоы еснагь игәы ихоит.
Аиаша аилкаараҕе ихәоит
Аимак-аиҕак. Уажә араҕа,
Ҙандари тамеи рыбжьара
Реынкыла, илеин уа хәдаҕа,
Аиоыццәа аимак рыман даара:

Лыхшыоццак шыақәырғәғәо Шьякәә,
Дцәажәон уаҕа дмыццакзакәә:
– Самсон Ҙанба и-Меншевице,
Аңсны Ҙаным – лхата леиха,
Лыдгьыл шигәаңхаз лцәизо,
Дигарц «дшылҕынцәаауа» анлеихәә,
«Мап» ицәкра камлеит машәырны:
Лшьамдгьылаз дышлышьтәз дырны,
Лцәанырра лкажеит дфырцхәысха!
Аха аңсуа хылц Михако,
Аминистырхараз дгәәҕуа,
Дымцәқәяқьон дгаза хәысха.
Иахәшьагь атәым уао дыниҕа,
Иңсадгьыл аҕира игәиҕан.
Нас ихәшәхәи, шәарт ахацәә,
Аңха лакәу, аңа иакәу,
Иҕоу зыхдырра иахацәә?!
Инлымылдан ажәә Шьякәә,
Ада дналагт: – Акреимазкуа,
Акгы рзеилоуп, уи хәарақәм,
Аха ихәатәу уи акәым.
Ахшара рабшьтра иацәтәымха,
Рхатәы бызшәә ажәак рзымхәо,
Змилат ирылцсаау ирхабга,
Ран даңсуа, убас рабгы,
Издыруеит аңсуа таацәара,
Ибжамчамызтәуа зыхшара...
Ҙмилат рыбызшәә есаира,

Уи иқәнархоит изхәо маңха!
Ахацәа шәгәы убри шңачха?..

Хьырбеи Ада лахь бла хаала
Дыңшуан, игәатца чыхәчыхәуа.
Нырра гәбзыгзак дҭахала
Даман, лара лышҕа ихо...
Шьакәа ҕаалтит: – Мшәан, лхатца
Даңсыуазар, уи дабаца?..
Ихатәы бызшәа ихшара
Ирзымдыруа, дзакә абуузеи?
Иабшьҭра змырзра абиңара
Раазара еихау дызҕеузеи?!.

Ашьацра иаалихын ҕеимаак,
Инхьишьит Хьымца атама амахә.
Ҥынч-Ҥынч иеналеигалт аймак:
– Аңҕа, аңа хәа еишәтә хамам.
Зыжәлар рлахьынҭца змам гәҭҕас,
Дҕамлароуп дҕазаргь, дыңҕазаргь.
Азә агәнымыәра ирхазаргь,
Дымцарц абиңара дналҕшша,
Инеигзалароуп уи уалҕшьак,
Ауал – имариоу зегь реиҕа,
Аха иреиҕау ҭакыла –
Иҕазҭо амилат еидгыло:
Ихәыцқәеи иарей неидтәала,
Дцәажәалароуп – ихатәала!..
Ан лус еиҕа иманшәалоуп;
Лхатәы бызшәа лкыкахш иалоуп!
Лаңсшәа гәбзыг лыбжьы хаара
Иахалар, дтәымхом ахшара!
Хәарақәны иҕам дышиашоу,
Иан Коменски – арҭаф дузза.
Иара иаамҭаз имхәеит баша:
Аб зыхшара еснагь ихзызо,

Нак ихатэы бызшэа нықэтца,
‘Еа бызшэак ала дывдэықэтца,
Атцара исыртцоит хэа игылаз,
Диеицшуп, асаби даанкыла,
Макьяна аныкэашья имтцацкэа,
Имаха-шьаха мғғэахацкэа,
Аеықэтэара исыртцап хэа
Иалаго, изеиғьу кастцап хэа.
Артцаф дузза иихэаз ажэа,
Икам иахьазынғы ихьшэашэа –
Хшыфортцагоуп, цэгья ианаала,
Ха хапсуа бызшэа лымкаала!

Насғы хбызшэа убас ибеиоуп –
Бызшэас икоу адунеиаф
Шьтыбжыыс ишьтырхуа зегь амоуп!
Апсуа бызшэа зёафьы иааиуа,
Икам бызшэак дыззымиааиуа –
Ашьтыбжыкэа ибзаф ихиами!
Хара апсуаа, хара ххала
Ххы хамфакэозар хлахала –
Хазхаларцаз гэата-бгата,
Асовет мчы зегь хнафетит,
Ахэацапшь еипш, фьыцха ицаша,
Цьоук заа рыбла тыруеит баша.
Зхатэ пату ззақэмтца ихьатцу,
Даеазэ итэы хатыр изақэу?
Еилкаауп зыгэра гатэым шиакэу
Апша ахьаслак ихырхэо иацу!

Ххатэы бызшэа, иахья гэгэала
Иктэуп! Ишьтыхтэуп лымкаала!
Диашоуп ха хтцарауаф дузза:
Абаа фьыр, афьыц дыргылоит,
Еица ихырцоит ацха цыржэар,
Ауаа мацхаргь, еицагылоит,

Аха амилат аныззо –
Рыхдырра наӳ инырпыршәә,
Рхатәы бызшәә иахьуа гәамтә
Иаиырцәыз ауп, хшыӱзышьтра амтә!

АИЦӘЫХЪАРА

Лцәанырра хаа дахъан Сырма,
Лыпцтазаара арма-гъырма
Ицеит, дымхиуа, дышьтрықәца.
Азә цъара амӱа иаша днықәтә
Дылхылапшуа, лгәытцха иалхәо
Лразъымхеит. Аӳама ӱалхәа
Иршьит лгәы, анасыц азнеиха
Амразакәа, уахь ианеиха.
Иршьит лаапынра адунеи хаа!

Иаалыркъан дихыркъа Хъымца,
Ашкол алгара дзахъымзо,
Аус ӳалеит илзылхымго,
Дыкәнархт адунеи дазымкуа.
Лашьейхаб гәакъа Рацта
Иоуп лынасыц анышә иазтә!
Иаӳар ӳалом Хъымца избәхә,
Дцәылхуа даиргоит анызба:

– Адунеи машәырла иқәлаз,
Аиатым-ччиара зәықәла
Иӳоу, анеитамхәа, ишпыкәу
Сахәшьа дивадало дшықәу?..–
Рацта длырбыжжуан дмаашьакәа,
Раб иаӳәшьа леишәацәгъа Кәакәа...
Ашьтахь аӳаацәа леицәажәан,
Цанчагь иңеи иаӳәшьеи ражәа
Нышьақәиргәғәеит: – Даара гәытцхас

Саргы акраатцеит исымоуп.
Сшэоит, хьымзгык ххалырҕарыма?..
Убри акэхеит– Сырма рыцха,
Дладыртэеит ашкол даакэхны.
Ашэкэы ацынхэрас агэыр шытыхны,
Аколнхара аказармае, Агэыр аркы уаҕа ларма,
Ларҕа нацэкьарақәа шатцкөаз
Лымбо, лгэыр иахатцо абҕыцқәа,
Ататын рыцуа, дтэоуп дкахэыцуа.
Абас цаалыркыа ашкол дтыцуа
Икалап хәа лхы-лгэы итамызт.
Ари иашан иагьахэтамызт.
Лашьа леишэацэгьа ак ихэаргы,
Лаб лыцстазаара дахаргы
Цьылшьон, уи лара лзы дныхан.
Агәра лгон лара лыгәтыха
Шеиликаауа, аха башан....
Далкаа диман иара иашан,
Аха еснагь итаацәа раха
Имазамызт. Зынза ацсгаха
Иматцура мыжда инамто
Икоушәа, ицон Цанча иаамта.
Ишьапқәа днарымго, аарла
Уаха цхабжьон ауп дангәарлоз.
Ишцаиурыз, иди харас,
Еснагь тамадас дкарцозар.

Уи ақыта аколнхарае
Имоуп ичыгәза атыц пхара.
Уи атыц нкажь дымцозар,
Ишцаиури, ахтацәыха
Иртом, дыргоит сасра иха...

Рқытсовет ахы – Тапанча,
Рколнхара аихабы – Манча,
Азавхоз уа – иара Цанча,

Арт ахшык нцәкәәоуп рқытан,
Иҕам рқытан арт ирылам.
Иргәәпхаз дынхоит урт рыла.
Ак рымазкуагы дразҕыдан
Даакәдырхоит, дырмышәар амуа.
Манча илақәа цамцамуа,
Ихәы ицәырфазшәа Тапанча,
Денқәәәәа уа рыгәта дгыла,
Еишьтагыало ақыта ирылоуп.
Ғааитүеит Ҙанча ибжыы тахәанча:
– Ашызцоа, ұым, планс ишәымеи? –
Иаразнак днапыәлоит Манча:
– Мәас хазкәүцо хәа хәпшыми! –
Ибжыы пейхәәза Тапанча:
– Уаха хәхыцо сара исыдыз.
Уаха, инхада-ипсыда
Рхәо, шәәқәсыршәап сара ашыжәра!
Шәызгоит хәәқәлак ахышәызкыжра...
Шәкәбҕыцқәак итахын, истон,
Жәаха Зафас даара дсыхәеит...
Дчеицыыка уәәуп, дашыстаам,
Икачыч ххартып хнахныхәа...

Рус хадатәҕыа убри акәшәа,
Иахыа фара-жәрак ианақәшәа,
Дара рзын убри насыпын.
Рыдтацәкәыз урт нышәын, сыпын...
Акыта зынза итынхадан;
Аколнхацәа ағын анхара,
Аха рхала, еиҕкаарада.
Еснагы ибашан раацсара,
Ироуамызт цара, шыара.

Убас рыхыит цыпх ақыта;
Анапхгацәа ушыртә икнаха,
Ажәлар аакәдырхеит фатәыда,

Ашыкәсан иаадрыхыз инаха,
Казармакаҕ инеизырган,
Аҕыықәреи хьәажьха, уаҕа имшакәа
Доус рьәаус хәта еилмыргакәа
Ишыҕаз, ахантәаф цаҕа
Манча, иусқәа зеггы нага,
Аамтала инидта Тапанча,
Иара днықәла дцеит цсшьара.
Цанча уи даргәааит даара:
Избан ус зыкеитцаз Маича,
Дзатәеимбазеи? Рколнхараҕ,
Иара иакәын, Манча инафсан,
Раҕхьа игылаз, нас дызиеиәсуаз?..
Ғырдагәа катца уа Цанча
Днатәеит, имырго ибжьы хәанча.

Аҕш уа икажьын. Аамта ыкәха
Ицон. Анхацәа агәы ишықәхо
Рбоит, игәаҕеит, аха ишҕаруа?
Тапанча ак иархәар, дмақаруа,
Изхара драцәха рыфныҕа
Иноуишьтуан. Урт иреихәон,
Хыхьынтә макьана азин шыҕам,
Иаргы дшашьтоу дара реихаҕь...

Тапанча араион ахь иашан,
Акыр иеиҕьан, днашәа-аашәан,
Аха ахантәафы дмаакәа
Калом, ус ишьтаз имшакәа,
Зны иаачха, шәахьзап хәа иархәан,
Инагылт уа рышьтахь иарха.
Иара ичхаит, аха аҕш иазымчхаит.
Аҕхаста амәа аиура анамчха,
Аҕыықәреи зықь тонна рҕынза
Еилажьыз, еиқәыжь әахьхьынза,
Илагралан, еилартәыҕьо,

Еилабааит иумыхэо чагъас.
Амца акызшэа, алѡа ахылцуан,
Аѡаѡа иркын, ахэа агэылцуан...

Панча иѡеихаб амцкъа Раста,
Аѡыкъэреи хьчаѡыс хэа дартан,
Иѡадаз иазиуа гээзѡ?
Ауардын уаѡы иахьибартам
Ала инага уа уахыла,
Дицырхрааны иеитѡбы Мамка,
Аѡыкъэреи хьѡеж уардын хыла
Ига, ицакъэа ирѡэхьан иамкуа...

Ақыѡа, иашаѡѡкъан, еиѡымран
Изѡагылаз. Азэ ааѡиѡыр,
Аркуахэракъэа шыѡоу хитырѡ
Дналагар, идырѡэон имра...

ХЬЫМЦА СЫРМА ДИГАРЦ ИЗБЕИТ

Хьымца, Сырма ашкол лаѡэыхра
Зыхъяз аниаѡа, блеитцыхра
Изыѡамѡо, ихы ахьиго
Изымдыруа амш ихигон.
Аѡх азаѡэра иѡеанеиѡоуп,
Ахы шигэдѡаз ангэеиѡа.
Ахэыѡракъэа еилаѡэатѡа
Дыркын, икэша-мыкэша аѡэа
Мааиуа, аѡх аухан инымѡэо,
Дуазыруа дазѡшын ашара:
Ажэыѡэра уаѡа агэы ѡымѡэо
Ишѡанха, ауаа ирымѡо лшара.
ѡаѡхьа иааѡэырѡѡ Капулетти,
Абар Ромеои ѡьулеттеи!

Аешьроу? Ма-ап! Уи бзамыкәроуп!
Псыероуп, напѡахароуп, хьатцроуп!
Ауаѡ иара ихала икәра
Имѡакәроуп, имыркьаѡроуп!
«...Ацстазаара ануоуа зныкоуп...»
Ишубалак уи уазныкәар
Иашам, хьдароуп, ламысым!
Ацстазаара разкуп, чароуп!
Абла чыц еипш иухьчароуп!
Уцәанырра сса уаңысыр,
Иалшоит заанатц иуцәыбжысыр.
Ахьымзгшьара, нас ашыцра,
Тәыс уерымта, рхәура атыцра
Фырхатцароуп, ихақәитроуп!
Илахьынца дазңшы, кәитра
Камта, дымтәа, ибла хымѡа,
Ауаѡ имѡа иара ихитроуп!
Нас иабакоу сара сымѡа?..
Хьымца дфилософха дхәыцуан,
Аха игәңжәара иихыцуам.

Сырмеи иарей рразк қәашьаз
Изызбом, игәырѡа нхьаца,
Иейтара аус еилыргашьас.
Ихәтеи икаитцарц ахатца?..
Сырма бзиа дибоит Хьымца!
Уи уажәоуп зынза агәра анига.
Ашкол ианалгаша аґынза
Реиразкхара-збахә захигоз,
Иажәа қасаха, дышпхамшьо,
Абзиабараґ игәы дшамжьо,
Еилиргеит зынза дымѡашьо.
Аха ишңаиури? Иґанышәа
Дхәыцуеит, дитахуп дзызтцааша:
Адуцәарґ пхашьарак зныруа
Иѡызцәа, цәѡцәоуп, аңышәа

Уи аусаѣ зынза ирымам...
Ауаѣ иусаз даѣшэыман,
Иразкымѣа иара избыроуп!
Азыбра даѣын уи Хьымцагь;
Ихаѣын еихьымза-еиѣымзо
Еиѣшым аускэа хкы-хкыла
Ихшыѣ иаразон уа шэкыла.
Акакала иѣэагэо ианыхтэу,
Ѡба рѣы дааит, нас аѣыхэтэан:
Акы – лгэы иѣоу еилиргароуп,
Иажэа дшаццо агэра игароуп.
Ѡба – иѣамѣа лак-ѣакра,
Абыржэыѣѣкыа уи дигароуп!
Ла лахь иакэым игэы еиѣакра,
Нас дзыѣшрызеи? Аамѣа хага,
Аамѣа гэымбыл, уаѣ игэ иаахэо –
Аиразѣкхарахь аус иаахэо
Ѡанатѣом. Ѣынхакиѣ днага
Днаиртэап уи уажэ аамѣала...
Аха лашьѣэа агэар инѣала,
Дыргар ѣалоит, уа дааимкэкэаа.
Асѣэа ѣалахьеит мѣымкэа,
Иагьахылѣхьеит кыр иакэымѣэа.

Раста ѣгатамахжэа, иашан,
Ускан бзиарак ирѣиашам...
Аха уигь, уаангыл хэа иархэап,
Ауаа ѣэышкэа ажэала дѣархэап...
Усоуп иѣыѣантэ игэыла
Шаликэа зежэ дырѣагылан
Ѣѣэыс данааигоз. Уажэ аѣараз
Аламарбатэ ашѣа дныѣэеит,
Ѣѣэарчал апрактикаѣ дыѣоуп...
Лабраа дыргарѣаз аѣныѣа
Ускан рыѣдрыѣэгъазан даара...
Аха истахны сааит анылхэа:

– Сабаңым аразкы еишышәтәар,
Иахәтам шәымуруп, шәаагыл, – хәа
Игылт аиҳабацәа кәышцәа.
Икарцозеи, икажа ргәала,
Лабраа нагъежыт цшышьала.
– Ацхәыс закәызеи макъана?
Дышцасхылтц ацәи мацъана... –
Ихәан, иабгы дагъын азнык,
Аха иеааикәикт иаразнак.
Дкәышымзи, ица дауилтцуаз!
Ацсуара ақабз ахәта гәаца,
Афныка дааигеит ишиатәаз.
Гәырғароуп анафс иахылцыз:
Еицаффы уа рхы-рыхшара!
Насгы рәахыргзеит рцара.

Хымца ицара ныжь аамтала,
Сырма дигарц хәа дызхымцо
Аус избейт убра ихала.
Сырма имарианы дшимбо,
Уигы дазхәыц икапанит,
Илхылацшуеит лашьцәеи лани.
Аха хымцада дибароуп!
Рхала инейдгыла, еицәажәа,
Ишеигъу агәра лиргароуп,
Илымҳа иаҳароуп лажәа.

Избейт зегы: агәырфәа ирхиго
Зылшаратә икоу – зыкны днеиго,
Фызас дарбан зыгәра игаша,
Ишьтихқәаша, мап зымқәаша.
Цашьас икаитцо, дандәылтцша...
Дазхәыцит ацтәы иахылтцша,
Идгылан ацтәы еилзыргаша
Заанат ргәрәантца ишааигаша...

Абас ихаҕы аплан шытыхны,
Қыаад бҕыцк атетрад иааныхны,
Днатәеит икалам аанкыла:
«Сыхаара, Сырма, сымѡашыо
Еилсыргеит, хразкымѡа пшаашыак
Амта хтәар, хара хаицәкыала,
Нас ишхышәахо. Ххы неидкыла
Хаицәажәароуп! Татын ҕыхра
Бызцу, уа рылтшыак кабцароуп!
Хымҕада бызбароуп! Бсыхәа,
Сара сыкоуп шәааѡс абахчаҕ...
Быҕесықәршәа, иҕатца ҕсыхәак!..
Абахча еилашышыра хатәахп!..»

Хымҕа дахыыкоу аамтала,
Рхатәы хшара рразкы дала
Иҕамлазт, ргәы мышытыкәа,
Сабик ҕа дырҕшаан имҕшыкәа,
Драазоит – ртәѡаншыапы мырзган.
Ражәымта ашкәакәарахь ирзго
Иакәны, уаѡ дикәгәҕуа даара,
Изхауеит иҕәыбцоу хшаран.

Убри аҕкәын хәычы Иура,
Хымҕа иҕыаад, уаѡы имырбакәа,
Сырма лыташыас иазиура
Иеиҳәан, дишьтит ҕшра камтакәа.
Иура идтца еиламырцха
Инеигзеит. Уи аказармаҕ,
Шәырак азна аха иарма
Жәѡахыр ихшыы днеит. Ацәыртцха
Имҕо, аҕатын рыпҕцәа ааисын
Дыркит, аха уа драҕысын,
Сырма дахытәаз наҕ днахысын, –
Зегы ишәзеиҕшуп, ари шәыруп,
Иҳәан, инаиргылт ашәыра.

Ахәсақәа аха ашка еивасын,
Иандәықәла еилаџ-еиласуа,
Зегь уахь рыхшыџ шцаз аниба,
Иура иаргъа напы ицьыба
Иаатихт, Сырма лҕы даатгыла,
Хак ақьаад нацатца, еидкыла
Инлиҕеит, азәггы изгәамта.
Ла лзы ари зейгәтам хамтан!

Абахчараҕы цлак амцан,
Ирҕахәмаруа аизгәшьяра амца,
Сырма лнапы пшқа имкәытцак,
Хымца дгылан. Рыбжыы нытцак,
Иццакы-ццакуа рыгәтыха
Еибырхәон. Абахча-ҕыха,
Ацсаа бжыы рацәа хкы-хкыла
Иалыџџуан. Цьяра бгахәчума,
Мамзаргь ишәарыцоз цгәума,
Акы рбазаап. Цьюuky бжыыла,
Ға цьюuky, рхы мшаҕа, ижәыло,
«Рахрахь» цсымцқьала ахәаа ихыцыз
цхарцон, тынч мџа камцакәа.
Иара абахчара иахытцаз,
Дҕынкыло, кыр имцакәа
Икан, аха ацсаа рымчха –
Рыбжыы цгәа иашьтит иазымчха.

Убаскан дцикә-цикәуа Рацта,
Ишәакь рхианы иаанкыла,
Днеиуан уа Хымцараа шгылаз...
Ашьабыста ашәарацаџ дгәазтаз
Еипш, нас Сырма Хымца дидкьа
Лҕыналхт, ажәақәак нылҕытцкьа:
– Уџ! Хайшыуеит ауп абыржәытцәкьа!..
Дцон ишлылшоз, дгәткьа-цсыткьа...

Хьымца ишьтахь Раства иеиха
Дгылан, иҗалаз еилкааха
Имоуит. Ашәақь инацәа ацак
Раства дкылцшуан. Игеит атықы...
Иаазыт абахча еихашьшыра.
Хыхьынтә иахатәан ашәшьыра.
Ацтақәа еишьылза еилысуан.
Аҗада, ацстақа ажәфан хысуан.
Ақәаршыә абжы ашшыхәа
Игон, иааскыо арахь ашьшыхәа,
Ачауарбажәқәа уа итрысны,
Ацлақәа ирылцраауа ихысны,
Ғада ихалон еилацыруа.
Хьымца ицәыхарамкәа, атырас,
Абахчара ициаа игылаз,
Инылашьшыит уарбажәк хыла.
Аха амтәыжәәа еитцых, ихиаала,
Атырасраф иахынхалан.

Раства имазамшәа цсгаха,
Ажәыртра еилажәжәа-еиларче дахо
Дааиуан, дмыццакыр ицәцошәа,
Здакам насыцхәык дахьзошәа.
Ишышьтихт иишьыз иуарбажә.
Ахатцара, асеицш дарбан
Изылшахыоу ихәошәа дгәыргьон,
Ажәеицшыаа диатабуан дхырхәо.
Ишәақь патронак хыма-цсыма
Интеитдан, нас иишьыз има
Даагыежыын, җацхәа ихы раҗа,
Уарбажәк збозар хәа уа уаҗа,
Даацшыхәит нахьхьынза-аахьынза.
Ашьтахь уа даагәеитеит Хьымца,
Иааталашьцааит илакыцта:
– Уабаанага, арахь уабаҗаз?
Иҗауцозеи уара араҗа?

Хьымца игәы атра итыгца,
Инимыжкәә иаһаз хамта,
Ихшыџ назишьтит, еиликааит
Дышцаз Сырма, уи дизгәамта.
Игәы цсах атак неификааит:

– Ажь сфон, – ихәеит, аха аранза
Дшымаауаз уи баша жьыказ,
Итцимхырцаз ара ак шыказ,
Инацитт игәы шәә, игәамтца:
– Акачычыжь – зыжәла мацхаз,
Арака макьяна мацхәым!
Сааилахан... – Хьымца деитцамха,
Атагылазаашья ануртха,
Амц хәашья дазыкалт дфуртха.
Аха Раста ибла шхамха
Дихәәцшуан, имза дшицәымгыз.
Дахьибоз ахауа изымхо,
Ицсы ихәләчуан ифеины:
– Амыждараз ииз цеины
Иахзыкалаз, уара гәкәха,
Сахәшья лакәзаарын иугхаз...
Уара, нкыдгәгәәла-кьала,
Уахьзыџамзо укыдыззала,
Ухы гәамта, азгаб бзиа
Узлышьтоузеи, уара аччиа?
Уара – аиатым, разкыда,
Амыждараз хара хқыта
Иаланагалаз ахымдыр,
Абри ашәәкь ахы итыгца,
Икәанатцара уазхәыцуа,
Уеацәыхьча, цьым, ахымта!..

Рахатыр збоит зыкны укоу.
Уара ашкол ахь ушныкәә,
Сырма дзакәәхх убри азакәзоуп.

Аха истоубоуп, зны уақәзуа
Иҕалар шалшо, лышыта ухымтыр,
Уи лырҕьалара уаҕәымтыр!. –
Раҕта ишәақь ахы дөаха,
Иааирмақарт, имхәа уаха.

Хьымца иҕсы еиҕәыцчо дгылан.
Ажәа хьантакәа иеынкыла
Илбааидон, иара ак иеытҕьар,
Ғеик шахылымтуаз азгәата.
Ауағага иажәаз утҕьар,
Уаргы иөыза уакәхом зхәада!
Игәы иаатцххыз, нас еицрала,
Ибз иампсаҕьарц уаҕа ахала,
Иханыц нақәргәгәа икуан Хьымца,
Аха анкылар дзахьымза,
Иааимхахәеит: – Тәбуп даара,
Шәажәа хаақәа ирықәым хаштра.
Еилкаам уаф иҕеипш дахьашьтра,
Аха избан, азәы ихароу
Даеазәы ихы итаҕа дзықәхо?
Азәы иразҕы, нас ианбыкәхо,
Аҕскы даеазәы ианимкуа,
Азә ихәта еазәы ианимго?..
Сара исхырҕьа шәахәшьа аҕара
Даҕәышәымхын. Сара ахара
Сыздар, сықәтцеит – шәқыта нсыжьуеит.
Хымшуп, ашколгы касыжьит...

Нахьхы, наскыа цьара ак гәазтаз,
Нас цшыхәртас изкыз Раҕта,
Иаҳазомызт Хьымца иажәа....
Сырма Хьымца дныжь лытрысра,
Инашьтарххы Раҕта ихысра
Дааннакылт дзымцо, дыргәжәажәо.
Хьымца дишьыз цьышьа, рыцха,

Илзымцәахуа уаҕа лгәйтцха,
Дгәынқыуа, лылағырз еихшыла,
Дыңшуан нахьхьи, наскья дгыла,

Хьымца акгы имыхь данылба,
Уаҕа ажәыртра днылпа-нылцо,
Ҙапхья Сырма наҕ дандәыкәла,

Раста дгәеитеит, аха азнык
Дизымдырзеит. Хьымца иқәлак
Иакәыз җишьеит. Нас иаразнак
Ицәа иалашәт иахәшьа шлакәыз.
Аха длыхьзаны димбакәа,
Данизеилымкаа уи дытцкьан,
Длышьталеит ажәыртра еимыцкьяа...
Ажәџан еимкьазшәа имацәысит,
Инашьтархх ааигәа икахысит.
Кырцхушәа ақәаршыџ аҕәкәахәа
Илтәлт, инагзо ахатә гәахәа.

БЗИАЛА, СГӘЫ ЗЫБЛЫЗ АҚЫҒА!

Игәґакы хьбгәлеит Хьымца:
Инап Сырма иахьылхьымзо
Дырцәахит җара. Дахьырга
Иҕам азәы уаҕа идыруа.
Агәы даақәхатцәҕеит дуазыруа.
Ма ҕазшьак наґа, лхы цәырга
Иҕалымтцеит ларгы дыррак.
Уи ақәґаразы дыхьшәашәоуп,
Лымџа алхра зынза илылам,
Лнапы лыважь, дыңшуеит дгыла...

Хьымца итәала кыр днашәа-аашәан,
Иџыза, иқәла зыгәра игашаз

Азэык, ыцъакгы назикын,
Аха раацсара зегь башан...
Абас дахьымзакэа изқәикыз,
Изымдыруа ихы ахыго,
Даақәхеит агәрѡа цәгъа ихыго.

Ицсықәаран, ихы азкыдын,
Иагьнцааиуан иара ацара.
Аха уажәшьта уи ақытан
Ихы изықәкуам, цъара дцароуп.
Мѡышан аены. Ашкол ашта
Нхазшәа иара иеипш иқәашьдан,
Иууаза цсы зхоу азә дтаршәым.
Агәашәгъы уа зырза ахаршәым.
Дынталеит игәы хьоу-хьоууа.
Ацсакәа рыцх еицырхәоуаа,
Агәашә ахьынтә ашкол ашә ахь
Инагоуп. Днеиуеит дрыбжьала.
Дықоуижьтеи нақ дацәкьала,
Уажәшьта ѡажәа шықәса цуашәа
Игәы иабон. Ашә аркымызт,
Дныѡналт иккласс. Ипарта
Ахьгылаз ахь днеин, итәртаф
Днатәеит. Сырма итахымызт
Длызхәыцыр, аха иауама?
Иахьеизынхалоз рхала,
Иахьеибырхәалоз ргәала,
Илацш адымхалар хәшәамам...

«Умцан!.. Хнумыжьын!» – еицхныхәхәо
Рыбжьы дыргон, игәы рхьыблуа...
Магә Гәыгә-ипцха, нас уа ибла
Даахгылт, дақәко лыецныхәа...
Кыбца Кадыр-ипцха гәыраз,
Ацәѡ зегь реицха изырдыруз!

Дабаҕоу, ашкол ахь дтымтца?
Иамуит лырцафара даҕаымтыр.

Днапхгафызар, икәа иҕало,
Еиҕабыс иааилак ирнаало
Магә Гәыгә-иҕҕа, Кыбча днықәца,
Лара даанхеит ара дчыгәза...
Иҕцара ианашыҕаз пыхыа
Еиҕш уажә Хыымца уаф дицрыхом,
Иарбан дықәзго наҕ иха?
Изакаызеи игәы иҕыхо?

«Абри ашкол ашҕа уаанза,
Азаб ухугахьан уанза...
Инагза, инумыжын, уалга!»
Бжык игәқәфуан абасшәа.
Аха даеазәы ибжыи гозшәа:
«Иухамштын ауафратә уалгыи,
Уара лқыҕаҕе уаан ацараз,
Иухҕаны лышкол дынтыга
Ддыртәеит – иудлеит ахара.
Уи гәамҕакәа, ухы мацара
Уашыталар ауп ацәаҕеыга».

Мап, аанхашыа имам Хыымца.
Игәыблыра ду зыдхала
Иҕоу ашкол иауам дтымтыр.
Игәы тыҕц ицон ахала.
Дфагылт, илағырз хыҕәхәала:

Бзиала, исызгәакыоу спарта,
Исзафызаз ан лгара!
Бзиала, ашкол – ахшыф кәарта,
Ацара-дырра азлагара!
Бзиала, сыкласс лашара,
Ахшыф-теҕе, изқәым еицакра!

Бзиала, сырцаџцәа, ан лыхшара
Реицш исзыуаз гәцаракра!

Бзиала, исызгәакьоу ашта,
Исцаџызаз сыхәштәара аеҳәа!
Бзиала, амџа, са сцаџра ашьта
Зынпыккалоу, укамлан укьяеҳа!

Бзиала, сгәы зыблыз ақыта,
Зчеицъыка гәтыгыгъаа ҳалалу.
Саакәхазаргы ара сразкыдан,
Уцеира сырпхашьом – исуалу!

Абзиаразы, сџыза, сықәла
Сашьтам ацстазаара цсыла.
Икаларгы сшәылтцны сдәықәло,
Сшәылагылоуп гәыла-цсыла.

Абзиараз, Сырма, схьыртәатцәа,
Сразкымџа, измауз бга еицыхра,
Сынасыцхә џатцхаха шьтацәа,
Сыбзиабара хаа, са сгәыгра!

Хьымца игәы былуа, ихьоу-хьоууа,
Дгәырџа хьынтаха, дкахәыцуа,
Изымдыруа разкыс иауа,
Днеиуан, ақыта хәаа дхыцуа.

Аѡбатѡи ахѡта

ТҚӘАРЧАЛКА

Аидара шытыгга машына
ҘагѡаҘасуа, аган хынаа,
Иакѡтѡаз бҘаго, еинкыа-еиныруа,
Пшьшьала иналсын Очамчыра,
Аѡынанахт Ткѡарчал шыказ.
Камбашь уардынҘас иныкѡ,
Акѡуа еиҘш ауп амаа ишыкѡыз.
Ҙыа иаанкылан, азы ахарҘѡн,
ДаѡѡаҘара абензин ҘарҘѡн.
ГѡдоуҘантѡи шыжь идѡыкѡлаз,
Амш кыаѡ ахѡларахь ианныкѡлоз,
Инеиуан икѡс Аалзга ацҘа.
Ауаа рхы Ҙкыа, иааҘса-икара,
ѢымҘран, рыбз ркушѡа иацҘа.
Ҙыоук тѡан ирхамкѡа рыҘскѡарак.
Ҙыоук ржѡѡахырқѡа еибаркы игылан,
УрҘ игылаз Хыымцагь дрылан.

Ашьхеи ақыҘеи рхѡаа аѡынза,
ИбарҘан ѡахьхынза Хыымца.
Иара дызлыҘыз икыҘа,
Ашьхара ашьапаѡы икыду
Ианишьалон, арахь ааира
Иаѡыз – иааигѡахоз есааира.
Аѡада, ашьха зыхчынгылоу,

Абахчарақәа еиҕынчылоуп,
Ирыгәтылак аҕсуа нхарта.
Аалзга нырцә, аҳаракырахъ,
Ақыта шьахә Гәыҕ ибартан.
Хьымца дазҕлымхан, идыруан:

Аҕсны ахъз-аҕша хьчо изыычо,
Ацарауаа дуқәа ыыцъа,
Аҕсуа критика аҕхьанеицәа,
Абри ақыта ишатцеицәоу!..
«Ажәытәра иагаз» ашымта
Шыҕоу абра иалцыз имтан...
Мизан ироль зны дыхәмархьан:
Сырма усқан иахәшьа лакәхын.
Даницәдырз, имала даакәхан,
Иашатцәҕьоушәа, игәы инархьуан...
«Уажәшьта ҳаицәызтцәҕьону иашан?
Иахмоузои нас уаҳа еикәшәашьа?..»

Амашьына, блаҕьа-бласуа
Инеиуаз, гәҕәала цъара интасын,
Еибак-еибашьтуа иангылаз,
Рьҕерызынымкыло, еигәтасуа,
Еиланажьит хыла-гәыла.
Хьымца дкамҳакәа, иҕеынкыла
Дгылан, акабина аанкыла.
Зҕаб хышк, игәеитәхьан уаанзагь,
Илкын ижәәа дахьынҳала.
Уажә гәакьатцас, иибо изхамцо,
Лнапқәа икәыршаны лхала,
Лара дылтәхазшәа разҕыла,
Дилацаб, дылгәыдкыл дгылан.

Икәмшәышәза лцәа-лжыы аҕхара
Ахьидыз, маза гәаҕхарак
Ито, идақәа чыхәчыхәуан.

Гәхәарак хааза иарҕыхон.
Лара лыблақәа тырхаха
Дааитцапш, ианлоу аңсгаха,
Икам цыхәтәа змам агәхәа
Лхәошәа, пшьшьала лнапы дөаха,
Ҙаңхәа имахәар аанкыла,
Дааидцын, лҕыриаша дгылеит.

Хьымца уеизгы лнапы иныруан.
Арахь дгәеимтөшәа кәитцозаргь,
Дынидхалалак дидыруан...
«Илхәарызеи Сырма илбозар,
Ижәәа шылку даҕаа пхәызбак?»
Убриоуп иара дзызхәыцуа...
Игәнаҕа рықәшәаит дихызбааз,
Сырма уаҕа игәы дтыцуам.

Ажь афөы хаа наҕ ихьатцит.
Ашьха ҳауа лас цқьа пхьаца,
Ҙауа хьантак итцәматағьза,
Ипынца интаст икәағьза.
Ақыта ааныжь, митә мтыцкәа,
Акалақь, цьара иахьыцкьоу
Узымпшаауа, ачышә ахьтата,
Гәам кажьыртоушәа, еилатата
Икәз иналалт пшьшьала.
Ауацьяккәа ажәәан иалаз,
Бзырбзан гәыцәтцас иахагыла,
А-ГРЕС еихачаҕа гылан.
Иахылыөруан аләа еикәара,
Аләак ацрышәшәон ибғьыжәны,
Сырхәы еикәатцәтцас ихәмаруа,
Ҙамтак аҕауаҕы ичыжәын.

Җадаһытәи Кәазанҗа анҗеитәха,
Инықәсын цаҗа Аалзга ацҗа,
Амашына аматор иатҗа,
Иҗыхәнеит абҗы кааметҗа.
Җнык аҗаҗҗа иаатҗыла,
Хымыца ицны иааз еидкыла
Иаазгаз, даатытҗ акабина,
Усҗәартак ахь дыҗхалт дыҗны.

Дыклахәтәәза, зынза иоура
Бзиан. Ишықазҗы ашоура,
Игәеитәит иаразнак Хымыца,
Икәәҗ жәпа шыацҗштәыла
Ахәынтәра еибаркын аахыһынза.
Аибашыра аамтәз Аҗынцәтәыла
Зыхычоз аибашыаы еилкә-еилгәәәа
Шиакәу җашыом, ихы шытқәәәа.
Хымыца ари ахатҗа раҗҗа
Дахыба Гәдоутоуп. Ақытантә
Данлеи, цыара тзамцк икыдыз
Алаҗәара ибан, данаҗҗа,
Ааҗҗара ақәҗитырц азәыкны,
Днеит уа, адрес ахыарбазаҗ.
Убракоуп, аразра иҗықәны,
Аҗсуаа рашыааигәәза – абаза
Абри җасарбеи дахыба,
Уброуп иахыеиликаа ихызу,
Дшабазоу, ишижәлоу Зыба...
Уи иахы дныҗналаны дҗыхыза,
Астол днахагылан, даазцаз
Иеихәеит, дшахтиорхарц шигәитәу.
Иара дхааза салам ниитан,
Лаҗшыла даамидан, диатцааит:
– Ишсоухәара, шаҗа ухытәуа.
– Жежә шықәса абар шыта сыртысуеит.
– Ашкол уалгахыоума? – Стытит.

Уи уажә аамтала сақәыцит...
– Узлазбо,еилкьоу ардысуп!
Умццакыкәа, цқьа уазхәыцу?..
Иқамлааит угәы уақысуа? –
қасарбеи иауит агәфара,
Хьымца дшаниаз цьа гәпжәарак.
Идитт инеигзарц ицара...
Аха Хьымца имхәа игәала,
Ашахта дахәон дацрала:
– Сыгәра жәга сшымгыло азә ишьтахь...
Ацарахьгыы сцалап шыбжышьтахь,
Аусуцәа рышкол сталап...
Ишымариам здыруеит, мцымкәа,
Аха сықазарц схьыпшымкәа,
Еилазыгзап уси цареи.
– Изауша агәахәтәы хьзара!
Садгылоит, иузбыз хазыноуп!
Аха саргыы цқарак сымоуп...
Аццакра – иқалоит иахьакәым
Укылнагар, хнырхәра ахьакәым.
Иқамлац ашәыр – ахамца
Ғухыр, иузнагом уеы амцахь.
Аццакра бзанцы уахамшьан.
Згәы итоу ззеилмырго дуафамшьоуп!
Зылша дырны зымәа иқәлаз,
Дқалоит дрылпхаа ифыза, иқәла!

Ауаа зегь цсабаратә хамтан
Гәртцкәылк-гәртцкәылк рцәа иалоуп.
Иззыңшааз дарцшзоит – ималуп,
Дмацьанахоит изызгәамтаз!
Ауаф имфатцәкьа днаныца,
Дарцшзом дгылар иахьытыңым!
Ҳаицәажәап, нас мчыбжык ашьтахь
Уаа уахьымхәыр, умацәа аашьтыхь...

Мчыбжык ашьтахь данлеи Хьымца,
Аикәшахатга ныкәитт иапхьа: –
Умцакыкәа иахәо уаҕхьа,
Иугәамҗозар, унапы анумцан.
Уа акгы анымызт Хьымца игәамҗо.
Разк хазыназак шиҕамҗо,
Аханатәгы иара идыруан.
Амахәҕ ус җабаа ацәхьатра
Дашьтам. Дзынихәаҗшуам аатра
Иавоу, уи акәшәа ауаҕ дура.
᠙-напыкла аус аанкыла
Иаҕу иоуп ауаҕ, ехангыла.
Ахәыцрақәа еихьымза-еиҗымзо
Дызлаз даарылтит уа Хьымца.
Аддыхәа амырдуан итала,
Җасарбеи азәи еишьтала
Илеиуан җасарбеи рызҕитын,
Зегь ишьталарц адта риҗан,
Еибак-еибашьтуа, илкаҗо,
Ирықәтата алҗақ, асаба,
Амашына илалбаан, адгьыл
Инықәгылеит ршьапқәа дысза.
Ааигәа крыфартак инадгылт.
Ашә аҗхьа ахәақәа еилаҕәыруан.
Иахьыҗналаз амҗқәа ғыруан,
Иаархапапеит җаха рымҗо.
Инапкьа-шьапкьо, амҗқәа җхьацо,
Аха крырфон рхақәрҗс, ҕымтҗа.
Җасарбеи ицааиз ахатца,
Идикылт агәыҗ ауыха.
Хьымца игәы зхьыблуаз зегь реиха,
Җасарбеи дцеит аҗсшәа нреихәан.
Аҗшәма ҕыц ироуз дуаҕ духа,
Зҗаара гәамҗо, иеыруадаҗуа,
Дтәан, икарандашь ак аҗуа...
Ашьтахь дрыҗхьан ааигәа җнык ахь,

Афбатәи аихагыла ихәныга,
Җажәихәфы уаа, хатәи пхәыси:
– Ишышәтаху шәеышәша, исуси, –
Ихәан, х-уадак итыкка иҗаз
Инрыфнеитдан, иус пшьа шыахәла
Инеигзашәа, илакта тахәла,
Дындәылтын, наҗ дцеит ифныҗа.
Аихатәы каруатқәа гылоуп,
Цәартақәак – ачахәтцәы згәылоу
Рықәуп, уаха хыза, хчы ыҗам.

Доусы ргәала уаҗа ицәырга:
«Рыхәта аргама цьюкы ишырго...» –
Ицәха-шхауа иаилалт азык.
Аха Андреи зыхъыз ахатца,
Втоматк тирҗьошәа, инацәа ацак:
– Москва дмыргылеит иаразнак,
Агәра жәга ацстазаара апышәа,
Ишәоуз җәнымшыакәа шәанышәа,
Ишцашәымами лазара!
Җалагыла азы бҗазара,
Акырцх, ачыхь, акы иахҗәнамкуа,
Атабиа хтаиан иагыраан.
Ахауа пхоуп, ахьта шәамкуа,
Акаруатқәа ацәырта рықәтца
Ианшәоу, ишәтахузеи уаха?
Ах иеипш шәыҗоуп, пату шәықәтца!
Доус шәтыҗ ылшәх шәымхьахәа-җахәа!
Лашьцар шәаакәхоит, шәыбла акамбо.
Афымцагыы иамам лампа.

Зегь аацапшт атуан, афымца
Апатронқәа тацәын... Хьымца
Акәакьташҗа инаскьага
Игылаз каруатк днықәтәеит пшьшьала.
Азҗаб хышгыы, лчамадан нага,

Иаңхъа игылазаѣ лхала
Инықәлтцеит, иааигәа диарцаз.
«Сырма длеиңшзар ҕъара акала?» –
Дынлыхәаңшит цқъа дибарцаз.

Иҳалалза лыбла гәыҕра,
Ирхуп агәрџеи агәыҕреи.
Лңынтца хашәшәала хәыч ҕәрышәза
Лхы-лҕы арңшзоит, цәгъа ианаала.
Лкышәкәа ҕахә-ҕахәза, иҕәмшәышәза,
Абзиабара иаҳәоит рхала.
Лыцламхәа ңшза, лыхәда цқәашаа,
Сырма леиңш дыңшзатәҕьюуп, иашан...
Аха уеизгъы Сырма длеиңшым...
Сырма леиҳа аурыла дкәәфуп.
Сырма қарала еиҳа дмацуп...
Ишҕабзиаз уаѣ иңеиңшу
Заанатц идыруазар, усқан
Дривсларын иитәым аусқәа...

Хъымца ихааза аңхыз далоуп:
Сырмеи иареи ҕынч еидтәалоуп.
Еидыҕәҕәала рғанқәа еидыхуп...
Лнапы икәырша дылкыхуп...
Нас ииахуп урт еилацәа...
Ус ңшьшьәала даалцын ацәа,
Даахәны иааиңсахит ииашья.
Абар ассир – уаҕа иганаѣ,
Ңхызи иашеи еилаѣашьо,
Сырма диваиоуп аргамәа...

Ашырхәа дѣықәтәеит, дытрысын.
Алашәра узалымңшуа ирысын...
Ахыр-сырхәа ацәа иалаз,

Азэы иркыаҕуа, ҕазэы ироуа,
Рыхадабжыы еилаҕсон еипхытроуаа,
Илымхаҕе рееизго инеилалон...

Азэ дицшьтоуп иара, иашан.
Дымтцаа-дымҕшаа иара ииартаҕе
Дарбахарын ас ииашаз?
Алашьцараҕы дибартам.
Азҕаб хыш лоуп иоуз гәшарас,
Уи лоуп зыгәаҕра гәҕәоу даара.
– Саҕоумцан, – лхәеит хәытхәытла, –
– Сымацара сшәоит, умгылан,
Уиа, – лхәеит, инапы аанкыла.
Днаиеит. Дкәмшәышәза данидла,
Днеилбзааит иауразоуроу Хыымца,
Идақәа иртахәмаруан афымца...
– Саҕоумцан, – лхәеит инытцак.
– Сымацара сшәоит, сумазтцаа,
Алашьцароуп арахь саазца... –
Иаалырҕәҕәеит инапы лгәтцак.

Амыкәмабарақәа зхысхьоу
Дреиуоуп ари азҕаб Машья.
Жәаа шықәса роуп дызтысхьоу,
Аха илхылгеит митә гәршаша.
Афашистцәа, лара ишылбоз,
Лани лахәшьеи ҕахәа абартцае,
Агаз нақәтәа, алша ахылббуа
Ирблит рышны, амца ацрарцан.
Амца рцрала, цәҕьала игәәкуа,
Иналаблит дарҕы уака.

Ла лабду дима дыбнала,
Агәлара шнык ишналан,

Убрантә илбон арт ахтысқәа.
Ашьтахь, уи лқыта аамтала
Ҳар хәтак жәыланы илталан,
Афашистцәа – цәгъара ңызкуа
Иҕамыз, ңызхаа интартан,
Ҳажәлар иаанхаз ажәа рныртцеит,
Атыл ашҕа ихтәәны ихьатцырц.
Лабду дима ддәықәлеит Машья.
Аихамџа иазцеит ириаша.
Вагонк инталеит. Аихацыр
Еиҕш, уи аешелон абжьы тцыр
Аҳауа ңызрффо ибжьытцырц
Аҕынананхт, рхабла ааныжьуа.
Нас ишьтхысааит, амч еиужьюа.
Аха абар, рацәак мтцыцкәа,
Афашист ҳаирпланқәа аакылҕеит.
Акырцх еиҕш ахымџас уаҕа
Илеиуан, хәыци дуи ҕәәҕәа.
Машья лабдугыи дрыцх илҕеит.
Жә-шықәса иртәз Машья, уи акәхеит,
Тынха длымамкәа, адәы даақәхеит...
Ашьтахь Амшын Еиқәа ахықәаҕ,
Иахьзыхгылоу аҕба дуқәа
Днанагт. Уаҕа ңызбуки дгәәтә
Дырган, аҕбақәа акы днаҕа
Иаагьежьит. Итан хәыч гәартәк,
Илмоуа агыларта, атәартә,
Лара илеиҕшыз, лара илықәлаз
Рыла итәын. Аҕба дәықәлеит,
Амшын еиџырффо, ихыхәхәала,
Мрагыларахь ицон иаха.
Аикәрхага харгьежь џхала
Икнаҳан, даҕхьон лхы дааха:
«Емба». Ус рнын зегь аџыра.
Асакара, адәы хтыра,

Нтәара зқәым акаршәра афызә,
Амшын саркыа шытоуп еикәфызәа.
Армарахь, наф хара, ашьха,
Аҳаракыра ду зқәашьха
Иҕоу, еицшым цштәы хкы-хкыла
Ифыча, шәаҕыҕаҕла ибеиоу,
Агаҕа цшза иахчынгылоуп.
Аҕба, азы еиларчәа инеиуа,
Армарахь иаахьатәи пшьшьала,
Афынанахт аз бжәахалахь.

– Аҕәа! – ҕааитит зегь здыруз
Цкәына хбыцк, агәыргьа иныруа.
– Саб иахәшьа дынхоит араҕа,
Ишыбзиоу жәдыруоу Аҕәа!
Иҳабыргәи уахь ханзхырга!
Уахьоуп! Шәымбои уахь ҳахьырго!
Ацкәын дгәыргьон уа зегь реиҳа,
Аҕәа шбзиоу зегьы иреиҳәон.
Иҳәон иаб иахәшьа дшицыло,
Дгәдикылон уи гәаныла.

Ахәыцқәа ааҕалт илахҕыхха.
Ахбыцқәа ак рхәоит еиҕыхо.
Ақалақь ааскьоит есааира,
Ақалақь азцшуп урт рааира...
Аха, иаалыркыа кааметрак
Калейт, реыларкәы жәа-метрак,
Ацъаркәа рынцаны рытдаҕа,
Аҳаирпланкәа амца реҕыцкьо
Инырхууааит. Дгьыли жәфани
Еинкьозшәа уа игон абжыцәҕыа.
Инахкьейт наф аҕба агәцәҕы.
Иамазамшәа леишәеи пани,
Амшын ацәқәрца зхычәара,

Асабицәа ирымта җсгара,
Акаиутақәа ртәуа ирылан –
Ағба еикәжәан, итаакәрылон...

Ишыкалатцәкьаз еилкаашья
Лымам, илгәалашәом Машья:
Абомба анҗжәа ахпша даршәу,
Ағба анзаза далкьа дтәхәу,
Амшын гәымбыл-җьбара дтәршәын.
Леаларҗс, азафәы лыекнаҳа,
Иоумышьтуа дыҗсыргь дынхаргьы,
Илкын аикәрхага харгьежь.

Ахәыцқәа мадагь-мадашәо,
Амшын иалаҗсан зықьыла.
Рыҗерызнымкыла итаакәрыло,
Ианышәазшәа рразкьы хьшәашәа,
Атаҳь рфьлархон җшьшьала.
Азәыр залтма уа лыҗхала?!
Заб иахәшья дынхозгьы Акәа,
Дахәәеит иаразнак уаҗа.

Акәаа икалаз еигәнышын,
Афлыкақәа ирышьталт ишын...
Ргәреанымызт, ицеит аамта.
Амшын җсыцәгьа, уаф дымшата,
Зегь рцәәфеит, җшьы-хәы рыда.
Иеибган иалшәазгь дразкьыдан...
Акәарахьынтә, Машья дгәәта,
Азы иеалажь, ихы мшата,
Дызсо, зықәра итысхьаз хатцак
Даауан, аламала ихьатцау
Иакәмкәа, асабицәа ршьала
Икаҗшьхаз азыеишьыл дала.

ЛЫМАРИА ДАШЬТАН

Ага ақалақьяе Манча,
Аоны еихачаға иргылан,
Уи дыниацлаб ашьтахь Панча,
Уақа иарггы уи дигәлан
Иеыкейтцеит, ихы даахәан,
Ахан иргылт, адггыл аахәан.

Сырма Хымца дахьичәыртәах
Иара убракоуп. Агәра изымга,
Кыр дыңшыхәуан, рааигәа цәыртәа,
Аха ашта лхабар изтымго,
Илхылаңшуа, ддәылмыжь дрыман.
Лаб иахәшьа Кәакәа дкааметха,
Аибашьраҕы пхьақа неитәха
Дытқьазшәа, уи хыма-ңсыма,
Дынлыдххылон Сырма ахышәае,
Уа днадгылар, ҕа даалнышәом.
Длытқәазшәа аға – лыжәа нхарсны,
Даадылгон, нас нақ дыңхарсны,
Длышьтуан антыт, уаф дылзымбо
Иахьыкоу. Гәарпк аҕы ргәыла
Манча ионы тыкка игылан.
Ацыпҕа рыман иахымбаа,
Рыфнеиңш ионан, уа иаангылон,
Инынарцон пшак, лашарак...
Манча ипҕа дтан атара
Қарт. Арпыскгы иара диман,
Аха уи ақытахь дықан.
Хымца данықәт, ихы-игәы имахь,
Ашьтахь Сырма кыр лыфнықа,
Ақыта лызгәакяхь даамга,
Ақалақь аҕы даанкыла,
Ак шылхылтра рхаҕы ирзаамга,
Дрыман, рылапшхәаа дхыргыла.

Лашьцәа ыцъа – леиҳаб Канбеи,
Ашкол уа иҫоу, леитцбы Занбеи,
Аханатәгы уахь илага,
Иҫафын ақалақь Ага.
Илхылапшларц уртгы ирыдын.
Дыраегь, иара убарт рыдагы,
Ргәыла ааигәазан иҫоу рқытан,
Дара ирыжәлантәиу арҫыс,
Манча зыхьзу – Манча Харба,
Аколнхара кажь дыбнала,
Дыбжагыало ақалақь далан,
Манча Харба – Хьымца иқәла,
Даашьоит, иҫахым аҫара,
Даашьоит, иҫахым анхара,
Иашьа дазныжь аҫны, агәара,
Дааит ақалақь ашқа дықәла.
Убригь дара рҫы даангыла,
Сырма илхылапшуа дрылан.

Нас арахь, Манча Рогава,
Ибла ҫхамшьақәа камкамуа,
Сырма дхимхыр иҫсы иамуа,
Дхырбза-кәырбзо хазы даван.
Иумырбазо ибгара ашьта,
Лымариа дазкылпшуа дашьтан.

Абылра иацәшәаз даныҫа,
Азыршы дҫаҫалт ишибоз.
Асыс нага ақәыцма аҫыфра
Иҫаркт, иамамкәа иахьыфра.
Иқалақьтә ынашқа Манча
Днеиуан, иара ихатә акәын.
Зны-зынлагы дицын ҫанча,
Еиҫызцәамзи, инеиҫакуа,
Зны Манча иҫы шьоук еизыргон,
ҫазных ҫанча иҫы аамҫа рхыргон.

Сырма дырхагылан, рымат
Луан, урт уаха гэрѡа рымам.
Манча ианижэлак, длафѣыхха
Длацэажэон сахэшыа хэычы хэа.
Уаѡ даныкам, зынза дѣыха:
– Сыцѡа леипш бызбоит, – хэа леихэон.
Хамтак лиѡон, зны деилеихэон...

Манча, ас уажэ игэы хыцны,
Дшыкоу акэмыт дзеипшыз рацѣа:
Жьтаара дгэаран цѡоуки дрыцны,
Аха разк чыдак неихацхан,
Иѡызцэа цшышьала дынрылцны,
Зыжь иѡауаз Цач ицѡазацэ,
Ларей, нас лкэаскѣа хани
Инеидкылан игэацѡазаап,
Хара иааныжь иаби иани,
Даанѡаст уака хатэара хэа.
Дѡахэа дамоуп ацсуа хатца
Ақьабз бзамыкэ марахэуа.
Икылблаауазаргь игэатца,
(Икоуп иахѣа уаѡы иѡеишьѡ.)
Хатэара дцэмыт, ицѡеишьѡн.

Мкыд лгэы зызхѣуаз данылмаза,
Ишцэзылууаз лаб инхара?
Хатцак длаѡэан дылцшаар акэын.
Манча лара лразкы дақэын,
Днахагылеит лыѡны-лгэара.
Икэнтца иабхэа итапанча,
Ажэлар дынрылагылт Манча.
Ашьѡахь, нас аколнхара
Ахантэѡра иган, уа дыкоуп.
Ауаа рмал, раацсара, рѡара
Иара ишиѡаху дазныкэѡ
Аѡагылазаашѣа инаѡан,

Пытѡык уаќа рыбз еибыта,
Ак рымазкуагы дымшаќа,
Иртаххаз аларгзоит рќыта.

АТЕЛЕФОН РХЪЧОН

Хымца Машья лыхтыс дазхэыцуан,
Лажэа гэытшыаага ихы итыцуам.
Игэалашэоит ихата, аамтала
Лыхтысаќе иааќсараќ шалаз:
Аибашьяра аамтаз акэын, рќытан
Русхэартаќе телефонк кыдын.
Издыруада уаха дырраќ
Аарыцхар хыхь, аижабыра...
Азэы имцацшыар каломызт.
Аибашьярахь иќан адуцаа.
Аќыта анапхгацаа мыцаа,
Уаха шаанза уаќа итэомызт.

Хымца ауа иќэла, игэыла
Диццацшыон уаќа даангыла.
Ашамтаз аќелќаа рыла
Аќсны аќытаќаа рызфыртуан,
Аќба шаауа адырра рыртон,
Изылшо аеќымцаа ирцыла
Рыфныќаќаа иргарц. Хымца
Игэалашэоит, аќэцаа акэымцуа,
Ифызей иарей шарфыхаз.

Ателефон абжыы ѳыжэла,
гыхэцаэыла ишыцааз ианрыжэла,
Аќкэынцаа ыцнарќеит. Итрысын,
Хымца рацхья днеит, дафысын.
Атрубка аакницааит уи.– Алло!

Сыхиоуп иназгзарц исуалу! –
Ибжы наиргеит дыхәмаруа.
Ашьтахь Хьымца днеиуан дкәаруа,
Ақыта аназком ионыка.
Уака ахантәафы дманшәалан
Диқәшәеит, ддәылымтыцкәа дыкан.
Уи шьежь аусхәартахь дхалан,
Иказ аетымцәа згартәы,
Икеитцеит рлымхафә иназартәы.

Ацсны ақытақәа рфы ускан,
Мраҭашәара ицоз ахтысқәа
Ирыхкья ихтәаз – ионыдаз,
Адә цәхәы иқәхаз – иразкыдаз:
Ахәса, нас хәычы, тахмада...
ҭаацәа-цыҭхьаза ионада,
Иказамызт азә дызмамыз.
Уаххьа ча адаггы зызтамыз,
Ртаацәара иалархә крырфартзон.
Дарггы ацсуа чыс реанраала,
Иашьцылаанза рқышә еицрала,
Ацаара-мца алкьо рфы итарзон.

ҭахмадаки, чкәынки, пхәыски,
Хьымцараа рфы икан ускан...
Ицеит айбашьра ианалга.
Хьышца игәалашәоит иналкаа,
Урт рыҭсадгьыл ахь иандәықәлоз,
Изеидымтцуа амәа ишықәлаз.
ҭаацәак, изтахзам, еиҭымтыр
Камлошәа, итәуон изымцо...

Акәа аетымцәа шызхырго,
Изылшо рыоныка ишырго,
Хәаҭ, Цьгьарда, Отаҭ, Псырзха...
Ацсуа қытақәа ирзырцқан,

Зехынцьарантә ажәлар Аҕәә
Икылс, аҕба иазҕшуа уаҕа,
Аҕшахәәҕы еиза игылан,
Шәиман Цыгәбаҕ уаҕа дрылан.
Имачзамызт иара икәра,
Аха дыгәгәән, акыр илан.
Машья уи иахьяҕы иныкәра
Лҕакуп, данеикәха уи ила.
Цьамыгәацәҕья иарҕы иыхыга,
Днаиртәеит амшын дызхыга.

Шәиман дигеит Машья афныҕа.
Иара димазамызт хшара,
ҕхас дҕаитцеит, аха нагзара
Амоуит. Хәшықәса уа дыҕан.
Ашкол ахь дишьтит, ацара
Ибзианы лхы аззон даара!
Аҕсшәә лтцеит лара цәҕья ирлас.
Анцәә ишихәара, хаирла
Иҕан, Шәиман иалхәон «саб» хәә.
– Баба дбыкәхшоуп, исабхәар,
Уатцәы Ага сцоит, ибзаазгаша,
Бара бзы акы сеигзом, Машья!..
Даҕьеигзомызт Шәиман, иашан.
Лышәца, лшьатца – цьара ак лыҕны
Дҕаимтцеит. Иҕхәыс Маниа лакәзар,
Ан леиҕш дылбон, лхы-лыҕсы ақәца...
Машья, лхаҕаҕы дарныҕны
Дыҕамызт, аха ахәыч рыцха,
Ламысдак уа дыфлызгылан,
Лызҕабра икьяшьит длаҕрагыла.
Лыҕсҕазаара еиҕа ҕыцха
Идәыкәлеит, аетымра ҕыцха
Дырәегь лаҕхья иааи иаагылеит.
Иҕалаз уиоуп: рҕафыс хәә
Ирхагылаз, нцәахәыс илшьоз:

– Хѡаалатѡѡак ыѡоуп... иахьысхѡо
Сатабымѡан, ѡѡра шбылшо,
Насгьы урысшѡоуп, уи ба беиѡа
Еиѡны изыѡуа дшыѡам бдыруеит...
Аурокѡѡа анынѡѡа абас леихѡан,
Цѡгьарак аѡоуп хѡа ак лныруа
Дѡамлеит, дазымхѡыѡ даангылеит.
Ѧѡѡык нлыѡа, абас даанкыла,
Жѡиѡшь шыѡѡса анылхыѡуаз Машья,
Рѡѡык, иаѡсамкѡа уи ахьз зхылаз,
Арѡѡ ихьз ѡшьа длаѡрагыла
Дикьяшьын, ахѡыѡы дырѡашья,
Иѡѡырѡит ишнейуаз ашьѡахь.
Шѡиман игѡы ѡжѡо, ишѡаѡь аашьѡых,
«Арѡѡ» Хѡта дишьырѡ ддѡыѡѡлт...
Дагыишьуан, дибар, хѡарада,
Аха аѡсуара аѡас гѡѡа,
Заанатѡ, усѡан уи дѡеит дныѡѡла...

Хѡта крыѡара маѡцаран
Хыс имаз. Имѡеит аѡара.
Ашѡол данѡазгьы, шѡѡѡы аанкыла
Днамѡѡаѡыѡт, зымѡа даѡѡгылан.
Цѡгьам-бзиам, нас кѡрскѡак дрылга,
Дипломк рѡѡеиган, инрылга
Дааит нас уи рѡѡѡыс Шьхаѡыѡа,
Усѡан ашѡолѡѡарѡ ус иѡан...
Абгахѡыѡы ѡыхѡабаба,
Маана зкыла, зѡы галаба
Рыла акѡт гашья адыруеит.
Аѡшѡмагь агызмалра икыроуп:
Иѡѡароуп ашьѡѡѡѡа аѡашья.
Иѡѡшаароуп абга аѡархашья.
Заанатѡ игѡѡѡаны, ихароу
Ѧамларѡ, икѡѡѡѡѡрагь ирѡѡѡѡароуп!
Иагья ихааны иѡѡхозаргь амра,

Ауағы имыхъроуп гэзианра.
Иара изгэамтар инхара,
Амра иамазам ахара.

МАШЬА ЛАБ ИХАБАР

Хэта дцазаргы дыбнала,
Шәиман ифнрагы хыбгалан.
Гәаныла дрыцхаишьон Машья,
Аха лхы илзамта хычашья,
Ахәмга инапағы лнеира,
Изқәм акәны уаха рееира,
Ибла иаахгылт хыымзыг дуны.
Дзазымиааит ажәйтәра ицрыхоз.
– Сыфны аффы лыргеит, сцәа цылҗеит,
Цъа сзымцәажәо сыхәда хылҗеит...
Иаҗахны иҗалар, сеитамха,
Схы лыхтныстцон, данацсаха,
Сыҗканы дсымбароуп шыта уаха! –
Иажәа имхәеит дхьахәа-цахәо...

Машья лхаҗагы ихыымзгылшьон.
Лхы лцәымг дыҗан, дцәуо лҗеылшьуан.
Адәыгба дынтала днықәтын,
Дцеит лара дахьиз лқытахь,
Иахьблыз уи лхәычра разкыда.
Афашистцәа уи цҗаа инықәца,
Ашьтамтак умбо, еиқәшьыхаа,
Адгьыл иаҗаратә ипыххаан.
Аха уеизгы илцшааит Машья,
Рыон атыцгы лдырт дымфашьо:
Ауацьяҗкәа ргәыцәкәа рхыхәхәо,
Адәы иқәгылаз хара-бҗара,
Дрылацшуа днеиуан рыбжьара.
Лани лахәшьеи гәаҗуа ишыхәхәоз

Рыфны амцабз алкьо ишыблуаз,
Уажә илбошәә ихгылан лыбла.
Амѡагы узгәамтѡ аламала,
Икалахъан зегь еимала.
Аха днеиуан лхәычра ашьта
Дхыла, ипшаауа руацъаф дашътан.
Харантәи уи лылацш шнақәшәаз
Илдырит, зны алѡа зхылббуа,
Рыфны аныблы иаанхан илбаз...
Ианыкарцаз уи иац акәшәә,
Алѡақ ақәзәзәәа, уа ичацшьза,
Игылан еиқәхъшәәшәә, ицәхацшьза.
Амца тан абра зны агәгәахәә.
Машья лыкьянцъақәә ак рахәә,
Хыхъ акьякьяраф – ацхараф
Дықәтәан дыкәбафәшәә, дыхәмаруа.
Лан, иуфәацхо, икацшьза азқәә
Иаацылгон ача – ачазқәә...
Лабгъы дылгәалашәәит Машья:
Уи Афинтә еибашьяра далан.
Уахынтә дмаазакәә, дышиашаз,
Афашистцәә ххәәа иантала,
Шацхья айбашьяра мцахәцәә
Дналагылеит, иабцъар шьткәцәәа.

Лаб ихабар иахьягы Машья,
Илзеилымкаацт икоу иашак.
Илыздыруам ицсы тазар,
Рыфны ирфыцзар, даахъазар...
Абас дгәгуа амѡа дықәын,
Аха лахынтас илықәын,
Гәырѡеи рыцхареи хәә ззымбо,
Аетымра гәатцәажәпа-гәымбыл.
Лгәыгтрақәә кыдды, даазабха,
Дыпшуан убрака рыѡнацхья.
Аеаларбагы адгъыл дацла,

Зееитцых зны игылаз аҫаатцла,
Зымахә ҫнарҕәдааз абзарбзан хы,
Ахтыҫ аныпҕҕа, имишәанха,
Аха аҫсы шҫоу мәашыо,
Игылан илыдышшыло Машыа...

Дгәҫшаа-хыҫшаауа, дынхыагәгәә,
Дахыҫо хәә ак збы, ак лхы ақәкуа
Акәымкәә, ус лыхшыо дысны
Днеиуан. Лшәыра шытых дытырысны,
Ашкол ашҕа дхымфафылза
Данцалоз, дызныслоз амәә,
Уажә иахыкәиаау ахәац, амиа,
Дықәла днеиуеит уа ҫшышыаала.
Иҕалеит уи ус доухала –
Лхәычратә шыцылара абзоурала.
– Мариа! – иаалгәқәөт бжыы хаак
Ацәә далазшәә дааҫыхан,
Дагыаатрысит, лаҫхыа дгылан
Мыцхәы игны, даалыцәәшыо,
Лырташы тахмада, ргәыла.

– Иван Кузмич?! – Уаха лзымхәә,
Хәыцҫас ихәда дыхшыын Машыа.
Дқыҫкыҫыуан, ахауа лзымхо...

Иаргыы илагырыз иҫацәә,
Игылан хамҕақы еилацәә...
Рнаәсан ашкол еилаҫыххаа
Икажыын. Акәша-мыкәша цәгәхаа,
Аҫыц азын атыҫ зрыцкыоз
Екскаваторк, ахаҫыцкәә
Агәам иалатца иаанкыла,
Абылтәы амамызт, игылан.
Агәам шытырхуан ҫыоук напыла.

– Баб даан, бицшаарц дхылан бышьта,
Шәеибабама, дгәәкуа дбышьтан?
– Саб дарбану, саб Шәиману?..
Изусткәада илабу илану,
Закә мчузеи уақа илиааиз?!
«Машья Шәиман-пҕа Цыгәба!»
Дзышьцылахьоу ауп лхаф иааиз.
Игәргъара уа инифькәба
Ицеит Иван Кузмич :– Сөашьо
Салагама, нас исыхьи?
Быөсәәңши, блақта өеитцыхи?!
Дубова Мариа – Маша...
Стәө кәыбча хәың! Ма сажәзама?
Димитр – Дима ипҕа бами?..

Икалаз лхы назцеит Машья:
– Иван Кузмич , сырцәө гәраз,
Сыхаара, иҕоу шәыздыруам,
Шәа шәакәым, са соуп иөашья...
Шәцәө Дубова схаҕа соуми!
Нас са саб – сабцәкья деибгоума?
Акгы имыхкәа, дгъежьны даама?
Иашоума, шәхәҕа дыжәбама?
– Дышңасымба Дубов Дима!
Дорден псараха! Гра имам...
– Иван Кузмич , сызкәәхшаша,
Дабакоу, нас ишәхәа аиаша?..
– Дгәәкуа дбышьтан, ашәкәкәа дәыкәтцө,
Ашьтахь ихы изыкәмк дыкәтцит...

МАШЬА ЛҚЫҒАҒ ДААНГЫЛА...

Зынза импсит Машья лқыҕа,
Иаңсаҕьаз аибашьра хыда,
Иеиқәхаз, ихынхәыз еиҕамца,

Җаңа уаҗа зыхәштәара амца
Еиқәзтаз маңым, аҗнқәа ргыла.
Машьяггы лқытае даангыла,
Ашкол ахьдыргылоз дрыцхраа,
Аус рыцылуан махәфала.
Аколнхарафеы тагалан
Акартош, ацыца рыцхра
Дазказан, зеггы драпысуа.
Аңьамыгәацәгәа лыхтысуан,
Ахкыдылартазы дгәакуа,
Еснагь дхьыпшын цыоук рфеы уаҗа.

Иван Кузмич – лыртаф гәыраз,
Нап лыдыкыла, шаҗа идыруаз,
Итахын аеҗымра лныруа
Дҗамларте дныкәигар дымәақәтө.
Аха аамта хьанта җарран,
Амлакра, арыцхара гәаран.
Атәым таацәа рхы-рыцс ақәтө,
Иагәа дырбарггы, лхахә ылхуа.
Лара илгәхьяан рфәта ирфылхуа.
Дшымцхәу лбон, илныруа атәымра.
Таацәа дузаргь, ла лзы еиҗымран.
Дазгәаҗгәышьон ахьыпшымра.

Лаб дгьежып, дылбап хәа дгәгуан...
Аха Аңсныҗаггы лгәы лыхон.
Машья лыхтысқәа еишьтагыла,
Лхафеы ицәырцуан еицырхәоуаа.
Даннеилак Шәиман хықәкыла
Дахьялоу, лгәы хьоухьоууа
Дааҗалон, лгәбылра мыцәа
Дыгәхьяалгон. Имырдуцәа
Дқәпсычхауан. Шәиман иакәын
Лабцәҗья иеихагь лгәы ззыблуаз.
Уи иоуп лаб хәа ихгылоз лыбла.

Уа лгәыблра ҫа иааикакым,
Ддәылицазаргь, уи ахара
Идцо, илымамызт гәнхара...

Хәта иакәын, зынза имыцәо,
Лгәы пжәо, агәаг зегьы здылцоз.
Уи иоуп лыпҫтазаара лҫыцәаа,
Ани аби шлымаз дрылцуа,
Бзиа илбоз лыфны ддәылцуа
Иказцаз. Абыда, аныда,
Хкыдкыларта лмоуа, фныда,
Деитымха ааҫхәа адәы днықәло
Дказцаз уи иоуп. Аға дрықәла,
Рыфны анибыл, иас илхылгаз,
Гәаҫрас дызташәаз, дызтыцыз,
Лиатымра ахы ахытыцыз,
Гәрәа-гәтшәаагаха игәнылгаз,
Лрыцхарақәа зегь еидкыла,
Хәта иҫнытә лыбла ихгылан.
Иҫытыхәхәо афашизм ацқәа,
Дылбон деицәаны зегь рацкыыс.
Атыпҫа раҫхәатәи ахатә
Изгәбылра нхон лгәатә,
Аха араҫа даеакала
Еибакын агәаг еицрала.

Алакә афырпҫхәызба лакәшәа,
Машәа лакәымшәа аҫазәушәа,
Дибон Хьымца, жәфан уафәушәа...
– Илылшарыз абас дақәшәар? –
Ибла даахгылон нас Сырма...
Аҫтазаара арма-ҫырма,
Хәмаргас иҫаитцартә агәмха,
Хәмгарас иҫоу аазгымхо
Акәны, ақәиа тынч дызнымхо,
Ишҫаҫоу абас еилыршыны...

Ацәқәырҕа еилашырахь дыршәны,
Даланажьюеит азә дыргәаҕуа.
Еҕьи днықәртәаны аҕәаҕәа,
Дбахза дырнагоит азгьыра,
Мра ихы иқәмыш дтәоуп ашәшыраҕ
Даеазә ажәван ахь игәтасны,
Анапы изеиннаҕьоит иасны...

АЖӘВАНАҒ ДЫХӘНЫГА...

Ткәарчал Хьымца иахьа хымшуп
Дыҕоуижьтеи. Уи есымша
Дырго, даарго Аҕармараҕа,
Хәынтәуп дымҕасуеижьтеи араҕа.
Ашьхақәа еиҕыхаа ирыбжьыга,
Аҕармараҕа амҕа хәныгоуп.
Ицоит иаваршә Аалзга азиас.
Амашьына ҕеихьан бзиа.
Хьымцараа ҕьоук тәан, ҕьоук гылан
Акузоваҕ – измам хьбра.
Хьымца уи амҕаҕ хықәкыла
Дазымхәыц интересс иртәз,
Авагонқәа ахәқәа ирхыҕраа
Иаауаз рышҕа иман ҕшыртас.
Ахәы харак ахьтә ихиаала,
Ҕсаатәқәоушәа, хьхь ажәван иала,
Аҕел бжьындакәа ирхьынхала,
Ҕьоук аауан, ҕьоук цон еишьтала.
Уи иац акәын, уи жәац акәын,
Иахьа уи асахьа еицакын:
Урт авагон хәыцқәа аанкылан,
Аканат мҕа мҕысуа игылан.

Хьымца инҕыҕсааит игәатца:
Ғахьхьи, ажәванаҕ дыхәныга,

Q-хәык еимадо ирыбжьыгоу,
Агәтаҕытәҕкә дааины хатқак,
Аканат мџа дықәтәан хыхьза.
Цақантәи уарбажәк деихамкәа
Акәын дшубоз. Ихарамкәа,
Даеазәгы авагон хәычы, дцыхза,
Ахы дықәгылан, иахькнаҳаз.
Авагонқәа арацәа еиқәара
Ртыппы, цақа хара-бҕъара
Еилажын, хыхьтә иалкәа икаҳаз.
Амашына амџа аанкылан.
Ауаа рацәа еилагыла,
Цьоук рхақәрқс амџа дрыцқьон.
Цьоукы, ицәытқырпшуа рхапыцқәа,
Зегы цәылырхуан, ргәы акы амысзо...
Цьоук цшуан рыбақәа ламысза.

Хьымца иқыта аҕнытә – игәыла
Шаликәагы ара дгылан.
Аламарбатә царахь дныкәон,
Уажә ара апрактикаҕ дықан.
Хьымца креиликааит уи ила:
Авагонқәа арацәа рыма,
Еишьтеибахәа, хыма-цсыма
Ианааилак абри атыцаҕ,
Икынкькәа, аканат ианыца,
Икаууа цақа илталон.
Машәырк қамлацқәа, лыцхала
Иааныркылеит, лассы игәартан.
«Ткәарчалрацәа» аиҳабыра
Зегь еизеит, ироун адырра,
Цақантә иахьыз хәа ак рбартам.
Аканат – ател еиларша,
Авагонқәа кынкәа, наршәуа
Иқазцаз абри хәа еилкаашьа
Рзамто, иатцацшуан игыла.

Уафытәыџсак уи еипш илан,
Убраќа иахъыз ќацашъак
Азташа адунеиаџ дшыќам,
Агәра ганы, џоук аныќәуан:

– Са исымдыруен, – уаќа хатќак,
Абџар датцошәә, инацәә атќак,
Иарѓа напы уахъ ишытыхны,
Ихысга нацәкыыс трыс-трысуа,
Уахъ дыцшуан, уи ихәда еитцыхны:
– џахъхы, Аалзга иахъахысуа,
Абасцәќа џара икааметхан,
Аканат анбжыыс инеитәхан,
Аха азнеира згәаѓуадаз,
Зхы зцәымѓу дарбан, ихәнодаз!..
Ддәыќәлар авагон дтагыла,
Иалќоит дама, аҗазынкылом.
Аканат дыќәхәазо ддәыќәлар,
Ихароуп, дызнеиуам дыќәла...
Зегь рбганы, җыц еибыто
Мчыбжык хаҗын... Изтахыда?
Зхы зцәымѓу уахъ, хыхъ дызхалои,
Цаќа иҗеимшыеи тынч цшышьаала...
Ишәымбари, са исымдыруеи,
Абраќагъ убас шазыруа!..

Ибз наихәлашәазшәә илаќа,
Ахатца иниҗалт аҗаќа:
Аканат мџа куа напыла,
џыцъа вагонк итагыла,
Иаацәырцит џахъхы, ахәы ақәан.
Еилагылаз уа гәып-гәыпла
Ари џаршьон, ари лакәын,
Ишуааз злеилнаргазоз рыба,
Иахъадырбалоз ауп ажәџан.
Ашхәә иатцыршыуашәә ажәџа,

Авагон наргон рнапқәа еиҥакуа,
Аканат аажь, нас еиҥакуа.

Еизцаауан ауаа ргәы зызо:
– Изустақәада, изгәағьыда?
– Гигла иоуми, Гәргенизе!
Изгәағьрыда ас уи ида?!.
Иашаҥәкьаны Гигла иакәын,
Агхаҥаҥаҥа рбригада
Аиҥабы, абри амҥа иаду,
Бзынҥык ҥара згәы меицакуа
Аканат бжында-мҥа ҥаза!..
Егьи практикантуп – Тәанба,
Хьымца зны ашкол иҥҥаз – Иаса!
Дивымст игәра мга, датәамба,
Аус шәарҥахь дхалеит дима.

Дизеилкаартә илаҥш ихьымзо,
Дыҥшуан игәы шәа-зызо Хьымца:
«Иаса иакәну, иҥкаларыма?
Иашоуп, Иаса дҥаҥа-ҥасуа
Уаҥы димбаҥ. Дәыбҥа ҥазан;
Дәыжәла дышнеиуа, дышҥхысаа,
Абаз шьҥиҥаауан дышҥҥасны.
Ддҥырны дшьаҥхыртәуа дахысуан
Адә ду, ианеинырҥьо иасны...
Ибаҥ иҥәыласын, мҥымкәа,
Изанааҥ иҥшааҥәкьейт иашак!»
Хьымца игәы аҥра иазымкуа
Иҥыҥан иҥон... Иеыриаша
Дәагылт хыхь аканат иҥәтәаз.
Атрамплин аҥкытә азыгәҥахь
Аҥаразы ишеиҥбу ҥышәо,
Иеазыҥаҥо дыҥшуашәа,
ҥамҥак дыҥәгылан деиҥамҥуа.
Хьымца ибла иабо изхамҥо

Дгылан. Хыхь аканат дыкәгыла,
Дмыццакыкәа иҕынеихт Гигла.
Иаса иҕы даннеи даатгыла,
Длакәын, инапы аанкыла,
Авагон ахь длыбааит пшышьаала.
Аканат мѡа уа лыпҕхала
Иҕартцазаап иагыз гәартан,
Иҕам уажәшьта уаҕа ишәартан...

Пыттрак ашьтахь еиха идәықәлеит,
Авагонқәа рымѡа инықәлеит:
Цьоук Кәазан а-ГРЕС иазыргон
Арацәа, ашахтақәа иртырго.
Иҕацәыз мгыла ршьамхы арсны,
Ашахтахь еихон еибарсны.
Аканат мѡақәа ирхынхала,
Шьоук аауан, шьоук цон еишьтала.

«ЦҔКАРАК ХМАҔА...»

Иахья жәымшуп Хьымца араҕа,
Ткәарчал далоуп усда-хәысда.
Кәазанынтә Аҕармараҕа
Есымша дцоит. Уа ламысдак
Иматцураҕы еснагь дыҕам.
«Шәааизыпшы», – рхәоит, имышьты аѡныҕа,
Аахәлаанза уа иртәа ирымоуп.
Убас иахьягьы данымаа,
Иаагьежыит аныхәла ртып ахь.
Андреи, уаанза зегь ирабжьоз,
Агәып рыхныкәгашья иабжаз,
Иахья игәы пҕжәо, ибжьы шытыпҕон:

– Анархызмроуп араҕа
Иҕоу, иузымпшаауа аиаша!

Атынч усура хазгәаша
Хәхьааиз, атынчра абаҕоу?
Хәлаанза хәәнатәоуп ауада,
Хәацшуп, хәацсәыхәыс иаауада?!
Зегь тәоуп иҳаирха рызкәа...
Ицәгьоуп азы ашахта ускәа,
Жәамш хәхысроуп уи ацара.
Ашахта әәнуцкәхь хәргароуп,
Анеишьа-ааишьақәа хдырбароуп!
Аха изашьтәи, хәзтәхыда?
Нас уажәшьтан, уа адгьыл атан,
Хәхьнеиуа хзымдыруа, хшатцоу,
Азә хашып хәа хгәырәа зкыда?!
Машәырын рхәап. Зда цсыхәа
Змам ахьхзымдыруа сыгәтыхоуп.
Ижәдыруоу нас жәамш аабжьысыр,
Уаә дхәзхьацшуам, хәхәхәа ххысыргь
Иахәтоу хдыртцазшәа, ишахәту,
Ахы залымкьо ашәкәы нхәта,
Доус хшахтақәа рахь, хәхьаду
Хәндәықәртцап инхәгәтасны,
Еинкьаны укәаша, нас уасны.
Ари еипш гәымхара збахьада?..
Абасцәкьа, уаха ак хамбакәа,
Цкәрак хмаха, ак хамцакәа,
Атәы хзымдырзо хантала,
Хәзтытпру уахьынтә лыпхала?..
Аибашьра зегьы сахысит,
Зынзатәыкгьы уа сгәы мтрысит.
Аха арака, исхәоит аиаша,
Сшәоит, исзымдыруа сзыцәшәаша...

Аплан кәзтоз Андреи иакәшәа,
Ишихәаз икалатцәкьейт иакәшәа:
Ацыхәтәан уа азә даакылсын,
Ашахта атехника аусаз

Ашээртадара ишахысыз,
Акъаадқәа нрыта дынрылсын,
Икабинет ахь дныфнала,
Ашә нкыдитеит пшьшыала.

ХЪЫМЦА ЕИҚӘАДА

Итахын Андреи дицзар Хъымца,
Аха аицәажәара иахьымза,
Хаз-хаз русуртақәа аныртқан,
Иашеит, заанат рхы аназымца.
Уаанза иахьыфназ ифнырқан,
Хъымца уақа ихарамкәа,
Аусуцәа рзеицшхартае,
Фнык ауада ацыцха амкуа
Иахьыказае днарған, иартак
Нидырбеит, ашәкәы днаныртқан,
Ицеит, уақа ихъз нахыртқан.

Иидыруа хәа азә даанымха,
Зегь неимхыбгыжәааит ианырша.
Деиба-кәеибаха, деицымха
Ииарта днықәтәеит. Иеибадыршәа
Картцеит цьюки иарей уақа,
Ифнан уртгыи уа ихарамкәа,
Аха уиакара еизгәакуа
Изыкамлеит. Ражәа еиқәшәамкәа,
Итәан иуада изыфнымтцуа.
Ирхәон зынза игәы ззымцоз...

Ашьхатә техникум атцара
Қәтешь ицоуп, аха даарак
Уаа дзыкәгәыцратә икоу ракәым,
Рхы мфапыргоит зынза ишакәым.
Апрактикахь иааны икоуп,

Аха апрактикахь иныкѣом.
 Азѣы – Мазик, ибз хѣартам:
 Цѣхароуп имоу жѣа хырчагас.
 Пѣхѣыс тѣызшѣоуп ихшыѣ арчага.
 Иузымкуа иажѣа ахырхарта,
 Ирехѣон аѣаус ацѣтѣымра.
 Аѣхзы казтѣо атѣы иахеитѣон,
 Ишуаа кѣыпшкѣоу агѣра хаитѣон.
 Нас уахыирѣшуан ѣѣара ахѣтѣы мра –
 Кѣафла аѣстазаара ахырхырго,
 Цѣа мбазакѣа акрахырго...
 Уахь изауз агѣаѣхара,
 Иѣыба иагхом аѣара...
 Егѣи – Рудик, рацѣак ѣитуам,
 Игѣы иѣоу макѣана ихитуам,
 Аха илакытѣа ѣашѣшѣала,
 Мазик иихѣоз ауп ианшѣалоз.

Гѣарбжѣаратѣас Хѣымѣа иуада,
 Иузымдыруа уаѣа ирусу,
 Зегѣ ѣнахауан иѣонысуа.
 Убри аѣыѣара гѣаѣа,
 Данышьѣталоз ихчы инага
 Инатѣеитѣеит, ѣѣара цага,
 Иеикѣа затѣы, икѣаѣ шкѣакѣа,
 Иѣара хѣыѣкѣа нѣатѣа аѣыба...
 Ашьыжѣ данааѣш, дышьтыѣа
 Дытѣѣеит Хѣымѣа. Нас дымѣшыкѣа,
 Ихчы, иѣѣарѣа, ихыза шыѣыхуа
 Дыѣшаауан, ихы агѣра изымго,
 Ауада еимдо дыѣнаѣшыхуан...
 Адѣахыѣа аѣа хымкѣо,
 Аѣар зышьѣтракѣа, рѣаф кыдѣо,
 Илеиуан ахыр-хырхѣа икыдѣѣа.
 Имаз ргеит, ихчы иаатѣхны.
 Иѣѣа иаду, инхаз хаѣхѣны –

Итрусик, нас имаика...
Игәы пжәаны итытцеит Хьымца,
Уаха ауада дзыныфнымтца,
Дыздәылымтца, цьарггы дзымцо
Даафнахеит. Ихафы имааикәа
Ишцакалеи. абас шихьрыз?..
Мамзар икьяфгы зишәихрыз?..
Ицарақәа уака итамзи.
Иқытаф дшыкам идыруан.
Дзазымхәыци ус шизыруаз,
Игәиеанызарц ихәтамзи!

Ақыта рыцха ламысла
Игәгәоуп, ауафара мшьацәхнысло.
Уака ацстазаара шахатны,
Дканатоит ауаф драхатны...
Ақалақь? Шака ихазыноу
Еицш, ацстазаара назынуп.
Шака унаҫауа гәазхара,
Акара ацуп агәыпжәара.
Шака иблахкыга цшзароу,
Акара агәлоуп хәацсара.
Шака гени харакыроу,
Акара амоуп уи лакара.
Шака ацстазаара иагәеисроу,
Акара аибажьара, аисра...
Фбара злазам агәраз,
Ақыта чкәын кәыпш идырра
Ақалақь бзазара аҫышәа
Шамамыз цьюкы иаагәартан,
Иаразнак имоуа хгарта
Даакәдырхеит. Ихьыз данышәа,
Дақәмшәо ихы зкәикуа, ииуа,
Дтәоуп уажә Хьымца игәы цәуа.

Ицарақәа ма иаагәеитар.
Итрусик ааишьх, инықәца,

Цыбак адзахыла инейтар,
Иамцэахуазеи уаҕа ичыгэза!
Ма ибаргэыз инхар иеиқәа!
Ишқакаитқои, имеи цсыхэас –
Абри ауп шыта иара игэтыха.

Еиқәада азэы иҕы дызцэыртцуам.
Иҕам итынхацэа, идырцэа,
Аиқәа уаара, аҕара цсахра
Изто иҕада, игэра згаша?..
Ахы илҕа, дызгара ахэра
Иоу дҕалазшэа, дшаба, дгэаша,
Дтэан, иңсы илшэшэа, дышхышэтра.
Харак идушэа дызцэшэаша,
Дқыцықыцьюан. Цьара ихшыџ ззишытра
Изымдыруа, ихы ак цнамҕо,
Дтэан, игэырџа адунеи иамкуа.
Ижыакцаха, игэы ицэымҕны
Иалан, дҕатцо ихы ицэымҕны.

Ихы зқәикри, ас ианбанза?
Цьюк ааны хэа уи дырбаанза,
Дтэазаауама даамқәацакәа,
Ак имзбыкәа, ак ҕамцакәа?..
Дџагылеит Хьымца цшьаала...
Ак аҕынтэ ҕаакы уџнало,
Ауадакәа ара цшьба-хэба
Еимада, зегы урыџнысуа
Иҕоуп. Рацхьатәиқәа ахца
Ртәуп апраҕтика иахысуа.

Иаха итақәаз – Рудик, Мазик,
Иахэтоуп абра цьа иџназарц.
Ари аџнаҕы Хьымца уаха,
Дыҕам иидыруа аңсцэахаҕь.
Шьаликәа – рқытантәи игэыла,

Азырпхака тыпк нкыла,
Еснагь зыбга ианхьуа икәу –
Иаб дааиган, азырпха дтеитцоит.
Ихароуп уаанза, иабыкәу!
Уеикәа ушьамкәаны узнеизом.

Ааигәа фныкаф дыфноуп Иаса,
Аха уахьгь узцом еикәада!
Мазик – иахак зыбз иаасуа
Идтәалаз, дзыфноу ауада
Пшаауа, апрактикантцәа дрылоуп,
Макьана урт уаф дымгылац...
Хьымца дышнеиуаз, игәамта,
Дныфнашылеит ахәса руадак.
Лкаруат апхьа пхәыс фак шәцада
Дгылан, лееиталкуан. Уа хамтак
Дшынха дыпшуан, нас:– Саҕамыз, –
Ихәан, даакәгьежт. Згәзеанзамыз,
Арцәаа аатлыргеит, лхыза фышьтпаа,
Дынхәцалеит, лшьапкәа фышьтпан...

Ашәаф, адәылцха дзахьымза,
Җакәажәык дааифахаит Хьымца:
– Иуҕахузеи, уара, арака?
Уееилыхны ас уабаказ?
Макьана, уажәоуп узхамта,
Уажәнатә изакәи узшьталаз?
Уеикәа ушьхны, тынчра хамто,
Закә пхамшьареи, ахәса ухалоуп...
Аҕакәажә уа лғанлырхага:
– Бымшәан, бызғабра җырхага,
Са сҕынтә иаиураны иҕам,
Беыртынч, амфа сыт сыфныҕа!..

Ацыхәтәан Мазикраа руада
Хьымца дныфналеит, уа дақәшәа.

Иааңшхъан, аха аашъара рѣаѣа
Ииан. Наѣннатѣи рдырк иакѣшѣа,
Ѣааитѣт ѡызатѣстѣѣѣа Мазик:
– Уеикѣа ушьамѣакѣа узаазеи?
Хѣсаѣакѣгы анаѣа хабжьара
Иѡноуп, урбар – аңхашъара!..

Мазик иман еикѣа чыдак.
– Устеит абри, иануп уаѣа! –
Ихѣан, даахѣмарт, Хъымѣа иѣо.
Аха Мазик иоура кѣаѣын.
Ианишьеитѣа, дѣаѣѣѣѣ Хъымѣа,
Ишьаргѣаѣѣ абжара аѣынѣа
Ихтын, дгылазшѣа адау иакѣа,
Зынѣак аѣирк даѣѣачаѣѣа
Дѣалеит, акѣаѣ анишѣаитѣа.
Рудик итѣын – дѣаѣын иѣегѣ.

Иаѡызаха абахѣ, ахра,
Изгылт Хъымѣа: Аѣара ѣсахра
Ирѣеит. Аѣьармыѣѣахѣ дрыма
Инеит, шъежѣ адѣѣѣан артымыѣт,
«Рхы ихтынѣо» иѣсы аѣыхра
Иаѣын, иашъѣаназ ихыхра.
Иархѣеит инахыѣкѣша-аахыѣкѣшо,
Аѣара игымхо иѣыѣзѣикѣша,
Ишыѣѣоу аус маншѣала...
Арт аѡымшѣк адѣѣыѣѣба иѣтала,
«Ныѣѣѣара» хѣа дара шдѣыѣкѣло.
Ѣарт, Баѣѣа, Ереван шыѣѣоу,
«Ршьапы неитѣырхырѣѣ» ишныѣѣѣло...
Иѣаххозар иаргѣы дныѣѣѣарѣѣ,
Дыргарѣѣ шрылшо хѣаѣа-ѣѣсаѣа.
Аѣалаѣѣѣѣѣа ибап, уи адагѣ.

Ашахтағы аңа ийбо
Атқыыс, дшаауа итәны иңыба...
Уантә ианаалак ишцо Ақәа.
Уахынтә ишдәықәло Москвақа...
Иқазам қалақь иахымцо.
Ихы изаарқш дқалар Хымца,
Рхада уи дынижьюам дгәамта!
Изқшуп усқан лымкаа ахамта!..

Хымца дхәыцуан: «Хәда-қсада
Уеилахәа, икьяфымкәа уеиқәа,
Уңыба еиқәшза, гәата-бғата
Ақалақькәа зеггы гәәто,
Атоурых тыңқәа, амузеиқәа,
Москва, Ленинград ссир, Рига...
Третиакөвтәи агалереиа,
Петродворецтәи аллеиа...
Иқоузеи шақа блахкыга,
Шақа дырра, шақа нырра!
Бла иабо, хы иаңсоуп – шыри!..

Сыргатәкьома хәда-қсада?
Мап! Адәығба урт зтало,
Дырра рхарам... Уаф дымшата,
Дтәкәажәызарггы, мариала
Деимыртәартә рбар, илмеигза,
Лңыба лыкәрышь хәықкәа аағыхны,
Ма лчамадан затә аалыхны
Иргарц... Са сныкәарагь злеигзо
Убри акәхап Мазик дфыха,
Дсывагыжьюа дзыкәу схуа...
Сарггы сналаца «ркоманда»,
Иазирхарц абжыысқәа рбанда.
Нас абахта зызқшу сакәха,
Сшәапырхаңуа адәы саакәхо...
Мап, Мазик, шәипқхыыз згымхо,

«Акъафура» цәада гәымха,
Усеипш аңсҗазаара «ңсыла»
Уара иумаз иуҗахызар...
Истахым уи лағырзыла
Икәабоу амал – ихыызаргы...
Сақашәашья калан акала,
Сугарц уәфуп уажә сырҕыала.
Мап! Сыңсҗазаара ламысла,
Еихасҗар сҗахуп ңаусла!..»

Хымца иңыба дынҗалан,
Иааҗихит ирҗаз аҗара:
– Шәызфлымҗара, җабуп даара!
Уст!.. Шәарей сарей ҳаимфалам!.. –
Инҗеиңыгәан Мазик иңыба:
– Аиқәеи ақяғеи сырхыбаа,
Уажә сеилышәхрым, нас шәыфныҕа
Иназгап иахья шәахыҕоу... –

Дҗаңшьза дааицрашәеит уа Мазик:
– Уара ҳаузыңшы афн атәаха
Ғамам, арахь иушәых, уаахан... –
Абас рфызара неиҗасит.
Ргәағеи иаамғыха гәыблыра,
Хымца дааилырхт. Абыфртңәыра
Иеазкы ддәылҗызшәа, иееилых,
Афраз аказаңәа реилахә,
Аиңлабрағеи изгарц аңхьахә,
Зеазыҕказҗо иеипш, даазабха,
Дшыфуаз днеит дахыфназ Иаса.
Аха Иаса дҗан ақыҗахь,
Уаф диқәмшәеит Гигла ида.
Хымца гәыҗрак шимаз ңыхья,
Изымдыруа шыҗа ихы зқәикра,
Даақәхеит, имбо уаҗа иикра.
Аха Гәргенизе Гигла

Димшьѝт Хьымца ус, деилымкаа...
Тынха дутас, иуак, икѧлак
Иакѧшѧ, уаѧа наѧахымкѧа,
Дихазгылеит пату икѧѧа...
Гигла – абольшевик иаша,
Хьымца иѧагылазаашьа аша
Дѧгигеит. Адѧкъан ашѧагы ддѧыкѧѧо,
Аѧарагы ииѧеит изхаша.

ХЬЫМЦА АФАПЧЕЫРТАФ

Акыѧа чкѧын кѧыпшиз даара,
Ашахта иуадафз еидаран.
Иашоуп, аѧьаус даѧѧьалам.
Инапсаргѧыѧа амса аныѧам
Камлацкѧа, еснагы акала
Акыѧанхамѧа ускѧа дрыѧан.
Аха ашахта, зынза акыѧа
Иеиѧшым уа аѧѧазаара чыда:
Ауаѧы адунеитѧ лашара
Имам, дыкѧѧшуам аѧсабара.
Уа амра гылом шьѧежь ашараз.
Аѧѧѧаѧа уа аѧѧ лашьѧара
Иалубаауам икѧеиѧеиуа.
Икыдлом амза шеишеиуа.

Аѧауа цкѧа, амра шаша,
Ишѧѧышраха аапын фьѧа,
Улымѧа иѧаѧамаруа аѧсаа рашѧа,
Иаауѧазыѧуа ашѧыр рыфѧы хаа –
Адгыл аѧан иѧам ускѧа,
Даѧѧакуп ашахта ускѧа.

Раѧѧьа имаѧѧа цкѧа ааишѧыхны,
Аусуга маѧѧа чыда

Нишәтца, алампа таа шьтыхны,
Дшахтиор иашаха деибыта,
Ахаң ғышәтеиңш – зегь ахьталоз
Дантала, интыңсааит игәтца:
Еицрыхәхәа алампақәа еишьтала
Рхала инеиуеит, ауаа абаца?
Агага еикәатцәәқәа еиңхныџуа,
Ашьапышьтабжь рацәа рхыџуа,
Атзамц чаңараҫ икыдла
Инеиуан, еицәажәо хәытхәытла.
Атуанғы иатцеибаҳәа иатқан,
Агагақәа цхәа еиҫатцауа.
Убасқаноп Хымца ашахта
Ианигәаланаршәа абахта.

Сгыжьрыма хәа даалакџакын,
Аха уахьғы зегь акакәын,
Данынхьяңш, игәеиҫеит ишьтахь,
Алампақәа еицрыхәхәа ишьтан.
Иқан хымңада цхәа инеитәха.
Иаалырқьа шьтыбжьык кааметҫха,
Адыд уааигәара ианкахысуа
Иеиңшха, насғы имацәысуа,
Уамак қалейт имаҳацыз,
Дызнымиацыз, зейиңш имбацыз.
Деилиңсааит, аха ихы аңшнымтца
Днеиуан, изба шьтахьқа дшымцо!
Аштольні мацәыс еимқьарак
Иаалашейт, нас мра қаңхаран,
Ашәәхәа цыр таха имто
Иҫаңчон уа, ибла изхымтуа.

Агагақәа цейт инкылаз.
Алампа тақәикәа аанкыла,
Ауаа рақәын еишьтагыла,
Рхы-рцыхәа улаңш ахьымзо,

Еицрыхэхэа инеиуаз нахьхьынза.
Ускан ауп иангэеиҫа Хьымца,
Ишышьтаз аихамҫа иганаҫ.
Абжьыцэгьа зхылцуаз, аргама,
Абла-прожектор шамшамуа
Иаауан, иқәуаа аихамҫа.
Иртэыз арацэа еиқәатцэала,
Авагон хэыцқәа еишьтала,
Иааивалт рыбжьыцэгьа цымцэо,
Еинкьа-еиныцо, рдыхэтэа цымцэо...

Абетонтэ чақара хьатцит.
Аштольни иацрыга инеиуа
Амҫа аштрек ахь ихьатцэит.
Ацэытцалашэра кәеицеиуа,
Илацәкәуеит афосфор амца.
Еилартэа ичақаз атзамцра
Ацынхэра ашьаҕа царгәага
Ахарқәкәа шытых, иаанкыла,
Асолдат цошэа еивагыла,
Еиварықх наҕ-ааҕ инаган.
Алампа еицрыхэхэа тақәикәа
Иаңхьаҕа еиҫа-еиҫа имацхон.
Ианҫыцәаауа еиңш азыркәикәа,
Армарахь цьоук наҫа иаазхуан.
Цьоук аргьарахь имҫахьыцуан,
Уртгыи уаҫа иумбо изуан.
Ускан игәеиҫеит иахьхэытцоу,
Иузышьтымхуа, зынза итыцьза
Ашә дуқәа шҫоу ихьантыцьза,
Ацарта махәтақәа шамоу,
Аусуцэа шашоз амҫа...

Хьымца дызлаз абригада
Амацара инеиуеит ада,
Алампақәа егырт ызхьеит.

Урт ахэцакыд ɔадара,
Иеишьтагыла ицоит икыдла.
Цьоукы ирымазам еидара,
Цьоук дцас, издыруам уи зрыдла,
Аидара иатцоуп икара.
Далагт аацсарагы иныруа.
Ианбанеиуа аус ахыруа?
Амɔа нымцəо, ибжьазоузеи?
Ашахтиорра закə лазоузеи?!.
Хьымца макьана дабакоу!
Ахэыцакыд анаɔс уака,
Ахэцакнаха ɔадака –
Цəɔанцəыка инеиуеит ириаша,
Итытэцəо ацəыкəбар хьшəашə.

Ицошəа ауацьаќ иɔтала,
Иɔызцəа ɔхэцалт еишьтала.
Амардуан кьафəкəа еихагыла,
Еитцьыќ-еихык итагылаз,
Ихəнон ауаагы еишьтагыла.
Интəом. Хьымца мацќ ацсшьара
Итахын, аха ишцəиуа,
Ихы ɔкылсуан цəка иɔеиуа.
Дɔеихауан уа. Ибжьазоузеи?
Ашахтиорра закə лазоузеи?!.
Хыхь данхалагы, штрекк итала,
Акыраамта ицон еишьтала...

Афəцəырта зегь нахьхьынза,
Арацəа иартəит ианцыржəа.
Алғара-цаќья ағəғара анцыршəа,
Улацш абригада ирхьымзо,
Ианыќала азин роуны,
Абаха кьаќьякəа ртəны иршəуа,

Уа инахагылт еицырхэоуны.
Алампа ҕакэикэа рымца
Иарлашон уа доусы рымца.
Ахьеикэатцэа еилафшы, ахьхьахэа
Зегы ишьтырхуан, аҕхзы пхьахэо.
Хьымцагь икуп баҕа ҕьаҕьак...
Иаҕхьа аҕэра-цаҕьа еицаҕьа
Икэжьуп иара шьтыхтэыс ирҕаз.
Аколнхацэа реипш еикэлафуа,
Ара иуахауам еикэфьиртуа.
Дыҕамшэа адунеи зыбз иафо,
Рхақэырҕс рбахақэа мфанырцоит,
Арацэа алакар ианырцоит.
Алакар еихаҕшь трыс-трысуа,
Абжы кааметха, икэарчэаруа,
Ианырцсало арацэа еикэара
Шьтыҕа-шьтыҕо, еихыс-еипысуа,
Аҕеыха ҕэалхақэа еишьтагыла,
Лампак ианавсуа икэеи-цеиуа,
Алакар-нышькыраа ианыла,
Аарла иеиҕац-еиҕац илеиуан.
Ус ишлеиуа, пшьаала иналазт
Ицоит, алашьцара иналаз.

Арацэа ахьацгоу ацыккарач
Еиламбгарц ахахэ-еидара,
Аҕаҕфьирҕаҕ хара-бҕара,
Ахсмакэ кьаҕкэа хыхь инацак,
Ацаҕьа ахьанҕара иацакь,
Еиҕароу, еижэлантэу хкыла,
Амҕы шьаҕақэа цагылоуп.

Ишэцда данаала, деикэпшза,
Ашахта дацэҕыцха, дқэыпшза,
Арацэа ашьтыхра ичэанышэо,
Раҕхьаза акэны, илша цышэо,

Хьымца ѿ – шыакак рыбжьара
Дыбжагылоуп, икамцо псшьара.
Аха ашахиоррахь дышнату
Агэампхома, аеинаѿом,
Арацэа ицааирахь иххэыцуам,
Аеыруадаѿра иакэытцуам.

Ацакьакэа рыбжьаккыраѿ,
Миллион шықаса цэаакыра
Зымбац арацэа пѿеха ѿаѿа,
Пынѿа хырѿфа, ѿы тбаа кьакьа,
Ахэда тырхэа абаѿа гэаѿа
Иаабом иаѿаѿа-ѿакьакьо.
Аеишьтнархуам, цэгьа дыргэамѿуа,
Аѿархьалреипш, абахэ амѿан,
Арацэа пѿеха ѿыткэа – ашьанѿа!
Абаѿа алалом, иххэыцуам...
Ипсы тафэки уа дахьыѿоу,
Дызхагылаѿ ус икакьуп,
Ихэѿа кьыс амамшэа ибжьажьуп.
Егьырѿ, иѿѿхаауа рхапьыцкэа,
Инаскьахьеит, рапѿьа рыцкьа.

Арахь ашахта данѿалоз:
– Иарбан бригадоу узлало? –
Ианиазѿаа, ихэомыѿт акада:
– Аѿаѿѿаѿкэжьиѿѿэа рбригада!
– Аус хьанѿоуп уа зегь реиѿа,
Уқэыпшуп азы иуадаѿхап?.. –
Аха иреиѿэомыѿт акада:
– Аѿаѿѿаѿкэжьиѿѿэа – рбригада!
– Иулшарым, иуаѿама?..
– Аусура уажэ избамал!..

Аха аргама ара Хьымца
Даанхеит, иѿыѿѿэа дзырхьымѿа.

Иаргъарахь, ивара игылаз,
Шьякак ааиган, аиха аанкыла
Ишэан, азхык хыркэшо ихитцэан,
Агэрафы гəафа хэчык тицəан,
Ашьяка ахы ахсмакə ныкəтца,
Интаргыла, митə мтыцкəа,
Дахьахысхьаз уака ирыцкья,
Алгəра ѳциргəеит ичыгəза.
Нас ѳацхья ибаха аанкыла,
Ирацəа инхаз днахагыла,
Имѳанитцоит уака иатцхəа.
Ихыппуа, ахала ианыло
Цьушьап. Арахь Хьымца, цасхəа
Изнауашəа, ибаха рбжата
Индəыкəитцоит, ухаа инаѳом...

Иармарахь ала, ладака
Игылазгы, илгəра уака
Убас ициргəан даатгыла,
ѳацхья днагылт, ибаха аанкыла.
Убас лахьхьынза-ѳахьхьынза...
Хьымца затəык иоуп ирхьымза.
Аус шрытацəеуа хəа ицьеишьоит,
Иара дахьмарахаз цхеишьоит.

Аус аниуаз аколнхараѳ:
Данцəагəоз уи – ацəкəа аникыз,
Данрашəоз – аеага аникьоз...
Данымиацызт ас цхашьара,
Азəы дитцаха дкамлацызт.
Ихəта таханы азəы имбацызт.
Ара дзыкəшəаз закə митəузеи!
Ихəта изтыгом, иазутəузеи?..

Жəаѳырхы илампа шеишеиуа,
Прожекторцас хара инеиуа,

Амш цэгъахашашәа имацәысуа,
Аѳаѳеырта еимдо, ицәысуа
Иаатцалт. Хьымца иниѳасын,
Ианыниқәпха, уа иаанѳасын,
Аға ихәирплан акызшәа,
Цәкъарас ахысра иазкызшәа,
Иѳацчо, ашәахәа есааира
Икьяѳхо, иаѳын изааира.
Жәаѳырхы дгыла илампа ашьтахь
Даайдгылт ашәахәа дашьтахх.

Илақәа тытца, икамкамуа,
Уаѳазак имгәа тамтамуа,
Деицшнушьалартә ахәа цсыла,
ѳааитит хаарак зцамыз бжыла: –
Ари закәыи, уапхьа ѳыча?
Узахәапшуазеи ус угыла?
Аашьяа... абаѳдан... амуча!..
Адгыл атцақа аѳаѳеыртаѳ
Аус зуа ауаа еиқәѳыртца
Изумахауа – абыжьқәа еиныѳуам.
Атехника – абжыцәгъа зхыѳуа
Рацәоуп, ак цъара игәыргәыруеит,
Цъара ак ѳыжуеит, ак цыртцыруеит.
Хьымца убарт зегъы ирылкъа,
Жәаѳырхы ибжыи игәаѳы нкылкъон...

Дшымаашьо, нас дагышбаѳданым
Иѳезикын ихәарц Хьымца,
Аха жәаѳырхы дақәымтца
Дагъуан: ара шымшгартаным
«Ихы итеигалон» Хьымца рыцха...
Хьымца дымгылт, уи ацкы ицхәо...
Жәаѳырхы уа ус ахәтазшәа,
Дниаст, уалпшьа дук наигзазшәа.
Хьымца ачҳара злоу хатцоуп,

Аха арацэа ааиратэ ахала,
Абаха кышыа маанас иацоу
Ширбатэыз имкит азэ гэалас.
Аусура ихы-ицсы ақэцо,
Рақхьаза ашахта дантала,
«Ажэа хаас» иахаз абри акэзоуп.
Игэнигеит уи иара итэала:
Иехэижэоит зынза, ихьымзгишьан,
Ицсахы ейбакуеит дыргэамтцау,
Игэы еилашуеит – ицоуп амца.
Имч шэо дықэцоит, иауа цыишьан.

Абаха ишимчу дагэтасуеит,
Аха иара блакья-бласуа,
Арацэа кэалкэа ирфэца-рфэсуа,
Иауам уаха, азна инаџом,
Иагья иеанишэаргыы ибжатан.
Датэнатэын зынза агэпжэара,
Изымдырзо хейгъашьяра,
џсеивгарак камцо, аџхзаша
Илхэато иеширгэакуаз баша,
Ибаха кьякья, цас иауашэа,
Илфэхжэеит, иџхытрын ахэда...
Аеыџ инахатца анахэта,
Азы иџаргыла, имкэабакэа,
Иазыкамтца, адэы амырбакэа,
Аџраз иқэуцар калома?
Аехэнажэап уи, хара изцома!
Ихэџа неигзарц махэџа гэгэала,
Абаха икын уи ламысла...
Аеыџ цьбара цья ишыацэхныслар,
Ицэыџтахх ишџатцкьо еиџш ахала,
Ибаха аниџахжэа Хьымца,
Аеынкылаха дахьымза,
Дынцэыџтахх арацэа днахьысын,
Аха дџатцкьеит, уа дыџрысын...

Ихъыз изымдырзеит азык.
Ибаха шыхжааз ангәеита,
Гәлак неихаҗеит иаразнак.
Игәынго, зынзак иенеитан,
Дыңшуеит илағырз хыкәкәала.
Нас имч илзаауа ңшьшьала,
Араҗәа днылатәеит гәрәала.

МАНЧА ХАРБЕИ СЫРМЕИ ИРЫХЪЫЗ

Еснагъ зылахъ еикәны итәода?
Сырма лгәылхарштра иеазикын,
Манча Харба, ашәа мода
Зныз апластинкаҗәа еизигон.
Иахъа хәлаанза, нас дакәымтцау,
Иаирхәон ңьаргы данымцо.
Иус дуқәа нхап хәа уқоу,
Адәы дықәуп тәанчаәушәа.
Аорганач уск дазкушәа
Реихәоит ицныкәо, дзыцныкәо.
Аха уахъгы дыкам. Иашан
Уа тықк иоур, мап ихәашам.

Игәы ңнаҗәеит иашъа иеңныхәа:
– Зықәра назахъоу ахатца,
Дхымхәоуп, дыбжысуп азыхәа,
Иан ақытантә ихәы даҗа,
Ауаа рәынгы ңхашъарами.
Ахыбжыхра иунаҗом хиамәа,
Уаа абрахъ, ханхап, иуахама?!.
Аха имахаит Манча Харба.
Арцынақәа ирылоу арбаҗь
Деиңшха, дрыҗрагәало дрышьтоуп,
Дхытцауам ахәса бжыскәа рышьта.
Атәым хәсақәа рзын иеишьуеит:

Цхэыс хыласк инапаф лааира,
Изгаз иеипш чемпионратэ иааирак,
Хацара дук илшаз цышьоит.
Абжьысра иаган аиааира,
Апстазаара ауалцшыа афацхьа,
Зымџа дхьатц днаскьоит есааира.
Ашәкәы дацхьом, газет дацхьом,
Дыррас имоу ухәан-схәануп,
Ахатәы хшыџ иара изцануп.
Ихацшәмара иара имам,
Акрифазцо ихәатәы дацуп,
Дазфлымхан дыкам итә-имаа,
Ижәлар ираґоу изы ддацуп.
Ацсышәала, ихатә бызшәала
Ацәажоара иеацәырцаґа,
Дача бызшәак ифәркьакьа,
Зегь ззеипшу ауаџага
Иакәхахьейт, атәым цәа ихала.

Ага игылоу Харба Цанча
Иџны, хкыдкылартас Манча
Изимоугы убри азыноуп –
Итәуп еснаґ фатәы-жәтәыла.
Иара изы уиоуп ихазыноу...
Цанча, излазам цхашьара,
Изымтода? Аколнхара
Амал далатәоуп деихшыла.
Ицкәын дақәтәоуп амашьына,
Аколнхара ахантәаџы изыхәа
Иааиго аиҳара ааизиҳәхәон.
Ас еипш қьафура хазына
Иакәшәахьада, адунеи ду
Ршазшәа иара изы мацара,
Гәалак тамлазац игәара.
Абзиеи ацәґеи рышьхәа шеиду
Имазам макьана адырра,

Инаџом җазәы ихъаа нырра...
Икыкцәа кылшышь, итдгы цамцамуа,
Крыфарада акы дазхәыцуам.
Имгәацәа дзахымпшуа ихытын,
Иаңхъа игылоуп итамтамуа,
Азнацәкъя тагәоуп атәым цъа...
Манча Харбагъ – ахатәы-мча,
Имучара аформа ааитакны,
Дгылоуп Цанча хәычы иакәны.
Амилициара иешазикуаз,
Уажәы, Цанча ихәатәала,
«Аганахътәи» ахашәала
Ахьиоуша еиха иманшәалан,
Крышьтатартак ацыңха ахыкуа
Шьтихит, иреихау гәаңхарас.

– Амашына рныкәәф уакәхар,
Умшәан, хашәалада уаакәхар...
Убри аус шьтых хырхартас! –
Абас идигалан Канбеи,
Манча игәы уи бзиа иамбеит:
Ашкол ныжъны дзацәыбналаз,
Ихы изакәкуам ауп атцара.
Уажә ашофер цара дталар,
Ғаңхъа ауроккәа рышка дцароуп.
Ғаңхъа ашәкәы даңхьо дтәароуп.
Ғаңхъа апышәараф дқаңшьхароуп...
Адунеи зынза иауиртах,
Иҗызхиркьои, ихы ргәакуа?
Крышьтатартак ма фатә тиртак –
Ихықәкы ыкоуп уажә абрака,
Аха уигы дыџуа дашьтам.
Иоур, иашоуп, мап ацәикуам,
Арахь аңшаара иезикуам.

Дакуам ахьта, дакуам амла.
Иан изаалгара аца итамзар,

Цанча усгы ион фатә агхом,
Абас ихәыцра зыргагха,
Сырма лааигәара иеынкыла,
Лгәылхарштра даҕзоуп даазқәлаз.
Аусура дтыцуеит Канбеи,
Ашкол ашка дныкәоит Занбеи.
Лахәшьадуггы аңсра, ачара,
Икалом ҕара ибжьалыжьюа...
Амузика мода ркыжуа,
Длыдтәалоуп уа имацара.

Иалеихигарц нас агәҕыҕра,
Акәардә дацкәашоит ишьтыхны...
Сырма, иказымтцоз блейтцыхра,
Даакалан акыр длахҕыхны,
Дыхәмаруашәа уака ааҕылтит:
– Манча, акәашара сгәахәо
Сыкоуп, сухәоит исыртца, – хәа.
Дынидгыла лнапы нилтеит.
Дааигәйдкыла, ршьаҕа еихыго,
Европатә кәашара «Танго»
Иаҕын, лыҕеиҕо дахыго.
Аха иахьахәтоу илзнамго,
Лшьапқәа лхымхәыцуа инадиха,
Дааигәдхало, зны леынкыло,
Иара ишьапқәа дрыҕрагыло
Днеиуан, лгәы лхаштца, дҕыха,
Нас хәычы-хәычла, есааира,
Лшьапқәа рыдтца нагзо, аиааира
Рган, иҕышәынтәала пшьшьала,
Иахьрыхәтоу еиҕатцуа рхала,
Лҕьшалхт ишьапқәа дырнаала.
Сырма танго тынч ахьылцаз,
Манча деигәыргыо, деиламҕсарц,
Иҕыртынчза, атемп камҕса,
Днеиуан изгәамҕа иахылцуаз.

Дицкэашозаргь дылгэйдкыла,
Сырма Манча иакэзам илбо:
Манча инаур дѳагэлца,
Хьымца иоуп уа лацхьа игылоу.
Ачагьа адулац иантамла,
Фатэуп ихы итазоу амлашь,
Сырма лхы даатыцзуам Хьымца.

Уажэ дахьыкэашо дшизхэыцуаз,
Манча дааитас, лхы илызтымцо
Хьымца ааиакэхеит. Лгэы тыцзуа,
Цхызцас акы дтанагалан,
Илгэйдкылоу Хьымца иакэшэа
Лгэы иабо, ашана дақэшэа,
Лыблақэа неикэцсеит цшьшьала...
Икоуп ацстазаара лакэшэа,
Агэхаштра иаган аиааира,
Лашьа леидырғэғэало есааира,
Дафын «танго» – анеиааира.
Убри аамтазыцэқьа иакэшэа,
Лашьа Раста, уи лаб Цанча,
Аколнхара ахантэафы Манча,
Канбеи имашьына илалбаан
Иааиуан. Ахышэ саркьа иалбаа,
Сырмеи Манчеи урт ирбартан,
Аха Сырмараа урт гэартом.

Ихь изымдыр Манча Харба,
Днеилбзаан али-цси рыбжьара,
Иааихашт махагьа-цхашьара,
Иааихашт игэйдкылоу дарбан,
Дидиркьацыр итахушэа,
Дакушэа ахьырхьын – ажь рѳага,
Дирғэғэон Сырма. Уа икьышэ нага,
Лкьышэ ицэаэон, хаас-кацпушэа.

Уи сеикэндқәак ракәын, ашьтахь,
Иламыс цәырхазшәа, иҕыха,
Ихьыз ахьаршшара дашьта,
Длыдтырц дналагеит дынлыха.
Аха лара, псы лхазамшәа,
Дхьасаханы дыхшыын ихәда.
Ихы иҕамшәа, игәы иҕамшәа,
Иаалырҕья абас хыхьда-гәыхьда,
«Дыңсны» дааимҕәыттахт азҕаб.
Адышма цозшәа уа илытыр,
Лшьапқәа дрызнымкыл, димҕәтыр,
Дхьадышьшь дкахауан. Игәы атҕа
Пҕәазшәа, днеилуеит уи азнык,
Аха игәы азцеит иаразнак
Иҕалаз. Ахатҕа инырра
Лқәыпшра пьшәада иацрала,
Ишаатыз лызҕабра мцашыра.

Дынлыцасын, дшышьтҕаа, пшышьала,
Акаруат днықәицеит днага.
Амахагыара аҕеза ирхалаз
Иҕамтәкәа, иҕемырдагәа,
Ихы инапаҕы иаага ихала,
Даақәгыҕежыт зык лзааигарц Сырма.
Аха иаафнапалаз Раҕта,
Илакытҕа баапсы гәазтаз,
Манча Харба ихьша идырма,
Дааитҕагәҕеит. Сыоп ааигәахәын,
Аха ипҕеишьеит, цкья азхәыцха
Имазеит – имоут аҕсҕаха:

Раҕта иҕачкәым хьантҕа хьааха,
Атсеипш илымхартҕа иаахан,
Акәчышь еипш ихы ткья, ҕыцха
Дырблаҕья дланашьтит. Длышьтас
Дфатҕкьан, уаха иҕеимтҕа, ишьтаз

Егы ашә ала диапысын,
Аоны ддәылууаит, дытрысын.
Сырма лзын Манча Рогава,
Дхырбза-кәырбзо, дкылцшуа даван.
Манча Харба еснагы лааигә
Дыкан, иара дицырхаган.
Уажә иибо ихафы ианааига,
Деигәыргъон – гәахәтәы нагзаган...
Сырма дыцәаны даацшызшәа,
Даакәтәан, лыблақәа тырхаха,
Дынрылацшит лхы дәаха.
Лакытца лашьцала дпызшәоз
Раста данынеиҗацш, лгәатца
Нтыцсаа, иҗалаз даазхәыцын,
Дамацхашьаны лгәы тыцуа,
Лхы-лҗы лтәахит, лнапы цацак...

АИЗҖЕЛЫМҖАРА АУС ТНАГОИТ

Хьымца игәы цшаауа, ихы зқәикра
Изымдыруа, ас уажәада,
Дзатцәа ихы ибо, дтынхадан
Дҗамлазацызт. Баҳак иикра
Иманда ихымжәа. Абригада
Алашьцараҗ ибоит Хьымца,
Агагакәа реицш. Нахьхьынза
Игылоуп, рбаҳақәа аанкыла,
Аус руеит, азә даатгылом.

Харак идушәа, игәы тынчым,
Иламыс дартәом ицрыхо,
Аха иҗаитцари, имчи?..
Баҳада, напыла ишьтуа,
Арацәа җәалхақәа алакарахь
Инаго, цацхьа иҗиркареит...

Ус быжькэак го, цюок еикэфьртта,
Ацэа иалцыз шыжь ахабла
Еипш ифыхазшэа, афафьертта
Аалахфыххеит. Иттаза абла,
Лампак кны даайдгылт хацак.
Арацэа иныларпха ишьтахь,
Инеифаирпхеит ишышьтых...
Хьымца интыпсааит игэатца.

Ахатца фааитит, уи гэеитан:
– Арпыс, усымбацт уажэада,
Уфыцума хабригадаф?
Хьымца азтаара атак неитан,
Иаргьы пшьшьала, ихы шытыхны,
Днеифапшит, ибла фецыхны:
Абар Касланзия – Отелло,
Атеатр афы ааигэа иибаз!
Кыбца Кадыр-ипха телла
Еилкаа, ашкол ихы зхибааз
Дантаз, атцафцэа лган Акэа,
Изхэацшуаз ааигэалашэт уака.

Касланзия – Отелло ауха,
Дышпахэмаруаз, закэ бжбузеи
Ихаз, игэаара анфыха!
Иааиртсызеи, закэ мчузеи!
Иашан атеатр хыцхыцуан,
Хыхь алиустр ду қыцқыцуан.
Иахьеидыслоз уи ахэтацқэа –
Ахахэ бла-тыпхаа какацқэа,
Рыбжбы иахауан ахьхьахэа.
Ихаштуам уи бзантык уаха!
Уи ауха дхэыцит даара:
Аудашэыл измамыз гэнаха,
Дышпатаха илыдла ахара?
Ацэгьаршфы, агэымха Иаго,

Иигәағьыз ихаҕы изаагом.
Уғапҕа дузгәыкушәа иеырччо,
Мыцла еитцоу абҕьар хырша,
Абас шыцрала ауаа еичырчо,
Икацәкьоумашь ацәгья зыршо?

Сырмагь ишпалныр ауа.
Изылнаҕеи ус агәтыха?..
Иашан лцәа иалашәан дыҕан,
Абас аицәызра шахкәашьыз.
Ашьтахь, хандәықәлоз ашныҕа,
Диеицшха зыжәәа тҕьаз, иәашьаз,
Аидара шытыгга, аколнхара
Амашьына хәарә хәархәаруа,
Хаманы амәаду ианнықәла,
Агәра лгомызт, зымәа хдәықәла
Цьылшьон, дсазцаауан:– Хабацо?
Усҕан лылағырыз хыкәкәала,
Илхәон, еиҕалхәон лгәала:
– Дышпәкамла цьара хатцак,
Пшаашьак азташаз аиаша?
Дышпәршь Дездемона баша!..

Абар, иблақәа шамшамуа,
Дездемона димшьыр амуа,
Зхынкыларә уа изымкәцҕьа,
Згәы пжәа асцена иқәыз ицкьо!
Абар, цәымза таак аанкыла,
Хьымца иапҕа уажә дахьгылоу!

Ихы-иҕы еиқәатцәа самсалза,
Итыцьцьәауа ихапыц кәашза,
Иааиз, иблақәа халалза
Дыҕоуп. Насгьы ицәа пашәза,

Иаацшит, икаска данѡаха.
Дмаврым, дагъреиуам араццѡа,
Арацѡа дашѡт, иѣоушѡа арац цѡа,
Доурыс шахтиоруп. Атѡаха
Ихы иамѡа, ихѡа даха
Ианышьѡих, дизааит уа Хьымца
Дицхраарц азын, данырхьымза.

Арацѡа шытыхраѣ апышѡа
Шимам гѡеитеит уи иаразнак.
Арацѡа анылалартѡ азна,
Иирбоит абаѡа кышьа:
– Хыхь акѡымкѡа, абас, ацакъ
Иныѡърыѡри, ѡаѡа инатѡак...
Абар ассир, зынза ахала,
Арацѡа еилыѡѡы еишьѡала,
Ашѡа аѡѡошѡа ахьхьа-хьхьаѡѡа,
Ибаѡа шнаѡеиклак ианылон...
Дааѡалт аусура игѡаѡѡо.
Имахѡѣа кыджѡа, даѣын мчыла.
Иѡсахы ѡѡѡо, зынза иѡхѡиѡѡон.
Дышѡагѡаѡ, ибаѡа хижѡо...

Хьымца ихааза игѡы инѡалт ныррак...
Измам аус аѡѡа адырра,
Ауаѡ махѡѣагѡгѡагь амаѡаз
Даѡарахар ѡалоит аѡѡаѡа.
Адырра – аѡѡазаара апышѡа,
Рѡатѡуп, аус уѡанышѡа.
Адырра змоу, уи ддумбеиуп,
Малс иѡѡоу дырмалуп, дбеиоуп!
Аѡан узымдыруа азырра
Уалагар, иалшоит зны уѡаргьы,
Аха иѡалоит ухнатѡаргьы,
Дыррада еиѡѡагоуп анырра.
Амаашьароуп иаазго адырра.

Амаашьара – цхьака цагоуп,
Дырроуп, цсҗазаара рцшзагоуп!
Амаашьара – атәра-кәйтра
Уацәызго кәцароуп, хақәйтроуп! ,
Амаашьара – пату рхагоуп,
Хьзи-цшеила ишычоу җырбагоуп.
Амаашьара – уи хьцшымроуп,
Ихацшәмароуп, ихатәымроуп!
Амаашьара – дунеитә уалуп,
Гәыбзиароуп, уафроуп, малуп!

Хьымца амаашьара шилаз
Гәеиҗеит иааиз уи аҗаза:
Агәкаҳара аҗынза паса
Днеины дшыҗазгы, иҗынкыла,
Абаҳа анхжәагы даҗәымтцау,
Арацәа – шышьтихуаз напыла...
Зегь идырит. Ибеит Хьымца
Дышрыцқарым цхьака изымцо.

Имаашьо ауаф пату иқәуп!
Аҗаза агәахәара иҗықәуп.
Уаанза иидыруаз азә иакәшәа,
Дигәацхеит цәгыза, игәы дақәшәа.
Дрыцхьеит, ишызцәа рахь җиҗын.
Нас уа Хьымца еихак ииҗан:
– Алгәра шәартроуп, иццаргәароуп,
Уаалеишь, ашьақакәа аагароуп, –
Алашьцарахь иҗынеихт дима.
– Саҗамыз, иухьзи? – Хьымца.
– Хаибадыруаз, сара – Дима...
Дивацало, уа дзихьымзо,
Хьымца дкәаруа Дима дишьҗан.
Инеит амҗы маҗәа ахьышьҗаз.

Уаҗа жәафырх гәата-бҗата,
Агәы ганвых шақәа абараҗ

Иахъеикэыз аҕы аҕа иеаҕа,
Дыкэиан, иеадта амҕы аҕхара.
Илампа ыҕақ ишэҕа чыда,
Иҕэахын илашара хыда.
Хьымцараа аннеи, дцэыха-жьыхо
Дѡагылт, илашара шыҕа.

Ирҕарҕхо, иаикэаз ангэиҕа,
Гэнамзarak ихы неиҕан:
– Дубов уоума, угэам -гэамау,
Сахьынатэаз умааир амау,
Узсышыҕоузеи? – Уара хушыҕам!..
«Дубов? Дубов?» – уаҕа Хьымца,
Абри ажэла ихы изтымцо,
Ихэыцра Машья лахь ихышэтуан:
«Издыруада абри Машья
Лаб иакэзар? Ихьзын уигь Дима.
Жэлас акэзар, уигь – Дубов иман...
Лаб иакэны, иамоуи калашья? –
Изамами?!.» – ихатэ зҕаара
Аҕақ айҕеит иара ихала.
«Дшахтиорын уи данцоз арра!
Изамѡами ѡаҕхья дҕалар!
Даазар иҕҕа лышыҕа дхыла?..»
Жэаѡырх иблақэа амца рхыла,
Дааскьян, дыкшарашэа хыла:
– Хначальник иѡаҕхья усѡашуа,
Уқэгылт аизараҕы усзашшуа.
Узтынчхом, иуиааи ашыыцра.
Угэы иҕамзаап нас сыцрыцра?!.
– Ех, арыцҕа, угэы ушҕажьо.
Идыр, Хэта, иухэо шиашам.
Алҕэра цхаргэоит, уаѡы душыҕам.
– Исзымдыруа цьумшьан, Дубов,
Укылҕш-кылзыѡруа ухуп сышыҕа,
Идыр баша аҕья шубо...

Иикыз шыакак Хыымца ита,
Дима, ашышыҗаа даатгыла,
Ғааитит уака, иеынкыло:
– Иухәаз иаанагозеи, Хәта?
Хәта дналагт: – Уара, Дима,
Жәафырхыс хәа уқан, иашоуп,
Аха уара адиплом умам.
Дипломда ауафы зынза дбашоуп!
Сара сҗыба сдиплом чыгәза
Итоуп азын, пату сықәца,
Уаамырхын, скарцеит утыҗаҗ.
Уара уи азын сгәаҗ шытыхны,
Сахьюеиҗабхаз, уҗәа ухыҗо,
Скырҗа уашытоуп, зынза уеҗыхны.

– Уара хушытам, иуаҗама?
Аус аауеит, уаха җамам...
Дима дҗәәжәоит иеынкыло,
Аха жәафырхы даангылом:

– Утыҗ ахуҗәызгаз, гәалас
Икамҗакәа, уака җшышьала
Уеаанукылар еиҗып, Дубов.
Уажәа акгылымҗт, ишубаз!
– Закәи, Хәта, умақаруа,
Усыдызцалеи, упарпаруа?..
Уара сушытам, суҗырхагам,
Нас иарбану узсызгагоу?
– Дырәегь иухәарцазы сыҗәҗа,
Ашыакаҗәа җаҗа җыҗгас,
Акылҗшраз уааит, аҗкәын дума... –
Ичҗарақәа хыҗит Дима:-

– Сара саҗуп уара ууалҗшыа,
Арахь усаҗәҗаит ламысда.

Абрантэ алашьцара уалпшуа,
Утəоуп, ухырқəақəо усда.
Ашахта итамлац уажəада,
Ихылапшра, нас, изхəтада?

Иурбама абаха кышыа,
Арацəа анылартə ашьтшышыа?
Иурбама хыхь ишəартəоу
Шыларышьтуа, нас ишгəартəо
Иурбоу алгəра цəргəашыа,
Ашыака атыц така аткаашыа?..
Иурбои, ухаца иуздыруам!..
Ма, – «Шəааихылапш, чкəынак дшəыцуп», –
Ухəар, азə абас изыруа
Калахьоума? Ари дфəыцуп,
Амацаз шака дуазыруа,
Дгəаказ, дарбан нас изхароу?
Уеыршышуа ара апхараф
Уеытəахны ушыцəаз, рыцха,
Уахьяабаз иуоуит агəытцха...

– Мацк снықəаизар, митə калама?
– Уара хушьтам, иуахама?
Уцəаз амарцьа, сатамзааит,
Хəартарас иулоуи мамзар?!.
– Хəартара-злам сара сакəну?
Ушцасыхцəажəо сеитакны?
– Аиеи, утыц афы угылам!
Уск ахəта кауто збахьада?
Уахьыцəоу, мшəан, уи згəырцада,
Ауафрагы зынза иулам!
– Дубов, сара ауацдура
Сашьтамлеит астаж мацараз
Адиплом сымоуп, иудыруаз!
Кəтешь салгахьепт атцара,
Истеит ашахта культура!

– Шьта зегь сумырхээр умуазар,
Иарбан иутца уара царас?
Аулафахэ анапанцара?!.
Уехэоит адиплом угазар,
Аха адиплом мацара
Зыңсои, иацымзар адырра?
Иабакоу иутцаз уцара?
Иабакоу «ушахта кэльтура»?...

Икацэжьоу издыруам Дима,
Аишатцэжьа еилкааны имам.
Хэта идиплом агашья
Шыкалаз, абар аиаша:
Уи адипломаз аамтала,
Зны шэжьык дацхья, царак дтала,
Цъара атехникум ахь дмыкэо,
Ихы ацья абахьаны дыкам.

Хэта бзиа ибоит ацара,
Аха икамцакэа аацсара.
Ткээрчал абеиара азбахэ,
Ацара рхара аус азбо
Икоуп хэа иахан, дымцшыкэа,
Пата хэа иаахьаз уи иацхья
Диазцааит, агэра га иштэуа икэа.
Аха агэыргъара ихацхо
Дшыказ, инеикэлеит илахь:
Иеиликааит уа Пата ила
Ашахта амахэфа ус шуадафу,
Дшеицгу адиплом зызтафу...
Пата, имырцэаза игэыцра,
Иеихэеит мѳас иамоу ахэыхра:
– Иузыцшаауазар ацара,
Зынза утамлазакэа ацара,
Дыкоуп ашэкэцэа неикэрэаеа,
Адиплом нанызцо уафа....

Хәта ихәеит Пата иңышәә:
Аңара ңсах, иеазышәә,
Ишихәаз еиңш иыыза, иқәла,
Қәтешька дцеит Хәта днықәла.
Ашьтахь? Ашьтахь... Абар ашьтахь,
Чычартахәс Дима даашьтых
Димоуп, дахьиашоу азыхәә,
Димбозароуп игәы зыхәә...

Дима иыызцәә зызфеитыз,
Еилыркаан уа дңас ириңаз,
Арашәарафын аеага
Зку, уа рыматақәә ыага,
Этәы тахаз иус ахьмароу
Азын алаф илх, ихәмаруа,
Ақытанхамыа аколнхараф
Ишеицхраауа еиңш, имца ңсшьара,
Хьымца даанмыжькәә дтынхадан,
Итцыцьыаауа зегь рхапыцқәә,
Аеыы-сыыхәә рбаха дәықәтцә,
Еңныхәак имта, пату иқәтцә,
Инхаз ихәта, митә мтыцқәә,
Иаилыршьын, иаалгеит ирыцқәә.

СЫРМА ИКОУ ХӘА АК ЛЫЗДЫРУАМ

Игәтакы наигзеит Рогава:
Аөн даеазә даныңкам гәата,
Иара днеиуан гәата-бғата...
Раҗа Харба, игәы еибафа,
Данифәс уа, Манча Харба
Уаха дтамлеит уи агәарң ахь.
Сырма лымацара усда

Аамта лзылхымго, лгәы ҕыҕуа
Дааџнахеит. Лгәы зырҕыхо
Иакәны, иелықәршәо, ламысда,
Манча Рогава – ҕыхәа-баба,
Азҕаб қәыңш-газа дырџашья,
Лқәыңшра даҕрагылт ирапо,
Днахыст, илзыҕамта ицәцашья.

– Исзааги уа хшык ацара,
Сыңсы сзеивымго, сгәы ак кылач
Иакит, ихәартамкәа даара, –
ңанча иңшәма лахь хықәкыла
Ибжыы наиргеит. Ауха
Заа дгәарлан, акыруха
Иңхәыс илымта, акы днацха,
Днықәиеит ңсшьара хәа адиуанаҕ.
Аенынтәарак уи дзаманан,
Уажә иаакылкья, иеҕәазшәа атца,
Игәы ак лыцалан, иткәацха,
Марица ахшырца анизаалга,
Деизкья адиуан аңхья дкажын.
Дыҕан иңсҕазаара дналга.
Ҙсышьас иара ус иқәашын.

Азныказ, илбо агәра лзымго,
Даатрыст. Икала, ирызхәтцшәа
Лзышдыруа, агәрџа лзылхымго,
Артәаа аатлыргеит. Илымкәытцшәа
Атәца нкашәан, уаҕа иңыххаа
Ицеит, еимхыбҕыжәаа аңчыха.
Ахш адышьма иқәш, ихыршлаа,
Амхатцә зсауашәа уа ихыршәлан...

Артәаахәа абжыцәҕья гәтшьаага,
Ахабла ашәацхәара азнаго,

Игон алашыцара иалкьо.
Иааизыѿѿит аҫаацәа, агәыла...
Еилеиѿ-еиласуа, хыла-гәыла
Иааилалт. Аҫсҫазаара дналкѿаа
Ҫанча ицара, зегь агәала
Рнаҫеит ухәар зынза ииашам.
Аха аҫсуара аҫас ала,
Ргәы ишалымсыз удырбашам.

Сырма иҫоу хәа ак лыздыруам,
Иаауеит агантәи уи дрыма.
Рхәблаҫ ианѿеи хыма-ҫсыма,
Лаб дышҫсыз аалархәеит Сырма:
Илмахәзшәа, лыбла хымтуа,
Ддысза дгылан, хамҫак ҫымтуа.
Икәлазшәа нас азхыҫтра,
Иалагт лылаҫырыз аҫыҫтра.
Нас «ы-хы-хы!» хәа дыҫзыҫзуа,
Хәыҫҫас лгәы ҫжәо, лыбжыы лҫыууаа
Иҫон. Илҫыло ма илывсуа,
ҫанча дызтахымгь лырҫәуон...

ХЫМЦЕИ АШАХТИОР ЗҪАБЦӘЕИ

Хымца уажә ахҫатәи амда
Ааноуп усура данҫыҫтуа.
Аҫх ҫсыршыага, аҫәара аамҫаз,
Иара дмыцәа ашахта дхәыҫтоуп.
Аамҫа баша абжыысха амҫа,
Нас дныҫкәоит уи хәлҫазыла
Аусуцәа рышкол ашкә.
Мызкы аус иуеит уахыла,
Нас шьежь актәи амдаа дрыла,
Днахан иаартуа ашахта ашәқәа,
Ахәҫамѿа – угәы ҫызҫәо,
Дануп, дрылагыла иѿызцәа.

Ашахтаҕы рацэак Хьымца
Аус иуеижьҕеи ишымцуагы,
Даниахьеит араагы еигэҕасрак.
Ацстазааратэ ҕагэа-ҕасра –
Ауаҕ гэалаҕара пхьацо
Иқәу, назоит адгьыл аҕагы.
Хьымца ашахта уажэада
Дтамлацкэа, ақэжьыҕцэа рбригадаҕе
Ибаҕа ицэхжэа дангэамцуаз,
Аха игэы камыжь – данхьамцуаз...
Жэҕаырх Хэта дашшит: «Хьымца
Дшаашьо, иҕызцэа дшырхьымзо...
Зегь рыхэҕақэа шыҕых нахьхьынза
Ианалгоз, иара ламысда,
Ихэҕа дахагылан кьысда...»
Дима Хьымца хара шидым
Ихэеит, насгы гэрцҕкэыл шигым,
Дшыҕало уи дшахтиор ҕазан...
Аха ахэбатэи аутра
Аначальник Резо дыҕҕкэеит:
– Ддэықэҕа иахьацэҕа, уажэыцэҕа
Ахэса рус ахь! Аеыркэитра,
Абаҕданра ацаркэрырҕаҕе
Иҕаитцо далагар, икырта
Ахэса ирибамҕо деилыркэап,
Ацэылашьшьра наҕ ихыркэап! –
Ицэа ихыбзаауа – ихьымзҕишьон
Хьымца иахаз. Ихы ҕэнишьон...
Адцатарҕа ддэылҕа, дшахэо,
Наҕ дырпырҕны дцап игэахэуа
Дтэан, аха ашахта дшацэхьамцуа
Избахьан, дтэан, иҕа игэы амца...
Резои Хэтеи хэыҕхэыҕтрак
Еснагы ирымоуп иаахтыцэҕан,
Зегь ирздыруам урҕ зэҕыцэҕыоу.
Ашахта ахэбатэи аутраҕе.

Аус инагзам ꞑацоушәа,
Кыысра зтахымгыы нагзоушәа,
Ашәꞑәꞑәа неиꞑәреәеә ишьтыхны,
Зыгәра ргаша рыхыз ианшыла,
Нас аґара акасса итыхны,
«Аулафахә» дуꞑәа неидкыла
Иамзха ґыоук рыдкыла ирымоуп.
Нас иршоит ґара инеидгыла.
Урт, ахәмгараꞑәа ирылам,
Дима иеиґш иґꞑыоу дрыцәтәымуп.

Хымыцагыы Дима диґырга,
Издыруада ак иґрырго
Дꞑартґар, рнапаґы нас даага?
Аначальник иеырхага,
Уиоуп еґныхәала дицәхасны,
Аґаркәршыс дзишьт дигәтасны.
Аꞑәраан шафымсуеиґш ажьабаа,
Резои Хәтеи зꞑыы галаба
Цаны ирымоуп аґара гашья
Абар еак ухшыш. зызцаша:
Арацәа аꞑәжьысацәа рбригада
Зегь иґыруа, ґыа еилала
Ицоит, аха нас хәта-хәтала
Ианишо уа, иґыыба гәәта,
Уахь акы нтазцо, даахагьежь,
Дꞑалартә иаргыы иґатца ꞑәәцәза,
Хәта даеазә итәы инагыжь,
Изаииґцоит еиґа инацта...

Ахәґакнаґа аґаꞑа Хымыца,
Ашахтиор тыґґацәа ицәхасуа,
Амаґхашьяра изихымцо,
Вагон тацәык уа дагәтасуа,

Азгабцәа чан-чаны дшырку,
Ахәцакнаха мцәышә ахь иркәыр,
Иатцаиргылоит инага.
Нас иара анеиха уахь иртәр,
Иаанкыланы, амаа днагәа,
Иааиртуеит амцәышә ахкырта.
Арацәа лоуишьтуеит агәгәахәа.
Авагон хәыч иртәуеит уаҕа.
Ахкырта амаа длаха хәдаҕа,
Арацәа леира иакәых, даахьахә уа,
Авагон ахта аанкыла,
Амцәышә иатцаркәр нагәтасуа,
Азгабцәеи иареи еивагылан...
Ашахтиор згабцәа рлаф иаасуа,
Рыбз ацәа ахырхуан уамала.
Ацкәынцәа ркынгы аламала,
Бзынцык имахац ажәала
Ижәлон – иҕамцо пхашьара.
Еихаразак уаҕа Лиуба
Зыхьзыз даакәлҕьон ишьара:
– Хауа дарбан бзиа иубо?
Абыржәытәҕьа иухәароуп, мамзар
Уеиқәа ааушьахуеит уаанкыла.
Уара ахатцара уацсамзар?..
Бзынцык имахац, дзышьцылам,
Ажәа шәкәык ианым лҕытцуан.
Иара дыҕхашьо, дкәеитмеитуа;
Ианимоулак атак иеито,
Азгабцәа рычча дырҕыцуан...
Цас ауашәа, иихәо иҕамшәо,
Дҕалон зынза ибз иҕамшәо.
Хымшҕа цхьан. Рвагонқәа тәыназ,
Атацәы мыхәнацкәа ицшыназ,
Ацаркәырцәа уа ргәы ҕыҕуа
Иштәаз, Лиуба, ргәы рҕыхо,
Дналагт Хьымца алаф илха,

Җаңа дылжит зынза дтәылуа:
– Абыржәйтәкә ххәатәи анхоумта,
Нас иузаауа ҳа ҳаҗоумтан.
Уоура, утбаара еилҳаргароуп,
Ухаҗара аахрбароуп!...
Хымца макәна иаартытәкә,
Абызцәгәра ибз иаҗыткьом,
Аха аҗаккәа шыта ириҗон:
– Быбла җроуп сацәшәоит ицәгәзар!..
– Шәыңши, ҳандатлара игәиҗоуп!
Азгәбцәә!.. Агәағ шәыҗразар,
Дахшәыркы, шәис абыржәйтәкә!..
Азгәбцәә зегь гылеит иткәа...

Мәышан. Ашахта аclubаҗ
Акиносахә цон, ирбарцаз
Аус зциуаз Надиа, Лиуба,
Абилеткәа рзамх, абарца
Ианаакәгыла, Хымца Машәа
Илаңш нлықәшәеит. Ләзцәа дрыцын.
Хымца дангәалта даарцрытын,
Дшыкәлаз ҳәа иузамто хәашә –
Зда длымам лашә дылбазшәа,
Җажәа шыкәса илцәызыз даазшәа,
Зынзак амыргәыргә лхала,
Иара ишка дааиуан лхала...
Еицрыҗииҗәтен доус рыхтыскәа,
Ашахтаҗ иацашәоу рускәа
Еибырхәон уа Машәеи Хымцеи,
Иаҗын рыгәтыхақәа нымтәо.
Ак дырәхәон, акы ианызбон...
Нас иазнеит урт рәызцәа рызбахә.
Еицаакәаз – икәз еишьцыла,
Ианеицрырга еицәхкәазама?

Машья уа лылахь неикәла,
Ғаалтит: – Хымыца, иуахама,
Андреи дыштахаз ашахтаҕ?
Андреи – дугәаламшәои? Ҷызыза?..
Ҷгәыҗаҕ аихабыра иахто
Иказ? Ахатца кәыш – хҗыза?..

Ашахтатә җкара хмырцакәә,
Ак хзымдыруа, ак хмырбакәә,
Зда җсыхәә амам атехҗара
Ҷахысызшәә ашәкәкәә анхарҗа
Изхәоз – ас ахьхзыруа шхәартам.
Згәы каҳаны иказ даара,
Ишҗаизцәыртцыз агәыҗха,
Ицәә иалашәахьян рыҗха!

– Иоузеи җсышьас? Ба дыббама?
Ма ус җыоуки ирхәо баҳама?
– Схатә дызбеит – данҗсы, иҗа
Данҗыргоз. Рыҗха, дынҗыҗыр
Иҗаххазаарын, зымәәка
Дनावалейт иманы илампа.
Хәыҗабҗяхала жәытәк уака
Дақәшәән, аихыршь ибла иамбо
Икамызт, уа иаҗхья игылан,
Аха уи ашәарҗа дырга
Шакәу, изызку хықәкыла,
Ишыкамло нак ахысра
Абаидыруаз?! Иламысым
Ааигәә даангылар иецәырга
Игәәхәзар акәхап, җшьшьала
Дцеит ахәыҗабҗьала дҗала...
Дкаҳау, аҳауа анизымха,
Дыҗсны дышьтан уа деиҗымха.
Агаз метан атәҗәри җхьяҗа,
Ахәыҗабҗьала азна хәҗан.

Уиоуп дызхәәҗыз. Ахатца
Аибашьраҗ аҗа дыпҗыаца,
Иалтны иааз, иашан уаазхәыцыр,
Аҗакҗықәда, хир зымбаша,
Дихҗьан, дышҗатахеи баша!

ХЬЫМЦА ИГӘАҒЪРА

Хьымца җапҗыа аҗаҗеырҗахь
Дыхәна аусура азин ирҗан,
Ахәоуеиқәшәара рыбҗьала,
Аус рыциуеит дмаашьакәә,
Ихәта неигзоит иҗамырхакәә.
Еишьеиҳабык диеиҗша Дима,
Илаҗш ихын – рҗаҗыс диман.
Аусқәағь шҗоз иманшәалан,
Зегь лдәықәлеит хланҗы иҗала:

– Аҗаҗеырҗа алҗәра шәарҗан
Иҗалеит, ирҗәамзар хәарҗам!.. –
Хымш раахыс есымша Дима
Ихәон абри, гәрҗас има.
Аначальник иеирдагәон,
Жәаҗырх Хәта иеирхагон:
– Дима, уара еснагь иуусым
Уеалаужьуеит, ухы еивысын...
Убра җшьшьала адҗа иурҗо
Ғаҗала – абаҳауп иуқырҗоу! –
Аначальник уи иааимда:
– Алҗәра анҗартәаша аамҗа
Хара иаадыруеит. Амза антәамҗаз,
Аплан ахыхь араҗәа рымҗа
Инхар, шәуалафахәы маҗхап...
Шәара шәзоуп хазнахо аамҗа.
Аплан шаҗа шәзаҗҗо – аҳамҗа

Шәоурц. Алғәра уаанза иачһап!...
Аха алғәра иамчһаит, башахт.
Дима иихәаз уаҕа ииашахт:

Ашахта ахәбатәи аутра
Зынза иацәызит аҕәитра.
Нахьһынза-аахьһынза аҕәһәирта,
Иунамто җәра еиқәкырта,
Аилабгара иаҕуп җшьшьала.

Аплантә җсыцәһәра лырхалан,
Аначальник Резо мхәыци,
Жәаһырх Хәта мҕәәцәа хыци,
Рхатә җҕара ҕацо илталан,
Зегь леилартцеит хыла-һәыла.
Адһыл, ашьхара хьантара
Рықәғәғәан имцхәу еидаран,
Ашьаҕақәа итагылаз,
Ирхәарц иаҕызшәа уа ргәала,
Иҕзуан, иҕьуан, җәра ак ҕыжуан,
Ахьажь ацәҕьа иаҕәшәазшәа –
Уаҕа сылшом хәа егы ҕыжуан.
Ацәа цәымза ҕәатахазшәа,
Аурала есаaira еилацало,
Амҕы шыаҕақәа еитцацало,
Мытцкьар ххыраха итҕәацуа,
Илеиларкәыҕы, аҕәраҕы илацо,
Алҕра-цаҕьа еилабга илақәтәон.
Харантә илахь аҗхзы ақәтәо,
Аначальник ибла ак амбо,
Апрожектор еиҗш илампа
Апривод ахь ирҗхон иалкаа.
Убри аилабгара иалга
Имазар, нас игәы тынчын,
Аха-уахь анеира имчым.
Аҗыр телқәа ршаха-еиларша

Иаркы ырымазар, амаршәа
Гәато, харантәи уи иаха,
Иқәрхәазо аагашьак артон.
Аха иазыркуада ашаха?
Ицалода уахь – ашәартахь?

Абрукәа ыртәиуа, еимыхуа,
Алакарқәа уаќа ишьтыхуа,
Еимакы-еиҕакы иааскьаго,
Иахьшәартамаҕ ҕоуuky ишьтарцон.
Ахәытцахыгәтәы хықә иазнага,
Даҕа ҕоуuky иршә илтарцон.
Макьана атехникатә ҕарра.
Ашахта ианыпшуеит даара,
Иќам макьана аус тызго.
Акомбаин – арацәа ҕызќо,
«Донбас» хәа ирхәоит ак азбахә.
«Тќәарчалрацәа» азы иааргарцаз,
Ухәан-схәанқәак – ааигәа игарцыз
Дәықәуп, аха уи ак азбуа
Ахәбатәи аутраз иќам.

Арацәа ҕќо, зхала иныќәо,
Алакар иақәзыжьуа зхала,
Наќ-наќтәи усуп. Иахьала
Ахәбатәи аутра алахәлаа
Апривод ауп издыпшыло.
Рыжәхьа затә ҕазшәа ирцәыбғала,
Зегь азпшуан уи, зегьы иргәалан.
«Тќәарчалрацәа» атрест иахьала
Цәахык шамам уи зыпсахуа
Зегьы ирдыруан. Насгы иахәу,
Шаќа нызқь ахтында иаахәоу,
Закә харҕьузеи зынза абашаз,
Адгыл илхәтабаа ицаша...

Хәта ахәыҗахыгәҗә ахықәәҗ,
Дима иҗәҗхьа ихы икәәе
Дгылан, иблақәа җхашьазшәа,
Аха җхашьара хәа рхымызт.
Резогы, уа ибз ифазшәа,
Ғиҗуамызт. Урҗ ирҗахымызт
Ахара шрыду арғыҗкра.

Аҗыртә шаха иазыркыша,
Апривод иазҗарҗ зәазыҗкра,
Уаҗ даныҗамла изгәаҗыша,
Хьымҗа ддәықәлеит, аҗыртә шаха
Азхык ааникыланы дахо.

Хәта, аначальник имҗан
Зәырҗәитҗан ажьеипш игылаз,
Илампа-прожектор имҗаа,
Дима днагылеит иаанкыла:
Алашара Хьымҗа изышьҗуа,
Ирҗхон апривод ахьышьҗаз...
Хьымҗа инапы ашьәкәада
Ахьшы иҗан, аха ашаха
Апривод аҗ иахаршә даахо
Дамхон, ишизырҗәҗәз гәәҗо...

ИЛАНАИЖЬЫРГЫ АЛШОН, АХА...

Хьымҗа амырҗәырҗа ихаҗхо,
Асалам шәкәы иоуз даҗхьон.
Иҗәуан иара иҗыза Хьырбеи.
Рәызҗәа зегь рызбахә аниҗон...
Иҗәуан жәйтә нхара шыҗак шырбаз –
Адгьыл иласкьаган иҗан.
Архиолог дук Аҗәантә ркыҗан
Дааны дшыҗоу. Рааҗсахә рыҗан,

Аҫар уаҫа адгьыл ажраҫ
Ишицирхраауа. Аурок ашьтаһь
Анышә атыгара, атажьра
Дацәымаашьа, уахь дышицу.
Апсуаа ртоурых аҫы иеыцу,
Уи архилог ду Трацшь ила
Еиликааз шырацәоу даара...
Нас дазаатгыла хьқәкыла,
Сырма илызкын ашәкә аиҳара.

«Сырма» Ага рыөн игылоу
Аҫны дыҫоуп, ахьчаф лакәшәа.
Пыхьеипш уи уажәы хьқәкыла
Дыфнакны, илхылапшуа игылам...
Лыда уаф даныҫкам дақәшәа,
Уаф днеир алшоит есымшагь...»
Хьымца ибзиабара ҫыцха,
Мцаха ицралеит, атцх изымшо...
Ахчы ихылагәа, зны ҫыцха
Дианы, ацәара иеазикуан...
Дықәтәон, нас дықәиануан изқәа...
Акы избырц ихшыф еизигон:
«Абыржә» ддәықәлар, иҫеи дпызкуа?
Уатцә ипсшьарамш ауп, уатцәашьтаһь
Ауханза ихы дақәитуп.»
Дыцҫҫа иеиелеиҳәеит. Игәитоуп
Дәығбала дцарц... Дыфуа, дашьтаһх,
Зҫыназхаһьаз иеахьыгзан,
Амардуан днаҫагылт дчыгәза...

Нас Очамчырантә Шәачаҫа
Ицоз ҫаакы днақәтәан уаҫа,
Даара дманшәалан дааит Ага.
Амра цлакашәара аефәага,
Апстхәақәа ачырылак, иаарылпшуа,
Цицу ҫанацо, иаакылпшуа

Аеатцәахуан, Сырма дгәата,
Ибжыи анлықәиргоз иныццак.
Аәнаңхьа акранаф уи кәатак
Азы азоулышьтуан илгәццак.
Хьымца дшылбаз, лкәата нкарца,
Гәырғьарак зназы иналфьықәла,
Дыццакы уи иахь дьндәықәлан,
Аха нас дхьахәа-хьачо агәарцаф
Даанхеит, лгәырғьара нылфьықәба.
Гәыфбарак деимьрхха ишықәцо,
Икәамлеит Хьымца изгәамта.
«Аәны» азәрыканы дрыцәшәома?
Изыхькьаз ма лаб иңсроума?»
Дәеа фьыццгак хьрфәа изамто
Дылзцшуан, нас лаб дьнизхәыцын,
Ашырхәа уа итың днахьыцын,
Агәашә аарты дааташылан:
– Сгәы иалсит! – ихәеит ддышшыло,
Ткәарчалтә даха дзаа уи азақәшәа.
– Сгәы иалсит аңсра бахьақәшәаз...
– Сара сыңсыр акәын, Хьымца!
Сара аиқәмшәа, разк ахьымза!..
«Лаб иңсракәу, дәеа гәалоу?» –
Даазхәыцит лажәа ахьрхарта.
Иибахьоу лакәзам, еакала
Лчәылцсахит Сырма. Ихәартам
Цәалашәарак игәафьы ифьыха,
Иаахьоухьоуит игәаф гәтыхак...

Хьымца иусурахь атыцтра
Дахьза дгьежыит, ихы икәае.
Сырма изылуз дшазхәыцра
Издьруам. Дәара иеазикуан
Аилыргара, дзықәшәаз Ага:

«Уаанза ишыҕаз еицәнымхо,
Рыбзи еибабара еижьаган,
Рацәак бжымсзакәа, дицәтәымха
Дышпаакәгыла? Закә мзызи
Мап ицәылкыртә ас лзызу?
Шака длыҳәеи, ишьымхы арсны...
Ддәықәлымтазаргы дыңхарсны,
Бзантык уаҳа ла лахь хьаңшра
Шыҕаимташа лҳәон. Днызхысуа
Ажәаны акәымкәа – дҕахысуан...»

Ихшыа зегь еизга, иеанышәа,
Инихуан кридырузар ңышәас...
Аха лара лмап лмапын.
Лтак акакәын – лмап лтакын:
– Сара айқәымшәа – разк ахьымза,
Сумыргәакын, ускәатц Хьымца!..
ңышәа змамыз Хьымца рыцха,
Иабейдыруз лажәа иатцаз?
Иабейдыруз Сырма илыцҳаз...
Днагьежыт, итыңсаа игәатца...

Сырма Манча хәымгарала
Инапағы димоуп даага.
Раста иаҳәшьа цәыбза-мшгагас
Манча дахьимоу абзоурала,
Ҙанча данңсы, аколнхарағ
Итацә инхаз атың ңхара,
Иаб иаҳатыр азын акәшәа,
Иңа Раста днаган ииңан,
Дыкоуп, ақьяфура дақәшәа.
Ус зыҕаитцаз Сырма лыда
Адунеиағ уағы издыруам.
Сырма лгәтцхақәа уазыруан...

Хыымца диҕынтэаауа дшыҕаз,
Илыхыыз илзамта хэашыа,
Ддэыкэлтцеит игэы тшыаа аоныҕа.
Ларгыы днатэеит, дтэуо лқэашыаз...
Иалхэар иланаижыыр шалшоз
Шгэалтазгыы, иҕаҕхыа лхы пхалшыон

ЧА ҒАЦАҚ ЗЫПСОУЗЕИ!

Ашахта ахэбатэи аутраҕ,
Ианеилабга аҕаҕеырта,
Рмахэҕақэа ирымто хақэитра,
Аусуцаа арацаа тхырта,
Аҕаҕеырта ҕыц катцарцаз,
Арацаа ашэыгэра иагэлго,
Икылтэо ицон, амѡа ылго.
Реаныршэон лассы инаргзарцаз,
Аха рааҕсара алтшэа маран:
Аус ахыыруа атыҕ тшэаран.

пшь-метрак тбаарас иахыамоу,
Хѡык реиҕа еивагылар амуа,
Рбаҕа мѡанцара еипырхаган.
Ахэтѡамѡа кылтэа инаго,
Абар амдақэа ахҕаҕ пшьымзуп,
Уахгыы ҕынгыы инеитакуа,
Аус руеит иааипмырҕыакэа.
Аха уа ртыҕ изахымсуа,
Ишрымамгыы зынза хѡаха,
Ишыаҕаитҕа изалгом уаҕа.

Аусурахь абригада,
Иҕалом зегь тымт, азэ дагхар.
Рхашэала, арацаа итцырхуа акэхан,
Ахэтѡамѡа ахынарго ада,

Рацәа аагарта ахьрымам уаха
Иахъбан, рыдта процент жәаха
Рыда рзынамгзо ианықәха,
Рулафахәы тәеит. Дразкъыдан
Иқәхацәкъяз уақа зегь реиқа
Хьымца иоуп: уаха инеицеиқәо
Дзыкъамла, дааиуеит дышьтырықәца:
Зны ддырхәхьан, еиқәада дықәхо...
Ашьтахь, нас, апривод гәқәха,
Ақыртә шаха иаркы идәықәца,
Ианеиқәхоз, Хьымца ибзоурала
Еиқәмтәоз алгәра еилабгара
Имта еиқәнажьуан ақәкәара,
Хахәхылтцқәак былгы еишьтала
Ишлеиуаз, азә уақа еихала
Дасызшәа инапы, ѿ-нацәкъбарак,
Иаахнатәозма ухәо, иахәт гәғәала.
Мызки-бжаки реиқа «ақсшьара»
Иман, дныкәон уи ахәшәтәыртахь.
Уақа абиуллетен иртаз
Анқарахоз – ахә аныршьоз,
Астаждара ус азқоупаз,
Даншахтиорхаз уажә ааигәоупаз,
Зынза имацзахеит изыршаз.
Ахәбатәи аутра алахәлаа,
Уаанза ианбзиаз рхашәала,
Қырдырхәхьан. Зегь тәахыла
Еиқәшәоуп. Азәгы аламала
Мчымхарак қалом иныруа.
Ироуа шмацзоугьы акрахьыруа,
Еснагь ас ишнымхо рдыруеит.
Идыруан уи ҳара ҳ-Хьымцагь.
Аха ихатәан изихымхо
Амамзаара. Иауа изымха,
Ачеиқәатцәа злааихәо изнымхо,
Еиқәрччо, аулафахә аамта

Аҕынза изнамго, изихымго,
Иҕзы-ҕызуа, итыгыҕаа имгәа,
Агәы даақәхон амза антәамтаз.

Маатк ипсахырц дынзызтааша,
Дызцәыпхамшьо, игәра згаша
Ащызцәа ирхартә дахьымзац.
Иашоуп, ицхрааша уа диман –
Ащызара ҕаитцон Дима!
Аха изыгәагыуамызт Хьымца,
Макьана изымбац ибзиарак,
Аңара псахраз изнеира...
Амилаттә ламысаф амцхәра
Иҕоу, илымшакәа аеамтцхра,
Итагылазаашья хымтуа,
Дыцкәнамыз, ичхауан ҕымтуа.

Аа-саатк русура ашьтахь, рамда
Зыпсахуа анааилакь, ахамта
Рзааргазшәа, ашахтиорцәа ҕыха,
Ргәалаҕазаара лахҕыхха,
Амща иқәлоит наҕ итытырц.
Ашахтиорцәа уаарызхәыцыр,
Арахь ианталоз, агәала
Рымазшәа иҕан еакала.
Уажә аибашьрахьтә еибгала
Игьежьызшәа, ирыма аиаaira
Инеиуан, илахҕыххо есаaira.
Избанзар, ицоит рыщныҕа
Машәырда, псытбарада.
Иахьынтытуа ахамам ыҕоуп,
Реыкәаба – (Арацәа рыхьтата
Ащны инеиуам.) гәата-бҕата,

Рызхара рфоит, цюукуы ирпылоит,
Ртаацәа инрыдтәалоит, интытуеит...

Мчымхарада раамта еинтэыла
Ирыхга, џаџхьа рылша шьхытца,
Русахь ицоит. Таацэа змамгы,
Убас иаамта тэуп лыџхала –
Дыцэоит дтынчза, амла дамкы...
Крифоит, усурэгь дандэықэло.
Дрышьтагыла ашахта итытца,
Лахфыхрада амџа иқэло,
Хьымца затэык иоуп. Дкахэыца,
Даауеит дгииуа, иекамыжьуа.
Пхьарца рахэыцшэа ичыжь-чыжьуа,
Ашэахэара иафуп имгэа.
Даауеит аарла, иџсы изтымго.

Ихафьы изаагом, дзаауазси?
Дыџноуп иара азеиџшхартафь.
Дахьнеиуа фатэык абарта
Иоуран дыќам, нас иауазеи,
Ашьакауаџ, изы саат ныќэак
Ахэтамџа аура ахьыќоу
Дзанузеи уи, иеыргэаќуа.
Азеиџшхартахь дныџнала
Дыцэарцу, икаруат днаниала?
Ус ашахтафь – иара уаќа,
Хэта иеиџш, џьа гэќэак ахьеиќэу
Ааиџшаар, џьара уа иеынкыла,
Илампа алашара нхьеикыр,
Дыцэамзаауеи, уа даангыла.
Дхэыцуеит амџагы дыџнаркэќэеитаз.
Аха даауеит, зегь аауеитаз.
Даауеит амла дшаго диарцаз,
џаџхьа крымфа амдахь дцарцаз.

Хьымца, амра ангылоз иаќэшэа,
Даан усурантэ, рынхарта аџхьа,

Шьежь шәәхәә ашьха ихытц ихапхо,
Арымз дықәтәан. пааимбарк иакәшәә,
Иерапсышәә, уаҕа арңызбак
Дынидтәалеит, азин ылхны:
– Улахь еиқәуп даара, ишызбо?
Уаха папироск аарылхны! –
Инимтцеикит уи тәтынтрак.
Хьымца игәәхәон афымтра,
Аха атак ҕаимтар пхеишьан:
– Сахазом, итабуп даара!
– Ари тәтын башам, уаха.
Угәалаҕара, иубап ишоахо!

Хьымца дымтысы, уаха фымтуа,
Дтәан уа, игәы иааттаххыз хымтуа:
«Анаша ма аплан акәхап
Исыдигало. Наҕ унаха!
Апсҕазаара еижьага ихнахуа,
Хырҕагара зламкәә иаакәхо
Среипштәны сдәықәуцарц абжьысрахь?
Уиоуп, икамыршә ламысрак,
Узсәқақықо, уааин, сгәәта.
Сыпсыҕера укуеит, иубан сқәашьдан.
Ак цәара исылуршарц уашьтоуп,
Сушьтырц наҕ, нас, уцсы снаҕа.»

– Уара, издыруеит Хьымца шухьзу.
Сара – Цербер! Хаибадыруз...
Хьымца ихәыцра даалтц, длахфыхза
Дааҕалт зны. Ихшыф уазыруа,
Ипшаауа индәықәлт. «Иабыкәу
Дахьызбахьоу?» – ихы шьтыхны,
Диҕапшуан уи, ибла еитдыхны.
Цашәшәаларак иара иҕықәын...
«Дызбахьеит уи, насгы зныкым.
Абраҕоуп – азеипшнхартаф,

Дааилоит, имазаап афызцәа...»
– Сымлашыуеит, ахәыц еифыстцәо, –
Дналагахт Цербер, ҫарҫарҫак
Ацәажәаразын иҫшаарцаз,
– Хьымца, акрыфарҫахь уцарцаз
Акәхап ууадахь узхамла?
Аус зуа дакуеит амла. –
Цербер, Хьымца еиҫа ихьуа
Еиликаазшәа, игәы даҫыхо,
Агәаҫхачара изирҫыихон:
– Фатә бзиақ уа иҫарымҫацкәа
ҫаларым, уаала умтәакәа...
Хьымца, лахьеиқәра хьанҫарак
Шумоу еилнаргоит са снырра...
Ацәыцақәак хьыр хнеидтәала,
Угәрәа нухнацап. Гәалас
Аҫара ҫаумҫан, уи мацхәым! –
Иааҫигеит еиқәреы иҫыба.
Хьымца дааҫашьыцт ианиба...

– Иахҫшаап иҫегь, ари мацхар!
Аҫсахра уҫаххар, уҫхамшьан,
Уимоу, аҫара ахьурҫаша
Уақәсыршәоит, иуҫаххар иашан... –
Агәра игеит Хьымца игәы дшамжьаз:
«Ари аҫаус знапалоу,
Аҫара зырҫауа знапала
Дреиуам, аха мап аасқзома?
Знык кырицсфар сигазома?
Сыницныҫәап нас аамҫала.
Бааҫсрак сыдитцар, сгазоума?...»
Амамра-млақра ихы иҫала,
Абас дналаган ахәыцра,
Аха знык дицлар, ицрыҫтра
Алшо ишыҫамлоз дназхәыцит:
«Ахарҫь сықәҫаитҫом уи баша,

Аңара чыда ахьсырхаша?..
Сымлакра адагы, сеилытцит,
Сеикэажэ сзымцсахт, ңа сзынеиуам...
Ари дгычwym, дңыбаңалам,
Хымңада морфла, нашала
Абжьахэхахэтра иафэау дреиуоуп...
Иңахуп саргы уи «аңара»
Сирцарц. Нас аморфинистра...
Салеигаларц. Сгэрға ахьыстра
Дашьтоуп. Сыңсычхар, ғацара
Смоуа, сагзымкэа, сагwymкэа,
Скеитцарц сыңсы штоу суаwymкэа,
Абжьысра мғахь снеигарц дашьтоуп!
Уиоуп исыгыз, ақашьда!
Мап, Цербер! Ижьала иужьац!
Сара сакэым, ишьла иушьыц...»
Ирдыруа диц бзанцы дшымцо,
Ифьыта азы шаауаз Хьымца:
– Иңабуп, акрыфан сыкоуп! –
Дғагылан, дныналт аоныка.

ДЖЭЫМШӘЫШӘЗА, АБРИ ЛЗЫ СҢАХАРГЫ...

Хьымца уака рзеиңшнхартәф
Иуада ашка днеи дышьталан,
Дыцәеит, аха ицәа хәартам.
Пхыз мыждак дакит ихала:
Афатәкәа асаанқәа ирынтәала
Иаңхьа иаақәгылоит еишьтала.
Крифоит, крифоит, аха дтынчым,
Изхара акалара имчым...

Нас дыңшызар, абар, лакәшәа –
Афатә ифьы иавкоит, иакәшәом.
Ифьы итеитцо, икака, икәәкәа,

Ишьтахь ишьтоуп еиқәрчаҕа.
Нас иҕызқәаха, рҕсы тала,
Идәықәлт ишьтыпраа ихалан.
Цьоук цьмахахын, уаҕа итәөасуа,
Иааизытрысит Хьымца играсуа:
«Җауфарц уаҕын, уара ацәыхаа!..»
Хьымца дытрысны дааҕыхан,
Ашырхәа днықәтәеит ииартә.
Изытрысуаз ацьма гәартә
Рцынхәрас, иаҕхьа зҕаб еиқәпшзак
Дықәтәан, деихаччаауа, дқәыпшза:

– Саҕоумцан, уахьсырҕыхаз, Хьымца!
Акырцуеит сааижьтеи. Ухала
Уҕыхар хәа сҕшуан сзымца.
Аха сангәоумта сухала
Усырҕыхеит, чхара сьмам...
Сыззааз уасхәап, Хьымца, сьмыш:
Иахтоуп сасцәа дукәак Қартынтә.
Шарқазынза аҕы реартон...
Уажәыгь ицәоуп, дара мгылац.
Ашарқаз сабгы дынкылаз
Дцан, абыржә дааит, шьтәа дук има.
Хҕыла чкәынцәа хьма-ҕсыма
Иршьит... Саб уаҕа саниба,
Дсыпхьеит, уара узы дысхьбаа...

Саб излеихәо, уара уда
Ғазәы сияцәажәарц сақәитым.
Зегь реиха аҕыжәара уҕа
Дцәажәоит сангы. Уигьы илгәитам
Дача кавалерк сыницлар
Санажьра. «Хьымца бизхәыцлар
Еиха ибзеигьуп!» – хәа даахәцкьа,
Дсықәхәхәоит сылшьышашәа дытқьо.
Дцәажәоит Маҕәала, дакәцуам.
Хьымца уи илхәо дазхәцуан:

«Арт зынза сара иахьысхәо
Икам, срыцхьазоит махәыс хәа!
Сара афызара мөапыго,
Класск афы дсыцтәоупаз, уи адагь,
Җаимфалацәоуп азын дгәаҗа,
Хәлпаз ашкол ахьтә лыфны днаго,
Җаҗыр ахьлықәстцә еакала,
Иахәацшузаап дара ртәала.

Уи акәзаап, афныҗа исыха
Снаргахын уажәааигәа, ауыха
Сқьаф картцеит. Нас ськфәацала
Лани лаби ажәа сныртцон,
Рыҗҗа са снапы даныртцон...
«Акыр хамазар, х-Маҗәала
Илтәуп абри хәфны, хгәара...»
Амла дахаркуам, уи ахьта...
Салахырхуан урт рынхара.
Дынцъныруп лаб. Ткәарчал шахтак
Деихабуп – дуафдыруп даара...
Убригь сгәаларшәо, иазгәартон:
«Уара иуоур агәаҗхара,
Икам ацхыраара ахьхәартам!..
Сшахтахь узгап...» – Аб аргама
Исирдыруан тыҗ пхак амаа
Сиркыр шилшо, сара «скәышхар».
«Рыҗҗагь дара реиҗш дкәымшәышәха
Дыҗоума са сзын? Лгәы иҗоузеи?»
– Бани баби, исахауеит ибхәо,
Хҗалар рҗахуп хәинасыҗхо,
Аха бара? Ба бзышьҗоузеи?
Ус ибархәо набыгзома?
Мамзар баргыы сьбгәаҗхома?

– Хьымца, иуасхәари, мцымкәа,
Сани саби дрымам сыда,
Ирхәо анагзара сыдуп!

Аха схаҭа устахымкәа,
Ахаиуанкәа реипш хаидцала,
Хдыртәар зуамызт урт рыдцала.
– Кәшрала бцәажәеит, Маҭәала!
Аха сымацара, хатцак
Сахьиоу, бааины бықәтәоуп сапхьа,
Мра шапшапушәа бысхапхо,
Абцъар хырша – бнацәа натцак,
Ахы бҭагылоуп ба бхала,
Бызласцәымшәазеи, Маҭәала?

– Сзуцәшәарызеи, усгәапхозар?.. –
«Лгәхәпы тыга, лыхәда цкәашаа,
Амца лҕықәхәхәы, лыбла цкәашаа,
Дкәымжәыжәза, абри лҕы сҭахозаргь...» –
Дааилуеит Хьымца, ихы ихаштуа.
Инапы ндәықәтца даалыхан...
Лара схы сыхьчоит хәагь дашьтам...
– Срыцхауп! – лхәеит уи дыхмыхәан...
Хьымца иааихагьежыт ахәыцра:
«Аеыкьшьра дазхиоуп... Дыбжыысу?
Ма лқәыпш газара лапысу?
«Сзуцәшәарызеи, усгәапхозар», –
Лымхәеи, лыцәкьа салыркуазар?
Нас исзиуз хәа дыхәхәозар?
Убри акәхап лыгәтакыцәкьа!
Дысдыргарц цьоук гылашт ицкьо!..

Нас, мшәан, дызгаргы иаеи?
Лцәанырра зынтәалоз лыхәтан,
Сырма усгы ицылкеит сыхәда!..
Арака ацҭазаара хиами!
Ақьафура... атың пхара...
Изсымами агәапхара?..
Мап, атәра сҭахым! Ахьпшырма,
Уиоуп сыпсҭазаара – сымра!

Бзиа дызбозар, ианаму,
Атәра сҭаларгь мап ацәыскуам.
Абзиабара мѡас ианаму,
Иказам аразкы ґызкуа!»

Хымца дынлыхан Маҕәала,
Лҭыґ ахь дныкәиртәеит пшьшьала:
– Саҭабымцан, бгәы нсырхазар?
– Сгәы зынхари, сугәаґхазар?..
– Мап, Маҕәала, ус хаинаалан
Җаҕам, хзеибажьои – ҳаимѡалам...
Бзиа сызбо, бзиа избо,
Дхәаны дсымоуп сара аґхәызба.
Амц ихәеит уи, уаҕа агәыґра
Лмоуа, ишьҭаґшра лаҕәхраз.
– Ҥабуп, иахьсоуҕәаз аиаша!..
Аха хаиѡызцәаз ус баша!
Саб дупхьоит, уаала ҳаѡныҕа.
«Ари ус дыскәатцран дыҕам.
Иласхәари?.. Ма сцарыма?
Сымлашьуа мап ааскзарыма?..»
Лаб иҕьмажь ибла иаахгылан,
Акәтыжь, ачашә... астал хыбны
Дныкәґшит – афатәкәа хкы-хкыла
Икәуп, амгәаз инасыґны...
«Аха ирысҭар снацәа акырҭа,
Сыбаѡ зегь сылхәаа иахьхыртуа,
Мцык, ґарґак ѡаґхьа испшаароуп»:
– Маҕәала, исыхьт аґхашьара,
Уаха дыргоит сахәшьаґҕа Арда,
Абыржәыґцәкьа сцароуп Цьҕарда!..

АРИ ҚҖАБЗУ, ИГЫГШӘЫГРОУ?

Манча ахәсақәа ирѡашьо,
Иргамамхартә иеиҭон хѡашьак,

Аха даагэгәтижын Сырма,
Аусқәа цеит арма-ғырма.
Сырма дыкоуп уажәы лқытан.
Данааргоз уахь, аразқыда,
Лцәа далашәахьан ахшара...
Манча шағхьа дзон қсшьара.
Уи Ригақа абилет шытихын,
Амша дықәгылан. Уи аамтаз
Сырма изналгеит «ахамта»,
Еилылкаан, иалхәеит илыхьыз.

Манча инатеит агәала:
«Быказ, – ихәеит, – ғымт пшьшьала!
Макьана иказам шәарта.
Адәахьалагы уашы ибартан
Макьана иамам қалашья.
Быбыз бғы итакыз, бымшашьян!..
Бымшәан, са саауеит мызк ашьтахь,
Сшаагыежылак, ихарзып ашьта.»
Аха дымгыежынт мызкала.
Данаашаз адәкьан днышнала,
Ригатә ашнымақәа аахәа,
Багажла иааитирцаз Ага,
Машьынала адәыгбахь иаага,
Цьоукы еимакеиқак иаахо,
Иахьағыз рмашьына иақәхуа,
Дрывагылан «гәразк» иакәха.
Шкаф дук азхык уа иаанкыла,
Данаахоз, қәардәк қақа игылан,
Днахқыашан – иеизнымкылт уақа.
Ашкаф леин уа дахькақаз,
Илиқәхан, иуақәа ашшара
Аақнатәеит уа, имта лшара...
Ашьтахь Манча хымз дыбжьазын,
Рига дышьтан – агипс дтазын...
Сырма ацәғыа лзыуз дхылтуам.

Даргамахан, хатца дцазшәә,
Илзаарымгаз иҕеи – ҕылтуам.
Дҕәзгаза дтәоуп, лыбз лфазшәә. –
Җабшьтра афшыы геит, амыхътәы
Җзылуит, адунеи даныхтәуп!.. –
Лхәон уажәы-уажәы уа Қәакәә,
Агыгшәыгхарахь деицакуа...
Аус еилаҕа еиламырцха
Изызгәәтә ахы ахытцоу,
Иацәызыхьчаша ауашәшәыр-цха
Атаацәә еихабык изхәыцуа,
Мцым, ибзиоуп ус ианыҕоу.
Аха азә дтәазаргь деиқәшла,
Ажәытәрагь изнықәгом ҕәышла,
Аҕәтәрагь ахәта дзазныҕәом.

– Уи лҕымтра зеицшроу ала, –
Кәакәә дхәыцуан лара лтәала,
–Абра акыҕоуп! Аа, слапықәшәагь
Иахәоит, хәи, сыпсыр иаасықәшәә!..
Абра ак ҕалазар тынхала?
Еицәә умбакәә, еиҕь уздыруам...
Раста абри Кәакәә лажәә
Аниаха, игәы тҕәац еиҕашәон.
Ихаҕа деиқәшла дтәоушәә,
Ибжыы гон абыкь итқьшоша:
– Иахьатәи аҕар иузыруа
Абоудыруа, зынза ихәыцуам!..
Раста уажәыгь ибла ихытцуам
Ага рышны Манча Харба
Сырма дигәзуа, лкаруаҕ дықәтцо,
Зны данырбаз... «Дҕаитцеит дчыгәза...
Иара иакәхап, уаха дарбан?!.»

Сырма дышнкуп ауада,
Хымшуп. ҕатамахжәә Раста

Дылфуп: – Снапала анышә дастап,
Дызустада, ихәа, бызфада?!.
Дылзишыхахан ацсәаха,
Диргәакуеит, илылам уаха...
Лыграф асаби дхәатхәатуан:
«Сшәымшыын, шәуаами!» – хәа дыхәхәошәа,
«Шәаргыи грак шәытшеит», – ихәошәа.
Аха дыкам уи зызгәаҭо...

Сырма лфымтра шыта нагзашья
Лзәтом, лычхара уаха алам.
«Быбыз бфы итәкыз, бымшашьян!»
Лхы абри ршашыганы итәлан,
Еак лмахауа, лыхшыф дысын.
Лжыи цыркар, камчыла илысыр...
Иказамызт ак лныруа.
«Абри ажәа ибыз дафо
Имхәазеит Манча Рогава...» –
Дхәцуан, дыкам еак лдыруа...
Аха шыта илылшом, атыгәаф
Днеит уи. Шфылымтуаз лхақәцо,
Лыбжыи уахартәи ифтыга,
Иихәаз атак налтоит Раста:
– Ухаҭа уоуми анышә сазта!
Сшәымхьчози, уа сиутан слага,
Манча сифеит... хәшны... Ага...

Хы цахәцахәан Раста илкьеит
Иахәшыа илхәаз, ихы кны ддәылкьеит:
«Закә хьымзгузеи! Закә хьымзгузеи!..
Еишьеи еихәшьеи роуп ихагыз...
Са издыруан дышмахагьаз.
Хәжәла иахыла закәызеи?!.

Растеи Кәакәеи, нас еидтәала,
Аус рызбон дара ртәала:

– Ҳажәла ахымызг бааҗс ахыхтәуп,
Рҗыцагы, рҗыцагы наҗ иныхтәуп! –
Абра иафалыршәит Кәакәа.
Расҗа уи аф мап мхәакәа:
– Издыруада, Аҗсны иналга,
Уаха арахь аара азин рымҗа,
Ҳажәла аархых, уи ала халгар?..
Аха Кәакәа ажәа имҗо:
– Абри сымбакәа, иаасықәшәа
Сыҗсыр акәын! Уи слаҗықәшәа
Иахәахьан ишықам бзеира,
Аха иаҗахуп арҗеира!
Ҳабла хазхымтуа, хымызгыла
Ҳажәла ахыыз бааҗс иахылаз,
Урт рыҗсы җаны изахыҗуам!
Ишьтәуп рҗыцагы! ‘Сак узхәыцуам!
Расҗа, рышьратәҗьа иҗахымха
Дцәажәон, аха ихшыф азымха
Дықәхеит, игәҗакы еилгамкәа.
Аҗыхәтәан уаха ак еимамкуа,
Хара здымыз Манча Харба
Амахагыатә хара иҳарбан,
Сырмагы иаргы «ирымкәҗьаз»
Азын рҗыцагы абыржәыҗәҗьа
Ишьтәуп хәа ашьауҗә нрықәҗа,
Даалаган, Расҗа илҗеит хәдықәҗас...

Зхатә разкы ззеиҗымкааз Кәакәа,
Лхатә хатҗа дымцазакәа
Дмажәроухан, аҗны аиҳабыра
Ззынхаз, иҗалеит ла лакәха.
Уаха кәыш дышнамкәа иаакәхан,
Кәакәа иеҗкәаза лдырра,
Иаҗаҗо лгәжәлацәҗьа мейҗра,
Илкын аҗнаҗа аразкы җара.
Ишьҗылан, уи лхәоу ианықәуа,

Атацэа лхэатэала иныкэон.
Еихаразак Раста иакэын,
Кэыш дус дицхэзэон уи Кэакэа.
Ахымзг кылшэшэара зуафышыяз,
Лшьауғэ қабзтэ қкароу қишыан,
Ихахы имааи жэлэр рызбырта,
Агэырға мкы лахыыс ирто,
Гэара змамыз Манча Харба,
Ашэақь рхиа, дицхэа агэарқ ахь,
Раста хыда, игэы иачха,
Ихаға дқалеит дпалачха...

МАШЬА ЛШЬАУҒЭ

Илқан алампа иархиашыоу,
Хымцараа ршахта ашка Машья
Диаст ааигэа. Афымца иаға
Иахьеитарто аккумулятор,
Ашахта ашахтиорцэа антэла,
Ахышэаф иааиуа еишьтала,
Иахыддыркуа лампак-лампак,
Арахынтэи рыбла дамбо,
Нак дыфноуп уи. Хымиа дгэалтан,
Лыбжыы лыргеит, змы даангыларц..
Ифызцэа ауижыт иеынкыла..
Нас деигэыргыо уа дахыбаз,
Ифызцэа дрыхызон игэы шытыцо..
Хымца, иатахымкэа ихытра,
Дакит гэбган ито хэцрак:
«Дима дицхэцэказар Машья,
Ишқасзыкамтеи еилкаашья?!
Уажэшьта хырқашья камлароуп,
Уахэцэка аиаша еилсыргароуп!»
Иагьеилиргеит ун дымфашыо:
Иашан, Дима дицхан Машья.

Дцошәа аңхәхә бирак шыткәцәаа,
Хьымца агәыргъара ихаңхон.
Аибашьра гәмбыл мцахәцәа,
Еицәхныркъаз жәашықәса раңхьа,
Аби аңхаи уажә еиңылон...
Ибашт еиңыгәхәаа гәблыла,
Шаҕа рхы-рҕы тәу насыңла,
Шаҕагъы игәыбзығу рыбла...
Аҕазаара аныда, абыда,
Хьымца идыруеит закә разкыдоу.
Заанатц баша дгәыргъон Хьымца.
Уи ауха уаҕа Машья
Хтысқәак дрыниеит изылхьымзо.
Дылбеит Хәта, цас ауашәа.
Илампа илтәрц анихәа,
Ибжьала дылдырт иаразнак.
Лгәнхарақәа адунеи азна
Иаалхеибахәент, уа еиңныхәхәо.
Лыхтыс зегь аахгылеит лыбла:
Лани лахәшьеи ҕахәа абартцаҕ
Афашистцәа амца рцрартан,
Илбоит еибаргәакуа ишыблауа.

Ашьтахь лабду дрыңхны хыла,
Дшьаартцәыраха абар дахьышьтоу.
Нас аҕба дтоуп, амшын дхыла
Даауеит, ахаирпланқәа лышьтоуп...
Абомбақәа рыхңша даршәын,
Абар уажә амшын дахьтаршәу.
Ацәқәрцақәа еиңасуа – итынчим.
Лхаргъежь троңуеит илымкәыцкьа,
Амшын длахәлашәкәеит уажәыцәкьа,
Лҕылзынкылом, уаха лымчим...
«Сыңсы еиқәирхсит Шәиман Цыгәба.
Аетымра шәахшәа инсыкәба,

Сыңстазаара шәтуан ичыгәза.
Пҫак леиңш сибон, пату сықәца,
Саб иакәымзи, иарбан уаха?!
Ибла сыштаңшуаз аңсәәаха,
Аңстазаара ғаңхья исызтәз,
Сзаазаз, ак сыгмыжь суафызтәуаз,
Нас дарбану уи дабымкәа!
Аха абри амцкья, агәымха,
Сықәирхеит ғаңхья сеиҫымха.
Ғаңхья сгәагәо, сыфны, сгәара
Срылхәдаха, абар зымға сгәароуп.
Ихәтаңәах ифашистра,
Ихәмҫьар, нас имгәа-чыстра
Рзын мацара аңсабара
Дықәуп. Шәиман игәҫжәара
Иртәон усқан, дихьзар, шьала.
Саб Шәиман сиеиңшзар ҫазшьала,
Абыржәоуп, беиҫамхан, Машья!
Аха иастари нагзашьяс?..»

Аккумулятор иҫартәо,
Лылаңш нақәшәеит арҫәтәы ахьгылаз.
Днадгылт банка хпыҫк аанкыла...
Иара иҫалҫо ак ибарҫам.
Иҫалҫәеит лбанка абжеиҫара.
Илҫыхьяшәартә иманшәалан,
Ашә аңхья инықәлыргылт ңшьшьала.
«Аха дысәәашья, сгәнхара
Даеазәы ихызгар?..» – даахәцын:
– Хәта, арҫафара узаҫәҫи?..
– Ибазхәада рҫафыс сшыҫаз?
«Хымҫада, сеиликаар, дыфәеит.
Ғаңхья дыбналоит ифныҫа,
Аргам лажәхырҫа сзиуеит.»
– Исалхәон Гәлико, сфыза,
Уи уажәыгь уа дырҫафызаап...

– Аа, Гәлико Лапарткава?
Ибалхәазеи, лыбыз дафо?
– Илхәеит ахәса бзиа ушырбо,
Уаргыы улапш шырхумырцо.
Урцафара азәы илхыркыа ишурзыз...
Дабакоу уи , дубахьюума?
– Машья Цыгәба, ахаас лоума
Бызәу? Дахыыкоу сыздыруам...

Машья лкыркы лыпсы өеины
Ифкылагылт. Ашә пшышьала
Иаалыртын: – Улампа рееины
Ишыкастаз гәат ухала...
Хәта, ашәа ахамы, уғапхья,
Арахь ааираз иахәо уапхья!

Данфатпапш Хәта, ихы дфәахә,
Ашырхәа, дааитпамха уаха,
Абанка аақәлпаан, уа Машья,
Иблакәа ахытаз ирзыриаша,
Артәтәы аеыфәа өеифәлкыан,
Ашә налырakit нас иаразнак.
Ихыыз изымдырзеит азык,
«Ашытахь ибжыы атх лашә иалкыо
Дбыбуан, ақәыцма дакызшәа.
Дзатәын, адунеи тацәызшәа.

Лтыпаф данырымба Машья,
Рычешааркәабаз Хыымца Дима
Ахәса рзеипшхартахь дима
Дцеит. Уака ажәабжь – Хәта иқәашьхаз,
Иаха цыоук иблакәа штырхыз
Рахаит. Ғацьюкы дышьтырхын,
Аха имыхәо ҳақым лшара,

Длашәхазеит, имбо лашара...
Хьымца убраќа иааигәалашәт;
Машья дызжъаз Хәта шихъзыз.
Аҳачахәагь ицәа иналашәт,
Адәахьала илахфьхъаз,
Аха иааузамтаратә хәашья,
Гәрәала итәыз убри Машья,
Лразкыдара авба здылцо,
Дзаазаз ибла атапшра пхалшьо,
Зынза дилцуа, ифны ддәылцуа
Дќазтцаз абри иакәзар шалшо!..

Ацыркәрәы пхәызба Лиуба
Лахь днеит, дышипхьоз аниба:
– Сара адәығба дастеит Машья... –
Дзыниаз, лҗызхлыркъаз, лцашья,
Лиуба иааркьяф иалхәеит Хьымца.
– Абри абғьыц ура узыхәа
Илфит, иустарцаз дсыхәа...
Илфит ура ухъз анымца,
Азәы ипыхьашәаны, гәфарақ
Иоуны, иудимкыларц харак.

Хьымца иааитцихит уи фымтуа,
Апсышәала ифын афымта:
«Амаҗ ршьуеит фангы, жәынгы!
Шәиман изгы, са схазынгы
Абри сыпсҗазаара иалпшуа
Итәан, исыдын уи уалпшьан!
Шәиман ипҗа Цыгәба Машья
Шсакәу иќам уажәшьта ифашья!
Иахьанза уи са сапсамкәа
Схы збо сықәын, хдунеи самкуа.
Уажәшьта исыхьлак сгәы тынчуп.
Ацәгья ныќәгаф ибла атыхра,
Афызоуп амаҗ ац афыхра!
Саға ипсы тазаргь, дхәынцоуп!..»

АДИПЛОМ ЗАҒАМЫЗ ИАНИГА...

Бзантык избаз ибла ихымцуа,
Алаламбатә далацшт Хьымца:
Акаамеҕ калеит ашахтаҕ.
Ажелар адеизалт ихыцны.
Адәы ицәгылоуп, ирбом ахьта...
Ицоит зегь рылагырз тыцны.
Анацәа хәхәоит игәытшьааган,
Рыхьыз хәауа доус рыхшаара.
Ахәса рхацәа рхаҕы иааган,
Рцәуабжь иамазам еиқәтәара.
Ргәы ҕзыгызуеит ҕымт ахацәа,
Зашьцәа ма зыхшара ирхацәаз.
Адәы ицәгылоуп, ирбом ахьта,
Акаамеҕ калеит ашахтаҕ.

Хьымцараа зтоу аҕын акәым,
Уи ааџсан – Акармаратәи...
Атыҕ иоуитаз азә иатәам,
Ашахта цжәеит иахьа ишакәым.
Зеицш камлазац атрагедиа
Имкәытцкәеит Иата Мамхедиа.
Пата – Ткәарчал данааз, Хәта
Изызцшааз адиплом хыда.

Ихаҕагы ацара мцакәа,
Адиплом ахәта камцакәа,
Цьа мбакәа италан иҕыба,
Дачәазә ихәҕаз иара инкыла,
Днагылт иитәымыз атыҕаҕ.
Ауаҕы итыҕаҕ дангылам,
Аус иамазам хырхага.
Ацстазаараҕы дшьахаган,
Ауаатәыџса рзы деижьаган,
Дкәлоит иацсоу дырпырхаган.

Азанаат иахьа азә изыхәа,
Баҕхатәра зтаху акакәым.
Иеынкынто игәы ззыхәо –
Ахашәалахә, ҕа мбацәакәа,
Иахьамоу ахь имҕа изнагар...
Иара изы ауаа цкьакәа – уаагоуп.
Зхакәрпс ишахәтоу атцара
Зто хатыр изрыкәм даарак...
Иибо, дзышьтоу адиплом ауп.
Мамзар ихы аҕа аирбома?!

Адиплом азын мацара
Иреихау ма ус абжьаратә,
Тынхеи дыри зегь уахь иаапхьо,
Цараиуртак дынчала,
Рцаҕыс икоу зегь рҕапхьа,
Хәазатцас дхәазо дышьтала,
Имцакәа иахәтоу атцара,
Адиплом нтатца иҕыба,
Нас иреиҕу тыпк ахь иҕо,
Хсовет уаажәлар рыҕсабара
Дацәтәымуп, аха дрызгәамта,
Иекилгәаа дцалашт уи хамтак...

Изто абри ауаҕ амҕа,
Икапшьхароуп уажәшьта изамҕа!
Аха иара ихы-иҕы дысуп.
Ззамҕа капшьхауа – ламысуп,
Иара иҕы аламыс абакоу?
Цароуп иибо, уи дзызгәакуа.
Аеыпхти аеыпхти еибабҕуеит,
Амцкьа амцкьа иитоит абга...

Абри зхада зегь ззеипшхәу,
Адунеи икәу, пшьа змамкәа,
Ус пшьак амҕа икыр ихәтамкәа,

Абар, нас иус аңеипшхэы:
Аҕармаратэи атрагедиа
Зымҕэытҕьаз Пата Мамхедиа,
Ихаҕагы иxy нақәца,
Хынфажэиазэфык икэапза,
Даарылгеит издымыз хара.
Дашьтан еснагы атың қхара,
Нас идиплом абзоурала
Аначальник ихагықан
Дыхэнеит, иекылгэаа дышьтықан.

Ағапҕыртаға актэи амдаа
Аус алагашья рзамто,
Аштепсельғапшырта хтыназ,
Ипшын, агха қататэыназ.

Акэалзы иҕаз иқаттамкэа,
Афымца арақа аужьра шэартоуп:
Агаз метан фөы ахазамкэа
Иҕоуп, аңштэы амам иубартэы.
Атзамц иалцуеит даара ихэартам
Ишэартоуп арацаа асабагы.
Ашэақы хэшэахь акэиц нақа
Иналашэар еипш уа цырак,
Ипжэоит урт ахьыҕоу ахауа.
«Атыгы» ахы апырпанта ато,
Аштепсельгы иааха, игэато
Рығешдырхиауаз: – Абар, хауа
Хшэацыхэаф дықамкэа, хлеикэкара
Хахьцоз! – ихэан, жэафырх даара
Иҕеитцеит уа иибаз гэалас.
Акэлз афымца еиғапшыртаға
Ипҕын... – Ушзахэо улталан,
Ашьтатцартахь уца, иуртап,
Уақа аштепселькэа ихамоу,
Иахья абрақа зда ххэартам ауп!

Афымца слесар уахь ддэыкэца
Арацэатцыхра ракэхраз
Ихаҫа иҫаца уа хэдыкэца,
Дшыҫаз ауп Пата дышфыхэназ...
Амдыр идырра ахэаа кьафуп
Аҫнйтэ, изымдыруа шмацым
Ихаф аагашья хэа изаҫом...
Дҫамлеит Патагы ихы изгэаҫо,
Жэафырхы дикит дизыҫҫьо: –
Уусуцэа ргыл уажэыҫэҫья!
Митэ ҫалама штеҫсельк шыазар?!
Соколов, абри уаршэазар,
Иарбан нас ашахта узҫалаз?
Дихыччауан иара итэала...
Жэафырхы адиплом, аҫара,
Иахэҫаз ҫаны, има ахьзара
Ишьҫихит. Ашахтагы здыруа,
Ашахтиортэ ҫьабаагы зныруа,
Коммунист иашаны дгылан.
Пата иажэа иузамҫо хэашья,
Игэы ҫнажэон, аха иеынкыло,
Афымца аужьра аус ҫалашья
Шамам ихэон, уа дҫынгыло...
Аҫжэафы, иахатэи амдаф
Аус зуаз арҫыс Бадра,
Иахьягы ҫсшьара ихы иамҫа,
Амда фыҫ реимак шахаҫра
ҫаитҫарҫ акэшэа, дынхан дыҫан.
Аха афэҫеырҫа хиамкэа,
Анапхгаҫэа ражэа еибамкуа
Ианыҫала, дцеит ифныҫа.
Разҫ змаз Бадра иҫыҫра ашьҫахь
Ауп аразҫыдара анхэҫҫья.
Аслесаргы аштеҫсель аашьҫых,
Ашахта дҫаларҫ данныҫҫьоз,

Аштольнітдәкыагы амца хәтцкыо,
Авагонқәа тырууаа иаршәуан...

Ашьтахь айкәрхащцәа антала,
Ирбеит: Пата инапала
Афымца еиҕацшьырта еиҕаршәын.
Иаргыы аштепсель шимкәытцаз
Акәхап игәеисра ишақәтцыз –
Дцәыбблы дышьтан убри шикыз...
Иахьҕеыыз афымца цыҕхь тқьазаап,
Аметан ҳауа пнажәазаап...
Пата ихала иезазикыз
Еилкаам. Данца уантәи Бадра,
Ирхәаз, ируз уа шаҳатра
Қазцара, изаҳаз уаф днымха,
Зегь тахеит, ихкыан агәымха.

Ихы иазииуз азымха,
Хынәажәиакы таацәара
Ғнак ала икеитцеит еитымха.
Уажәшьта дыпшаа изду ахара?
Адиплом ахь амәа изтәз,
Аҳәынтқаррагы жьяз дызуста?
Хара здым иеицш гәата-бҕата
Днаскыа дтәоуп, аус дузатом...
Адиплом даҕсоу даҕсаму,
Уи атыц ихәтоу ихәтаму,
Цқьа деилымкаа, игроу гәамта,
Аматцура изтәз хамтас,
Хара здым иепцш, гәата-бҕата
Дтәоуп, убрыгы аус дузатом... ..
Акаамет қалеит ашахтаҕе,
Ажәлар адеизалт ихытцны,
Адәы ицәгылоуп, ирбом ахьта,
Ицоит зегь рылагырз тытцны...

ХЬЫМЦА МАШЬА ЛАБАЦӘА ЕИҚӘИРШӘЕИТ

Машья лышәкәы иазхәыцт даара
Хьымцеи Димеи. Нас агәәара
Роуит: «Шәиман ишќа дцазар?
Усеипш агәағьрағь ќалтцазар?»
Хьымца рацәак агәра изхамцо
Дыќан, аха Дима дхьамцуа,
Шәиман ибара данахәа,
Хьымца имеимкит уи уаха.

Аңсшьарамшаз иааиз раңхьа,
Адәығба иаақәцын, шыпыла,
Амашьына рмоу, иаазабха,
Аәадарағ ргәы аангыло,
Ихәнан, инталт Шәиман иашта.
Уааңсарақәа ахьухаштуа,
Ѓааимбар тыңтәкьоуп ара иашан:
Аладаќа – амшын гәшаша!
Аәада – ашьха – ухәнап ажәәан!
Арәаш хьшәашә – ақыта иажәәан,
Адгьыл аңсхатцара ақәашьха,
Илеиуеит илбағео хьхь ашьхантә.
Ашәапыңьаң-баҳча, ақәатца...
Ахауа тахәмаруеит угәатца.

Чкәына хәычык диц дыкәбакәшәо,
Ашәшьырағ уа, игәы ғыха,
Шәиман уи зны аца изғыхуа,
Кьатк налатца, зны амжәа изыкәшәо
Дишьтан. Ала нытцда ашәшьыра,
Сасцәақәак шаауаз адырра
Инағеит. Дааңхьан, уи аанкыла,
– Бзиала шәаабейт, – хәа днырңыла,
Дрыңхьейт акәасқьахь ихаларц,
Аха ашәшьыра алырхт рхала.

Харантә уңшыр, абри ақытаз
Иухәап – аҗаа разкыда!
Аха уфхалар, азә инхара
Иубом нааран иашта, игәара.
Икьякыза Шәиман иашта,
Уархал иатца дуззак шытоушә,
Нас уи напказала икәтдоушә,
Ашьацра адәыкрын ахашәтуан.

Ахьатә кәаскыа шытых иаанкыла,
Амжәа шыакакәа ацагылан...
Амтәышә амаа амхны җыцха
Идыргылазшәа – аматурта,
Дима изы уи ақәацә җыцха,
Иблақәа ирkit уахь цшыртас:
Аенавакшәа уи аратла,
Игылан ихыб еисырла...
Аратла ацахаха нацла,
Ашта дырхион шәашьырла.

Ацсуа нхафы ица – идущәам,
Иркын цшы-шыакак ишыткәцәаа.
Уи анафс агәарц интыга,
Ажәгәара убоит, нас ашьшыга
Имазаап Шәиман ацсасагь!
Игәарымтазеит ацаса:
Аихәа дуқәа џба, чанак,
Амфәты жьхәага жәйтә заманак,
Ахьырхын җыц – уигь мыфәтыла,
Зегь катдан нхафы напыла!
Зегь акәаскыа ацака игылан.

Итәан ус еицәажәо хамтак.
Инымхеит Хьымца изгәамта,
Ахәыц Шәиман изын «баба»
Шиҳәоз. Шәимангы дгәбзыгза,

Ихы-иҕы гәыргыо илахҕыҕа:
«Баба дукэхшоуп, саха баба!»
– Нахьхы, уан дахытоу аутрахь,
Асасцаа хтоуп хэа шлызфутра! –

Хьымца дхэыцуан: «Шәиман хшара
Димазам хэа салхэеит Машья.
Арахь укылцшыргыы даара,
Аби ҕеи ракәым хэа хэашья
Реизыказаашья иузаҕом.»
Хара заанатцы иазгэаҕа,
Иаххэап еиликааз нас Хьымца:
Машья дышлыкәгәгуаз – имцахә
Аныцаа, Шәиман игәниган,
Акы ааиазхәалак дырзыцкьон...
Нас дышталт дыцсырц. Дагыцсыцкьон:
Ғаҕа лбаамда ихигон...
Ихыбаа гәылт – иҕынца аааахт,
Иблақәа наҕкыа иҕагәаахт,
Иҕынхацаа тәан игәжәажәо,
Ашьтахь рхы еидкыла инеицаажәан...

Иашья иҕа еишьтарххы ахшара
Иоуан. Аитцбы, уажәшьта агара
Игарцуаз, диртарц еикәшахатхан,
ҕас дкаиттарц, диаазарц аниархәа,
Шәиман иҕсы ҕалт. Драхатха,
Мчыбжык ала, акыр-кырхәа
Дыччо, дгәыгыо даагылт цшьшьала.
Абас аҕа иразкы далан...

Хьымца днахыкәшо, даахыкәшо,
Дацәшәо, изымдыруа дахыкшо,
Ицәыригеит Машья лызбахә.
Игәы иахәоу ма данызбоу

Изеилмырго дышцоз, ашьтахь,
Лшьа шылуз атэы анихэа,
Иааихалашан илакытца:
«Лқэақэра згааит!» – ихэан, дныхэо,
Даақэындқэындит ибжыы нытцак.
Шәиман игәахәара ангәеита,
Машья лызбахә зынза иееитан,
Хьымца ихәеит уақа, лгәы шықоу:
«Саб Шәиман» хәа уи дшынықәуа,
Са с-Цыгә-қхауп хәа адәы дшыкәу,
Даазар хәа ишгәгуаз ашнықа,
Дизақхьейт, нас уа лнапшымтца.
Шәиман дықшуан қытрак ғымтуа:
– Дабацей, нас ацәыршәага?
Даар иауаз арахь, ахага?!
Хьымзг лымазам шыта дзыбнало!
Ара иқоуп лышны, лгәара,
Дыжәбар дшәыман шәаа цшьшьала,
Схабла еизганы изуейт ачара.

Ак лмыхьнда, ацәыршәага,
Илгәағьызей, хайт, ахага!..
Хьымца атамзаара дахәа,
Ишыза дызустоу иахәо,
Ейбаирдырт шыца Машья
Лабацәа. Шәиман, уа хәашья
Узамто, деигәыргәа дытқбан,
Дгәдикылт дилацәа, дгәакууа.
Дааақәгьежыын, нас: – Ба бақоу?
Ашьтәа хшыыроуп абыржәйтқәа!...

АЕПИЛОГ

Хьымца, Шьякәа, Хьырбей, Ада...
Хәшықәса раахыс уажәада

Цъарак еиқәмшәацкәа иқан.
Асалам шәкәы рыбжьаныкәон,
Иааибақхъан иахъа ашықәс ґыцаз,
Уаќа, зны Хъымца дызтыцыз
Рышкол гәакъаґ, рцаѡра ашьта
Ихыла инталеит уи ашта.

Аитасрақәа адунеи азна
Рыбла иаахгылеит иаразнак:
Рышкол атзамцкәа зегъ ґыцха,
Инагзо амилат ргәыцхә,
Рхатәы бызшәала ахъхъа-хъхъахәә .
Ицәажәон, ажәа кәышкәа рахәә...

Атзыгазет рылацш нақәшәан,
Иааргәалашәеит урт, иахъа акәшәә,
Магә Гәыгә-ипцха Хъымца ахара
Идцо дшацәхлыркьоз атцара...
Чархәарала атыц дшашьтаз,
Лхата дтырцеит ашкол ашта!..
Адиректоргы дындәыкәтца,
Уаќа итыцаґ, хәтыр лыкәтца,
Кыбча Кадыр-ипцха днаган,
Днадыргылеит длашарбаган.

Алим Сакәыт-ица изыхәан
Ирхәан, ддиректорхарц ихәан,
Аха атыцантәи дќатцазар,
Зцаѡцәа рмилат бызшәа здыруа,
Ацшәмара инапы иантцазар,
Еиґа ишамѡоу, мамзар ируа
Шиашам, шыркәахәрахо нрахәә,
Мап икит дымхәахәә-цахәә.

Хъымцараа ашә аарты цшьшьала,
Иаагылт рыккласс иныѡналан:

Атзамцқаа Гәлиа, нас Чанба
Ркыдын. Ишашаза анбан,
Арцаџ ду Каменски иҳаамта
Аккласс арцаәжәон, иҳамтан...
Ианцаџцәаз еиңш доус итәартаџ
Инахатәеит доус рпарта...
Хьымца иаңхьа уа чышәшәырак
Илаңш нақәшәеит. Гәхәтәахьымза
Сырма илнапымтаз аџыран...
Даңхьарц иеыназыкын Хьымца,
Аха иузеилмырго ишыыхын...
Хьымца илағырз ааизтәатцәа
Иџеи иблақәа инырхатцәан
Дџаагылт, ихылңа ихыхын...
Иџызцәагыы нымхеит дгәамта.
Рхы ларҕәы зегь гыла хамтақ,
Ргәалсра ду ажәала ихымтуа,
Сырма дыргәаладыршәт ҕымтуа.

Аҕар, абжьаратәи цара
Иалгаз, уаҕа аколнхара
Иазаангылент абжеихара.
Иалалан урт аҕаацәара,
Еихархауеит абицара!
пҕхәыс даазгаз ишмачу иқәра,
Имоуп аразҕы лашара,
Дшыцкәноу ихьзоит ихшара.
Нас аҕаацәаратә тақҕхықәра
Дахьчоит, днанашьтуам абжьысрахь.
Ауаџы инаркуеит анхара
Шаҕа ирацәахо ихшара,
Ишьаҕа ҕәҕәахоит, икьысра
Згәаҕьра дҕамло. Иахьа агара,
Уатцә аҕа изын – абаагәара!

Хымца и ызыца – Хыырбеи, Ада,
Ацстазаара уацэтэи гэта,
Еидгылт, рынасыц неилартан...
Аиасли, нас ахэыц бахча
Роутаз аамтала, рхылтц ахычо,
Рцарагы камлеит ишьтарцо!
МГУ-аф аиуристраз
Дыстудентуп иахья Ада.
Иабдуцаа ржэйтэзара хызтра
Иакэха, атоурых ихы ата,
Изауыша агэхэтэыхьзара,
Хыырбеигы уа дтоуп атара.

Илымоуп аразкы шкэакэа
Аконсерваториаф Шьякэа!
Донецк дыстудентуп Хымца.
Ашахта ус ашьта ихымцуа
Иакэны, ашьха нцьныр цара
Дтоуп. Ашахтаф шака еитасра
Калазеи! Уаха еигэтасра
Цэыртцуам, иубом цыоук еидысло.
Зегь руал наргзоит ламысла.
Донецк дцаны Дубов Дима,
Акомбаин «Донбасс» има
Дааит. Ашахтаь итагала
Еибыртан, Хымца данаала,
Ашахта аталара игэахэо.
Арацаа ыцихуан агэахэа.
Ашьтахь, нас Дима ибзоурала,
Аинститут дазцеит лыпчала...

Кыбча Кадыр-ипча дрыхэа,
Лтафцаа ашыкэс ыыц аныхэа
Иалалархэит рышкол гэакьяф.

Хьымцарааггы рычымыркъакъа,
Ианцаџцэатцэҕыаз еиҕш иҕыха,
Ахэлц дырлахҕыхт ауха:
Дцэажэеит Хьырбеи, тоурых жэйтэзак
Цэырга – иадхэалаз рқыта...
Цаџык дымцысуа, рҕеыркэитзан
Изырыџуан, рлымха итан.
Дырмаит Гэлиа иажэеинраала
«Абри соуп сара» дацрала,
Аҕсы ахатца даҕхьеит Ада.
Шьякэа, лашэа ҕыц, уажэада
Ирмахацыз, иазкы рқыта,
Илхэеит, хамта духа ирыта!

Хьымца, ибла уажэ ихтызшэа,
Абыржэоуп дангэеитца Шьякэа:
«Дышэтышуп зынза, агыыл цтызшэа!
Сышҕаҕаз уаанза исымбакаа?...
Зынзак ахаацэа лҕэыншэыла
Дыҕоуп! Лыбла шаҕа ҕэышра,
Шаҕа гэыразра ҕэымшэышэра
Рхузеи! Аха убла ихгыла
Ихэхэом – адэхэьтэи блахкырам,
Иџнуцҕатэи цшзара-гэкыроуп!»
Лыбжыы хааза лашэа даалган,
Игэыбзыҕза Шьякэа лыбла,
Шықэсы рацэа лгэы зхыблуаз
Хьымца инихэаҕшит дналкаа.
Цэылашэара ҕыцзак ҕыха,
Хьымца дагон ла лахь иха!..

Данцаџыз Хьымца ажэеинраала
Аџра дшаҕыз зэырыџы ирдыруан,
Аха даҕхьомызт ламала.
Уажэ лахҕыхра дук инируа
Дҕалан, днагылеит зегь раҕхьа

Ихатэы жэеинраала даңхыо:
«Хамшын кэанда иацэшэа ихьацын,
Хашьхакэа рахь ицеит азын.
Урт гылоуп итаҳэхэа сыла,
Ацаа итазны, ишьханпсыла.
Убрантэ хашықэс ғыц абарцаз,
Иахьа хгэыргьара агэра агарцаз,
Азын харантэ иантаркьакьа,
Асы ацыршэшэеит дакьа-дакьа...

‘Еаанбзиала сҳэарц, асрапа
Шьтысхырц агэарп ашкэ снапан,
Аха саакэхеит уа сбыбышза
Инсымкэцазтит ицэышза...
– Асрапа акэым, исышэт атэца! –
Астол снахагылеит сқэацэза.
– Аха, хэи... Санду бтэами,
Бзышза шэышықэса бнырхысуеит,
Бажэа кэышуп, бажэа хысуеит,
Атэца рапхьа ба ибыхэтами!
Лықэра ишаурыз, лыбға еитдыхны,
Санду даагылт атэца шьтыхны:

– Нан, шэыбла иабо гэзырхаган,
Шэлымха иахауа гэыргьаган,
Ес-аашар шэа шэзы илашаран,
Ес-аашар иазха шэылшара,
Шэца иацны атынч псшьара,
Шэца иалтыз шэара ишэпыло,
Илбаажэдо ахауа тынч гэртэыла,
Шэатэцахэ гэргьахэны ипхеипхеилааит,
‘Еаанбзиала шэгэыргьо шэнеилааит!

Бара, атыпха, абла тшаша,
Бгэара дтало ибгэапхаша,
Арпыс иугэапхаз илхаран,

Уаштафын икало ачара,
Шэара, ахылтц изгэакуа згэараф,
Шэгэарцаф инагыло агара,
Уара, аиарта иахьа иагэылоу,
Ушьымхы утцпраауа ушагыло,
Шэатцэцахэ гэыргьахэны ицхеипчеилааит,
‘Еаанбзиала шэгэыргьо шэнеилааит!
‘Еаанбзиала, зегьы, нанраа!
Уаха аибашьра амбааит хамра!
Шэтцеи дышэпымхааит ани аби,
Насыц шэоуааит чкэыни згаби!
‘Еаанбзиала, ацхзы казтэо,
Ацьыкэреи аазрыхуа, афы тазтэо!
‘Еаанбзиала, итэаны ихэыцуа,
Адгьыл икэу, цака ихэцоу.
‘Еаанбзиала, уа ажэфан иалоу,
Адгьыл иакэшо нак ихало.
‘Еаанбзиала, смоҭа икэла,
Аетцэ рахь уатцэ амша икэло –
Шэатцэцахэ гэыргьахэны ицхеипчеилааит.
‘Еаанбзиала, шэгэыргьо шэнеилааит!»

АХҚӘА

Владимир Анқәаб. *Ан.Зыхәба*.....7

АБРЫСКЬЫЛ

Апролог.....	12
Абырскьыл дышиз.....	18
Рица дышиз.....	28
Абырскьыл адауцәа.....	36
Дышрабашьуаз.....	36
Абырскьыли жәлархақи реицылара.....	38
Абырскьыл пхызла.....	41
Рица дшибаз.....	41
Абырскьыл дырәегь.....	44
Ажәлар еикәирхеит.....	44
Жәлархақи абырскьыли реицәажәара.....	47
Абырскьыли анцәеи реибашьра.....	50
Рица лкылазра.....	60
Ажәлар атынчра рцәызхт.....	66
Рица атәым планетаҕы.....	68
Анцәа иуадалақьцәа.....	75
Абырскьыл икышьа шдиртцоз.....	75
Анцәа иуадалақьцәа.....	78
Абырскьыл дшыцәаз иниеит.....	78
Рица амчымхара дыштагылаз.....	83
Абырскьыл дшырқәәкәаз.....	90
Рица хьыцраа рҕы илбақәаз.....	93
Абырскьыл дыпсзарц зықалом.....	100
Рицеи хьыци ачацха.....	102
Ақсабарахь рнықәара.....	102
Анцәа иуадалақьдәа.....	109
Ахамтақәа шырзишоз.....	109
Жәлархақ абырскьыл иҕыхра дытрысит.....	115

Ачацхаа адгьыл шырпшааз	118
Хыыц ибзиабара атэы шцэыригаз	121
Бзоу Анцэа дшақәнамыртэаз.....	124
Ачацхантэ адгьыл	130
Афэйтэи ахтыскэа шырбоз.....	130
Абрыскьыл ерцахэ далкьеит.....	133
Ритца абрыскьыл	138
Ипшаара дашьтоуп.....	138
Уаргъарахь суфасзар,	141
Уармарагьы насымцак	141
Рица абрыскьыл ихабар шлахаз.....	144
Ажэлар цысит абрыскьыл ихакуиттэраз.....	148
Абрыскьыл ахацы итыгашьас иартари?.....	154
Ритцеи анцэеи реикәшәахра.....	158
Абрыскьыл ахацы дтыргеит	161
Апхъарца агзыбжьы.....	165
Ацнышцэа хашьхара	175
Ихықәгылан	175
Ацстазаара ахәрақәа	180
Анцэа-хэынтқар.....	183
Абрыскьыл ачацхахь идәықәлара.....	186
Абрыскьыл ачацха иибаз акаамет.....	189
Дырфегь акәпара.....	195
Абрыскьыли ажәлари реицылара.....	200
Аепилог.....	204

ААҘЫНИ АНАКӘЕИ

Актәи ахәтә

Апролог.....	208
Цәалашәара кәандак ғыха.....	212
Абзиабара мца уанабылуа.....	220
Ада лгәала	234
Пықәсылада бзиабара зцома?.....	235
Атоурых рцафы ифны	243
Бхәтә сыбхаштыр?.....	248

Ажәйтә җоурыхахь ныҗәара	253
Сырмеи лани	261
Хьырбеи дцәажәон	262
Адәхәыпш амаза	264
Хьымца идыртцоит ахара	267
Абызшәа аныҗамла, иҗам амилат	285
Аицәыхьҗара	290
Хьымца сырма дигарц избеит	294
Бзиала, сгәы зыблыз ақыта!	303

Аҗбатәи ахәтә

Тҗәрчалҗа	307
Лымариа дашьтан	319
Ателефон рхьчон	322
Машья лаб ихабар	326
Машья лқытаҗ даангыла	329
Ажәәанаҗ дыхәныга	332
«Пҗарак хмаха...»	336
Хьымца еиқәада	338
Хьымца аҗаҗеыртаҗ	346
Манча харбеи сырмеи ирыхьыз	355
Аизҗлымхара аус тнагоит	361
Сырма иҗоу хәа ак лыздыруам	370
Хьымцеи ашахтиор зҗабцәеи	372
Хьымца игәаҗра	378
Иланаижьыргьы алшон, аха	381
Ча җаҗақ зыцсоузеи!	385
Дҗәымжәыжәза, абри лзы сҗахаргы	391
Ари қыабзу, игыгшәыгроу?	395
Адиплом заҗәамыз ианига	405
Хьымца машья лабацәа еиқәиршәеит	410
Аепилог	413

Владимир Платон-ица Анқәаб

ИҠЫМҢАҚӘА РЕИЗГА

X-томкны
Аҧбатәи атом

Ижәеинраалоу
ароманқәа

Владимир Платонович Анкваб

СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

В трех томах
Том второй

Романы в стихах

На абхазском языке

Аредактор Цьубеи Ебжьноу
Акорректор Емма Адлеиба
Асахьаьтыхьои Руслан Габлиа
Компиутерла еикэлыршэеит Наира Гэынба

Аформат 84x108 $\frac{1}{32}$. Атирж 300.
Икацэ. акь. бгь. 13,25. Иныкэ. акь. бгь. 22,26.
Аҕацацка №

Отпечатано в ООО «Флер-1»
350058, г. Краснодар, ул. Уральская, 98/2